ROLL

112480 **ağustos-eylül-ekim** 2005/08
4 YTL (4 000 000 TL)

WHITE STRIPES * LATİFE TEKİN
LHASA * LOVE * SYD BARRETT
KRAFTWERK * BURHAN ŞEŞEN
SUSSAN DEYHIM * HAYKO CEPKİN
DONOVAN * ZARDANADAM * KILLS

adam aman

Adam aman, salt-ayı
Parasızlıktan rehine verdim sırtımdaki saltayı
Ben kendimi enayi zannederdim, arkamdaki salt ayı

Adam aman, zihni-mi
Felek harap etti, turap etti zihnimi
Çok zamandır göremedim Zihni'mi

Adam aman, soyun-da
Güzel, şevkin cihanı tutmuş, melek mi var soyunda?
Sabahın seher vakti, gir koynuma soyun da

Adam aman, gel-diniz
Bilirim ki ahbaplar muhabbete geldiniz
Telaşta bulunduk diyelim, cümleniz hoşgeldiniz.

Adam aman, bu-dadı
Ben bir kebir asma idim, zalim beni budadı
Üç beş yar sardım, sende buldum bu dadı

Adam aman, man-olsun
Öyle bir yar seveyim derdime derman olsun
Ufak tefek istemem, azıcık şişman olsun

Adam aman, ne-yedir
Namerdin lokmasını ne kendin ye ne yedir
İhvanın toplanması seneden seneyedir

Adam aman, kah-ada
Gönül bir kuş misali, kâh köy gezer kâh ada
Nasıl nağme yazılmaz bu süslü kahada *(kâğıda)*

Adam aman, bende-var
Ele güne boun bükme, ne istersen bende var
Al yanak, esmer dudak, gerdanım da ben de var

Adam aman, gül-üşüdü
Sabahın seher vakti çiy yağdı, gül üşüdü
Bir gülüşte aklım aldı, o ne biçim gülüştü?

Adam aman, du-yarim
Tencere yuvarlandı, kapağını buldu yarim
Aleyhimde laf edeni ben ıraktan duyarım

Adam aman, saçma-lar
Kuşa attım boşa gitti saçmalar
Bak şu divanenin aklına gelmiş burda saçmalar

Adam aman, nun-oldu
Dersimiz kaf, kef lam idi, şimdi lam, mim, nun oldu
Söylediğim maniye ahbaplar memnun oldu

Adam aman, bende-geldim
Bir bulanık su idim, duruldum, bende geldim
Ahbaplar meclis kurmuş, haber aldım ben de geldim

Adam aman, ya-zarlar
Güzel etme cefayı, tarihlere yazarlar
Ne bilirsin tavlayı, ya pul fena ya zarlar

Adam aman, zen-bilir
Geceyi hastaya sor, gündüzü gezen bilir
Söylediğim maniyi evdeki teyzen bilir

Adam aman, kıra-lı
Ağzımda diş kalmadı yare badem kıralı
Ben yarimden vazgeçmem gelse Moskof kıralı

Adam, aman tar-atar
Hallaç pamuğu tartar atar, tar atar
Gider el ile gezer, gelir bize mantar atar

Adam aman, ceza-yir
Galata'da dost tutan bir gün olun ceza yir
İşte ahbap gidiyoruz, çal çalgıcı Cezayir

Adam aman, yan-güzel
Anandan şaşı mı doğdun, ne bakarsın yan güzel
Ben sana yandım ise sen de bana yan güzel

Adam aman, ke-rim
Düşünmeyin ahbaplar, ona da hak kerim
Benimle zıt gidenin anasını sikerim

Adam aman, lan-bana
Yar ile ettiğim cümbüş geliyor yalan bana
Hazırladım bir mecideye getir bir oğlan bana

Kaynak: "İstanbul'da Semaî Kahveleri Ve Meydan Şairleri", Osman Cemal Kaygılı, "Çalgılı Kahvelerdeki Külhanbey Edebiyatı Ve Numuneleri", Tahir Alangu

Roll
ağustos-eylül-ekim '05

Kapağımızdaki nakışın özgün desenini Cemil Ergün çizdi, bilgisayara aktarma ve kumaşa dikiş işlemlerini Serkan Tutar ve Gündüz Nakış çalışanları üstlendi, yazıları Rabiye Oğuz işledi, hepsinin ellerine sağlık... Bu insanları Reyda Ergün ve Ebru Gümüş sayesinde tanıdık, ikisine de teşekkür borçluyuz... Bir teşekkür de, yukarıdaki ve kırkbirinci sayfadaki yüzüncü sayı logosunu çalışan Cem Sorguç'a.

09 Donovan
14 White Stripes
20 Lhasa
23 Kings Of Convenience
24 Kraftwerk
26 100 Alman plağı
28 The Kills
30 Latife Tekin
40 Patti Smith - U2
41 Sağlam Fikir Sokak
42 Çalgılı kahveler
46 Yeni dalgayı oluştururken
48 Konserlerden hatıralar
54 Syd Barrett
56 Phil Collins
57 Sussan Deyhim
58 Jahida Wehbe
60 Reem Kelani
63 Unified Gecko
66 Burhan Şeşen
70 Zardanadam
72 Hayko Cepkin
89 Love

04 Ajans
18 Halkla ilişkiler
77 ÖSS
78 Gayd
80 Kıraathane
82 Albümler
88 Liste

Adam aman, üstü-ne
It's only rock'n'roll, altı kaval üstü ne
Var mı bu alemde Joe Strummer'ın üstüne

"Ve zuhurlarınızda Roll". Dokuz sene önce bu başlıkla ve Erkin Koray'la girmiştik söze. "Olan oldu bir defa, bari hepimize yarasın." Hamdık, lafı uzatmıştık. Geldik 100'e, piştik yüz kere ve sıra geldi en zor işe: 100 sayının, dokuz senenin hülâsasına. Arandık, tarandık Pir Sultan Abdal'a vardık. O demiyor muydu "Pir Sultan'ım eder çağır pîrine / Erüp yetişmezse pîrin değildir" diye. Hakikaten pîrmiş, erüp yetişti himmetimize. Buyrun Pir Sultan'dan roll'lamaya:

Safasına cefasına dayandık
Bu cefaya dayanmayan gelmesin
Rengine hem boyasına boyandık
Bu boyaya boyanmayan gelmesin

Rengine boyandık meyinden içtik
Nice canlar ile didar görüştük
Muhabbet eyleyip candan seviştik
Muhabbeti küfür sayan gelmesin

OLAN OLDU BİR DEFA, BARİ HEPİMİZE YARASIN..!

Ve zuhurlarınızda Roll...

Müjdeler olsun, nur topu gibi Roll'unuz oldu.
Doğrusu, bizim için de sürpriz oldu.
Niye oldu, nasıl oldu, ne zaman oldu, oldu da ne oldu, bize hâlâ malum olmadı.
Oldu işte; birdenbire oldu.
Birdenbire oldu ama, durduk yerde olmadı. Hareket halindeyken, istim üstündeyken oldu. Express'in kendi halinde bir katarıyken aklımıza düştü, tahayyülümüze yuvarlanıverdi: Bir "fikir" olarak...
Öyle kendi kendine, kuvve halinde, "kendi içinde" bir fikirdi. Gel zaman, git zaman, "kendisi için" bir fikir oldu. Ve birdenbire zuhur etti:
Kuvveden fiile çıktı, reailize oldu...
Zuhur etti de ne oldu; dertsiz başımıza dert oldu.
Kalp kalbe karşı olduğuna göre, sizin de başınıza dert oldu.
Almasanız bir dert, alsanız bir başka bir dert.
Almazsanız ayıp olur, kayıp olur, hayıf olur, meraka mucip olur, akla zarar olur...
Alsanız masraf olur, ayrıca iptila olur, takıntı olur, her ay başı iple çekilir olur, durduk yerde stres olur.
Fakat artık olan oldu, kuvve idi fiil oldu, fikir idi realize oldu, "kendi içinde"ydi, "kendisi için" oldu, aniden "zuhur oldu"...
Nasıl olduysa oldu, birdenbire oldu, kendiliğinden oldu.
Bugüne kadar olanın aksine, "kadro" işi olmadı. "İmece" usulü oldu. Kimseye reklam, kimsenin reklamı olmadı. Hiçbir yerden destek, hiç kimseden himmet olmadı; matbaaya, kağıtçıya, veresiye oldu.
Her şey kendi kendine oldu. El emeği, göz nuru oldu. Tam istediğimiz gibi olmadı, ama olsun, sağlık olsun. "Mükemmelliyetçi" olmanın alemi yok, hiç fena olmadı, hatta –kuzguna yavrusu misali– gayet güzel oldu.
Bugüne kadar bir müzik dergisinin tuttuğu olmadı. Her biri ayrı bir hüsran oldu; zarar oldu, ziyan oldu, emekler heba oldu.
Şeytan kulağına kurşun olsun, Roll'un kaderi öyle olmasın.
Daim olsun, kaim olsun, naim olsun.
Hepimize afiyet şeker olsun.
Kutlu olsun.
Nur topu gibi bir Roll oldu, hepimize hayırlı olsun.
Ne olursa olsun, hazırlayanlara da, okuyanlara da helal olsun.
Herkese selam olsun.

Roll, sayı 1, Kasım 1996

Abdurrahim Soğan, Ahmet Acar, Ahmet Eken, Ali Kesgin, Ali Yıldızalp, Alican Tayla, Alişan Çapan, Amy Spangler, Atilla Aydoğdu, Ayşegül Oğuz, Baran Özdemir, Başar Uğur, Bejan Matur, Bilge Ceren Şekerciler, Cem Sorguç, Cüneyt Cebenoyan, Çiğdem Öztürk, Derya Bengi, Donat Bayer, Emin Ekşi, Ender Ergün, Eray Makal, Erdir Zat, Fatih Özgüven, Gökhan Akçura, Gökhan Pamuk, Gülüş Gülcügil, Hakan Lokanoğlu, Halil Kılıçoğlu, Harun İzer, HknKrtsh, Hilmi Tezgör, İlker Aksoy, Kaan Pamuk, Mehmet Ali Meram, Melih Katıkol, Merve Erol, Muhsin Akgün, Murat Meriç, Nedim Yalgı, Neslihan Say, Nevzat Çalışkan, Ogan Güner, Özay Selmo, Pelin Özer, Pınar Öğünç, Reha Öztunalı, Salih Nâzım Peker, Sarp Keskiner, Serdar Beyaz, Serdar Karataş, Sinan Kolat, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoğlu, Şule Camadan, Tacide Kaya Güner, Tolga Yağlı, Ulaş Özdemir, Utkan Çınar, Ümit Bayazoğlu, Yasemin Avdan, Yiğit Atılgan, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoğlu, Zülal Kalkandelen **baskı:** Stampa Basım San. Paz. ve Tan. Hiz. AŞ [Hacıahmet mah. Eburnza Dergahı Sok. no.27 (34440) Dolapdere - İstanbul Tel: 0212 235 98 95] **basım yeri ve tarihi:** İstanbul, Ağustos 2005 **dağıtım:** Doğan Dağıtım A.Ş. **yönetim yeri:** Abdullah Sok. No. 9 Beyoğlu - İstanbul **tel-faks** 0212 251 87 67 **e-mail** rolldergisi@yahoo.com **yıl** 9 **sayı** 100 **ağustos-eylül-ekim** '05 **imtiyaz hakkı:** Bilge Ceren Şekerciler **sorumlu yazışleri müdürü:** E. Derya Bengi **ilan irtibat:** Şahan Nuhoğlu (0535 576 21 11) YEREL SÜRELİ YAYINDIR • AYDA BİR YAYINLANIR

Seni usulca öpmüştüm ilk öptüğümde
Vapurdaydık vapur kıyıdan gidiyordu
Üç kulaç öteden İstanbul gidiyordu
Uzanmış seni usulca öpmüştüm
Hemen yanımızdan balıklar gidiyordu
CEMAL SÜREYA

Hiç tanımadığımız ağaçlar ölüyor bizim dışımızda / Rüzgâr esiyor yok olan ormanların içinden / Hayvanlar adsızlıktan kuşlar sessizlikten ölüyor.
YORGO TEMELİS

İki işi aynı anda yapamıyordu. Kadına dokunurken, onunla konuşamıyordu; onu severken sırakıp gidemiyordu; konuşurken dinleyemiyordu; savaşırken kazanamıyordu.
ARUNDHATİ ROY, Küçük Şeylerin Tanrısı

Sözcükler karşı çıkarken daha çok işe yararlar.
JOHN BERGER, Zamanımızın Bir Ressamı

İlginç olan her şey karanlıkta geçer. Hiç bilinmez insanların gerçek hikâyesi. **CELINE**

SAZLI, SÖZLÜ, ÇİZGİLİ CAZ ANSİKLOPEDİSİ

"When we want to love, we love... When we want to kiss, we kiss..." Tam devam edecekken Billie Holiday'in sesini cırtlak bir ses ortadan biçer: "Bu zenci de ne arıyor burada?" Tekerlekli sandalyede bir ihtiyar beyaz, mekânın sahibi, beldenin nüfuzlu zatıymış. Kanı beynine sıçrayan Billie Holiday, "zencilere temizlik bile yaptırmam" diye debelenen ırkçı mendeburun yanına varır ve bir anlaşma önerir: Yerse, yemezse jarse!.. Devamı, Éditions Nocturne'ün BD Jazz serisinden çıkan iki CD'lik Billie Holiday derlemesinde. 16 sayfalık çizgiroman Claire Braud'ya ait... Seride başka kimler mi var: Nat King Cole, Louis Armstrong, Sidney Bechet, Dizzy Gillespie, Ella Fitzgerald, Erroll Garner, Lester Young, Charlie Parker, Django Reinhardt, Anita O'Day, Stan Getz, Oscar Peterson, Frank Sinatra, Ray Charles, Art Tatum, Duke Ellington, Glenn Miller, Count Basie ve Bud Powell... Bütün derlemelerin çizeri değişik, hepsinin çizgisi güzel, seçtikleri küçük kesitler temsilî ve heyecanlı... Müzikler zaten bomba. Fransız icadı bu neşeli derlemenin İngilizce versiyonları artık memlekette de bulunabiliyor: Güzel ABC, güzel hediye...

Eylülde "Do You Want To?" single'ıyla yeni bir **FRANZ FERDINAND** yolculuğu başlıyor. Albüm ise Ekim başlarında yayınlanacak. Alex Kapranos ve arkadaşlarının ilk düşüncesi, bu ikinci albüme de, tıpkı ilki gibi bir isim koymamaktı. Hatta, Sovyetik estetikte hazırlanan kapakta, grubun ismini haykıran bir kız görünüyordu. Fakat cepheden gelen son haberler, albüm isminin "You Could Have It So Much Better... With Franz Ferdinand" olacağı yönünde.

Geçtiğimiz aylarda müstehcen sözler içerdiği gerekçesiyle, kendi dükkanlarında **BRUCE SPRINGSTEEN**'in son albümünün satışını engelleyen kahve zinciri Starbucks, **BOB DYLAN**'ın yeni basılan konser kaydı "Live at the Gaslight 1962"ın dağıtım haklarını bir buçuk seneliğine satın aldı.

PAUL McCARTNEY, eylül ayında yayınlanacak yeni albümü "Chaos And Creation In The Backyard"ı, Radiohead'le yaptığı çalışmalarla şöhret kazanan prodüktör **NIGEL GODRICH**'in desteğiyle oluşturdu. "Chaos And Creation In The Backyard", 63 yaşındaki McCartney'in Beatles dağıldıktan sonra imza attığı yirminci albüm.

Eski Belle & Sebastian üyesi **ISOBEL CAMPBELL** iki yeni albüm hazırlığında... Sonbaharda yayınlanacak ilk çalışma "Ballad of the Broken Seas"de, Screaming Trees, Queens Of The Stone Age gruplarından ve solo çalışmalarından tanıdığımız **MARK LANEGAN**'la birlikte şarkı söyleyecek. Bu seçimde Johnny Cash'in parmağı var, çünkü Lanegan'ın tok sesinde Cash'ten izler buluyormuş Campbell... Yeni yılda yayınlanması öngörülen ikinci albüm "Over the Wheat and the Barley" ise folk şarkılarından oluşacak ve kayıtlarda Campbell'a Jim McCulloch (Soup Dragons) ve James Iha (Smashing Pumpkins) eşlik edecek.

'50'li yılların efsanevi soul vokal gruplarından **FOUR TOPS**'un şarkıcılarından **RENALDO "OBIE" BANSON** 69 yaşında hayatını yitirdi. Grup "I Can't Help Myself", "Reach Out I'll Be There" gibi hitlerle tanınmış ve Lawrence Payton'un 1997'deki ölümüne kadar kadrosunu muhafaza etmişti.

GREEN DAY, son albümleri "American Idiot" ile sekiz dalda MTV Video Müzik Ödülleri'ne aday oldu. Grup, rock opera şeklinde tasarlanan albümün filmini de çekmeye niyetli.

Beklediğimize değecek: Belçikalı grup **dEUS**'un yeni albümü "Pocket Revolution" eylül ayında gün yüzü görüyor. İlk single'ın "Seven Days, Seven Weeks" olarak belirlendiği albümün şarkılarından biri "Sun Ra" adını taşıyor.

BLOC PARTY senenin geri kalanını şimdiden programlamış durumda. Bu sene çıkan albümleri "Silent Alarm"dan bazı şarkıları b-side'lar için Mogwai, Four Tet, Ladytron gibi gruplara remiksleten grup, bir de noel single'ı çıkarmaya hazırlanıyor. Yeni bir albüm için hazır olduğu söylenen 25 yeni şarkı arasında, "Hero" ve "Two More Years" single için ilk adaylar...

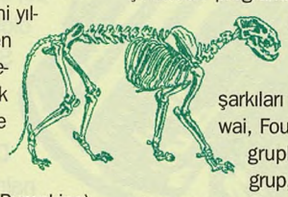

Geçirdiği rahatsızlığının ardından **NEIL YOUNG** yeni albümüyle yine karşımızda. Eylül sonunda çıkması planlanan "Prairie Wind" hem CD hem DVD formatında kaydediliyor. "Duyduğunuz her şeyi görebileceksiniz de!" diyen Kanadalı usta, bir yandan da Jonathan Demme'in kamerasına konu olacak: Young'ın ağustosta vereceği Nashville konserleri kaydedilerek yayınlanacak.

SHERLY CROW, sevgilisi Lance Armstrong'a adadığı beşinci albümü "Wildflowers" Eylül sonunda raflara yerleşecek. Crow, Starbucks'ın "Artists' Choice" serisinden de kendi şarkıları arasından seçtiklerini yayınlayacak.

BRUCE SPRINGSTEEN'in "VH1 Storytellers" DVD'si eylül ayında yayınlanacak. 1973 klasiklerinden son albümüne kadar uzun bir zamanı kapsayan DVD'de daha önce yayınlanmamış bir mülâkat bölümü de olacak.

COLDPLAY, "X&Y" albümüyle üçüncü kez Mercury ödüllerine aday. Önceki iki adaylığında ödül alamamış olan grup, bu seneki adayların arasında en büyük grup olarak da dikkat çekiyor. Badly Drawn Boy, Roni Size ve en son geçen sene Franz Ferdinand'a giden ödülün bu seneki listesindeki 12 gruptan sekizi, ilk albümleriyle aday oldu.

NATALIE MERCHANT'ın on senelik solo kariyerine genel bir bakış olacak "best of" albümü, hem tek hem çift CD olarak satın alınabilecek. Çift CD versiyonunda sanatçının R.E.M., Billy Bragg ve Chieftains ile yaptığı şarkılar da bulunacak.

ROGER WATERS'ın senelerdir üstünde uğraştığı operası "Ça Ira", 27 Eylül'de CD/DVD formatında satışa sunuluyor. Pink Floyd'severlerle tıklım tıklım dolan New York'taki tanıtım gecesinde edinilen bilgiye göre, DVD'nin içinde, albümün oluşumu sırasında çekilen videolar ve 60 sayfalık bir de kitapçık bulunacak. Librettosunu merhum **ETIENNE RODA-GIL**'in hazırladığı opera, Amerikan ve Fransız devrimlerinin insan anlayışını konu alıyor.

SYSTEM OF A DOWN, "Mesmerize" albümlerinin ikinci single'ı "Question"ın videosunu çekti. Başçıları Shavo Odadjian'ın yönetmenliğini yaptığı klipte grup, ölüm temasını işliyor. Bir Adem-Havva hikâyesi yaratıp ölümün aslında ölüm olmadığını, hayatın devam ettiğini anlatan grup, "Mesmerize" ve yakında çıkacak kardeş albüm "Hypnotize"ın tanıtım turnesine önümüzdeki ay başlayacak.

SUPERGRASS'ın Led Zeppelin etkileşiminde hazırladığı yeni albümü "Road to Rouen", bu ay raflardaki yerini alıyor. Kendi stüdyolarında kaydettikleri bu ilk albümün yayınlanışının ardından grup, bir akustik turneye de çıkacak.

THE DOORS bateristi John Densmore, hayatta kalan diğer iki Doors üyesine açtığı isim hakkı davasını kazandı. Ray Manzarek ve Robby Krieger, bir süredir Doors of 21st Century adıyla turneye çıkıyordu. Mahkeme, ikilinin bu konserlerden elde ettiği gelirin de Doors ortaklığına aktarılmasını kararlaştırdı.

HUEY LEWIS, grubu The News ile turladıktan sonra kasımın başından itibaren Broadway'de bir Chicago müzikaline transfer oluyor.

JAH WOBBLE, yeni solo albümü "Mu" ile dinleyicilerinin karşısına çıkıyor. Ayrıca John Lydon'la beraber tekrar Public Image Limited'ı toparlamaları an meselesi.

Üç yıllık sessizliğini G-Unit'ten Olivia, Black Eyed Peas'den Will.I.Am gibi isimlerle beraber kaydettiği albümle bozmak üzere olan **SHAGGY**, eylülde çıkacak albümün ismini "Clothes Drop", ilk single'ı ise "Wild 2 Nite" olarak belirledi.

CALEXICO, Iron & Wine ile beraber kaydettiği projeyi New York'ta tanıttı. İki grup ayrıca beraber turneye de çıkacak. Calexico, yeni albümleri için çalışmalara da devam ediyor.

THE CURE • KORN • THE OFFSPRING

APOCALYPTICA • SKIN • ŞEBNEM FERAH • THE TEARS • CEZA

HOT HOT HEAT • REPLİKAS • PAMELA • maNga • RASHIT-HANIN ELIAS • MYLO

RICARDO VILLALOBOS • TOM MIDDLETON • ELLEN ALLIEN - BPITCH CONTROL • ALEX SMOKE

EVIL NINE • THE BAYS • SID LE ROCK - REYNOLD ON GUITAR • ANGIE REED • EMRE - TUTAN • JONNY ROCK

EDEN - BATU • MURAT UNCUOĞLU - BASIL • THE ROOTSMAN - MC D.BO GENERAL • BARIŞ K • 110

TAMBURADA • C-MON & KYPKSI • KANGROOVE • STYLE-IST • MABBAS • MURAT BEŞER • KARARGAH

BURN SAHNESİ HEADLINER DJ ÇOK YAKINDA...

ROCK'N COKE

İSTANBUL 2005

3-4 EYLÜL'DE

HEZARFEN HAVAALANI'NDA

www.rockncoke.com

BİLETLER BİLETİX'TE

hayata+
Gençler, gençler için üretiyor.

pozitif

İSTANBUL KÜLTÜR SANAT VAKFI

A member of YOUROPE THE EUROPEAN FESTIVAL ASSOCIATION

İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ

İSTANBUL DENİZ OTOBÜSLERİ A.Ş.

AKBANK

burn ENERGY DRINK

KANAL D

POWER 100

bilet ix
Eğlenceye giriş biletiniz.

BY Coca-Cola

www.i-coke.com.tr

Bana bir öykü daha anlatın dostum. Bir viskiyle denize karşı bir öyküye ihtiyacım var. Güzel, ve gerçekle ilintisi mümkünse az olan, demin rıhtımda aldığım gazetelerdeki çelişkili ve vatanseverce yalanları unutturabilecek cinsten bir öykü olsun. **MARGUERITE YOURCENAR**, Doğu Öyküleri

Delik dağa gittim, / delik bir kamış buldum, / delik bir sepet ördüm; / delik sepette ne kadar kalırsa su / o kadar sürecektir acı da. *(Yunan köylülerinin acıya karşı büyüsü)*

Yaşam, insanların bastıramadıkları daha iyiye ulaşma istekleri yüzünden hep yeterince kötü olacaktır. **MAKSİM GORKİ**

Yanık deri modasının bize nasıl geçtiğini bilir misiniz? Eski Rusya'da yazları Kırım'a ancak kibarlar gidermiş, sonbahara doğru Petersburg'a, derileri kararmış olarak dönerlermiş. Salonlarda ve sokakta yüzleri, kolları ve derileri yanık olanlar, yazı Kırım'da geçirmiş sayılırmış. Sonbaharda kibar zannedilmek için iç Rus şehirlerinde bile, yazın vücutları soyarak güneşte kızartıp karartmak âdet olmuş. 1918 muhacirlerinin İstanbul'a getirdiği meraklardan biri de budur. **FALİH RIFKI ATAY**, Roman

PINK FLOYD'a 1343 kere alkış: Evvela "Live 8 gibi bir olayda da bir araya gelmezsek, bize yakışır mı" dediler, sevenlerini sevindirdiler. Demek ki Pink Floyd'u tanımayanlar da sevinmiş ki, Live 8 konseri, grubun "Echoes: The Best of Pink Floyd" albümünün satışlarını yüzde 1343 artırdı. Alkışımız grubun açıklamasına: Bu yüksek kâra el sürmeyecekler, parayı Afrika'ya yardım amaçlı kullanacaklar...

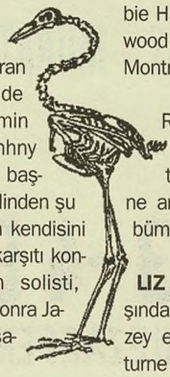

2001'de hapisten çıktıktan sonra adını ülkesinde duyuran **ABDEL WRIGHT**, şimdi de uluslararası sahnede emin adımlarla ilerliyor. Johhny Cash'ten ilham alıp müziğe başlayan Jamaikalı sanatçının elinden şu aralar Bono tutuyor. En son kendisini Güney Afrika'daki bir AIDS karşıtı konsere davet eden U2'nun solisti, Wright için Bob Marley'den sonra Jamaika'dan çıkan en önemli sanatçı diyor.

SANTANA, 1 Kasım'da çıkacak yeni albümü "All That I Am"de Metallica'dan Kirk Hammett, Black Eyed Peas'den Will.I.Am gibi değişik isimlerl eçalıyor. En büyük yardımı daha önce beraber turneye çıktığı Los Lonely Boys'dan aldığını belirten gitarist, bundan sonra iki albüm daha çıkarak. Biri eski şarkılarını yorumladığı enstrümantal bir albüm, öbürü ise Herbie Hancock, Chick Corea, Steve Winwood ile beraber doğaçlamalar yaptığı Montreux performansının kayıtları.

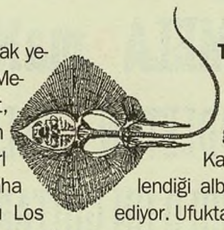

R.E.M.'in de hayranları arasında bulunduğu '70'lerin Alex Chilton'lı kült grubu **BIG STAR**, 27 sene aradan sonra "In Space" adlı albümlerini eylül sonunda çıkarıyor.

LIZ PHAIR'in yeni albümü ekim başında yayınlanıyor. Albümü ABD'nin kuzey eyaletlerini kapsayan bir akustik turne takip edecek.

THE STROKES'un uzun zamandır beklenen yeni albümü Ocak 2006'ta gün yüzü görecek. David Kahne'nin yapımcılığını üstlendiği albümün çalışmaları devam ediyor. Ufukta bir Güney Amerika turnesi de var.

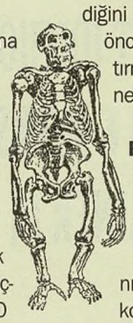

THE SMITHS şarkıları üzerine bina edilen bir oyun Broadway'de sahnelenmeye başlandı. Oyunun adı "Some Girls Are Bigger Than Others". Şarkılar rock formunda değil, elektronik destekli bir yaylı orkestrasıyla icra ediliyor.

Rap'çi **LIL' KIM**, yardım-yataklık ve mahkemeye yalan söyleme suçlarından bir yıl, bir gün hapis ve 50 bin dolar para cezasına çarptırıldı. Söz konusu olan, 2001 yılında, Manhattan'da bir radyo istasyonunun önünde gerçekleştirilen kurşunlama hadisesi.

BONO yıllardır süren davayı kazandı ve pantolonunu geri aldı. Grubun stilisti 18 sene evvel Bono'nun siyah pantolonunu, yeşil tişörtünü, Stetson marka şapkasını ve küpelerini yürütmüştü. U2'nun 1987 "Joshua Tree" turnesinde çalışan Lola Cashman bu eşyayı Bono'nun bizzat kendisine verdiğini iddia ediyordu. Dava, üç sene önce Cashman'ın şapkayı açık artırmada satmaya çalışması üzerine açılmıştı.

BAUHAUS, tekrar bir araya gelmeye ve uzunca bir turneyi yeni bir albümle desteklemeye niyetli. Peter Murphy, BBC'ye bir senedir bu proje için çalıştığını, kışın bir İngiltere turnesiyle düz koşulara başlayacaklarını söyledi. Gitarist Daniel Ash de kendi web sitesinde üç Los Angeles konserinin müjdesini verdi. Peter Murphy'nin yeni solo albümü ve turnesi aradan çıkınca, Bauhaus çalışmaları da hızlanacak.

NEVİN ÖNGÜR

16-17-18 Temmuz'da bir rock festivali vardı. İstanbul'da, Ankara'da değil, Edremit'in Zeytinli beldesinde. Moğollar, Kesmeşeker, Bulutsuzluk Özlemi gibi eskilerden genç gruplara kadar toplam 18 grup üç gün boyunca konser verdi. Festivalin bir özelliği de ücretsiz olarak gerçekleştirilmesiydi. Festivalin mimarlarından POEM Ajans yöneticisi Nevin Öngür'le Zeytinli Rock Festivali'ni, böyle küçük bir beldede böylesi büyük bir organizasyon yapma fikrini ve gelecekteki projelerini konuştuk.

ZEYTİNLİ ROCK FEST

KASABAYA GELEN UZUN SAÇLILAR

Zeytinli gibi küçük bir yerde festival yapmak nasıl bir deneyimdi?

Nevin Öngür: Anadolu'da üniversiteler ve güneydeki belli yerler dışında böyle organizasyonlar yapılmamıştı bugüne dek. Kötü tarafından başlayalım: İnsanlar çok önyargılı olabiliyorlar, o kadar grubun ve onları dinleyecek insanın kalkıp oraya geleceğine inanmıyorlar. Çok sıkıntı da yaşadık. Örneğin esnaf, rock festivali için gelenler ortalığı dağıtır diye endişeliydi. Sokakta içki içecekler, etrafı rahatsız edecekler, yazlıkçı yeri olduğu için aileleri rahatsız edecekler diye düşünüyorlardı, "şimdi serseri gençler doluşacak kasabaya" diye. Onları ikna etmek imkânsız gibiydi. Ama festival sonrasında hepsinin bakışı değişti. İstanbul'dan kalkıp gelen uzun saçlı çocukların korkulacak tarafı olmadığını, kendi çocukları gibi gençler olduğunu gördüler... İnsanlar oralarda hep korkuyla yaşıyorlar. Çok şikayetçi bile olsalar hayatlarının –kötü bile olsa o hayat– değişmesinden korkuyorlar. Alıştıkları gibi gitsin istiyorlar. Böyle yerlerde bir organizasyon yapmaya kalktığınızda bunu çok fazla hissediyorsunuz, hatta tehdite varan tepkiler de alabiliyorsunuz. Ama bizim bu organizasyonları yapmamızda politik bir taraf da var.

Oraya gitmek, insanlara susmayın, isteklerinizi dile getirin diyebilmek ve bunun için bir alan açmak da istiyoruz... Amacımız sadece Zeytinli'ye ait bir organizasyon yapmak değildi. Bizim hedefimiz Anadolu'da organizasyon yapmaktı. O yüzden tek bir yere bağlanmak değil, böyle küçük beldelerde festivaller yapmaya devam etmeyi düşünüyoruz.

Üç büyük şehirde organizasyonlar yapıp para kazanmak yerine böyle işlere neden kalkıştınız?

Bizim beklentilerimiz çok farklı. İstanbul dışına bir organizasyonu taşımak için büyük zorluklar yaşadık. Ama çok büyük bir mutluluk yaşadık. Oraya Ankara'dan, Eskişehir'den, Bursa'dan Kütahya'dan geldi insanlar. İstanbul gençliğiyle oradaki halk ve bu gelen insanlar bir araya gelip kaynaştılar. Bizim Anadolu'ya yönelik ileride yapacağımız projeler için bu bir başlangıçtı ve temel atmış olduk. Sadece para kazanıp harcamak olunca hayat, kendimizi çok sıradan hissediyoruz. Bu hayata dair manâlı bir şeyler yapmak istiyoruz. Bizim işimiz organizasyon yapmaksa madem, o zaman bulunduğumuz bu yerde, hayata dair bir şeyleri değiştirmek için de faaliyetimiz olması lazım.

Anadolu'da insanlar belli bir yere sıkışmış hissediyorlar kendilerini ve aslında İstanbul'daki insanlardan çok daha fazla takip ediyorlar bazı şeyleri. Daha ilgililer, müziğe daha farklı yaklaşıyorlar, daha çok kitap okuyorlar hatta. Ama hareket edecek alanları yok. O zaman onlarla bir araya gelmek gerekiyor, onların ayaklarına böyle konserleri götürmek gerekiyor. İstanbul medyasını da böylece oraya çekmek gerekiyor.

Sırada hangi organizasyonlar var?

1993'te Nükleer Santrallere Karşı Rock Festivali düzenlemiştik. Ortaköy'de konserler oldu, sonra aynı kadroyla trenle Ankara'ya gidildi ve orada da konser yapıldı. Aklıma o tren seyahatini geliştirmek geldi ve sonunda "Rock Treni" projesi çıktı ortaya. Sonuçta demiryollarıyla rock müziğinin de uyuştuğuna inanıyoruz. Bir tren tamamen bu iş için kiralanacak, gruplar ve katılımcılar trende olacak. İzmit'ten başlayıp, tren yolunun gittiği her yere gidip konserler verilecek. Dönüşte de Haydarpaşa'da büyük bir konser verilecek. Herkes trende yatıp kalkacak, yemeğini trende yiyecek. Her gittiğimiz ilde oranın bir grubu da konsere çıkacak. Buradaki genç müzisyenlerin müziklerinin de böylece değişeceğine inanıyorum. Zeytinli'de mesela, birçok grupla tartışmalar yaşadık, ama birçoğu da öyle küçük bir yerde çalmaktan, oradaki insanlarla tanışmaktan etkilendiler. Sadece para kazanmak ve star olmak için kurmazsın rock grubunu. Yoksa gidersin, Kenan Doğulu gibi pop yıldızı olmayı hedeflersin. Bir genç grup Urfa'ya gidip çaldığında, orada müzik yapmaya çalışan bir grupla, oradaki insanların nasıl yaşadığını, nasıl bir yaşam mücadelesi verdiğini görünce bundan etkilenecek. Oradaki küçük bir çocuk da belki onlara özenip grup kurmaya karar verecek, "içinde bulunduğum çemberi kırabilirim" diyecek, umutları çoğalacak.

Söyleşi: **Serkan Seymen**

Deri yakmak ıztıraplı bir şeydir. Yüzükoyun veya sırtüstü kum üstüne serilmiş olanların yalnız yüzlerine baksanız, ya dişleri sökülüyor, ya kolları burkuluyor, ya karınları yanlıyor sanırsınız. Hepsinde, ameliyat masasında bayıltılmamış bir hasta yüzü vardır. **FALİH RIFKI ATAY**, Roman

"Hayat nedir diye sorarsan, bilmiyorum evlat; sormazsan biliyorum." **HARAPTARLI NAFİ**

Çoğu kez yüzlerinde, omuzlarında ve bileklerinde, birer hikâye özeti gibi duran bıçak yaraları oluyordu bu tayfaların. Gözlerinde de, bu yaraları açan bıçakların pırıltısı. **HASAN ALİ TOPTAŞ**, Bin Hüzünlü Haz

Onu taklit etmek zorunda değilim. Ben eğer daha gelişmişsem, daha evrensel bir Türksem o bana öykünmeli.

(Zülfü Livaneli, halktan söz ediyor)

Kendisini gıdıklamaya hazırlanan kişiyi, daha uzaktan görür görmez gıdıklanmaya başlayan insanlar bile kendi kendilerini gıdıkladıklarında hiçbir şey hissetmezler. Kendi kendimizi neden gıdıklayamadığımızı İngiliz ve Kanadalı bilimadamları buldu. Elimizle kendimize dokunduğumuzda beynimiz bunu hemen fark ediyor ve elimizin cildimize temas ettiği zamanı hesaplayarak bu dokunma noktasındaki tüm sinir uyarılarını zayıflatıyor. *(Hürriyet Bilim ve Teknoloji gazetesindeki bir haberden)*

LEBİ DERYA SOSYAL KULÜP'TE YAS

İstanbul, 2003 (foto: Mulsin Akgün)

Acı haberi matbaa yollarında aldık: Gökyüzünden bir yıldız, Havana'dan bir büyük müzisyen kaydı, İbrahim Ferrer hayata gözlerini yumdu. İki İstanbul konserinden, evvela 2001'deki Buena Vista seferinden, sonra 2003'teki solo konserinden biliyorduk: Mikrofonu eline aldı mı bırakmaz, terinin son damlasını da sahneye akıtırdı. Avrupa turnesinde de öyle yapmış: Bir aylık turneyi ne yapıp edip tamamlamış, Havana dönüşünde rahatsızlanıp hastaneye kaldırılmış. Büyük usta, mide ve bağırsak iltihabından ve çeşitli organları iflas ettiğinden, 6 Ağustos cumartesi günü son nefesini vermiş... 78 yaşında aramızdan ayrılan Ferrer, son on senede tanıyıp da bize mutluluk, umut, huzur veren az sayıda insandan biriydi. Klişedeki gibi, son'lar, bolero'lar öksüz kaldı....

İhtiyar kovboy **LEE HAZLEWOOD**, içinde düetlerin de yer aldığı yeni bir albüm hazırlıyor. Bu kez yanında eski partneri Nancy Sinatra değil, iki Fransız yıldız, Emilie Simon ve La Grande Sophie olacak. Daimî hekim kontrolünde bulunan sanatçı, 2006 başlarında yayınlayacağı bu albüme "Cake Or Death, My Last CD Maybe" adını uygun görmüş.

İngiltere'de Planet Rock Radio dinleyicilerinin oylamalarına göre **LED ZEPPELIN** "ideal süper grup" seçildi. Ayrıca grubun her bir üyesi kendi enstrümanlarında birinciliği gögüsledi.

Yıllar evvel Brian Eno'nun ambient albümlerine iştirak eden, '90'larda U2, Dylan, Willie Nelson gibi pek çok büyük ismin albümlerine prodüktör olarak imza atan **DANIEL LANOIS** gitarını eline aldı ve seneler evvel Eno'yla çalışmalarına başladığı "Belladona" albümünü tamamladı. Piyanoda Brad Mehldau, davulda Brian Blade'in eşlik ettiği Lanois, bu enstrümantal albümde Güneybatı Amerika ve Meksika havalarına bulaşıyor. Albümde Tortoise grubunun da katkısı var.

Bir **SLY AND THE FAMILY STONE** tribute albümü yolda. Eylül sonunda yayınlanacak albümün katılımcıları arasında Moby, Maroon 5, The Roots, Steven Tyler, Joss Stone, Outkast'tan Big Boi, Buddy Guy, Chuck D, Janet Jackson, Isaac Hayes gibi isimler var.

BOB DYLAN "Bootleg" serisinin yedinci albümü "No Direction Home: The Soundtrack"i 30 Ağustos'ta yayınlıyor. Albümle aynı adı taşıyan Martin Scorsese imzalı filmse bu tarihten bir ay sonra vizyona girecek.

Fransa'da Sanat ve Edebiyat Şövalyeliğine layık görülen **PATTI SMITH**, nişanını, Solidays festivali kapsamında verdiği konserde Kültür Bakanı Renaud Donnedieu de Vabres'ın elinden aldı. Smith'in yakın dönem planları arasında Bob Dylan, Grateful Dead, Edith Piaf gibi isimlerin şarkılarını yorumlayacağı bir cover albüm yapmak var.

ÇELLO ANADOLU

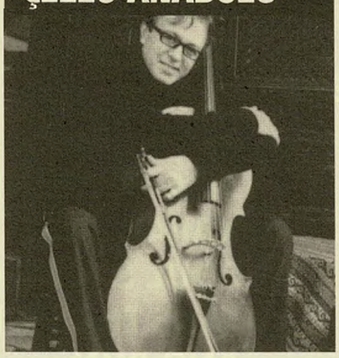

"Parça parça etsem seni / Fabrikaya tutsam seni / Deniz olsam yutsam seni / Kızılırmak seni seni..." Bu güzelim Aşık Veysel türküsünü Cengiz Özkan'ın müthiş yorumuyla dinliyoruz, ama eşlik enstrümanı, hiç alışık olduğumuz türden değil, bağlama değil, gitar değil... Bir çello. Kemanın ağababası. Koca gövdesinin ardında Uğur Işık var: TRT'nin kadrolu sanatçısı ve senelerce Bosphorus, Sarband, İnce Saz gibi gruplarda bulunmuş. Işık'ın "Cello Unveils Anatolian Spirit" albümü, çellonun olanaklarını genişletmekle kalmıyor, Anadolu müziğine de zenginlik katıyor. Fahrettin Yarkın'ın vurmalı sazlarının desteğiyle kaydedilen albümde, –tek sözlü eser olan– Veysel türküsünün yanısıra, "Gemiler Giresun'e", "Haydar Haydar" gibi parçalar, Rum, Ermeni, Yahudi ezgileri, zeybekler, peşrevler yer alıyor.

MARIANNE FAITHFULL bir kalp krizi geçirdi. Şu an tedavi altında olan sanatçı, Oscar Wilde'ın "Dorian Gray'in Portresi"ne çekilen filmdeki rolünden de ayrılmak zorunda kaldı. Büyük geçmiş olsun.

Beş CD ve bir DVD'den oluşan **THE BAND** box set'i "A Musical History" eylül sonunda yayınlanıyor. 111 bildik şarkının toplandığı sette 37 yayınlanmamış parça da bulunacak.

Muhalif müzik tarihi, dile geldi konuşuyor: **BONO**, **BRUCE SPRINGSTEEN**, **WILLIE NELSON**, **STEVE EARLE**, **MICHAEL STIPE**, **PETER GABRIEL** ve **BOB GELDOF** "Get Up, Stand Up: The Story of Pop and Protest" adlı belgeselle karşımızda. Adını Bob Marley'in her canlıdaki muhalif ruhu uyandırabilen şarkısından alan belgeselin yapımcı ve yönetmenleri Hannes Rossacher ve Rudi Dolezal. Daha önce Miles Davis, Freddie Mercury, Quincy Jones ve Billy Joel üzerine de belgeseller hazırlayan ikili, bu sefer şarkıların Amerikan işçi sendikalarındaki kökenlerini anlatıp Dylan'dan Sly Stone'a ve MC5'e kadar kuşakları etkileyen müzisyenlerin polikayla temasını işliyorlar. 28 Eylül'de Amerikan PBS televizyonunda yayınlanacak belgeselin sunuculuğunu Chuck D üstleniyor.

ECHO & THE BUNNYMEN'in yeni albümü "Siberia" eylülde ete kemiğe bürünüyor. Ian McCulloch, albümün "küçük ve sivri ritmleri, akıcı ve yumuşak gitarları ve depderin sözleriyle bugüne kadar yaptıkları en iyi albüm" olduğunu söylüyor.

PETER GABRIEL'in son albümü "Up"tan bu yana üç yıl geçti. Sıradaki albüm "I/O" ya da "Input/Output"un ne zaman biteceği ise henüz belli değil. 2003'te, "I/O" için ele gelir birkaç kayıt yaptıktan sonra, albüm için birlikte çalıştığı grupla dünya turnesine çıkan Gabriel, ardından film müziği yazmak, internet sitelerine müzik yapmak ve bir de Live 8 hazırlıkları devreye girince albüme hiç eğilememiş. Sözleri yazmak için "evden uzaklaşıp kahvaltı veren bir pansiyonda, karanlık bir yerde, ev işlerinden uzakta, kendi başına" kalması gerektiğini söylüyor. Esasında Gabriel'in yazmak için bir numaralı tercihi trenler ve tren yolculuklarıymış...

KLİPS VE ONLAR

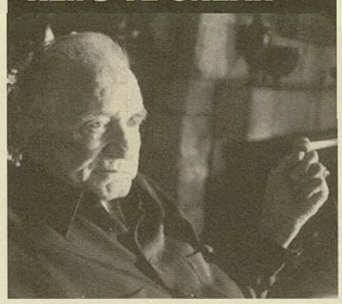

Bin kere seyretsek bıkmayacağımız klipler var. Fotoğraftaki "Hurt" de onlardan biri. İçimizi acıtsa da, Johnny Cash'i, "halka kapalı" müze-evinde, hastalığının ileri safhasında bu muhteşem parçayı söylerken görmek, aralarda eski filmlerinden parçalarla zaman tüneline girip çıkmak çok etkileyici bir tecrübe... U2 üyelerinin travesti kılığında gözüktüğü, Bono'nun geçen sene yitirdiği babasının da rol aldığı "One" klibi de tekrar tekrar seyre değer... Bu kıymetli kliplere denk gelmek için bütün gün MTV veya VH1'i yoklamak gerekmiyor. İşin erbabı yönetmenler, kliplerinin best-of'unu DVD'de topluyor artık. "Work Of Director" serisinde daha önce Michel Gondry, Chris Cunningham ve Spike Jonze'un işleri yayınlanmıştı. Koleksiyon yediye çıktı, şimdi sıra Mark Romanek ("Hurt"), Anton Corbijn ("One"), Jonathan Glazer ve Stéphane Sednaoui'de... Şarkılarını onların sihirli kamerasına teslim edenler Depeche Mode'dan Björk'e, Radiohead'den Red Hot Chili Peppers'a uzun bir liste oluşturuyor... Böylece son 10-15 yılın popüler müzik tarihi kaybolmadan, hep göz önünde kalıyor... DVD'lerin içinde bol bol ekstra da var: Söyleşiler, kamera arkası görüntüleri, kısa filmler... Glazer, iyi niyetimizi suiistimal edip, çektiği reklam filmlerinden bol bol araya sokuştururken, Sednaoui tam tersini yapmış: "Walk On The Wild Side" şarkısından esinlenerek çektiği filmi başka hiçbir yerde seyretme şansımız yok.

FLAMING LIPS'ten Wayne Coyne, 2006'da yayınlanması planlanan yeni albümleri "At War With The Mystics"le ilgili malûmat verdi. Kayıtlarda yolu yarılayan grup gerçekten iyi bir iş yaptıklarından emin olmak için altı-yedi şarkıyı hayranlarına tanıtmış. Coyne "The Soft Bulletin" (1999) ve "Yoshimi Battles The Pink Robots"un (2002) oluşturduğu yüksek beklentinin gözlerini korkutmadığını söylüyor ve geniş kitleler yerine "cool", duyarlı ve sanatçı ruhlu, iş güç sahibi insanlara hitap ettiklerini ekliyor.

www.barisarock.org

BARIŞAROCK

KARŞI FESTİVAL!

- 5. ELEMENT
- 6Hr SUNDAE (Avusturalya)
- ANİMA
- BARIŞ AKARSU
- BULUTSUZLUK ÖZLEMİ
- BÜLENT ORTAÇGİL
- CATAFALQUE
- ÇAMUR
- DELİ
- DEMİRHAN BAYLAN
- DJ IN STYLO
- ENOLA (Almanya)
- FALSE IN TRUTH
- GEVENDE
- GÖKALP BAYKAL
- IŞIĞIN YANSIMASI
- İHTİYAÇ MOLASI
- KARAPAKS
- KESMEŞEKER
- KOMA BERLİM
- METRO
- MOĞOLLAR
- OBJEKTİF
- POKER
- RUŞEN AKAR
- SİYA SİYABEND+ KARAGÜNEŞ
- SOUL SACRIFICE
- TAKE THE MONEY AND RUN (Yunanistan)
- TİBET AĞIRTAN
- TURGUT BERKES
- YALAN
- YAŞAR KURT
- YIRTIK UÇURTMA
- YOLGEZER
- ZARDANADAM

ÜCRETSİZ

27-28 AĞUSTOS

SARIYER

MEHMET AKİF PİKNİK ALANI

SİNEMA: THE WALL • KAPLUMBAĞALAR DA UÇAR • BELGESEL FİLMLER • KISA FİLMLER
TİYATRO: MAHŞERİ CÜMBÜŞ TİYATRO SPORU • GÜNEY TİYATRO • TİYATRO ANKA
ATÖLYE: "İĞNE DELİĞİ" FOTOĞRAF MAKİNESİ• FOTOMARATON • BARIŞ İÇİN 1000 TURNA •
• RİTM/RESİM • SAVAŞA KARŞI SES ÇIKAR • KARİKATÜR • SOHBET TOPLANTILARI

BARIŞAROCK

DAVETİYE

BU KUPON
ÜCRETSİZ GİRİŞ
DAVETİYENİZDİR

Donovan

Kırk yıl önce bugünlerde radyolarda, kafelerde, barlarda "Hurdy Gurdy Man" çalıyordu, "Sunshine Superman"in de eli kulağındaydı. O günlerden bugünlere, 1960'lar dendiğinde ilk akla gelen dört-beş isimden biri olan Donovan, 1980'lerin başında sırra kadem basmış, 1996'daki "Sutras" dışında ortada görünmemişti. Yeni albümü "Beat Cafe"yle paslanmadığını cümle aleme beyan eden bu tarihî şahsiyeti, Liberation, Popnews, Uncut ve Guardian'daki söyleşilerinden yaptığımız derlemeyle 100. sayımıza konuk ediyoruz. Bu güzel tesadüf şerefine üç defa Hurdy Gurdy...

YANG'I YİNG'LEMEK

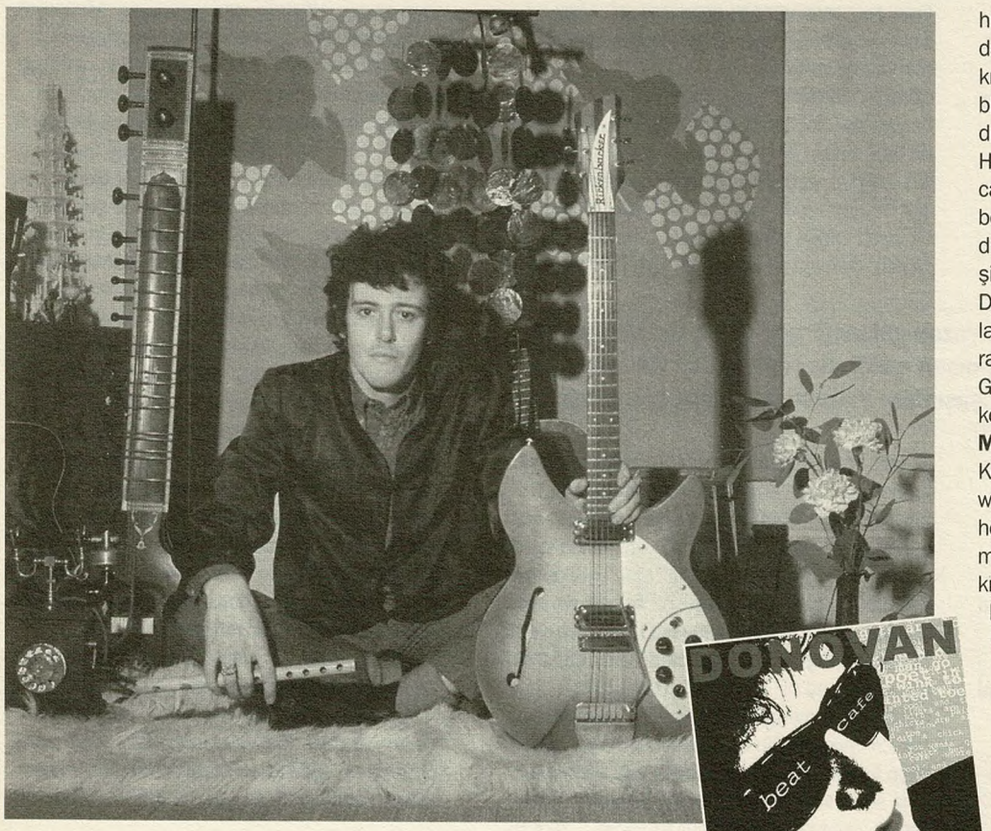

Yeni albümünüz "Beat Café" hem efsanevî ve gizemli bir geçmişi anıştırıyor, hem de bir anlamda zamandışı. Olgunluk denen şey bu mu acaba?

Donovan: Leonard Cohen bir sohbetimizde şöyle demişti: "Aslında tek bir şarkı yazdım, yıllardır ona yeni dizeler ekleyip duruyorum." Galiba, insan öncelikli temalarını gençliğinde belirliyor. Ben çocukluğumdan beri dizeler halinde düşünüyorum. Albümün adı "Beat Café" ama, her ne kadar Beat şairlerinin caz üzerine kelimeleri oturtmalarıyla müzikle şiirin buluşması o dönemde gerçekleştiyse de, benim şiirim '60'lı yıllara demir atmış değil. Pop şarkıların çoğunda olduğu gibi, benim şarkılarımda da kelimelerin tınısı anlamlarından daha önemlidir. Bu anlamda, pop şarkıcıları, bazı sesleri kullanarak dinleyenlerinin beyinlerinin belli bölgelerine etki eden şamanların mirasçılarıdır. Hakiki müzik çakra'lara fizikî olarak etki eder.

Baladlarınızı yumuşak, çocuksu bir tarzda söylemeyi seviyorsunuz...

Maksadım masumiyet duygusu uyandırmak değil, sarihlik, duruluk ve enginlik duygusu yaratmak. Yaşanan anı sorgulamadan tecrübe etmek –bu sarih ve aşkın bakışa hepimiz sahibiz. Ne var ki aile, kilise ve toplum tarafından örülen bir örtü bizi o bakıştan uzaklaştırıyor. Şairler ve müzisyenler bu örtüyü kaldırıp hepimizin bir iç dünyası, şahsî bir bakışımız olduğunu gösterebilir. Bir pagan ermişi şöyle diyor: "Ben aslında hiçbir şey yapmıyorum, bir şeyin ortaya çıkabilmesi için gerekli şartları yaratıyorum." Ben de, şarkılarımla, içine girmeniz için bir daire çiziyorum, ama bu benim dairem değil, sizin kendi daireniz. Batı, kilise yüzünden meditasyon pratiğini kaybetti. Halbuki vaktiyle böyle bir pratik vardı. Agnostisizm döneminden beri, bu arayış mecburen Uzakdoğu'da sürdürülüyor. Halbuki, Lennon ve McCartney'de yeniden açığa çıkan bir Kelt geleneği var. Beatles'ın vokal armonilerini dikkatle dinleyin, bu armoniler evrenseldir, çünkü Batılı yoga geleneğiyle buluşmuşlardır. Allen Ginsberg, Jack Kerouac ve William Burroughs, Dylan ve Lennon'ın yollarını açtı, onlar da ifade özgürlüğünün sınırlarını alabildiğine genişlettiler.

Sizin Beat edebiyatıyla, Beatnik'lerle tanışmanız nasıl olmuştu?

St. Albans'da, doğup büyüdüğüm kentte, The Cock diye bir pub vardı. Şık bir yer değildi, uzun ahşap masaları olan, orta sınıftan ve işçi sınıfından insanların, üniversiteli gençlerin ve sanatçıların devam ettiği bir mekândı. Erkekler, balıkçı yaka kazak, kadife ceket, beyazlaşmış blucin ve hush puppy, kızlar da ya mini etek-uzun çizme ya da daracık blucin-sandalet giyerdi. The Cock'a takılmamın tek nedeni kızların güzelliği değildi, caz, blues, modern sanat, folk, şiir, heykel, Zen Budizm gibi konulardaki sohbetler de çok çekiciydi. Henüz 15-16 yaşındaydım ama, o konuşmaları cankulağıyla dinlerdim. Atlantik'in iki yakasında bohem kafelerin mantar gibi yayıldığı bir dönemdi. Kerouac'ın "Yolda"sını, Michael McClure'un şiirlerini okumuştum. Sonraları Joan Baez beni Dylan'la, ardından da Beatles'la tanıştırmıştı. Onlar da tıpkı Stones gibi kendi bohem tarzlarını yaratmışlardı. Londra'da Dylan vasıtasıyla tanıştığım Ginsberg, 1965'de New York bohemyasının merkez üssü Greenwich Village'da rehberim oldu.

Müzikal rehberleriniz kimlerdi, nelerdi?

Kelt baladları, bütün dönemlerin cazı, country & western, Amerikan folku... Elvis'ten Everly Brothers'a, Buddy Holly'ye, erken Amerikan popüler müziği... Ve elbette büyük ozan Dylan –onun şarkıları çok yüreklendiriciydi. Beatles'dan da etkilendim, pop müziğine anlamlı şarkı sözleri ve çığır açıcı düzenlemeleri –bunda prodüktörleri George Martin'in önemli payı vardı– onlar getirmişlerdi.

Bugün de Belle and Sebastian, Badly Drawn Boy, St. Etienne gibi genç kuşak müzisyenler sizi rehber görüyor...

Benim için büyük onur. Ben de onların fanıyım.

Sizden sonraki kuşaklardan, başka kimleri beğeniyorsunuz?

The Hothouse Flowers'ı, The Waterboys'u, This Mortal Coil'ı... The Cure'u da öteden beri severim. Robert Smith'in ne yapmak istediğini çok iyi biliyorum. Hepimiz biraz poz yapardık. Morrissey için söylediği, çok hoşuma gitmişti: "Morrissey hıyarın teki, tek bir şarkısı var, benim hiç olmazsa iki şarkım var." *(gülüyor)*

Happy Mondays'le turneye çıkmanız nasıl olmuştu?

Birmingham konserime gelmişlerdi. Beni Manchester'daki Haçienda'ya davet ettiler. Bir Meksika lokantasından bahsettiklerini sanmıştım, meğer zamane gençliğinin efsanevî kulübüymüş. Astrella'nın *(Donovan'ın kızı)* yaşgününü orada kutladık. Shaun güzel bir nane ikram etti, sabaha kadar dans ettik. Dostluğumuz öyle başladı, sonradan da birlikte turneye çıktık.

O turnede Astrella Paul Ryder'la, öteki kızınız Oriole de Shaun Ryder'la çıkmaya başladı. Ryder kardeşler her kayınpederin benimseyeceği damatlardan sayılmazlar pek...

Maksadım duruluk ve enginlik duygusu yaratmak. Şarkılarımla, içine girmeniz için bir daire çiziyorum, ama bu benim dairem değil, sizin kendi daireniz.

Sorunlu bir dönemden geçtiler, belki de hâlâ o noktadalar. Her halükârda, Shaun aileden biri oldu ve çok güzel bir bebek dünyaya geldi: Coco. Linda *(Lawrence, Donovan'ın 35 yıllık eşi)* Happy Mondays için "1980'lerin Stones'u" diyordu. Ben de aynı kanıdayım. Nasıl bir seyir izleyecekleri merak konusuydu, olaylar başka türlü gelişti... Güzel bir anı nakledeyim. 1990'ların başıydı, Shaun'la Manchester'da bir pub'da içiyorduk, masamıza bir genç geldi, özgüveni yüksek bir tipti. Shaun'a "ben de senin gibi olacağım, senin yaptığını yapacağım" dedi. Shaun'a baktım, hiç oralı olmuyor. "Kim bu?" diye sordum sonra. "Grubun tekinde şarkıcı" dedi, hiç iplemeden. Ertesi cuma, Oasis "Top of the Pops"daydı, pub'daki çocuğun adı Liam Gallagher'mış meğer. *(gülüyor)*

Bugünün müziğinde sizi iten ve cezbeden şeyler neler?

Sadece melodik şarkı yazarlarını ve şarkıcıları dinleyebiliyorum. Punk'tan beri '60'ların ve '70'lerin müziğinin küçümsendiğini biliyorum. Ama yeni müzik, eskisinin çocuğudur, ebeveynlerine isyan etmesi de doğaldır. Yine de bizim yaptıklarımızı geliştirdiklerini, üzerine yeni tuğlalar koyduklarını kanıtlamaları lazım. 1960'ların müziği de 1950'lerden esinlenmişti. Hep geriye gidip köklere, kaynaklara, senden öncekilerin nelerden etkilendiklerine ve neler yaptıklarına bakmak gerekiyor. Bugünün müziği bana çok uzak değil. Şarkıcı-şarkı yazarı geleneği geri geldi, akustikler geri geldi, synthesizer'lar nihayet kapı dışarı edildi. Geçenlerde bir pub'da bir davulcuyla karşılaşınca şaşırdım. Yıllardır hakikisini görmemiştim. *(gülüyor)*

Şarkıcı-şarkı yazarı geleneği geri geldi, synthesizer'lar nihayet kapı dışarı edildi. Geçenlerde bir davulcuyla karşılaşınca şaşırdım. Yıllardır hakikisini görmemiştim.

1960'ların, '70'lerin müziğiyle bugünün müziğini karşılaştırdığınızda, sizce en belirgin farklılık ne?

Müziğin, şarkıların görselleşmesi. Radyoda dinlediğinizde pek parlak bulmadığınız bir sesi ekranda gördüğünüzde çok etkilenebiliyorsunuz. 1960'larda radyonun yükselişiyle birlikte herkes olup bitenlerden haberdar olmaya başlamıştı. Annemin evinde Radio Luxembourg'u ve BBC'de John Peel'ın programını dinleyişimi hatırlıyorum. Harikulâde müzikti! Fakat sadece kulağa hitap ediyordu. Televizyonla gelen değişimi olumlu görüyorum. Andy Warhol'un dediği gibi, imajın boyutlanmasını sağlıyor, kulak ve göz buluşuyor. Pop art, tuvalin miyadını doldurması, sinemasal imaj devrinin başlaması demektir. Artık video tuval devrindeyiz, yeni grupların yaptığı da bu zaten. Öte yandan, mesela Eric Clapton klip çekmiyor, gözün kulağı engellediğini düşünüyor. O da yabana atılacak bir argüman değil aslında.

Bu sonbahar otobiyografiniz "Hurdy Gurdy Man" piyasaya çıkıyor, kitabınızın aynı isimdeki şarkınızın 40. yaşgünüyle buluşması sizi heyecanlandırıyor mu?

Hem de nasıl! Manifesto sunmak gibi bir durum çünkü. Ayrıca, herkes parti yapmayı ve yuvarlak rakamları sever. 41. yıldönümü diye bir şey olmaz, öyle değil mi? Çok egzantriksen ve Viyana'da yaşıyorsan yapabilirsin tabii. *(gülüyor)*

"Hurdy Gurdy Man"in müzik dünyasına doğrudan ve dolaylı birçok etkisi olmuştu o dönem, hatta Led Zeppelin bile doğuşunu o şarkıya borçlu galiba...

"Hurdy Gurdy Man"i yazdığımda, "bu tam Jimi'lik (Hendrix) bir şarkı" demiştim. Prodüktörüm Mickie Most, "hayır" dedi, "tam senlik". Ben de, "bari Jimmy Page çalsa" dedim. O sıralarda Jimmy stüdyo müzisyenliği yapıyordu. "Hurdy Gurdy Man"de Jimmy Page'in yanısıra John Paul Jones da çaldı. "Mellow Yellow"un nefesli çalgılar bölümünü de Jones yazmıştı. "Hurdy Gurdy Man" sert davul ve çılgın gitarla çalınan bir baladdı. Sonradan Led Zeppelin'i kuran dörtlünün üçü o kayıtlarda bir araya geldi, kendi müzikal istikametlerini orada oluşturdular. Led Zeppelin'in kuruluşuna vesile olduysam ne mutlu bana.

İlk 45'liğiniz "Catch The Wind" de o yıl yayınlanmış ve hit olmuştu. O şarkı da Mart 2005'te 40. yaşgününü kutladı, öyle değil mi?

Evet, tam tarih vermek gerekirse, 12 Mart 1965'te yayınlanmıştı. O gün benim doğumünümdür bir bakıma.

"Catch The Wind" nasıl doğmuştu?

Londra'da, Southend'de çaldığım kulüpte menajer tabir edilen iki uzun paltolu adam tarafından keşfedildim ve apar topar stüdyoya girdim, Rolling Stones'un da kayıt yaptığı Essex Music diye bir yerdi. Orada Brian Jones'la tanıştım, "Dylan gibisin" demişti ilk görüşmemizde. Britanya'nın ilk rock starları John Lennon ve Brian Jones'du. Ama Brian, John'dan önce açmıştı bayrağı. Britanya'nın ilk sözünü esirgemeyen, düzene meydan okuyan egzantrik rock yıldızıydı. Linda'yla da (Lawrence) o günlerde tanıştık. Ona vuruldum ve kahroldum, çünkü Brian'dan bir bebeği olmuştu, ilişkileri yürümüyordu, ama yeni bir ilişkiye de hazır değildi. Brian'ın sağlığı çok bozulmuştu o sıralar, zaten kısa bir süre sonra da kaybettik onu. Linda'yı kalbime gömmek zorunda kalmıştım. "Catch The Wind"in esin perisi Linda'ydı, şarkıyı onun için yazdım. Bir karşılıksız aşk şarkısıydı, ama sözlerinde kâhince bir taraf vardı: "Zaman alacak, ancak kader bizi buluşturacak." Tam da öyle oldu, dört yıl sonra tekrar karşılaştık, aşkımız yeniden alevlendi, evlendik. İki kızımız oldu, hâlâ da çok mutlu bir beraberliğimiz var.

"Catch The Wind" çıktığında henüz 19 yaşındaydınız, o yaşta dünya çapında bir şöhret olmak nasıl bir duyguydu? Hayatınızda nasıl bir değişime yol açtı?

O günlerde "Ready, Set, Go" diye popüler bir TV programı vardı, "Catch The Wind"i üç hafta boyunca çalıp durdular ve ben de tıpkı malûm klişedeki gibi, "sıfırdan zirveye" çıktım. Üç hafta içinde uyku tulumundan lüks otel odasına terfi ettim. "Catch The Wind" listelerde dört numaraya çıktığında, "en iyi yeni şarkı" dalında Ivor Novella ödülünü aldım, o ödül çok az kategoride verilirdi ve çok itibarlıydı. Ve derhal hayat tarzım hakkında bir belgesel teklifi aldım. Onlar arandılar! Britanya televizyonlarında ilk kez insanlar esrar içen Beatnik'ler gördü. Yapımcılar neyi çektiklerinin farkında değildi. Gazeteler televizyonda orjiye varan bir esrar partisi yapıldığını yazarak sansasyon yaratmışlardı. *(gülüyor)*

Marijuana yüzünden mahkemelik olan ilk rock starıydınız. Tarihe bir de bu unvanla geçmiş olmak gizliden gizliye bir gurur veriyor mu size?

Hayır. Gurur filan duymuyorum. Onbinlerce genç marijuana içiyordu. Niye ben seçilmiştim? Mahkemedeki kadın yargıca göre, "gençliğe kötü örnek oluyormuşum". Otoriteler gözdağı vererek yaşanan değişimi engelleyeceklerini sanıyorlardı. İlk hedefleri de rock şarkıcılarıydı. Şairler öncü olmuşlardır hep, bu bakımdan gurur duyduğumu söyleyebilirim.

Üç yıl sonra, 1968'deki "A Gift From A Flower To A Garden" albümünüzün kapağında uyuşturucu karşıtı ifadelerin yer alması şaşkınlık yaratmıştı. Hâlâ aynı kanıda mısınız, gençler uyuşturuculardan uzak mı durmalı? Sizin için bu maddeler ne ifade ediyor?

1967'ye dek, madde demek marijuana ve LSD demekti. Fakat 1967'den sonra enjektörler ve sert amfetaminler ortalığı kapladı. İşte o zaman ayağa kalkıp o maddeleri değil, meditasyonu deneyin dedim. Hâlâ da aynı kanıdayım. Maddeler konusunda çok, çok dikkatli olmak gerekiyor. Narkotik baronların ve büyük satıcıların olmadığı dönemlerde durum başkaydı, küçük ölçekli bir bohemya hadisesiydi. Ama milyonlarca kişiye yönelik bir piyasa oluştuğunda işin rengi değişti. İşte o zaman "bir dakika" dedim, "ağır olalım". Bu sorunun çözümü tamamen kişisel bir şey. Meditasyon bir alternatif, çok daha sağlıklı bir alternatif. Sorunuzun ikinci kısmına gelince: Maddeler benim için ruhsal bir tecrübe olmadı. Pagan kabilelerin şamanları için marijuana ve sihirli mantarlar törenlerde, ritüellerde, ayinlerde kullanılan kutsal vasıtalardı. Ancak Batı uygarlığı tarafından sentetikleştirilip istismar edildiklerinde bağımlılık dediğimiz şey ortaya çıktı. Ruhsal tecrübeyle maddelerin hiçbir alâkası yok. Meditasyon yapmak için kafayı tütsülemek gerekmiyor.

"İlk Zen single'ı" addedilen "There Is A Mountain" adlı şarkınızdaki "First there is a mountain / then there is no mountain / then there is" (Önce bir dağ var / sonra yok / sonra yine var) dizelerini açıklayabilir misiniz?

Zen bir din değil, bir ruhsal aydınlanma yolu. Bir yargılama, bir sorgulama değil, bir idrak. Bir öğreti değil, sadece sualler –koan'lar– ve bilmeceler söz konusudur. Sual ve bilmece bir cevap yaratıyor, ama bu sözlere dökülebilen bir cevap değil, insanın kendi varlığıyla –ya da, Zen'ce söylersek,

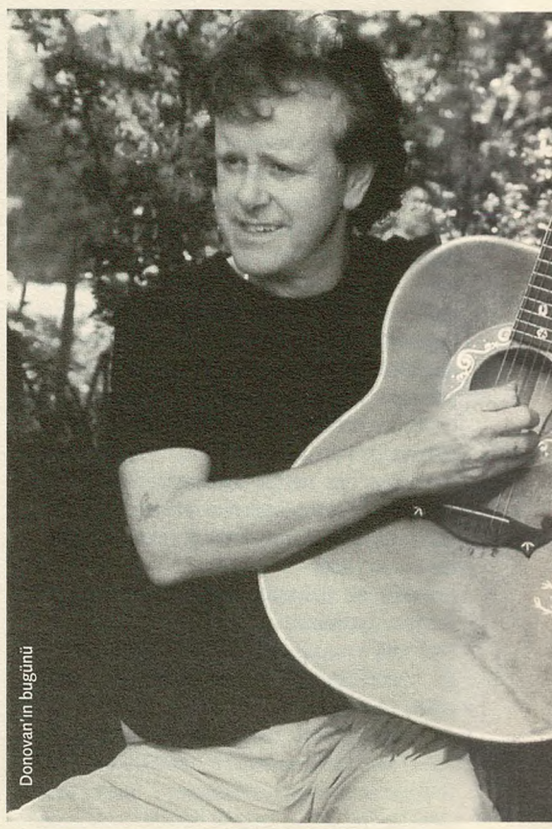

Donovan'ın bugünü

yokluğuyla– kavradığı bir hakikat. "There Is A Mountain"ın sözleri bir Zen şiirinden alınmadır. "Önce bir dağ var", yani bir endişe, yüzleşmen gereken bir ruhsal sorun söz konusudur. "Sonra yok", yani bu endişenin gelip geçici bir düşünce, bir illüzyon olduğunu fark ediyorsun. "Sonra yine var", endişenin temelinde yatan gerçek sebebi kavrıyorsun. Ciddi meditasyon, insanın düşüncelerini gözlemlemesini sağlıyor. Zihnimizi, zıtların dünyaları arasında ve ilgimizi celbeden, gerilim yaratan düşünce biçimlerinin ötesinde konumlandırıyor. Ve böylece hakiki manzarayı gözümüzün önüne serip acımızı dindiriyor.

1968'de Hindistan'a giderek Maharishi'den feyz aldınız. Ruhsal aydınlanma yolunda temel esin kaynaklarınız, kılavuzlarınız neler oldu?

Maharishi bize meditasyon yapmayı öğretti, zaten çok ilgi duyduğumuz bir şeydi, ama nasıl yapılacağını bilmiyorduk. Daha sonraları, gözlerin açık tutulduğu Tibet tarzı meditasyona ve nefes alma tekniklerine, ardından da Kelt mitolojisinin vizyonlarına yöneldim. Genellikle basit transandantal meditasyon yapıyorum, nefes alıp verme ve mantradan ibaret bir metod aslında. Yıllardır yapa yapa hayatımın bir parçası haline geldi. Evet, Maharishi'den meditasyonu öğrendik, Maharishi de başka bir gurudan öğrenmişti, o guru da başka bir gurudan. Böyle geriye doğru gittiğinizde, guru denilen şeyin aslında hepimiz ve her birimiz olduğunu kavrıyorsunuz. Müzisyenlerin yaptığı da bu güçleri bir araya getirip müzik vasıtasıyla armonize etme çabası aslında.

O ünlü Hindistan seyahatine Beatles'la birlikte çıkmıştınız, rivayete göre orada John Lennon'a akustik gitar çalmayı öğretmişsiniz, öyle mi?

Orada hep akustik gitar çalıyordum. John, Paul ve George da yanlarına sadece akustiklerini almışlardı. Bütün gün birlikte çalıyorduk. John'a sadece parmak stilini gösterdim. Öğrenmeye çok istekliydi, iki günde işin bütün inceliğini kaptı. O stille yaptığı ilk şarkı, annesi için yazdığı "Julia"ydı. Sözlerine de biraz katkım oldu, "sen çocuk şarkılarında iyisin" diyerek el atmamı istemişti. "Dear Prudence"ı da o stili öğrendikten hemen sonra yazdı. Çift yönlü bir ilişkiydi, birbirimizden çok şey öğrendik. Bütün gün gitar çalıyorduk. John ayrıca resim ve meditasyon yapıyordu. Okul günlerinde gibiydik. Basın yoktu, turne yoktu, baskı yoktu, şöhret yoktu. Onlar da, ben de, yeni şarkı yazma teknikleri öğrendik, hepimizin müziği değişime uğradı. Hindistan'da çaldığımız şeyler "White Album"e yansıdı, o albüme dolaylı da olsa katkıda bulunmuş olmaktan gurur duyuyorum.

Hindistan öncesinde, 1960'ların ortalarında Paul McCartney'le yakın ahbap olduğunuz biliniyor. McCartney sık sık evinize gelirmiş. Aranızda nasıl bir müzikal alışveriş vardı?

Bir Beatles şarkısının sözlerine katkıda bulunan yegâne müzisyen olma ayrıcalığına sahip olmak çok hoşuma gidiyor. Paul bir gün bana gelmişti, birbirimize yazdığımız şarkıları gösteriyorduk. Paul "Yellow Submarine" adında bir şarkıyla uğraştığını, iki dizeyi bir türlü oturtamadığını söyledi. "Sarı Denizaltı", yaşadığımız hayatın mecazıydı, kendi alemimize dalmış, dünyanın geri kalanıyla bağlarımız kopmuştu. Meramımızı anlayanlar bizimle aynı gemide olanlardı. "Sky of blue / sea of green (gök mavisi / deniz yeşili) dizelerini ben yazmıştım. O zamanlar bu tür paslaşmalar çok olurdu, "Hurdy Gurdy Man"in bir dizesini de George (Harrison) yazmıştı mesela.

1966'daki single'ınız "Sunshine Superman", ilk psikedelik şarkı unvanını taşıyor. Aynı adlı albümünüzde yalnız sözel değil, müzikal olarak da bir sıçrama yapmıştınız. Bunda dönemin ünlü prodüktörü Mickie Most'un payı neydi?

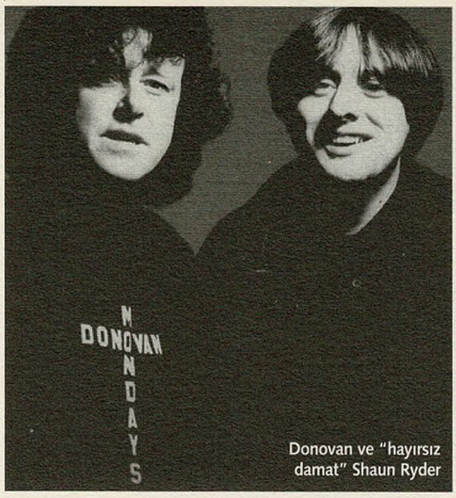

Donovan ve "hayırsız damat" Shaun Ryder

O dönemde zaten müzikal bir değişim geçiriyordum, "Fairy Tale"deki "Sunny Goodge Street" bunun ilk işaretiydi, Mickie'yle tanışmadan önce yazdığım bir şarkıydı. Folktan caza geçiyordum, ayrıca mistisizmle ilgilenmeye başlamıştım. "Sunny Goodge Street"le birlikte bu unsurları kaynaştırabileceğimi, özgün bir füzyon yapabileceğimi farketmiştim. Mickie şarkılarıma pop unsurlar ekledi ve 45'likler haline getirdi. Ama zaten o dönemde "single'cı" olarak tanınıyordum.

"Sunshine Superman" sizin "Sgt. Pepper"ınız mıydı?

Plak şirketiyle mahkemelik olmuştum, o yüzden şaheserim addettiğim "Sunsihe Superman" yedi ay rafta bekledi. Tam tarih vermek gerekirse, "Sgt. Pepper"dan tam birbuçuk yıl önce yaptığım bir albümdü. Mickie Most, "sakın Paul'e dinletme" demişti. *(gülüyor)* Ama dinlettim tabii, birbirimizle her şeyi paylaşıyorduk. Zaten George Martin de Beatles'la bizimkine benzer bir albüm üzerinde çalışıyordu. Sanırım buradaki anahtar nokta şu: George Martin de, benim aranjörüm John Cameron da caz tutkunuydu. John Cameron'un şarkılarıma katkısını da teslim etmem lazım. Harikulâde bir aranjördü, şiirlerime "mini-soundtrack"ler yapıyorduk. "Celeste" ya da "Guinevere" gibi şarkılarda gözlerinizi kapadığınızda bir film seyrediyor gibi olursunuz. Mickie'de perspektif vardı, yalnızca "hit plak nasıl yapılır"ı değil, "albüm sound'u nasıl olmalı"yı da çok iyi biliyordu. John Cameron'u da o angaje etmişti zaten. Bazen düzenlemeler alıp başını gidiyordu, o zaman Mickie tekrar devreye girip makaslıyordu. Sözleri, sesimi ve gitarı ön plana çıkarıyordu.

Müziğe başlamanız nasıl olmuştu, ilk esin kaynaklarınız nelerdi?

Bunu anlatabilmem için biraz eskilere gitmem lâzım. Çok talihli bir çocukluğum oldu. Daha iki yaşındayken babam bana şiir okurdu –Yeats, Shelly, Byron, Burns, Blake, bütün o soylu isimleri daha veletken öğrenmiştim. Ayrıca caz dinletirdi. Yani kafiye, ritm ve sentaksla büyüdüm. Noellerde, düğünlerde, doğumgünlerinde folk şarkıları söylenirdi. Altı yaşında şarkı söylemeye başladım. Annem katolik, babam protestandı. İçine doğduğum karışım çok hoşuma giderdi, hüzünlü İrlanda ağıtları, oynak İskoç şarkıları... Ninemin iri kolları dövme doluydu, 1920'lerde kadınlar tersanelere gidip dövme yaptırırlarmış. Harika bir hayattı. Karanlık tarafları da vardı tabii. Gri binalar, alkolizm, sokaklarda kavga eden kadınlar... Ben doğduğumda, İkinci Dünya Savaşı resmen biteli bir yıl olmuştu. Britanya'nın birçok liman şehri gibi, Glasgow da harabeye dönmüştü. Babam Rolls Royce fabrikasında işçiydi; ilk çocukluk anılarım, tulumu makina yağı kokan bir adamın beni uyandırıp öpmesiydi. Babam kendini yetiştirmiş bir insandı, edebiyata çok meraklıydı. Eğer yoksul bir çocuk olmayıp eğitim görebilseydi, pekâlâ bir akademisyen olabilirdi.. Annem de ben doğmadan önce Rolls Royce'da çalışıyordu, orada tank ve uçak motorları üretiliyordu savaş zamanında. Savaş sonrasında ev kadını oldu annem. Kuşağının bütün kadınları gibi dans etmeyi çok severdi, Ginger Rogers ve Fred Astaire hayranıydı.

Gerçek adınız tam olarak ne?

Donovan Philips Leitch. Babamın adı Donald'dı, benim adımda da bir D harfi olsun istiyordu, ama Donald ya da Dermot, Dougal gibi isimler istemiyordu. Bir kovboy filminde kenti cehenneme çeviren bir silahşör görmüş, hoşuna giden o tipin adı Donovan'mış, "bizim oğlanın adı da o olsun" demiş. Annemin (Winifred Leitch) kızlık adı Philips, onu da göbek adı yapmışlar bana. Babamın soyadı Leitch, kulağa pek İskoç ismi gibi gelmiyor, İskoç isimleri genellikle Mac'le başlar. Ama babamın kökleri İskoçya'nın eski bir klanına, Leeches'lere uzanıyor. İsimler enteresan mevzu, Donovan bir İrlanda adı, genellikle soyad olarak kullanılıyor. Özetle Glasgowlu ve yarı İrlandalı, yarı İskoç bir aileden geliyorum. Dolayısıyla hem İrlanda, hem İskoç halk müziği hayatımda önemli bir yer tutuyor.

Pub'da bir genç yanımıza geldi, Shaun'a "ben de senin gibi olacağım" dedi. Shaun iplemedi. "Kim bu" dedim, "grubun tekinde şarkıcı" dedi. Liam Gallagher'mış meğer.

Turneler, konserler nedeniyle dünyanın dört bir yanına gittiniz. Bu seyahatler dünyaya bakışınızı ve müziğinizi nasıl etkiledi?

Başka lisanları, renkleri olan, ilk bakışta bize yabancı gelen insanlarla aynı hamurdanız aslında. Aynı duyguları yaşıyoruz. Dolayısıyla, Bob Marley'in şarkılarında söylediği gibi, pekâlâ tek yürek olabiliriz. Gittiğim her yerde büyük bir misafirperverlikle karşılanıyorum. Şarkılarım Fas'ta Jajouka kabilesiyle takıldığımda başka, Nepalli ressamlarla takıldığımda başka, Kaliforniyalı bohemlerle takıldığımda başka, müzikal köklerimin olduğu İrlanda'da başka bir renk alıyor. İrlanda'da şarkılar gitarıma kendiliğinden geliyor, çaba harcamama gerek kalmıyor. O coğrafya ve o halk, benim ruhumda melodiler doğuruyor.

1960'larda ve '70'lerin başında ön planda olan bir sanatçıydınız, birden ortadan kayboluverdiniz. Herkes nereye kaybolduğunuzu merak etti.

1965'ten 1971'e, altı yıllık şöhret yetip artmıştı bana. Heyecanım kalmamıştı. "Yang"ımı "ying"lemem gerekiyordu. 1960'larda "yang"ım baskındı, fazlasıyla dışadönüktüm, 1970'lerdeyse "ying" öne çıktı, içime kapandım ve kendimi keşfetmeye başladım.

Starlığı, sahne ışıklarını, ilgi odağı olmayı özlemediniz mi hiç?

Devam edebilirdim, ama basıp gitmeyi tercih ettim. Öyle zirveden aşağıya düştüm filan gibi de hissetmedim hiç. 1974'e dek dünya turneleri yaptım, fakat 1970'e gelindiğinde yapabileceğim her şeyi gerçekleştirmiştim, gidecek bir yer yoktu. "Top 20"ye giren 13 single, beş altın plak;

→11

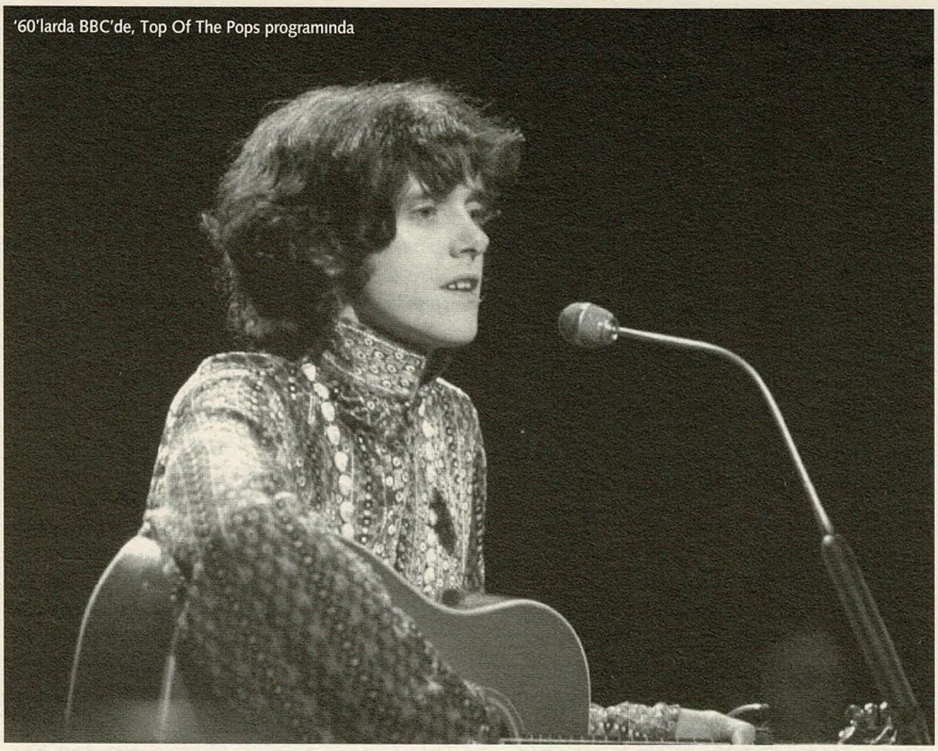
'60'larda BBC'de, Top Of The Pops programında

Madison Square Garden, Carnegie Hall, Royal Albert Hall konserleri... Ben hiçbir zaman "e"si büyük harfli eğlendirici olmadım. Las Vegas'ta veya televizyonda programı olan birisi olmayı hiç düşünmedim. Mevzumuz o değildi ki. Benim başarım, eğer o kelimeyi kullanacak olursak, popüler kültüre zihin açıcı fikirleri taşımak oldu. 16 yaşından beri tutkum ve kendimce üstlendiğim sorumluluğum buydu. Keşfetmek ve paylaşmak istediğim bir alternatif dünya görüşüm vardı. Kültürümüzü tehdit eden ahmaklığa, yobazlığa, bağnazlığa, cehalete karşı bir şeyler yapmak istiyordum. Kısa sürede kendimi merdivenin tepesinde buluverdim. Herşeye sahiptim, ama bir eksiğim vardı: Canyoldaşım yoktu. Dünya turnelerinden, televizyon programlarından, plak ve film sözleşmelerinden vazgeçtim. Benimle iş yapan insanları şoke ederek Hertfordshire'daki çiflik evime geri döndüm. O sıralarda Linda'yla yollarımız yeniden kesişti. Şanı şöhreti bırakıp esin perimin, aşkımın, sonra karım ve çocuklarımın annesi olan kadının kollarına bıraktım kendimi. Dolayısıyla 1970'ler benim için aile demekti. Fakat aynı zamanda bir tür stüdyo amelesi oldum. Ve dokuz albüm yaptım. 1960'lardaki işlerim gibi ses getirmediler, çünkü konser ve turne gerilimini yaşamak istemedim. Sözleşmem gereği o albümleri yapmak zorundaydım. Sonra 1980'ler başladı, üç albüm daha yaptım, toplam 26 etti. Ve orada durdum. Misyonumu tamamlamıştım: İfade etmek istediğim fikirler popüler kültürün bir parçası olmuştu, şarkılarım insanların ruhlarında, kalplerinde yaşıyordu. Artık gönül rahatlığıyla müziği bırakabilirdim, ama bırakamadım, kendim için müzik yapmam gerekiyordu.

1960'ların birçok insanın gözünde hâlâ büyülü bir dönem olmasını neye bağlıyorsunuz?

1960'larda sadece özgürlük yoktu, sadece farklılıklara kucak açan bir dönem değildi, aynı zamanda farklılığa teşvik eden, hatta zorlayan, yeni şeyler keşfetmeye, yeni fikirler geliştirmeye mecbur bırakan bir dönemdi. Şarkılarımız o atmosferi yansıtıyordu. Televizyonun, radyonun yükselişe geçtiği, plakların ucuzladığı, 45'liklerin piyasaya çıktığı, gençliğin cebinde para olduğu dönemdi. Unutmayalım, 1940'larda, 1950'lerde, özgürlük üzerine şarkı söylemek bile düzen aleyhtarlığı olarak görülüyordu. Woody Guthrie, Pete Seeger gibi isimlerin medyada düzeni eleştirmeleri, özgürlük üzerine şarkı söylemeleri mümkün değildi. Yine unutmayalım, '30'larda, '40'larda hakları için gösteri yapan işçiler polis saldırısına uğrardı. '60'ların özgürlüğü dendiğinde, ilk aklıma gelen radyoda ve plaklarda toplumsal mesajların verilmesidir. Bu ilk kez oluyordu. Toplumsal haklar hakkındaki şarkılar, protest şarkılar, şiirsel şarkılar listelerde zirveye oturuyordu. Popüler müzikle toplumsal mesajları kaynaştıran bir şarkıcı-şarkı yazarı kuşağı ortaya çıkmıştı: Dylan, Baez, ben ve daha birçokları. O kuşak ekolojiden feminizme, ruhsal aydınlanmadan toplumsal haklara, çok geniş bir yelpazedeki şarkılarıyla, fikirleriyle kültürel atmosferde çok önemli bir değişim yarattı.

O değişime, başta "Universal Soldier" olmak üzere siyasal-toplumsal mesaj içeren birçok şarkınızla önemli katkınız oldu. Kendi özgün bakışınızı oluştururken temel referanslarınız nelerdi?

14-15 yaşımdayken Pete Seeger ve Woody Guthrie gibi bir protest şarkıcı olmak isterdim. Babam sosyalistti, sendikal mücadele içindeydi. Değişimi, hükümetin ya da sistemin değişmesi olarak düşünürdüm. Kapitalizmden sosyalizme geçilmesiyle yoksulluğun sona ereceğini, insanların mutlu olacağını düşünürdüm. Ama Alan Watts'ın "Zen Yolu"nu okuduğumda, Lao Tsu'nun "Tao Te Ching"ini keşfettiğimde, meselenin hükümetlerden ve toplumsal sorunlardan daha derinde yattığını gördüm. Realiteye bakışımız değişmedikçe varoluşumuzun değişmeyeceğine kani oldum. En büyük protest şarkıcılardan biri olan Phil Ochs, benim protesti terk ettiğimi söyledi. Joan Baez de Dylan için aynı şeyi söylemişti. Terk ettiğim şey, toplumsal değişimin çözüm olduğu fikriydi. Yaşadığımız acıların kaynağı realiteye bakışımız. Hepimiz biriz, kardeşiz. Ama insanlar bunun farkında değil. Peki bu nasıl öğretilebilir? Genç insanlar olarak John Lennon, George Harrison, ben, Carlos Santana ve manevî arayış içindeki diğer müzisyenler bir cevap ararken bir soruyla karşılaştık: Batı dünyasını, hasta olduğuna, zihnen ve ruhen sakatlanmış olduğuna nasıl ikna edecektik? Bu nasıl öğretilebilir ki? Bunu normal yollarla öğretmek mümkün değil. Dolayısıyla içinde ruhsal uyanış çağrısı olan şarkılar yapmaya başladık, müzik vasıtasıyla bir bilinç uyanışı yaratmaya çalıştık. Sanatın başka alanlarındaki insanlar, yazarlar da aynı şeyi hissettiler, dile getirdiler. Bugün Çin, Rusya veya Afrika'daki bir sorun hakkında, aynı gezegenin sakinleri olduğumuzu, hepimizin aynı hamurdan geldiğimizi kavramadan nasıl fikir yürütebiliriz ki? Farklılık, ayrılık-gayrılık bir illüzyon, hepimiz biriz ve aynı varlığız. Bu kavranmadığı sürece toplumsal değişim olamaz. Fakat şimdilerde bir kıpırdanma görüyorum. Bir dünya bilinci oluşuyor. Aynı gezegende yaşıyoruz, suyun ve havanın kirlenmesinin hepimizin sorunu olduğu görülüyor. Bunları 1960'larda söylediğimizde hayalperest olduğumuz düşünülüyordu.

1960'larla 2000'ler karşılaştırıldığında, değişenler ve değişmeyenler neler sizce?

CND kampanyasını hatırlıyorum mesela, Nükleer Silahsızlanma Kampanyası'nı. Londra'da Trafalgar meydanında bir miting yapmıştık. Orada, Kanada kızılderilisi bir şarkı yazarı kızla tanıştım, Buffy Sainte-Marie'yle. Sıkı şarkılar yazıyordu, hâlâ da yazıyor. "Universal Soldier"ı Vietnam savaşı için yazmıştı, o şarkı bugün de geçerliliğini koruyor. O şarkıyı söyleme talihine eriştiğim için mutluyum. CND kampanyası gibi mitingler bugün çok daha geniş kalabalıkların katılımıyla yapılıyor. Bugün yeşil partiler var mesela. O günlerde bu konular yeni yeni dile getiriliyordu. Radyo ve televizyona yansımadan önce, sadece kahvelerde konuşulan konulardı bunlar. Giderek bir dünya bilincinin oluştuğunu düşünüyorum. 1960'lar bütün naifliğine rağmen bunun temellerini attı. Büyük bir iktisadî bunalım ve arkasından iki dünya savaşı yaşayan kuşakların çocukları barış, özgürlük, aşk ve hoşgörü arayışıyla çıktıkları yolda, bir noktadan sonra yorgun düştüler. John Lennon "rüya bitti" derken haklıydı. Rüya bitti, gerçeklik başladı. 1960'lar "yeni bir dünya"nın kurulması için yapılan naif bir başlangıçtı, aynı kuşak 1970'lerde "yeni insan"ı hayata geçirmek için faaliyete geçti. Ama başarısız oldu. Sistem kazandı. Müzisyenler açısından durum şuydu: Soyulmuştuk. Vergi borçları ve plak şirketlerinin esaret sözleşmeleri arasında kısılıp kalmıştık. Stones'un, Who'nun, Paul McCartney'in ve diğerlerinin 1970'lerde o kadar çok turne yapmasının sebebi bu çaresizlikti. Kazandığımız şöhret için ağır bir bedel ödemek zorunda kaldık. Özel hayatımız kalmamıştı, yaratıcılığımız köreltilmişti. Rüya bitti, ardından gelen gerçeklik, bizim ideallerimizi gerçekleştirmemize engel oldu, ama ben hayatım boyunca o ideallere bağlı kaldım. Geçen gece yine aklıma John (Lennon) geldi. Şimdi nasıl şarkılar yapardı acaba?

Rüya bitti, ardından gelen gerçeklik, bizim ideallerimizi gerçekleştirmemize engel oldu. Geçen gece yine aklıma John Lennon geldi. Şimdi nasıl şarkılar yapardı acaba?

Kendi kaleminden Donovan

Bugünün gençliğine nasıl bir öğüt vermek istersiniz?

Derhal meditasyona başlayın!

Çeviren: ***Siren İdemen - Yücel Göktürk***

Festival'in ana besin kaynağı
Festival'de para yerine geçer.
48 saat boyunca yedirir,
içirir, eğlendirir, besler...

Kesintisiz müzik, sınırsız eğlence... exi26 ile daha da heyecanlı!

Akbank exi26 CardRock İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa ve İzmit'teki belirli Akbank'larda...
20 veya 50 YTL'lik önden yüklenmiş Akbank exi26 CardRock'larınızı erkenden alın; festival boyunca yiyin, için, eğlenin, sürpriz hediyeler kazanın.

Durma, www.exi26.com'a uğra!

exi26
26 yaş altındakiler için
sıcak bankacılık
ortamları

444 25 25
www.akbank.com

AKBANK

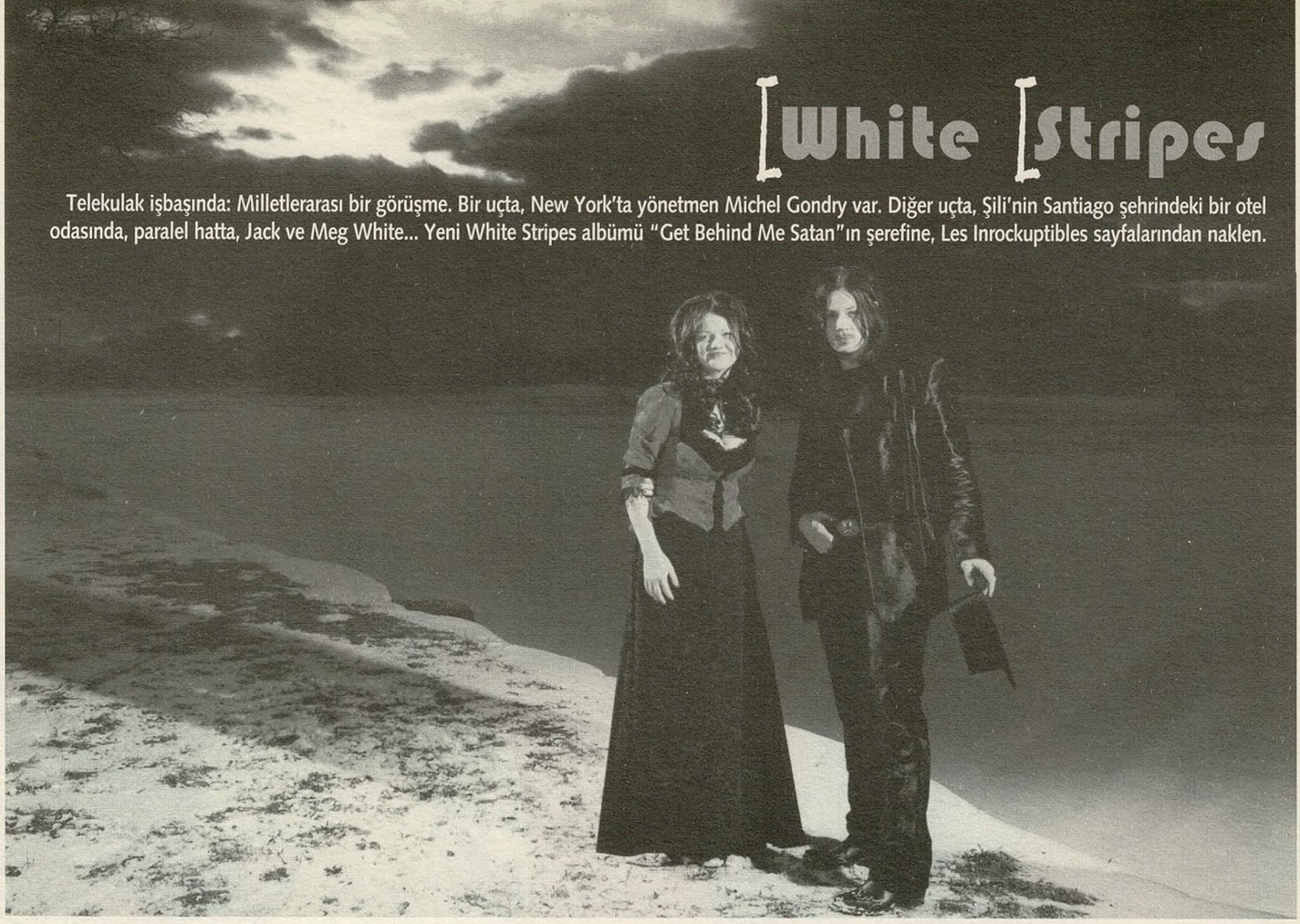

[White [Stripes

Telekulak işbaşında: Milletlerarası bir görüşme. Bir uçta, New York'ta yönetmen Michel Gondry var. Diğer uçta, Şili'nin Santiago şehrindeki bir otel odasında, paralel hatta, Jack ve Meg White... Yeni White Stripes albümü "Get Behind Me Satan"ın şerefine, Les Inrockuptibles sayfalarından naklen.

KUTU KUTU PENSE

Michel Gondry: Alo?
Jack White: Merhaba Michel, biz Jack ve Meg.
Michel Gondry: Merhaba Jack ve Meg.
Jack White: Uyuyor musun Michel?
Michel Gondry: Evet, sizi rüyamdan arıyorum.
Jack White: O zaman Meg'le konuşmalısın, benimle değil. *(gülüyor)* İkiniz de davulcu olduğunuza göre ortak özellikleriniz olmalı. Diğer enstrümanlara geçmeden önce davul çalmış olmasaydım, ilişkinizi kıskanırdım.
Michel Gondry: Meg, orada mısın? Seni duyamıyorum.
Meg White: Evet, buradayım. Nasılsın Michel?
Michel Gondry: Fena değil. Detroit'te değilsiniz galiba.
Jack White: Hayır, Güney Amerika'da turnedeyiz ve bugün Şili'nin başkenti Santiago'dayız. Turne biraz yorucu olduğu için, Meg'le iki günlük boşluğu birkaç kadeh içerek değerlendiriyoruz, eski günlerdeki gibi.

Grup üç rakamının üzerine kurulu. Kırmızı, beyaz ve siyah. Gitar, bateri ve vokal. Söz, melodi ve ritm. Bir seferde üç şey yapabiliyoruz, dört değil.

Michel Gondry: Sahnede hâlâ iki kişi misiniz?
Jack White: İki kişiydik ve hep iki kalacağız.
Michel Gondry: Buna nasıl karar verdiniz?
Jack White: İki kişi olmamız çelişkili görülebilir, çünkü grup üç rakamının üzerine kurulu. Kırmızı, beyaz ve siyah. Gitar, bateri ve vokal. Söz, melodi ve ritm. Her seferinde üç bileşen, daha fazlası değil. Meg ve ben bir seferde üç şey yapabiliyoruz, dört değil. Dördüncü bir kişi grubu müzikal anlamda çok güzel yerlere götürebilir, ama böyle bir şey söz konusu değil.
Michel Gondry: Bu sınırlar yaratıcılığınızı geliştiriyor aslında.
Jack White: Özellikle de, çocukların yaratıcılıklarının köreldiğini farketmeden her türlü teknolojiyi kullanarak müzik yapabildiği bu çağda. Yaratıcılığı geliştiren yokluktur. Dokuz ay stüdyoya kapanıp kayıt yapacaklarını ve milyon dolarlar harcayacaklarını söyleyen grupları aklım almıyor. Albümlerinin kötüye gideceği daha en başından belli. Kendime kısıtlamalar getirmek benim kişisel özelliğim. Sen de Michel, kendine kurallar koyuyorsun. Tabii ki bilgisayar kullanabilirsin, ama bu sadece yaratıcılığının hizmetinde bir araç oluyor ve bundan kolaylıkla vazgeçebilirsin. Bence makineler zararlı, onlardan uzak durmak gerek. Bu yüzden White Stripes hiçbirini kullanmıyor.
Michel Gondry: Ama bu radikal tutum, teknolojinin toptan reddi gibi algılanabilir. Aslında temelde sana katılıyorum. Ama teknolojiyi kullanarak harikalar yaratan sanatçılar olduğunu da gözardı etmemek lazım.
Jack White: Kabul, fakat bugün MTV'de veya radyoda şarkıları çalınan çoğu sanatçıya bakarsan, onları yönlendirecek güçlü bir ana eksenin ve estetik tercihin olmadığını görürsün. İnsanlar White Stripes'a ilgi duyuyorlarsa sıradışı şeyler buldukları içindir. Coldplay, albümünü altı ayda koskoca bir stüdyoda kaydetti, oysa biz iki haftada evimizde kaydettik. Evet, iki farklı şeyden bahsediyoruz. Ama genç grupların iyi bir albüm yapmak için para ve büyük bir stüdyo gerektiği bahanesiyle her şeyden vazgeçmelerini istemiyorum. İki hafta, dört veya altı kanal, bir gitar ve bir bateri yeterli. İşte söylemek istediğim bu. Lafı tersinden anlayıp hemen itiraz etme. *(gülüyor)*
Michel Gondry: Aslında bu, White Stripes'ın bir çeşit yaratıcı enerjisini koruma biçimi. Björk'ün, teybiyle doğanın seslerini kaydetmesine benziyor.
Jack White: Kesinlikle. Kayıtları dört kanal veya sekiz kanalda yapınca, mantıken, dört veya sekiz kanaldan fazlasını doldurmamış oluyorsun. 100 kanal doldurabileceğimi düşünmek beni ürkütüyor. Nerede duracaksın? Biraz mütevazı ve naif kalmak önemli.
Michel Gondry: Meg, Jack'le çalmaya ne zaman başladın? Davulu yeni öğreniyordun galiba?
Meg White: İlk konserimizi verdiğimizde, sadece iki aydır çalıyordum.
Michel Gondry: Grubun sınırlarından dolayı kendini rahatsız hissettin mi? Bu senin daha karmaşık yollara girmeni engelledi mi?
Meg White: En rahatsız edici şey, davulu yeni başlayan bir çocuk gibi çok basit çalıyor olduğumu bilmemdi. İnsanların bunu farketmesi başlarda zoruma gidiyordu. Ama kendimi şöyle teselli ediyordum: "Kim ne derse desin, White Stripes davulcusu sensin ve kendine göre çalmalısın."
Michel Gondry: Ramones'çiler, eski bir söyleşide, enstrüman çalmayı tam olarak bilmemeyi bir avantaja çevirdiklerini söylüyor. Kusurlardan doğan bu acemiliği korumak oldukça zor. Bana öyle geliyor ki, sanatçıların çoğu naifliği ve teknik ye-

14→

tersizliği tekrar yakalamaya çalışıyor.

Jack White: Meg'in acemi ve çocuksu bir yanı var, o da bunun farkında. Onu asla davulun başında kendini geliştirmeye çalışırken görmedim.

Meg White: Aslında denesem de pek başarılı olamazdım. *(gülüyor)*

Michel Gondry: Konserlerinizi izlediğimde en çok hoşuma giden şey, çalarken verdiğiniz duraklar. Mesela bir davul vuruşuyla bir gitar notası arasındaki boşluklar. Sesten bir duvar örmemenizi, arada soluklanma payı olmasını çok seviyorum.

Jack White: Seyirciyle aramızda bir set olmasını istemiyoruz. Bir yığın notadan oluşan devasa tektip bir sound, bu türden sapmalara düşmenin en garantili yoludur... Meg'le "Star Wars"u seyretmeye gittik. Ekranda aynı anda o kadar çok nesneyi görmeye dayanamadık. Patlamalar, metal parçaları, robotlar... Kamera hiçbir şeyin üzerinde üç saniyeden fazla durmuyordu. Film tamamen bilgisayar efektleriyle yapılmış. Ben kazalar olmasını tercih ederdim, bu da hayatın bir parçası. Bir albüm yaptığımız zaman bir White Stripes albümü yapıyoruz, hepsi bu. Hiçbir zaman stüdyoya girip de bu albüm daha country veya daha rock olacak demiyoruz. Şarkılar ortaya çıkıyor ve piyano bile olsa –son albümde olduğu gibi– şarkılar White Stripes şarkıları olarak kalıyor.

Michel Gondry: Dün "Star Wars"u izlerken ben de aynı şeyleri düşündüm. İnsanlar hep küçük prodüksiyonların pahalı yeni versiyonlarını yapıyor, ama tersini yapmak lazım: İki ip parçasıyla süper prodüksiyonları yeniden çevirmek. Hangisi kalıcı olur, görürüz böylece.

Jack White: "Titanic"in banyoda çekilmiş bir versiyonu!

Meg White: Kartondan bir gemiyle!

Michel Gondry: Evet! Ve iki plastik adam... Bu konsept üzerinde biraz çalışalım... Merak ediyorum Meg, müzikle tanışman nasıl gerçekleşti?

Meg White: İlk aldığım albüm "Abracadabra"ydı. Ama grubun adını unuttum.

Jack White: Steve Miller Band, Meg!

Meg White: Herhalde altı yaşındaydım. Çünkü onu dinlerken evin bodrumunda paten kaydığımı hatırlıyorum. Sonra Willie Nelson'ı ve Beatles'ı keşfettim. Bunların hepsi eski küçük pikabım sayesinde.

Michel Gondry: O sound'u özlüyor musun?

Meg White: Zaman zaman o plakları dinlemek huzur veriyor. CD'lerden çok daha güven verici.

YETENEKLİ BAY MİŞEL

Bugünlerde "The Science of Sleep" isimli filmiyle meşgul olan 41 yaşındaki Fransız yönetmen Michel Gondry, asıl şöhretine çektiği kliplerle ulaştı. Rachid Taha, Les Négresses Vertes, IAM, Etienne Daho gibi Fransız yıldızların ardından, Rolling Stones, Björk, Chemical Brothers, Beck ve White Stripes için çektiği kliplerin önemli bir bölümünü "The Work Of Director" serisi kapsamında bir DVD'de topladı. 2001 tarihli ilk uzun metrajlı filmi "Human Nature"ı takip eden "Eternal Sunshine of the Spotless Mind"la (2004, başrollerde Jim Carrey ve Kate Winslet) çok olumlu eleştiriler aldı. '80'li yılların sonunda kurduğu Oui Oui isimli rock grubunda yıllarca davul çalan Gondry'nin büyükbabası, ilk synthesizer örneklerinden olan "clavioline"in mucidi... Michel Gondry'nin White Stripes için çektiği klipler şunlar: "Dead Leaves & The Dirty Ground", "Fell In Love With A Girl", "The Hardest Button To Button".

Michel Gondry: Bir şeyin varlığını fiziksel olarak hissetmek çok önemli. Dijital değil de, elle tutulabilir bir anıya sahip olmak gerekir.

Meg White: Evet, eski plakların sihri var.

Michel Gondry: Müzikle ilişkinizi ebeveynlerinize yakınlaşarak mı, yoksa onlardan uzaklaşarak mı kurdunuz?

Jack White: Onlara ne isyan ettim, ne de onlarla bir şey paylaştım. Müzik benim için sadece mahallede hiphop'tan başka bir şey dinlemeyen çocuklara karşı bir isyandı.

Michel Gondry: Rock yerine hiphop dinlediğini varsayalım. Seni bu müziğe dinlemeye iten nedenleri açıklayabilir miydin?

Jack White: Bu konu benim için çok hassas. Birincisi, hiphop'ın içeriğinin şiirle hiçbir alâkası yok. Ben bir metnin şiirselliğini seviyorum. İkincisi, hiphop'ta hiçbir güzellik yok. Üçüncüsü, hiphop'çılar sedece kendilerinden, kadınlardan ve arabalardan bahsediyorlar. Ama hiphop'ta benim anlayamadığım bir çeşit mizah olduğunu kabul ediyorum.

Michel Gondry: Ama yine de aralarında duygulara hitap edenler, hiç işitilmemiş bir ses dünyası yaratanlar var. Mesela aklıma Snoop Dogg'un Dr. Dre'li dönemi geliyor.

Jack White: Ben de hiphop tamamen kötüdür demiyorum. Snoop Dogg'un bazı özelliklerini gü-

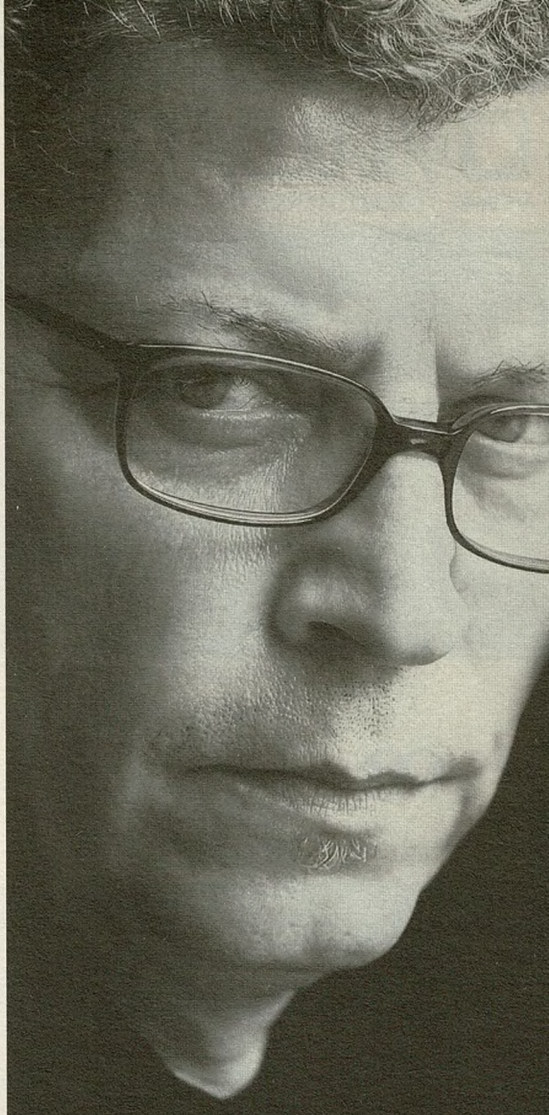

tuna ötenel

how much do you love me?

Tuna Ötenel : Piyano & saksofon
Neşet Ruacan : Gitar
İmer Demirer : Trompet
Kürşat And : Kontrbas
Ateş Tezer : Davul

CD

AURA RECORDS

© 2005 Aura Records
© 2005 Aura Müzik Yapım & Organizasyon Tic. Ltd. Şti.
http://www.aura.com.tr
records@aura.com.tr

EMI Dağıtım: EMI - Kent Elektronik San. Tic. A.Ş. İ.M.C. 6. Blok No: 6202 Ünkapanı - İstanbul Tel: 0212 514 16 21

DenizBank FİNANSAL HİZMETLER GRUBU Değerli kavramlarıyla

DOUBLEMOON
www.doublemoon.com.tr

Oba Sok. Kavala Apt. No: 1/4 34433 Cihangir/İstanbul
T: (+90 212) 334 01 00 F: (+90 212) 292 97 73
E: international@doublemoon.com.tr

HÜSNÜ ŞENLENDİRİCİ
HÜSN-Ü KLARNET

BURHAN ÖÇAL
YENİ RÜYA

BABAZULA
DUBLE ORYANTAL

REPLİKAS
AVAZ

BURHAN ÖÇAL& PETE NAMLOOK
SULTAN ORHAN

MERCAN DEDE
SU

ORIENT EXPRESSIONS
DİVAN

BURHAN ÖÇAL& THE TRAKYA ALL STARS
KIRKLARELİ İL SINIRI

BABAZULA
RUHANİ OYUN HAVALARI

LAÇO TAYFA
HİCAZ DOLAP

İLHAN ERŞAHİN
WONDERLAND

MERCAN DEDE
NAR

AZİZA A
KENDİ DÜNYAM

ORIENTATION
BOSPORUS BRIDGE

MERCAN DEDE
SEYAHATNAME

İLHAN ERŞAHİN
VİRGO

SULTANA
ÇERKEZ KIZI

ŞİRİN PANCAROĞLU & IGNACE JANG
KUYRUKLU YILDIZ ALTINDA

HÜSNÜ ŞENLENDİRİCİ & LAÇO TAYFA
BERGAMA GAYDASI

BABAZULA
ÜÇ OYUNDAN ONYEDİ MÜZİK

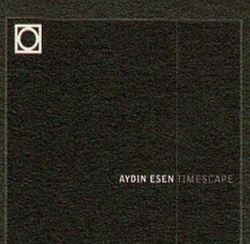

AYDIN ESEN
TIMESCAPE

İSTANBUL BLUES KUMPANYASI
ŞAİR ZAMANLAR

BURHAN ÖÇAL & JAMALADEEN TACUMA
GROOVE ALLA TURCA

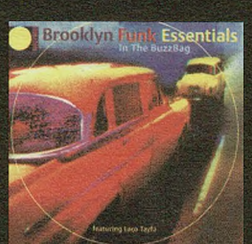

BROOKLYN FUNK ESSENTIALS&LAÇO TAYFA
IN THE BUZZBAG

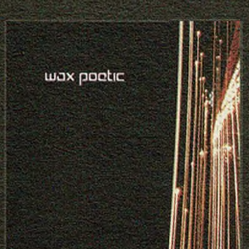

WAX POETIC
WAX POETIC

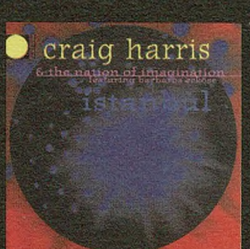

CRAIG HARRIS & BARBAROS ERKÖSE
İSTANBUL

East 2 West™

VOL. 03
ISTANBUL STRAIT UP

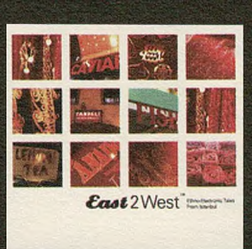

VOL. 02
ETHNO ELECTRONIC
TALES FROM ISTANBUL

VOL. 01
GLOBAL DEPARTURES
FROM ISTANBUL

Doublemoon Records bir RH Pozitif Müzik Yapım birimidir.
Oba Sok. Kavala Apt. No: 1/4 34433 Cihangir/Istanbul
T: (+90 212) 334 01 00 F: (+90 212) 292 97 73 E: doublemoon@tnn.net

Türkiye Dağıtım
EMI - Kent T: (+90 212) 514 16 22

Doublemoon katalogunda yer alan eserler RH Pozitif Publishing koruması altındadır.
www.rhpozitifpublishing.com info@rhpozitifpublishing.com

zel buluyorum. Wu-Tang Clan'a da çok saygım var. Ama Ol' Dirty Bastard'ı ele alalım. Bir isyanı dışavuruyor, ama çok anarşik bir biçimde. Bence o ne anlatmak istediğinin farkında değildi ve isyankâr olmayı da pek umursamıyordu.

Michel Gondry: Ama birinin bilinçsiz olarak bir duyguyu ifade etmesi de çok güzel olabilir.

Jack White: Evet, katılıyorum.

Michel Gondry: Hiphop üzerinde özellikle duruyorum, çünkü '60'lardan esinlenen birçok rock grubunun klişeleşmiş bir sound'u ve duruşu var.

Jack White: Doğru. Bazı grupları dinlediğim zaman onlar adına çok üzülüyorum. Bazı şeyler gitmiş ve yerine bir şey konmamış. Kimi çok kötü, kimi de sistem tarafından harcanıyor. Her durumda üzücü.

Michel Gondry: Kafamda hep şöyle bir imaj var: Birisi bir müzik yarattığı zaman, insanlara onu tanımlama ve beğenme imkânı sunan bir çember yaratmış gibidir sanki. Ama bence bu çemberin kendi üstüne kapanmaması ve kendi kendinin parodisi haline dönüşmemesi gerekir. O yüzden de hızla çıkmalıdır o çemberden... Bunu Beck'le, Björk'le de konuştum. Onlar da aynı fikirde.

Jack White: Evet, bu temel bir düşünce. White Stripes'la, söylediğin bu çemberi özellikle yaratmaya çalıştık. Ben bunu "küçük kutu" diye adlandırıyorum. Üstünde 3 rakamı, bizim renklerimiz ve iki kişi olma arzumuz var. Ama geliştirmek üzere tasarlamış değiliz bunu. Bir gün kendi kendimizin parodisine dönüşür müyüz? Valla bilmiyorum. Ramones de bir "küçük kutu" yarattı ve bu kutudan hiç çıkmadı. Hep punk rock çaldılar, deri ceket, dar kot giydiler ve uzun saçları vardı. Başardılar mı, yanıldılar mı, bilmiyorum. Bugün Green Day ve My Chemical Romance gibi gruplara da bakarsan, onlar da beyaz, kırmızı ve siyah giyiyor. Onlar açısından biraz şüpheli bir durum doğrusu. White Stripes bu çemberden ne zaman çıkmalı, ayrıca çıkmalı mı, bilmiyorum. Sence Michel, çemberin dışına atlamamız gerekir mi?

Michel Gondry: Emin ol Jack, siz daha bitmediniz. Hâlâ çok şey deniyorsunuz. "Get Behind Me Satan"ı ilk duyduğumda bazı şarkılardan çok etkilendim.

Jack White: Şarkılarımız birbirinden her zaman farklı olacak. Ama ne olursa olsun, stüdyoda veya sahnede sadece Meg ve ben olacağız. Beatles gibi arkamızda bir keman orkestrası olmayacak.

Michel Gondry: Kendi küçük kutunuzda yaratıcı insanlar olarak kalacağınızdan hiç şüphem yok. Sakın bu küçük kutu, birlikte yaptığımız "The Hardest Button To Button" klibinde Beck'in getirdiği küçük kutu olmasın? Bu arada o şarkının sözlerinden hiçbir şey anlamadığımı da itiraf etmeliyim. *(gülüyor)*

Jack White: Gerçekten mi? Peki sen o küçük kutuya ne koyduğumu gördün mü?

Michel Gondry: Hayır.

Jack White: Bir ayna.

Michel Gondry: Onun düğme olduğunu sanıyordum. Çünkü şarkı düğmelerden bahsediyordu. *(gülüyor)*

Jack White: Şarkıda da söylediğim gibi, son düğme iliklenmesi en zor olandır. Bu, babamın eski bir sözü. Ailelerin son çocukları için kullanıyordu bu sözü. Bir de dokuz düğmeli ceketini iliklemeyen amcama söylerdi. Bunlar benim aile hikâyelerim. *(gülüyor)*

Michel Gondry: Rock'ta hiç sevmediğim kahramanvarî bir hava var. Siz bundan sıyrıldınız. Sahnedeki yeniyetme halinizi, kelimenin iyi ve kötü bütün anlamlarıyla "kara cahil" duruşunuzu koruyorsunuz. Jack, seni sahnede ilk gördüğümde, benim grubum Oui Oui'nin solisti Etienne Charry'nin giydiği kovboy gömleklerini anımsatan parlak bir gömleğin vardı. Bu, dikkat çekmek istemiyorum derken dikkat çekmek gibi bir şey.

Jack White: Sahneye çıkmak benim için çok zor. İnsanlar bazen çok sinirli ve stresli göründüğümü söylüyor, ama gülümsemekten korktuğum için böyle oluyor. İşimi ciddi yapmadığımı düşünmelerini istemiyorum. Seyircilerin oradan oraya hareket etmesi de, konserin bütün gece sürmesinden. Hendrix işini yaptı, Stones hâlâ yapıyor. Biz de işimizi yapıyoruz ve alkış beklemiyoruz.

Michel Gondry: Konserlerde en çok sevdiğim şey, iyi veya kötü anlamda, trenin raydan çıkmak üzere olduğunun hissedilmesi. Böyle üç konser izlediğimi söyleyebilirim: Paris'te The Cure ve Björk... Bir de, New York'ta siz. Albümü aynen kopyalamak gibi bir derdiniz yoktu sahnede.

Jack White: Yere yapıştırılmış bir şarkı listemiz yok. Şarkıları konser başlarken belirliyoruz.

Michel Gondry: Konserlerde birbirinize dönük olmanızı ve gözlerinizin içine bakmanızı da çok seviyorum. Bu bir çeşit dinamizm veriyor ve seyircilere bakarak onları kontrol etmeye çalışmadığınızı gösteriyor. Birbirinize bakarak işaretleşiyorsunuz. Meg, sahneye çıkmadan önce heyecanlanıyor musun?

Meg White: Artık o kadar değil, hayır.

Michel Gondry: Ben konserler öncesi hayatımı tuvaletlerde geçirirdim. *(Meg gülüyor)* Bence davulcu her zaman futboldaki kaleci gibidir. Parladığında veya hata yaptığında hep ondan konuşulur.

Meg White: Başaramayacağım ve taş kesileceğim diye endişe duyuyorum çok zaman.

Michel Gondry: Bir konserde çuvallayacağın duygusuna kapıldın mı hiç?

Meg White: Evet, çok başıma geldi. Bazen davul çalarken kendimi görüyorum ve şöyle diyorum: "Meg, bir sonraki şarkıda herkes çene çalmaya başlayacak ve dağılacak, daha sert vur." Bir sonraki şarkıda daha sert vuruyorum ve hiçbir şey olmuyor. Korkunç bir olay.

Michel Gondry: White Stripes'tan başka grup projeleriniz var mı?

Meg White: Ha ha ha.

Jack White: İyi tekliflere açığız. *(gülüyor)*

Michel Gondry: "Blue Orchid"in klibini kim çekti? Mark Romanek mi?

Jack White: Hayır, Floria Sigismondi. Romanek çok pahalıydı. Biliyorsun, o zamanlar az kalsın onunla çalışacaktık. Beck'in "Devil's Haircut" klibini gördüğümde çok etkilendim ve birine yönetmenin kim olduğunu sordum. Bana Michel Gondry dedi. Sonra seninle iletişime geçtik ve birlikte çalıştık. Meğer "Devil's Haircut" Mark Romanek'in klibiymiş. O herif olmasa, belki de hiç tanışamayacaktık.

Michel Gondry: Sizi ilk defa "Fell In Love With a Girl"le tanıdım. O şarkıyı çok kısa ve çok punk bulmuştum. Böyle bir şarkıya klip çekme düşüncesi beni çok heyecenlandırmıştı.

Jack White: Onu daha geçenlerde izledim. MTV'de yayınlandığına ve Amerika'da popüler olduğuna hâlâ inanamıyorum.

Michel Gondry: Yeni albümünüz için bir klip çekseydim, ikinizi piyanoya oturtup tuşları dışarı koyardım. Piyano bir araba, bateri de motor olurdu. Meg piyanoyu pedallarına basarak yürütürdü. Jack de dışındaki tuşlara basarak yönlendirirdi.

Jack White: Ya da piyanonun içinde olurdum, Meg de tuşlara bastıkça kafama vururdu. Böylece hangi telleri titreteceğimi anlardım.

Meg White: İyi fikir, Jack'in kafasına bir güzel vururdum.

Yaratıcılığı geliştiren yokluktur. Dokuz ay stüdyoya kapanıp kayıt yapacaklarını ve milyon dolarlar harcayacaklarını söyleyen grupları aklım almıyor.

Çeviren: **Ahmet Acar**

halkla ilişkiler

Hazırlayan ve sunan: Ayşegül Oğuz

MY MOON BAR'DA KARAOKE GECESİ

Tunç Karakelleoğlu, 28, inşaat müh.

Ne zamandır karaoke yapıyorsunuz?
Sekiz aydır. Zaten gitaristtim eskiden.
Şarkı söyler miydiniz?
Back vokal yapıyordum.
Sizin için karaokenin anlamı nedir?
İnsanın ulaşamadığı yere ulaşması gibi bir şey: Sahneye çıkma isteği.
Şarkıları söylemeye başlamanız için alkol almanız gerekiyor mu?
İki bira içiyorum.
Bira olmasa yapamaz mısınız?
Yaparım, ama buraya gelen insanlar açısından böyle bir şart var sanki. Beş-altı tane içmeden başlayamıyorlar.
En çok kimleri dinliyorsunuz?
Pink Floyd, Doors, Bon Jovi, Metallica.
İlk Pink Floyd'u ne zaman dinlediniz?
Sekiz yaşındaydım, babamın iyi bir arşivi vardı
Karaokede en çok kimin şarkısını söylemeyi seviyorsunuz?
U2.

Fatoş Üstek, 25, sanat eleştirmeni
Dilek Verdegel, 23, öğrenci

Ne zamandır karaokeye geliyorsunuz?
Fatoş: Hayatımda üçüncü gelişim.
Günlük hayatında şarkı söyleyen birisi misin?
Fatoş: İlkokulda korodaydım, konservatuar istedim, ailem göndermedi.
Dilek: Okuldayken ben de korodaydım. Ama sesim çok kötü, inanmazsınız!
Karaoke yaparken favoriniz kimler?
Dilek: Seksenler ve Madonna.
Karaokede alkolün etkisi ne kadar?

Dilek: Hiç içmesem de söyleyebilirim.
Fatoş: Ben de. Bu da sosyal rahatlıkla ilgili bir şey.
Bu rahatlık nereden geliyor peki?
Dilek: Onun geldiği bir yer yok, biz ayakları yere basan, tahsilli kadınlarız.
Neler dinlersiniz?
Fatoş: Ben her şeyi dinlerim.
Dilek: Benim için Sezen Aksu mutlaka vardır. Diğer yandan Radiohead vardır, ama Orhan Gencebay da vardır.

ROLL GELDİ Mİ?

Mustafa Öksüz, 28, gazete bayii

İlk ne zaman Roll sattığınızı hatırlıyor musunuz?
İlk sattığımda Roll'un ne olduğunu bilmiyordum, sonra sordum, öğrendim.

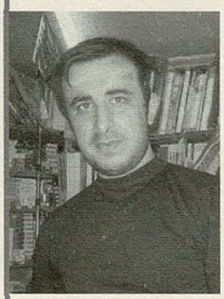

Hiç dergiye bakmışlığınız var mı?
Bazen açıp bakıyorum, bazı büyük harfli yazıları okuyorum... Ben genellikle gazete okurum sabah ilk geldiğim zaman.
Hangi gazeteleri okuyorsun?
Gazete gazetedir. Zaten genelde aynı yazıları yazıyorlar, birbirlerinden kopya çekiyorlar.
Roll'u kimler alıyor?
Entel gibi insanlar geliyor, oturaklı, dürüst insanlar geliyor.
Başka dergileri dürüst olmayanlar mı alıyor?
Biliyorsun, bazı tip dergileri soranlar oluyor "dergi var mı?" diye, sen onu hemen başka anlama çekiyorsun. Biliyorsun adamın istediği şeyi. Roll'u onlar almıyor, dürüst insanlar alıyor.

Mustafa Boran, 50, gazete bayii

Günde ne kadar gazete-dergi satıyorsunuz?
Derginin hesabı olmaz da, 700-800, civarında gazete satıyoruz.
Roll 100. sayısını çıkarıyor... Roll'u kimler alıyor, dikkat ediyor musunuz?
Roll önde durur zaten, insanlar alır ve parasını verirler. Bizim müşteriler yüzde doksanı aynı insanlar. Genelde okumuş insanlar alıyor, sıradan insanlar almıyor, orta yaşlılar alıyor.
Roll'u açıp okudunuz mu hiç?
Vakit olmuyor. Burası 22 saat açık. Yoruluyoruz. Genelde mizah dergilerini takip ediyorum, Leman, Penguen...
Müzikle aranız nasıl?
Arif Sağ'ı, Zülfü Livaneli'yi severim. Sanatçı o kadar önemli değildir. Güzel türküleri severim.
Arif Sağ, Neşet Ertaş, Aşık Mahzuni gibileriyle söyleşiler yapıyor Roll.
Aşık Mahzuni benim hemşerimdir, komşu köyümdendir, çok severim.

İSTANBUL CAZ FESTİVALİ

Alican Tezer, 24. müzisyen-grafiker
Altan Sebüktekin, 25, müzisyen

Konseri nasıl buldunuz?
Alican: Elvis Costello hep aynı galiba, ama grubun içi geçmiş.
Altan: "I Want You"yu söyleyince insanlar ölüyor falan ama, ben çalmış olmak için çalmaktan yana değilim.

Costello'dan popüler şarkıları beklemiyor muydunuz?
Altan: Elvis'in popüler olmuş şarkısı diye bir şey yok zaten. Bir tek "I Want You" var. Elvis'in o şarkıyı yaptığı kayıtla bugünkü grubun alakası yok. Mesela daha fazla gitar sesi duyabilirdik.
Alican: Elvis yine de özel bir adam. Grup kesinlikle çok yaşlı ve sıkıcıydı.
Altan: Elvis bana Müzeyyen Senar, Zeki Müren gibi geldi: Arkasında kim çalarsa çalsın iyi.
Onu tek kelimeyle nasıl özetlersiniz?
Altan: Banker Kastelli deriz o zaman. Saf rock'n'roll.

Burcu Tulaş, 24, muhabir

Konseri nasıl buldun?
Çok güzeldi.
Costello'ya tek kelimeyle ne dersin?
O benim kalbimi acıtıyor.
Neden?
Sesi, adamın sesi.
Hayatta en sevdiğin üç konser?
Bush, Suede ve Elvis Costello.
Bu gece dört gözle beklediğin bir şarkı var mıydı?
"I Want You".
İlk kez nerede dinledin?
Sevgilimin arabasında dinlemiştim. Çok etkilenmiştim ve bu şarkı bizim şarkımız olsun demiştim.
"I Want You"yu çalmasaydı, eksik mi biterdi sence gece?
Kesinlikle. Bis yapana kadar hayal kırıklığına uğradım açıkçası. Ama çıktığı anda muhteşemdi!

Serra Berk, 18, öğrenci

Konseri nasıl buldun?
Daha iyisini bekliyordum, yeni şarkıları o kadar güzel değilmiş. Eski şarkılarını daha çok seviyordum.

Tori Amos'u ilk ne zaman dinlemiştin?
Herhalde beş-altı yıl önce.
Ne düşünmüştün?
Sesini kullanma biçimi, sesinin kavrayıcılığı çok güzeldi. Bugün en hoşuma giden şey, CD'de dinlediğim gibi bir ses ulaştı bana.
Tori Amos'un şarkı sözlerinde de hep kadınlık durumları var...
Evet, kadınların halinden anlayan bir kadın şarkıcı.
Başka kimleri eklersin bu listeye?
Skin ve Garbage'ın solisti.
Peki başka neler dinliyorsun?
Nirvana, Radiohead, Janis Joplin, Muse, The Cure...
The Cure 3 Eylül'de İstanbul'da...
Daha bilet almadım, ama para hazır!
Parayı kim veriyor?
Biriktirdim.

Arzu Eker, 30, akademisyen

Nasıldı konser?
Beklediğimden sönüktü. Fazla Tori Amos hayranı değilim açıkçası.
Kimlere hayransınız peki?
Placebo.
Sizin için hayranlık nedir?
Şarkı sözleri çok önemli. Placebo için de geçerli bu. Tez yazarken sürekli dinlediğim bir albümdü Placebo.
Tori Amos'u ilk nasıl dinlemiştiniz?
93 yılıydı. Hani sadece gözlerinin ve dudaklarının göründüğü bir klibi vardır, çok hoş gelmişti. O zamanlar MTV'yi yakından takip ederdim, şimdiki gibi değildi, alternatif rock'çulara yer verirdi.

Yerli müzikle aranız nasıl?
Göksel, Duman ve Mor ve Ötesi'nin son albümünü seviyorum.
Bu gece bu konser yerine nerede olmayı isteyebilirdiniz?
Vallahi bir rock konserinde olmayı isteyebilirdim, daha çok eğlenirdim.

SİNEMA ÇIKIŞI ("İSTANBUL HATIRASI")

Haluk Özberke, 85, yüksek inşaat mühendisi

"İstanbul Hatırası"nı nasıl buldunuz?
Fevkalade. Bana Yahya Kemal'ın bir mısraını hatırlattı: "Akşam kapanınca perde perde / Bir hatıra zevki var kederde". Hüzünlü tarafı vardı, anı tarafı vardı, kıvançlı tarafı vardı ve insanın içini ferahlatıyordu. Punk müziğiyle, füzyon müziğiyle giriyor, Mevlevi müziğiyle bizim müziğimize geçiş yapıyor. Dışarıda bizi izleyecek göze bir alıştırma oluyor.

Sinemaya gelmeden önce bu filme dair kafanızda nasıl bir fikir vardı?
Fatih Akın'ın evvelki filmlerini gördüm ve onları da çok beğendim. Geçen gün Can Kozanoğlu ve Kanat Atkaya'nın programına çıktı; çok alçak sesle kocaman şeyler söylüyor. Reklamcı ya da işportacı değil ve çok derinliği olan bir çocuk. Onunla

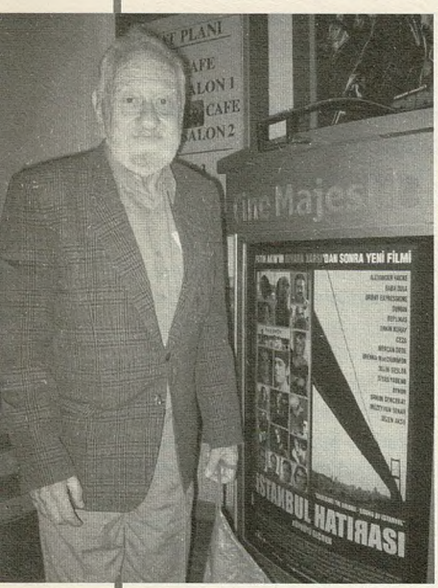

tanışıp konuşmak isterdim.

Filmde en beğendiğiniz sahne ne oldu?
En çok beğendiğim ne biliyor musun? Rap söyleyen iki Türk vardı. Başka Türkçe rap dinlediğim zaman, onlarınki bana öykünme gibi geliyor. Burada söyleyen o iki genç özgün ve çok iyiler. Çocuk da çok iyi söylüyor, kız da çok iyi söylüyor.

Kardeş onlar.
Adlarını biliyor musun?

Ceza ve Ayben.
Bir de Amerika'dan, Seattle'dan gelen bir grup var. Onlar kim?

Duman.
Bir de bir kadın var, onun adı ne? Çok beğendim onu.

Brenna MacCrimmon. Kanadalı bir şarkıcı.
O kadın çok güzel Türkçe konuşuyor. Onun söylediği şarkıları biliyorum: "Pencerem yola karşı", onların hepsini biliyorum. Aynur'u çok beğendim. Nilüfer Akbal'ı biliyordum, Ciwan Haco, Şivan Perwer falan, onları biliyordum. Sen Kürt değilsin.

Değilim.
Kürtlerin müziğe çok yatkınlıkları var.

Peki filmde hoşnut kalmadığınız bölümler de oldu mu?
Bazı yerler uzun gibi geldi.

Mesela?
Sezen Aksu'nunki biraz uzun geldi. Müzeyyen Senar'ınki gayet iyi geldi.

Sever misiniz Müzeyyen Senar?
Müzeyyen alaturkayı bozan bir şarkıcıydı. Bozmadan söyleyen Safiye Ayla'dır, mesela yenilerden Behiye Aksoy'dur... Perihan Altındağ'ı, Sabite Tur'u, Muazzez Abacı'yı daha çok severim. Müzeyyen bozar şarkıları, meyhane havası katar.

Siz rakı içerken daha çok neyi seversiniz?
Meze. İyi sohbet. Benim meyhane kültürüm yoktur, çünkü meyhane kültüründe rakı içenler, şarkıyı pek dinlemezler.

Müzikle aranız anlaşılan çok iyi.
Böyle iddialı konuşamam. Ben alaturkayı çok dinledim kulaktan, ama kendim hiç beceremem.

Kulaktan derken?
Annemin çok güzel sesi vardı ve ud çalardı. Onun için ben küçüklüğümde Tanburi Cemil Bey plakları dinlerdim, Münir Nurettin'i şahsen tanırdım. Bakın, enteresan bir hikaye: 1939 senesi, aylardan temmuz, mehtabın on dördü ve yaprak kıpırdamıyor. O zamanlar para-pul o kadar yok, kızlı erkekli Taşlık'a çıktık. Şimdi Swiss Hotel'in olduğu yer. Orada bir kır kahvesi vardı. Münir Nurettin de şimdi Teşvikiye karakolunun karşısındaki kırtasiyeci Alaaddin'in bulunduğu blokta oturuyor. O da bir arkadaşıyla kol kola çıkmış yürüyor, Maçka'dan Taşlık'a doğru. Biz tabii Münir Nurettin diye arkasına takıldık, bunun üzerine Münir Nurettin döndü ve "ne istiyorsunuz?" dedi. Dedik ki, "gönlünüzden ne koparsa!" Oraya, taşa dayandı, biz de yere bağdaş kurduk, yarım ay şeklinde etrafını sardık ve bize 1939'un o temmuz gecesi üç tane şarkı söyledi. "Mehtaba bakıp ağladığım çok geceler var", "Biz Heybeli'de her gece mehtaba çıkardık", "Aşkınla harab", üç tane şarkı. Bu hayatımın doruk noktalarından biridir. Meğer o gece onun da canı şarkı söylemek istemiş. Yani bize değil, kendine söyledi. Çok hoş bir anıydı.

Filme geri dönersek eğer, Siya Siyabend diye grup vardı filmde. Onlar dikkatinizi çekti mi?
Bilmiyordum onları.

Selim Sesler'i sorsak?
O da çok iyiydi. O kabak başlı adam değil mi? Onun Çingene olması lazım, değil mi?

Peki "İstanbul Hatırası"ndan önce hangi filmi görmüştünüz?
Bundan önce "Kaplumbağalar da Uçar"ı gördüm. Bahman Ghobadi Türkiye'ye geldi, Boğaziçi'nde bir panel yaptı, oraya da katıldım. Şimdi "Boş Ev" oynuyor, onun yönetmeni Kim Ki-Duk diye Güney Koreli bir adam. Ben zaten filmin yöneticisi ve oyuncularına bakarım. Festival'de her yıl 30-40 filme giderim. Bu yıl en çok "Suriyeli Gelin" filmini beğendim.

Türkçe'de ilk kez!

Anaïs Nin'in "İçsel Kentler" dizisi

Ateş Merdivenleri

Dünya edebiyatının aykırı yazarı Anaïs Nin, "İçsel Kentler" adlı, beş kitaptan oluşan dizi romanlarıyla adını yaygın bir şekilde duyurdu. İlk kez 1946'da yayınlanan **Ateş Merdivenleri** "İçsel Kentler"in ilk kitabıdır.

Şiirsel ve tensel bir roman olan **Ateş Merdivenleri**, duygusal ve cinsel gelişim dönemlerindeki bir grup kadının yaşamını anlatıyor. Bu kadınlar zaman zaman aynı çatıyı, hatta aynı erkeği paylaşıyorlar.

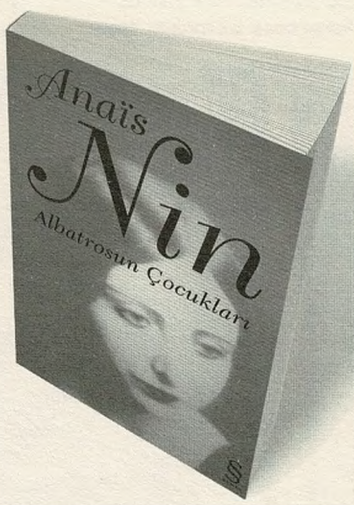

Albatrosun Çocukları

"İçsel Kentler"deki yolculuğunuz, **Ateş Merdivenleri**'nin ardından **Albatrosun Çocukları**'yla sürüyor... Nin bu kitapta, en çarpıcı anlatılarından birini kuruyor; olgun yaşlardaki aşkın ayrıntılarını ve tutkularını incelikle yakalıyor.

Albatrosun Çocukları, "İçsel Kentler"deki ikinci durağınız. Ruhunuzun derinliklerinde yatan gizi keşfetmek için bu durakta soluklanmalısınız...

EVEREST

Lhasa

Meğer Sepetçiler Kasrı'nın yanıbaşındaki iskele, Haydarpaşa'dan Sirkeci'ye vapurla gelen vagonların ikmal merkeziymiş ve makinistin eşref saati de tam Lhasa konserine denk düşüyormuş. Ne gam! Lhasa durumu alttan aldı, eşlik orkestrasını sayarken "perküsyonda tren" diyecek kadar kalender bir kızdı. Zaten o takır tukur gürültüler çok yakıştı, tren yolculuğu kadar hülyalı, kendini yollara vurmuş bu müziğe... Lhasa'yla Caz Festivali'ndeki dillere destan konserinin bir gün öncesinde buluşup konuştuk.

GERÇEKLİK, ROMANTİZM, SİHİR

Hippi bir anne-babanın çocuğusunuz. Genellikle hippi ebeveynlerle çocukları arasında çatışmalı bir ilişki vardır, bu sizde de böyle miydi?

Lhasa de Sela: Elbette herkesin anne-babasıyla zor zamanları olur, fakat biz onlara hep saygı duyduk. Gerçekten değişik insanlardı. Birçok gencin hippi anne-babalarına karşı asilik yapma nedeni, bu ailelerin fikirlerini, ideallerini hayata geçirememiş olması. Oysa benim ailem ikiyüzlü değildi, çok dürüsttüler. Bir şey söyleyip de başka bir şey yapmıyorlardı. Şimdi de eskiden olduğu gibi idealleriyle yaşıyorlar. Onlara karşı asilik etmedik hiçbir zaman, zorlamayla sanatçı olmadık. Ben ve kızkardeşlerim sanatçıyız, yaratıcı bir şeyler yapmak en mantıklı yoldu bizim için.

Çocukluk döneminiz bir sirk hayatını akla getiriyor: Otobüste yaşayan kalabalık bir aile, göçebelik... Kızkardeşleriniz de sonra gerçekten birer sirk sanatçısı olmuş.

Sirkte gösteri sergilemek farklıdır. Bizim çocukluğumuzda gösteri yoktu, hayatımız öyleydi zaten. Gerçekten biz ailece otobüste yaşıyorduk ve şimdi de hepimiz aşağı yukarı bunu devam ettiriyoruz.

Şimdi anneniz ve babanız nerede yaşıyor?

Annem Marsilya'da, babamsa New York'ta.

Marsilya'dan da bahsetmek istiyorduk. Yaşamak için en iyi yerlerden biri gibi görünüyor...

Evet ve de hayır. *(gülüyor)* Çok güzel, çok özel bir yer, özellikle Fransa'da Marsilya gibisi yok. Ama çok da zor bir yer. Oraya bir şeyler yapmaya giden, şehirden çok etkilenen, fakat sonuçta hiçbir şey yapamadan geri dönen bir sürü insan tanıyorum. Bir takım çevrelerde takılmak için iyi bir yer, ben de bunu yaptım zaten. *(gülüyor)* Gidip bir şeyler yaşamak ve deneyimlemek, sonra da şehri terk edip üretmeye başlamak için iyi bir yer. Ben bir kahvede oturup yazmayı, gezinmeyi, kendi dünyamda olmayı severim. Ama bu Marsilya'da pek de mümkün değil, çok gürültülü bir yer, sakin sakin düşünmek mümkün değil orada. Marsilyalıların sakin sakin düşünmeye karşı alerjileri var. Hep dışarıdalar. Hep topluluk halinde geziliyor. Ben daha ziyade Kuzeyli yaşam tarzını seviyorum, bu nedenle benim için zordu orada yaşamak.

Ben de dünyanın çeşitli yerlerinden müzikler dinleyerek büyüdüm, ama kimse buna dünya müziği demiyordu o zaman. Sadece iyi müzikti. İyi müzik iyi müziktir.

Marsilya'yı burjuva bir şehir olmadığı için sevdiğinizi söylemişsiniz bir söyleşide.

Evet, Marsilya'ya gelip tren istasyonundan çıkıyorsunuz ve tepeden merdivenlerden aşağı doğru bakıyorsunuz. Sadece insanlara ait bir şehre benziyor. Fransa'nın büyük kısmı müzelerle doludur, her şey mükemmel görünür, ama hayat için hiçbir alan yoktur... Marsilya'da, tersine, her şey sokakta oluyor. Beni çeken şehrin güzelliği oldu. Asla Paris'te yaşayamazdım, çünkü orada herkes kendini kanıtlamaya çalışıyor. Statü önemli, ama Marsilya'da herkes aynı, herkes eşit.

Marsilya'yı kuran Foçalı bir denizci. Bir kadına âşık olup onun peşinden gitmiş Marsilya'ya...

Bunu bilmiyordum. Romantik trajedi üzerine kurulu bir şehir yani... Bu her şeyi açıklıyor. *(gülüyor)*

Peki ya İstanbul, o da burjuva bir şehir mi?

Öyle düşünmüyorum. Dünden beri buradayım. Çok etkilendim, beklediğimden çok farklı. Çok canlı. Bana çok sağlıklı bir şehir gibi göründü. Daha karmaşık ve zor bir yer bekliyordum. Çok ilginç bir yer, şahane bir karışım.

Marsilya biraz da "öteki Avrupa"yı temsil ediyor aslında. Göçmenleri de kucaklayan bir başka Avrupa fikri orada hayat bulmuş. Sizin müziğiniz de bu öteki Avrupa fikrine yakın duruyor.

Komik, çünkü Marsilya bir çelişkiyi temsil ediyor. Marsilya'daki beyaz Fransızlar, Fransa'nın en ırkçıları. Yanılmıyorsam yüzde 20'si aşırı sağa oy verdi. Orada birçok göçmen yaşadığı için korku duyuyorlar. Feci bir ırkçılık var orada, diğer yandan da inanılmaz bir çeşitlilik. Bence Avrupa her zaman çok daha fazla çeşitliydi. Garip, çünkü ABD de karışık bir salata, ama oraya giden herkes Amerikalı oluyor. Ama Avrupa'da insanlar yan yana yaşıyor. Böylece Avrupa'daki insanlar başka kültürlere ve başka dillere alışkınlar, Kuzey Amerika'ya kıyasla.

Manu Chao'yu nasıl buluyorsunuz? Onu kendinize yakın hissediyor musunuz?

Yoo, o kadar da yakın hissetmiyorum kendimi... Bence gerçekten harika bir parti müziği. Benim müziğim daha içedönük. Manu Chao daha ziyade Marsilya gibi: Çok dışadönük. Bence çok yaratıcı, ama sözleri çok kötü, çok yüzeysel. "Me gusta marijuana, me gustas tu" mesela, çok aptal bir şarkı! *(gülüyor)* Galiba ben çok zor beğenen biriyim.

Albümlerinizi dinlerken Tony Gatlif filmleri geliyor akla: Göçebe bir ruh, kendini yollara vurma duygusu...

Bence harika bir yönetmen. Bildiğim yönetmenler arasında müziğe bu kadar önem veren başka biri yok. Önce müziği, sonra filmi yapıyor. Filmi müziğe uydurmaya çalışıyor. Filmleri de zaten genellikle müzikle ilgili. Hikâyeleri bana naif ve bir o kadar güzel geliyor. →

Foto: Ayşegül Oğuz

SONY BMG
MUSIC ENTERTAINMENT

Yılın keşfe değer albümlerini sunar...

Il Divo - *Il Divo*

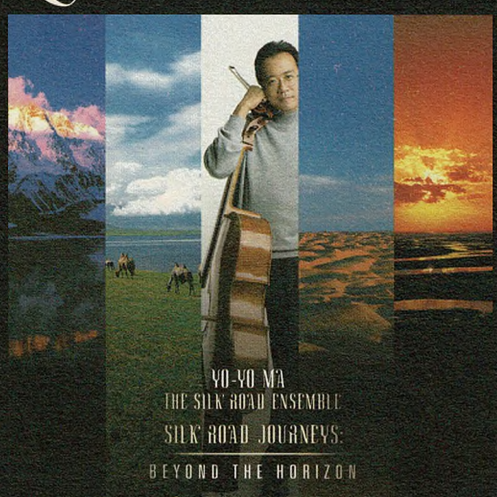

Yo-Yo Ma - *Silk Road Journeys*

Vicente Amigo - *Un Momento En El Sonido*

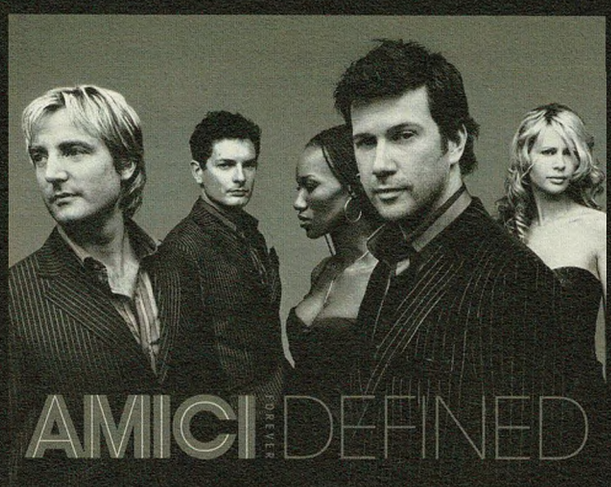

Amici Forever - *Defined*

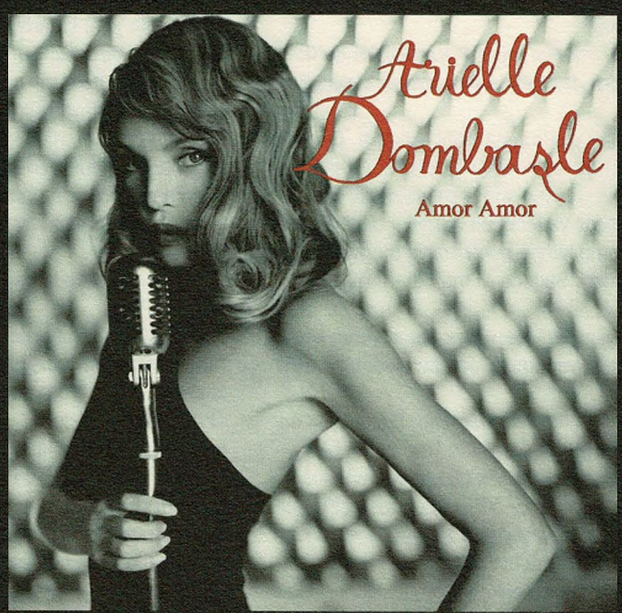

Arielle Dombasle - *Amor Amor*

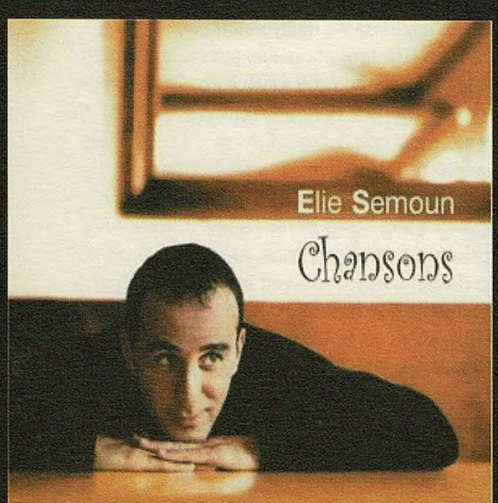

Elie Semoun - *Chansons*

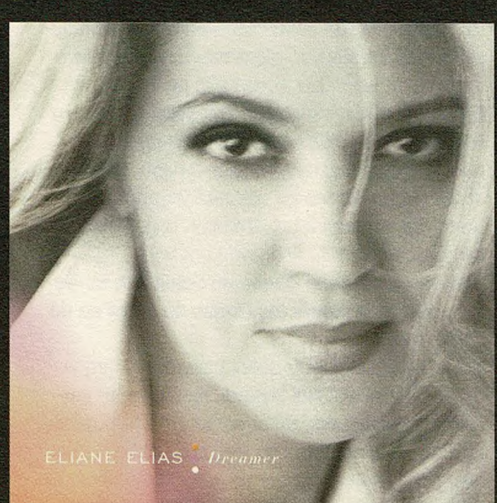

Eliane Elias - *Dreamer*

Lisa Ekdahl - *Heaven, Earth & Beyond*

Müzik Sadece Popüler Albümlerden İbaret Değildir...

Saraybunu, Sepetçiler Kasrı'nda Lhasa (foto: Muhsin Akgün)

Başka hangi yönetmenleri seviyorsunuz?
Almodóvar'ı seviyorum, son filmini pek beğenmedim ama. Onun filmlerindeki gerçeklik, romantizm ve sihir karmasını seviyorum. Tom Tykwer'i seviyorum. Tarkovski'yi, Hitchcock'u, Mikhalkov'u beğeniyorum.

Albümleriniz "dünya müziği" kategorisinde değerlendiriliyor. Bu tabirle pek barışık olmadığınızı okuduk.
Bu kategoriler umurumda değil açıkçası. Dünya müziğinin iyi tarafı, insanların değişik ülkelerden müzikler dinleyebilmesine fırsat vermesi. Ben de dünyanın çeşitli yerlerinden müzikler dinleyerek büyüdüm, ama kimse buna dünya müziği demiyordu o zaman. Sadece iyi müzikti. İyi müzik iyi müziktir.

İlk albümünüz "La Llorona"ya ilham veren efsaneden, o "ağlayan kadın"dan bahsedebilir miyiz biraz?
Değişik versiyonları var hikâyenin. Çocuklarını savaşta kaybettiği için erkeklere kızgın olan bir kadın varmış. Söylediği acıklı bir şarkıyla erkekleri nehre doğru çekiyor ve onları öpüp taşa çeviriyormuş. Meksika'da yaşadığım zaman dilden dile dolaşan bir hikâyeydi bu. Hâlâ ondan korkanlar vardı. Anneler yaramazlık yapan çocuklarını "Llorona gelir, seni götürür" diye azarlıyordu. Llorona benim için bir sembol oldu, çünkü her zaman hüzünlü müziklere yakınlık duyuyordum. Llorona benim için bu müziğin cazibesinin ifadesiydi. Meksika'da biri sürekli ağlıyorsa ona "llorona" denir. Ben de madem melankolik bir albüm kaydediyordum, adını "La Llorona" koyarak kendime bir şaka yapmış oldum.

Peki ikinci albümünüzün adı "The Living Road" sürekli yollarda olmanıza mı gönderme yapıyor?
Albümün son aşamasına kadar aklımda bir isim yoktu aslında. Bu da şarkılardan birinde ("Soon This Space Will Be Too Small") geçen bir sözdü. Birden fark ettim ki, albümdeki bütün şarkılar yol hakkında. Birdenbire çok şey ifade etti bana bu durum. Çünkü Marsilya'da yaşıyordum ve kendimi biraz kaybolmuş gibi hissediyordum, sanki evim yokmuş gibi. Sanki sadece rüzgâr tarafından yönlendiriliyordum. Bu sürekli beliren bir görüntüydü. Yolda olmak, korunmasız, sadece kaderinle baş başa olmak...

Otobiyografik bir albüm diyebilir miyiz "The Living Road" için?
Şarkıların çoğu otobiyografik. Fakat kendimi şöyle geriye çekip, bütün hadise sanki bana benzeyen, ama ben olmayan başka birinin başına gelmişçesine yazmak daha kolay geliyor bana.

Şimdilerde yeni bir albüm var mı sırada?
16 aydır turnedeyiz. Bu ay devam ediyoruz, sonra ekimde iki hafta daha çalıp bitireceğiz. Böylece çalışmaya başlayacağım. Fakat turnede yeni şarkılar yapamadım, mümkün değil. Aslında Meksikalı mariachi'lerle birlikte müzik yapmak gibi bir düşüm var. Yine de önceliğim kendi müziğimi yapmak. Nasıl olsa cover'lar için 70'lerimde vakit bulurum.

Yeni albüme nerede çalışacaksınız?
Montreal'de...

Arcade Fire'la aranız nasıl?
Sürekli karşılaşıyoruz, çünkü genellikle aynı şehirlerde çalıyoruz. Montreal'den uzakta, Belçika'da, ABD'de bile karşılaştık. Birbirimizi takip ediyoruz sanki. Onlar iyi bir rock'n'roll grubu.

Meksika'da biri sürekli ağlıyorsa ona "llorona" denir. Ben de madem melankolik bir albüm kaydediyordum, adını "La Llorona" koyarak kendime şaka yapmış oldum.

Montreal ortamı çok canlı görünüyor...
Bence bu senelerce bir sır olarak kaldı. Montreal sanatçılar için mükemmel bir yer. Komik, çünkü eskiden Montreal gerçekten çok ucuzdu... Çok ucuz bir kirayla istediğiniz yerde oturabilirdiniz. Bu nedenle bütün sanatçılar Montreal'e gidip güzel bir yaşam sürüyor, diğer taraftan da üretiyorlardı. Fakat şimdi her geçen gün pahalılaşıyor. Bu durum bütün sanatçıları çok çalışkan olmaya zorluyor, ne de olsa hayat artık daha pahalı ve para kazanmak gerekiyor, işler zorlaştı. Montreal'de işte bu yüzden bir patlama yaşanıyor. *(gülüyor)* Benim teorim bu. Ama çok soğuk olduğu için birçok insan da gelmeye korkuyor.

Aynı zamanda şehri Cirque du Soleil'den tanıyoruz... Kızkardeşleriniz hiç Cirque du Soleil'de de çalıştı mı?
Hayır, onlar Cirque du Soleil'i sevmiyor. Cirque du Soleil çok iddiasız başladı, ilk zamanlar gerçekten enteresandı, fakat sonra gittikçe büyüdü, büyüdü ve şimdi tam Las Vegas işi oldu. Sanatçılar çok fazla çalışıyorlar ve gerçekten işlerini iyi yapıyorlar. Ama sirk kendi sanatçılarına saygı duymuyor. Çok çalışıp para kazanıyor olabilirler, ama sanatsal anlamda berbat durumdalar. Müzikleri, kostümleri, makyajı kendileri seçmiyorlar ve başlarına bir kaza gelirse, yerlerini alacak biri her zaman var. Onların bir gösterisinden çıktığım zaman mutsuz oluyorum. Sonuçta, sevmiyoruz işte...

Kardeşlerinizin sirkinde hayvanlar kullanılmıyormuş. Bu tepkisel bir şey mi?
Şu anda çağdaş sirk anlayışında hayvanlara pek yer yok. Kardeşlerim '80'lerde San Fransisco'da bu işe başladılar, hayatlarında sadece bir kez hayvanlı bir sirkte çalıştılar. Bence bu modern dansın, modern sanatın yeni eğilimi gibi. Trapez, jonglörlük öğrenen insanlar bunu geleneksel anlamda değil, teatral anlamda kullanıyorlar. Daha ziyade sirk tiyatrosu gibi.

Bir dönem kardeşlerinizin sirkinde çalıştınız. Ne yapıyordunuz?
Genellikle şarkı söylüyordum, ama aynı zamanda tiyatro, ritm oyunları ve benzeri işler de yaptım.

İlk gittiğiniz sirk gösterisini hatırlıyor musunuz?
Meksika'daydı. Çok komik, klasik bir sirkti, hayvanlar vardı. Meksika sirkinde hep her şeyi yapan gerçekten iyi bir sanatçı ve etrafında büyük ailesi vardır. Hatırladığım, koca bir King Kong vardı, mekanik bir el ve bu elin içinde "imdat, imdat" diye bağıran bir kadın. El yukarı çıkıyor, sonra tekrar aşağı iniyordu. *(gülüyor)*

Peki gittiğiniz ilk konser?
İlk gittiğim konser bir Eurythmics konseriydi. 11 ya da 12 yaşımdayken New York'ta gittim. Muhteşemdi. 20'lerimin başında kafamı kazıtmıştım, heavy metal dinliyordum. Nine Inch Nails gibi grupların konserlerine giderdim. Şimdi turnedeyim ve hiçbir konsere gidemiyorum. *(gülüyor)* Burada da bir şey göremeyeceğim herhalde. Turnedeyken her şey farklı oluyor. Konserlere gitsek de, oturup olan biteni inceliyoruz sürekli. Meslekî deformasyon işte; yaptığın işe çok fazla odaklanıyorsun. Turne bittiğindeyse rahatsın. İzlediğin konserlerden lezzet alabiliyorsun. Farklı iki zaman: Müzik verme zamanı ve müzik alma zamanı. Hem zaten, sürekli analiz eden bir aileden geliyorum, özellikle de sanatı hep analiz ederiz. Bok atmaya kadar vardırırız işi! Benim için bir gösteride ya büyülü bir şey oluyordur ya da hiçbir şey olmuyordur. Ortası yok. Böyle olmaması daha iyi tabii. *(gülüyor)*

Son zamanlarda ne dinliyorsunuz?
Cat Power dinliyorum, gerçekten muhteşem bir kadın. Radiohead'i çok seviyorum. Camarón de la Isla, Devendra Banhart, Tom Waits... Tom Waits'in müziği çok deneysel, farklı... Sesi çok egzantrik. Yeni albümünü çok seviyorum.

"Real Gone"dan favoriniz hangisi?
Üçüncü şarkı, "Sins of my Father"... Genellikle konsere başlamadan önce, salonda onu çalarız. On dakika sürüyor ve iyi bir atmosfer yaratıyor.

Sevdiğiniz Türkiyeli sanatçılar arasında Sezen Aksu'yu ve Selda'yı sayıyorsunuz. Selda albümlerine WOMAD vasıtasıyla mı ulaştınız?
Yoo, yıllar önce Toronto'da bir gazeteciyle tanışmıştık ve bana Selda'nın üç tane kasetini vermişti. Üzerlerinde fotoğraf bile yoktu...

Başka birileri daha var mı buralardan tanıdığınız?
Tarkan sadece. *(gülüyor)*

Söyleşi: **Çiğdem Öztürk**

Kings Of Convenience

Ses Tiyatrosu'na bu kez "Ferhangi Şeyler"i değil, İstanbul Caz Festivali kapsamında Kings Of Convenience'ı izlemeye gittik. Erlend Øye ve Eirik Bøe'den mürekkep Norveçli ikilinin kuzeyli düşsel folkunda eriyip bittik... Konser öncesi Erlend'i yakalayıp hal hatır sormayı da ihmal etmedik tabii...

Parfümün Dansı

Foto: Muhsin Akgün

Live 8'i izleyebildiniz mi?

Erlend Øye: Hayır. Nasıldı?

Özellikle The Who ve Pink Floyd çok iyiydi.

Bir baskı yaratıldı, bu çok önemli. Olaya katılan insanların da bir değişim yaratmak için gerçekten güçleri var... Politikayla ilgili yazılar okuduğumuzda veya konuşmalarda hep "ekonomik büyümeyi nasıl devam ettiriz?" teranesiyle karşılaşıyoruz. Neden ekonomik büyümeyi hep devam ettirmek zorundayız? Ekonomik gelişme, üretilen ürünlerle ilgili bir durum. Mesela birileri yeni bir bisiklet yapıyorsa, bu gelişim için iyidir. Ama biri tamir ediyorsa, bu gelişim için iyi değildir! Çok anlamsız. Almanya'da ekonomik durum, İngiltere'yle karşılaştırdığımızda iyi değil ve AB'den değişim için baskı yapılıyor oraya. Ben Almanya'da yaşıyorum ve İngiltere'ye de gidip geliyorum. İngiltere bence berbat bir ülke. İnsanlar hiç mutlu değil, çok fazla çalışıyorlar. Darmadağın şehirler, soğuk evler, birçok şeyin işlemediği bir ülke. Londra'dan biraz uzaklaştığınızda, bir üçüncü dünya ülkesi gibi oluyor. Bende neşesiz bir İstanbul hissi yaratıyor. Ama İngiltere'de ekonomik rakamlar iyi, o zaman sorun yokmuş gibi davranılıyor... Umarım insanlar başarı hakkında konuşmanın başka yollarını da bulurlar. Başarılı bir toplum nedir? İnsanların işlerini iyi yaptığı, ama aynı zamanda hayatı kutsayabilecek zamanı bulabildiği bir toplumdur.

Yılın başında Amerika'da turnedeydiniz. Amerika'ya dair izlenimleriniz neler?

Konserler iyiydi. En çok sekiz bin kişiye çaldık. En uzun turnemizdi. Ama pek para kazanmadık. İtalya'yı turlarken, iki ayda Amerika'da kazandığımız paranın dört katını kazandık.

İki albüm arasındaki üç yıl fazla uzun değil mi?

"Riot On An Empty Street"deki şarkılar hep kafamızdaydı aslında. "Quiet Is The New Loud" yayınlandıktan sonra, Eirik turneye çıkmak ve şarkı yazmak istemiyordu artık. Ben de birçok başka iş yapmak zorundaydım. Sonra her şeye ara verip tekrar Kings Of Convenience'la ilgilenmek durumunda kaldım. Sürekli bir gerginlik vardı grupta. Başka zamanlarda, başka şeyler istiyorduk.

Yeni albüm için de bir üç yıl bekleyecek miyiz?

Gerçekçi olmak gerekirse, evet.

Şarkı yazımındaki paylaşımınız nasıl?

Ortak şarkılarımız çoğu gruptakinden daha fazladır. Kolayca yaptığımız tek şey şarkı yazımı zaten. Sözleri de beraber yazıyoruz. Diğer gruplarda biri şarkıyı yazar, grup da onu çalmayı öğrenir.

Solo projeleriniz "DJ Kicks" ve "Unrest" elektronik müzik ağırlıklı albümler. Kings Of Convenience'da bu tarzı kullanmayı düşündünüz mü?

Kings Of Convenience bariz akustik bir grup. Bu böyle iyi. Niçin değiştirelim ki? Neden Coca Cola süt üretsin ki? Belki yaparlar, ama koladan daha iyi olmayacaktır.

Etkilendiğiniz müzisyenler kimler?

Sence kimler? *(düşünüyor)* Red House Painters, Stereolab, Suzanne Vega... *(konuştuğumuz salona sıkılan spreyden kesif bir koku yayılıyor)* Bu siktiğimin kokusu da ne ya? Bahsettiğim bu işte. Aynı İngiltere'deki gibi. Hiçbir şeyi değiştirmiyoruz. Eski şeylerin üzerine parfüm sıkıyoruz ve iyi gözüküyor. Şikayet etmiyoruz, her şey yolunda! *(gülüyor)* Bazen güzel bir kız görüp yaklaşıyorum ve berbat bir parfüm kokusuyla burun buruna geliyorum. "Bir duş alıp öyle gelebilir misiniz lütfen?" *(gülüyor)*

Akşam hiç sürpriz cover şarkı var mı? Badly Drawn Boy'dan, Tom Petty'den yorumlar çaldığınızı biliyoruz.

Belki "When You Wish Upon A Star"ı çalabiliriz. *(elindeki Roll'un arka kapağındaki Beatles resmine güzü takılıyor)* Bu resmi görmemiştim, çok güzelmiş. İşte Kuzey İngiltere, tam bahsettiğim evler.

İngiliz, Amerikan müziklerinden etkilenerek şarkılar yapıyoruz, ama içimizde hep biraz da Norveç olmuştur. Diğer müzikleri aynen kopyalayamazsın.

Beatles'ın iyi yanı, Liverpool gibi berbat bir yerden çıkması. Oradan kurtulmak istiyorlardı... Ben sana başka bir şey sorayım: Bizim gibi gruplar var mı burada? Yani biz hem İngiliz, Amerikan müziklerinden etkilenerek şarkılar yapıyoruz, ama içimizde hep biraz da Norveç olmuştur.

'60'lardan beri rock müziğinde Anadolu izleri hep var. Son iki-üç yıl içinde yeni bir dalga geldi, bu tür grupların sayısı arttı.

Güzel. Bu her zaman iyi bir reçetedir. Diğer müzikleri aynen kopyalayamazsın. Müziğinde, geldiğin yere ait bir şeyler barındırmak zorundasın.

Söyleşi: ***Utkan Çınar***

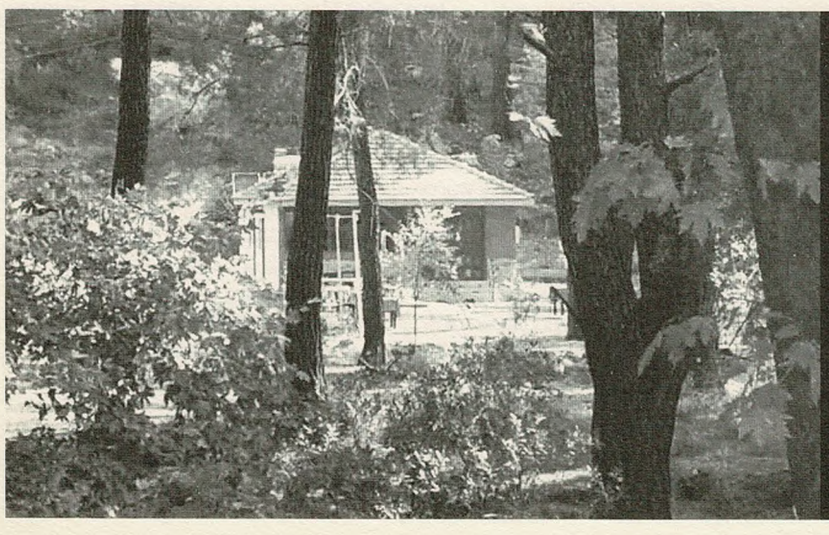

sade bir tatil için:

giritlipansiyon

çıralı-olympos 0242 825 73 59-0533 379 40 19

Foto: Muhsin Akgün

Kraftwerk

Elektronik müziğin Alman efsanesi Kraftwerk, haziran ayında RockIstanbul Festivali'ndeydi... Yeni yayınlanan "Minimum-Maximum" isimli konser albümlerini Kilyos sahilinde test etmek her kula nasip olmaz valla... Görenler görmeyenlere anlatsın, hakikaten nefis bir konserdi. Üstelik terimiz kurumadan soluğu kuliste aldık, grubun konuşkan yüzü Ralf Hütter'e teybimizi uzattık, dar vakitte sorulara sorular ekledik...

BİSİKLET HIRSIZLARI

Bir söyleşinizde Kraftwerk olarak sahnede Doğu müziğine özgü bir doğaçlama yaptığınızı, bir nevi Hintlilerin ragasına yakın olduğunuzu söylüyorsunuz...

Ralf Hütter: Doğru, bu düşünce '70'li yıllara dayanıyor. "Autobahn"ı yaptığımız dönemler ya da ondan hemen önce synthesizer'larla yaptığımız işler, Doğu tarzı olarak adlandırabileceğimiz bir doğaçlama tekniğine yakınlar. O dönemlerde yaptığımız parçalarda, mesela "Aerodynamik"te seslerin üst üste binmesi, filtrelerin trafiği böyle bir etki yaratıyordu. Yanılmıyorsam 1981 yılında Bombay'da verdiğimiz bir konserden sonra "otoban raga" gibi bir laf ortaya atılmıştı. Japonya'da da sahnede hiç kıpırdamadan durmamızdan ve biraz da bizim robotların dansından yola çıkarak tai-chi yapan tiplere benzetmişlerdi bizi.

Müziğinizi tarif ederken sinemaya göndermede bulundunuz. Yanılmıyorsak Fassbinder bir filminde sizin müziğinizden yararlanmış. Nasıl bulursunuz Fassbinder sinemasını, tanışır mıydınız kendisiyle?

Sağlığında Fassbinder'le tanışma fırsatımız olmadı, ama yine de aramızda ruhanî bir bağ olduğu söylenebilir, "Chinesisches Roulette" (Çin Ruleti, 1976) adlı filminde "Radioactivity" adlı parçamızı kullandığını sonradan öğrendik. Fassbinder'in son işlerinden biri olan "Berlin Alexanderplatz" (1980) adlı filminin düşler ve fantazilerle örülü kapanış sahnelerinde de "Radioactivity"den bölümler var. Maalesef çok genç öldü Fassbinder, tanışsaydık onun filmleri için müzik yapmak çok heyecan verici olurdu. Öldükten sonra tanıştığımız ortak bir arkadaşımız, onun sürekli "Autobahn"ı dinlediğini söylediğinde çok mutlu olmuştuk.

Bisiklete ve bisikletçilere olan merakınız başlı başına bir olay. İtalyan filmi "Bisiklet Hırsızları"nı bilir misiniz?

Synthesizer'larla yaptığımız işler, Doğu tarzı olarak adlandırabileceğimiz bir doğaçlama tekniğine yakınlar. Bombay'da "otoban raga" gibi bir laf ortaya atılmıştı.

Vittorio de Sica'nın filmi, tabii. Çok güzel bir filmdir, iyi oldu hatırlattığınız, uzun zaman oldu seyredeli, bu aralar bir daha seyretmekte fayda var. *(gülüyor)* Vakit bulduğumuzda biz de bisiklete binmeyi çok seviyoruz. İtalya'ya, Fransa'ya bisikletle yolculuklar yapıyoruz. Hollanda'ya yakın otu-

ELEKTROKARDİYOGRAM

Kraftwerk söyleşisi, sahne arkasında Aktüel, Basatap ve Roll'un katıldığı bir yuvarlak masa toplantısı şeklinde cereyan etti. Öykünün tüm parçalarını bir araya getirmek için, diğer konuşulanlardan bir özet geçmekte fayda var... Söz gene Ralf Hütter'de...

Bu turneye, ABD'den döndükten sonra Venedik Modern Sanat Bienali'nden başladık. Oradan da bizim için tamamen yeni olan yerlere uğradık, Belgrad, Sofya, Üsküp, Atina ve yine ilk defa olarak İstanbul. Maalesef oldukça hızlı bir şekilde hareket ediyoruz. İstanbul'u gezecek vaktimiz olmayacak. Malûm, canlı kayıtlardan oluşan "Minimum-Maximum" albümü yeni tamamlandı, sırada DVD versiyonu var, dolayısıyla Almanya'ya dönüp üzerinde biraz çalışmamız gerek...

Genelde konser verdiğimiz şehirlerde elektronik müzik çalan kulüplere gitmeyi tercih ediyoruz. Tokyo'da, Mexico City'de "after-hour" kulüplerine gittik. Ama dün gece İstanbul'da böyle bir şansımız olmadı.

Açık hava konserlerinde sağlıklı ses elde etmek her zaman kolay değil. Yine de, elektronik müziğin açık havaya iyi gittiğini düşünüyorum. Sesler uçup gidiyor, yıldızlar, yanıbaşımızda uzanan deniz çok güzel tabii. Ama bir taraftan da sahnede sürekli önümüzdeki laptop'lara bakmak, onlarla oynayan parmaklarımızı takip etmek zorundayız.

Genelde sahnede doğaçlama yapıyoruz. Bestelerimiz oldukça minimal sayılır. Bir nevi film senaryosu gibi... Şarkı listesini önceden belirlemek durumundayız, çünkü teknisyenler bu sırayı bilmek zorundalar. Aynı zamanda perdede görseller olduğu için, konser boyunca her şey senkronize ilerliyor. Konser sırasında da bu ölçüler içinde minimumdan maksimuma kadar hareket edebileceğimiz unsurlar var; ses düzeyleri, efektler... Son albümün adı da zaten buradan geliyor; iki uç arasında dengeli bir düzey yakalamak... Hem audiovisuel olarak, hem de felsefî bir boyutu var işin.

ruyoruz, Belçika, Fransa hep bisiklet kültürü olan yerler. Üstelik bisiklete binerken çıkan ses de çok sessiz, kulaklar için birebir. Rüzgar filan çok güzel.

Favori bisikletçiniz kim?

Ulrich tabii, çok zarif bir stili var.

Bisiklet camiasında son yıllarda sıklıkla yaşanan doping skandalları hakkında ne düşünüyorsunuz? En son geçtiğimiz yıl İtalyan bisikletçi Pantani bir otel odasında aşırı dozda kokain almış olarak ölü bulundu...

Bu sadece bisikletçilerle ilgili bir şey değil, toplumun her kesiminde bir baskıyla karşı karşıyayız. Başarılı olmak zorunluluğu, yalnızlık baskısı insanları farklı maddelerde çare aramaya itebiliyor, acıklı bir durum tabii. Bence bu tip olaylar toplumun genel ruh halinden kaynaklanıyor.

Elektronik müzikte duygulara yer var, ama bazıları bunu hissetmiyor. 20 hertz'den 20.000 hertz'e kadar uzanan geniş bir alan bu; adamlar duyarsızsa, biz ne yapalım.

Teknonun, Carl Craig, Laurent Garnier, Richie Hawtin ya da Thomas Brinkmann gibi önde gelen isimleriyle konuştuğumuzda sanki söz birliği etmişçesine hepsi sizin müziğinizden çok etkilendiklerini ve birçoklarının düşündüğünün tersine, müziğinizin son derece funky olduğunu dile getirdiler...

Ee tabii, makina dediğin son derece funky bir şey. *(gülüyor)* Her şeyden önce, son derece sıkı bir ritm duyguları var makinaların. Bazı grupların davulcuları sağlam bir sound'a sahip olabilmek için yıllarca çalışır, oysa makinalar son derece sıkı sonuçlar almanıza olanak tanıyorlar. Tabii makinayı kimin kullandığına da bakar bu. Yaklaşım çok önemli, boş beyaz bir kağıt gibi de düşünebiliriz makinaları, eğer yaratıcı, yetenekli bir yazarsanız, boş bir kağıttan daha harika ne olabilir sizin için?

Elektronik müziğe şüpheyle yaklaşan bazı insanlar bu müziğin tekdüze tekrarlardan oluştuğunu düşünüyorlar. Oysa konserinizde de şahit olduğumuz gibi, zaman zaman elektronik müziğin de bütün öbür müzik türleri gibi gayet duygusal titreşimler yarattığını görüyoruz.

Elektronik müzikte duygulara yer var, ama bazı insanlar bunu hissetmiyorlar, kulaklarını kullanmayı bilmiyorlar, ne yapabiliriz ki? Elektronik müzik dediğin 20 hertz'den 20.000 hertz'e kadar uzanan geniş bir alan; adamlar duyarsızsa, biz ne yapalım.

Parçalarınıza ve kullandığınız görsel malzemeye bakınca Kraftwerk'in politik yönünün de yabana atılmaması gerektiği sonucuna varıyor insan. Daha çok bir Avrupa duyarlığına sahip olduğunuzun altını çiziyorsunuz... Son günlerde yaşanan gelişmelerden sonra, Avrupa Birliği hakkında neler düşünüyorsunuz?

Biz Almanya'da oturuyoruz, ama Hollanda'ya yirmi dakika, Belçika'ya yarım saat, Fransa'ya iki saat, Paris'e de otobandan dört saat mesafedeyiz... Farklı kültürlerden gelen arkadaşlarımız var. Farklı diller konuşuyoruz. Fransızca, İngilizce, az da olsa İtalyanca konuşabiliyoruz. Mesele Alman ya da başka bir yerden olmak değil. Krafwerk'in tarihine baktığınızda da hep batıya doğru bir yöneliş var. Bunun sebebi de malûm, o yıllarda duvar henüz yıkılmamıştı. Doğu Almanya'da '70'li, '80'li yıllar boyunca müziğimiz yasaktı. Doğu Avrupa'da ilk defa 1981 yılında Macaristan'da konser verdik. Sonra da Solidarnosc (Dayanışma) hareketi için Polonya'da. Doğu Avrupa'daki özgürlükçü hareketler sayesinde müziğimizi oralara taşıyabildik. Sanırım iktidardakiler daha o günlerde elektronik müziğin entelektüel gücünün farkına varmışlardı ve bir şekilde kontrol altında tutmak istiyorlardı. Ama kasetlerle, seyahat eden insanlar aracılığıyla müziğimizin duvarı aştığını da biliyoruz. Şimdi yıllar sonra bu turne sayesinde ilk defa Doğu Avrupa'yı, Balkanlar'ı dolaşmak çok güzel. Belgrad'da verdiğimiz konserde gördüğümüz ilgi gerçekten heyecan vericiydi. Artık hedefimiz Çin.

Avrupa Birliği'ne dönersek, son anayasa oylamalarında hayır oyları baskın çıkınca, AB projesinin fazlasıyla bürokratik olduğu, sokaktaki sıradan insana pek bir şey ifade etmediği dile getirilir oldu.

Evet tabii, böyle bir görüş var. Ama insanlara genel, politik bir soru sorduğunuzda, öncelikle kendi gündelik hayatlarının problemleri geliyor akıllarına. Anlayışla karşılamak lazım. Ama biz daha birleştirici bir noktadan hareket ediyoruz. Önemli olan üretmek ve bunu paylaşabilmek, insanların bir araya gelebilmesi. Geleceğe bakmak daha önemli bizim için. İki bin yıl önce hepimiz Roma İmparatorluğu'nda yaşayan kölelerdik. Ama bu durum artık tarih oldu, hayıflanmanın alemi yok. Sanatçı dediğin yaratıcı ve üretken olmak zorunda, bu nedenle de geleceğe odaklanmak önemli.

"Trans-Europe Express"ten sonra, İstanbul'a da geldiğinize göre "Orient Express" adlı bir şarkı yapmayı düşünür müsünüz?

Doğrusu iyi fikir. Kendi yaşantımızdan süzdüklerimizi sanata dönüştürmenin peşinde olan insanlarız. Ne bileyim, "Autobahn" albümünün kapağında benim eski Volkswagen kamplumbağamı kullanmıştık mesela. Kendi kalp atışlarımızı, bisikletimizin zincir sesini falan kullanan insanlarız işlerimizde. "Trans-Europe Express" de bizim için Viyana'dan Paris'e uzanan devasa bir müzik enstrümanı. "Mars'a Yolculuk" gibi bir şarkı duyamazsınız bizden örneğin.

Söyleşi: **Alişan Çapan**

İşin bütün görsel yanını biz tasarlıyoruz, zaman zaman beraber çalıştığımız teknisyenler, bilgisayar programcıları oluyor. Bazen bir desen çiziyoruz, daha sonra teknik ekipten arkadaşlar çizimi geliştiriyor, bilgisayarda modelliyor... Bence müzik görsel olarak algılanabilir, görüntüler de duyulabilir, hepsi bir bütün.

Yoldan geçen arabaların sesinden tutun da, elektrik süpürgesine, asansörden denizin ya da rüzgarın sesine, hatta kendi nefesime kadar her türlü ses bana ilginç geliyor. "Tour de France"da bu nefes alışveriş seslerine rastlayabilirsiniz. "Elektro Kardiogramm" adlı parçamızda da kalp atışlarını kullandık.

Dostum Florian (Schneider) ile bu işlere başladığımızda, bugün için son derece ilkel kabul edilebilecek alet edevatla çalışıyorduk. Manyetik teypler, kasetler, traş bıçakları, küçücük monofonik synthesizer'lar... Bütün bu alet edevat çok hassastı, hem turneye çıkmak zor oluyordu, hem de istediğimiz sesi tekrar üretmek başlı başına bir sorundu. 1981 yılında yaptığımız son turnede hâlâ klasik teypleri kullanıyorduk ve sonuçtan memnun değildik. Aradan geçen yıllarda konser vermedik, çünkü bu zamanı müziğimizi dijital ortama uyarlamakla geçirdik. 2002 itibariyle Kraftwerk müziğini laptop ortamına aktarma operasyonumuz sonuçlandı. Kalabalık bir grup olmadığımızdan, manevra kabiliyetimizi koruyabiliyoruz, böylece turneye çıktık. Yeni Zelanda'dan İzlanda'ya, Şili'den İstanbul'a dolaşıyoruz.

Sahnede müzik yaparken Cubase, Ableton Live, Native Instruments, TC Electronics gibi programlar kullanıyoruz. Bazen bilgisayar şirketleri test etmemiz için bazı ürünlerini gönderiyorlar bize. Biz de hangi alet ne işimize yaradı, ne kadar yaradı gibi bilgiler veriyoruz kendilerine.

İlk zamanlar, Almanya'da, İngiltere'de ya da başka ülkelerde konser verdiğimizde, sahnede ellerinde gitarlarla zıplayan insanlar görmeye alışmış seyirciler, bu herifler de nereden çıktı, Mars'tan mı geldiler diye söylenirken, şimdi bakıyorum da, elektronik müzik bütün dünyayı kapladı, üstelik popüler olmakla kalmadı, geniş bir kesim tarafından da anlaşıldı.

MUSIKEXPRESS SUNAR: EN İYİ 100 ALMAN PLAĞI

Bizim şampiyonumuz, açık arayla Can topluluğundan "Ege Bamyası". Hele bu mevsimde!.. Fakat işin erbabına kulak vermekte fayda var: Musikexpress dergisi "en iyi 100 Alman albümü"nü belirlemiş, bir güzel sıraya dizmiş... El mutfağı karın doyurmaz derler, inanmayın...

Made in Germany

Bu sene uğurlu sayımız belli. İster ayları, ister yılları birbirine eklesin, 100 rakamının zaman eğrisindeki konumuna veya bir ucundan öbürüne dizilmiş "beğeni" listelerindeki ihtişamına kimin itirazı olabilir? Hele ki listelerin kıymetini bilen, konu pop'a gelince –su yazısı olduğunu bile bile– listeleri baş köşesine koyan bunca meraklı varken... Kervana bir güzel listeyle katılan Alman Musikexpress dergisi de 100 rakamının değerini bilenlerden. Onlar da kendi memleketlerinden çıkmış en güzel albümleri saptamak için bu hedefi koymuş, "Made In Germany –Die 100 Besten Deutschen Platten" diye kendilerince en iyi 100 Alman albümünü bir kitapta toplamış. Bunun için önce radyocular, müzisyenler, gazeteciler veya müzik kalemlerinden 100 "uzman" belirleyip bütün zamanlardan seçtikleri 200 albümlük listeyi bu kişilere göndermişler. İsteyen, ilaveler yapmış ve kendi listesini sunmuş –yıl sonu Roll listeleriyle aynı sistem. Sonuç: Plaklar hakkında yorumlarla, taze söyleşilerle destekli 100'lük "Made In Germany..." dosyası ortaya çıkmış; daha doğrusu, alıştığımız "Sergeant Pepper's...", "The Queen Is Dead" veya "Pet Sounds"lu Anglo-Sakson listeler yerine Kraftwerk, Can veya Amon Düül II plaklarının hâkimiyetinde, Nena'dan Karlheinz Stockhausen'a uzanan bir liste kitabı...

Musikexpress ekibi sıralamayı önce dergilerinin Şubat 2001 sayısında yayınlamıştı, ama o zaman sadece ilk 50'yi açıklamışlardı. Tamamı birkaç ay sonra kitapla birlikte geldi. Aldığı eleştiriler bir yana, "Alman popu" adına o güne kadarki en kapsamlı "best of" girişimlerinden biriydi bu. Beğeniye dayalı herhangi bir 100'lük liste gibi, onlar da kimi isimleri fazla öne çıkarmakla, kimi albümleri hiç anmamakla eleştirildi. Ama sonuçta en iyi liste bile bir sonrakinin fitili, kendi listelerimizin ateşleyicisi... Kitabın bir köşesindeki notlara göre onlar da bu durumu gözardı etmemişler, en başından beri işin cazip tarafının bu "anlık fotoğraf" olduğunu, her yeni listede değişebileceğini unutmamışlardı. Musikexpress'in listesini ters yüz edip bildiği gibi karmak, yine okuyucuların elindeydi.

'60'lardan '90'lara

"Made In Germany..." 2001'de yayınlandığı için son yıllarda olup bitenleri kapsamıyor, ama '60'lı yıllardan '90'ların sonlarına, Almanya illerinde olup bitenler hakkında bir ufuk çizmeye yetiyor. En azından Almanya bağlantısı "Neue Deutsche Welle" veya "Krautrock"la sınırlı olanlara yeni adresler veriyor. Kapsadığı alan itibariyle gökkuşağından farksız olduğu için –klasik müzik ve Alman folku hariç– hip-hop'tan elektronika'ya, heavy metal'den punk'a bütün uçları "pop şemsiyesi"ne sığdırmayı başarıyor. Sondan başa ilerleyen listenin açılışını 1987'deki debut albümüyle Rainbirds yapıyor. Kadın besteci-şarkıcıların parladığı bir dönemde Katarina Franck'in hayat verdiği grup, İngilizce söyledikleri için olacak, bugün Almanya dışında da en iyi hatırlananlardan biri.

Listenin son 10'una bakınca, Rainbirds dışında öne firlayan iki "marka" isim daha var: Scorpions ve Helloween. İlki, Amerika'yı bile peşine takan "Love At First Sting" albümüyle, öbürü metal dünyasının altın anahtarını aldığı "Keeper Of The Seven Keys, Part 1" ile listede. Scorpions çok yukarılarda "Lovedrive" albümüyle bir kere daha boy göstermiş.

"Hard'n'heavy" alemini temsilen listeye katılan son konuk Rammstein. Kraftwerk'ten sonra Almancanın en yakıştığı ekibin "Sehnsucht" albümü alt sıralarda takılırken, ilk albüm "Herzeleid", listenin ilk yarısında yer buluyor. Konumları, bir bakıma hep aynı şarkıyı söyledikleri hissimize arka çıkar gibi; ama o "aynı"lığı her defasında nasıl bu kadar incelikli işlere çevirdiklerini Musikexpress'çiler de teslim ediyor.

GÜZEL ONLU

01> Kraftwerk Autobahn
02> Can Monster Movie
03> Trio Trio **04> Ton, Steine, Scherben** Keine Macht für Niemand **05> Fehlfarben** Monarchie und Alltag **06> Nina Hagen Band** Nina Hagen Band **07> Neu!** Neu! **08> Can** Tago Mago **09> Ideal** Ideal **10> Udo Lindenberg & das Panikorchester** Alles klar auf der Andrea Doria

Kraut kadar bir çiçek

İçinden "kraut" geçmeyen bir Alman müzik tarihi olur mu? Sözlük itibariyle lahana veya bazen ot-bitki manâsına gelse de, bizim için Almanya dolaylarından çıkan en katmerli ses bohçası kraut. İlerledikçe o da listede kendini göstermeye başlıyor, Julian Cope'un "Krautrocksampler" kitabından alıntılarla, konuya dair uzunca notlarla devam ediyor. Bu başlıktaki yazının ilk cümlesiyse kocaman bir sorudan ibaret: "Kraftwerk krautrocker mı?"

Albümlere gelince, toplam beş plağıyla dahil ettikleri Can, ilk 89. sıradan "Soundtracks"le ortaya çıkıyor. Daha sonra "Future Days", "Ege Bamyası", "Tago Mago" ve en tepede de (100'lük listenin 2. sırasında) "Monster Movie" albümüyle, listeye damgasını vuran iki büyük ekipten biri oluyor. Aralarda bir yerde Holger Czukay'ın solo albümü "Der Osten Ist Rot" da unutulmuyor.

Diğer kraut'culardan Neu!, bütün albümleriyle (debut, "Neu! 2" ve "Neu! 75") listeye girmeyi başarmış bir başka kuyrukluyıldız. Hatta öyle bir tanım ortada yokken "kraut"un ufkunu çizen debut albümleri, 100'lük listenin ilk 10'unda. Amon Düül II de klasikleşmiş "Phallus Dei"yle birlikte yine üç plağıyla, Faust ise 1971'deki debut albümüyle akımın ileri uçları olarak listede. Faust bütün kraut ailesi içinde ismini bugün de devam ettiren en aktif üye. Kendi plak şirketleri Klangbad bünyesinde hem grup müziğine, hem yeni isimlere ev sahipliği yapmaya devam ediyor.

İş kraut'la bitmiyor; malûm, onun da bir "post"u var. '90'ların başlarından itibaren o günün post-punk ve elektronikasıyla çarpışıp kendi hibridini yaratan yeni Almancılardan To Rococo Rot ("The Amateur View"), Tocotronic ("Digital Ist Besser"), Notwist ("Shrink") ve Mouse On Mars da ("Iaora Tahiti") kendi kulvarlarının en iyisi olarak ilk 100'de. Birlikte kraut'un uzun solu-

26→

Üst sıra: Kraftwerk - Autobahn, Can - Tago Mago, Trio - Trio, Udo Lindenberg - Alles klar auf der Andrea Doria, BAP - Für usszeschnigge Alt sıra: Kraftwerk - Trans Europa Express, Nina Hagen Band - Nina Hagen Band, Rammstein - Herzeleid, Einstürzende Neubauten - Haus Der Lüge, Die Toten Hosen - Opel-Gang

günu hissettirirken, listenin yaş ortalamasını aşağı çekiyorlar.

Pop dalgasız olmaz

En az kraut kadar etkili bir başka Alman icadı: Neue Deutsche Welle (NDW)... '80'li yıllarla birlikte Nena, BAP, Spider Murphy Gang, Trio, Peter Schilling gibi posterlik isimler ve efsanevî Bravo müzik dergisi sayesinde bütün Avrupa'yı etkisi altına alan "yeni Alman dalgası", listede de varlığını hissettiriyor. Dalganın Britanya kökenli "new wave"le yakınlığı yok değil, ama synth bağlantısı dışında, uzaklığı daha belirgin. Bu dönemin listeye kattığı en görkemli isim Nena. Hâlâ süperstar konumunu koruyan Nena'nın Musikladen sahnelerinden stadyum rock konserlerine uzanan geçmişini hatırlamayan herhalde yok. Şarkıcı o yıllarda her albümüyle olay yaratırdı, ama şimdi yalnızca "99 Luftballons"lu debut'süyle listeye katılıyor; hem onu NDW'nin divalığına yükselttiği, hem de dönemin pop-rock virajını alan en iyi albümlerden biri sayıldığı için. Neresinde olduğu tartışılsa bile, Herbert Grönemeyer de NDW'nin pek uzaklarına düşmeyenlerden. Grönemeyer, genelde "halkın sesi"ni şarkılarına taşıyan, yeni albümleri bugün de ilgi gören bir "eski toprak" rocker. Bir bakıma onların "Boss"u. Listede onun payına düşen albüm de, kendi şehrinin hikâyesiyle başlayıp bütün memlekete uzandığı "4630 Bochum". Grönemeyer dışında NDW çatısını ayakta tutan Spliff, Ideal gibi gruplar da o yıllara dair jürinin unutmadıkları arasında.

Kalıbına sığmayanlar

Sırada iki ayrık otu var. Listeye renkten fazlasını katan, yeni uçlar ekleyen, ama yine de karşımıza çıkınca şaşırtan iki isim: Karlheinz Stockhausen ve Dissidenten. Biri modern müziğin akışını değiştiren bir kompozitör, diğeri oryantal rock müziğini çöllerden Almanya'ya taşıyan kıvrak bir ekip. Stockhausen, listeye 1960'da yaptığı "Kontakte" albümüyle dahil olmuş. Can, Kraftwerk, Beatles ve daha nice ismin harcında payı bulunan besteci, bir de söyleşi vermiş, listedeki durumunu hafiften netleştiren: "Popçular '60'lı, '70'li yıllardan beri yaptıklarıma ilgi gösterir. Bu sadece besteci Stockhausen'ı değil, bütün mesaisi geleneksel tını içinde elektronik müzik yaratmak olan 'sound designer' Stockhausen'ı da onurlandırır..."
Dissidenten için fazla söze gerek yok. "Sahara Elektrik" albümüyle listeye giren grup, plağının ismiyle her şeyi özetliyor. Meclislerden akan saf oryantal müziğe bir yandan "cereyan" verirken, diğer taraftan layıkıyla bir kıtadan öbürüne naklediyor.
"Ayrık otları" bunlarla sınırlı değil. Nina Hagen ve Nico da listeye aday iki ağır isim, ama farklı nedenlerle. Onlar zaten böyle bir ortamda unutulması mümkün olmayan, ama kendi başlarına birer ada olmayı başarmış kadınlar. İkinci bir örneği olmadığı için punk'ın neresine denk düştüğünü bilemediğimiz, yine de punk'lığından kimsenin şüphe etmediği Nina Hagen iki "kült" albümüyle listede. Hem 1978'deki debut albümü, hem de "Unbehagen" ile. Özellikle ilk albümü gururla listenin 6. sırasında. Onun gibi bir başka "sır" kadın Nico'ya gelince, o da "The End" albümüyle listenin en özerk şahsiyetlerinden biri.

Sol kroşe

Protest rock ve "alternatif" cepheye bakınca göze çarpan iki büyük grup, yine eskilerden: Ton Steine Scherben ve Fehlfarben. İkisi de her daim el üstünde tutulan plaklarıyla listede. Blixa Bargeld'in "kötü zamanların en iyi alternatif grubu; hem başı dik, hem de kişilik sahibi" diye övdüğü, Alman protest rock'una damgasını vuran Ton Steine Scherben "Keine Macht Für Niemand" albümüyle, Alman punk'ının en sol vuruşlu gruplarından Fehlfarben da içinde "Millitürk" diye bir şarkılarının bulunduğu "Monarchie Und Alltag" albümüyle listenin tepesinde, ilk 10'da. Hazır Blixa Bargeld'i anmışken, Einstürzende Neubauten'ın da '80'lerde yaptığı iki albümle ("1/2 Mensch" ve "Haus Der Lüge") temsil edildiğini ekleyelim.
İşi pop-synth üzerinden götüren, ama politik tavrı gayet keskin DAF ikilisi de yine Almanya sınırlarını aştığı "Alles Ist Gut" albümüyle, tarihe ve listeye geçenlerden.

Bir iki üç olsun...

Nick Hornby'nin kulakları çınlasın, her liste kendi başına bir alem ama, kıyısına köşesine gizlediği şekerlemeler varsa daha da zevkli. Hemen her çiçeğe dadanmış "Made In Germany..."nin de bu cinsten bir sürprizi var elbette: White Stripes'dan asırlar önce 3 rakamının sırrını çözen Trio, "Da Da Da"lı debut albümüyle 100'lük listenin 3. sırasında, gelmiş geçmiş en iyi Alman albümleri içinde bronz madalyanın sahibi. '80'li yıllar sayımızda andığımız "Da Da Da" maddesine bağlanırsak: "...aslında bu üç çöpadamın tüm şarkıları, sanki geçen hafta kaydedilmiş gibi diri, çiğ, minimal birer punk harikası..." Zamanında Trio trenini kaçıran veya hak etmediklerini düşünen varsa, bir fırsat daha vermenin tam sırası.

Otoban sefası

Can grubunun listede en fazla albümle boy gösteren iki ekipten biri olduğunu söylemiştik. Diğeri için herhalde ipucuna gerek yok. Sadece memleketlerinin değil, gezegenin pop kültürüne çentik atmış en büyük Alman mirası Kraftwerk, "Made In Germany..." listesinin de efendisi.
Düsseldorf'lu ekip sırasıyla "Ralf & Florian", "Komputerwelt", "Kraftwerk" (debut), "Die Mensch-Machine", "Trans Europa Express" ve birinci sırada da "Autobahn" olmak üzere toplam altı albümüyle listeyi fethetmiş. Diğerleri de ondan geri kalmazken neden "Autobahn"ın ilk sırayı aldığına gelince, sözü yine kitabı hazırlayanlara bırakalım: En özet ifadesiyle "1974'te 'Autobahn'la birlikte dünya elektronik müziği dönüşsüz bir yola giriyor. Özellikle isim şarkısı, klasik bir senfoninin derinliğinde, otoban seyahati üzerinden o güne kadar görülmemiş bir elektronik hayal alemi yaratıyor."

"Liste yapıyorum, o halde..."

Yıllar önce müziğe dair yazılarına hayran olduğumuz bir gazeteci büyüğümüz, bir keresinde pop'un listelerle ruh birliğini anlatmış, ucunda "liste yapıyorum, o halde varım" diye bağlamıştı; kendi muhtelif listelerini eklemeyi unutmadan. Musikexpress ekibinin yaptığı da bundan farklı değil. Pop denen hayat iksirine varmak için Rainbirds'den Kraftwerk'e, 100'lük bir deste sunuyor. Geçmişte yerine konmamış parçalar varsa, onları keşfetmek için de fırsat... Stockhausen bile konumuna itiraz etmediğine göre, varsın eksiği fazlası olsun, o da her müzikli liste gibi en pop'undan bir cumhuriyet vaat ediyor.

Gökhan Pamuk

"Made In Germany - Die 100 Besten Deutschen Platten" - Bir Musikexpress Kitabı - Hannibal Verlagsgruppe KOCH / Ekim 2001

Sadece memleketlerinin değil, gezegenin pop kültürüne çentik atmış en büyük Alman mirası Kraftwerk, "Made In Germany" listesinin de efendisi.

The Kills

RockİstanbulFestivali'nde, Kilyos Solar Beach'in basket sahasında, Babylon'u doldurmayacak kadar insana müthiş bir rock'n'roll konseri verdi gündüz gözüyle The Kills... Alison Mosshart (VV) ve Jamie Hince (Hotel) ikilisi elektrikli gitarları, disko ritm makinaları ve çığlıklarıyla bir aile içi sevgi ve şiddet piyesi canlandırdılar başarıyla. Sahneden inince, on dakikacık da olsa, Roll'un sorularını cevapladılar.

Paris, Teksas

Gerçekten bir çift misiniz, yoksa sahnede bir tiyatro mu izledik?
Hotel: Hayır, biz çift değiliz. *(gülüyor)*
Takma isimleriniz VV ve Hotel, bu oyunun bir parçası mı?
VV: Değil aslında. Bu isimlerin tarihi gruptan eski. Yeni tanıştığımız sıralarda, genellikle bize ilham veren şeylerden bahsediyorduk. Müzik, sanat, pop art, Cassavetes filmleri, '60'ların New York'u, Velvet Underground ve Andy Warhol üstüne konuşuyorduk. Hep o dönemin kitaplarını okuyorduk. Kendimizi Chelsea Hotel'deymişiz gibi hissediyorduk. Onlar da bir grup karakterdi ve birbirlerine değişik isimler takmışlardı. Paramız pulumuz yoktu, hiçbir şeyimiz yoktu, bütün gün odada oturuyor ve gitar çalıyorduk. Eğlenceliydi aslında, "hadi sıfırdan başlayalım ve birbirimize yeni isimler bulalım" dedik. Kendi kendimize kurduğumuz iki kişilik bir sosyal kulüp gibiydi. Dünyanın geri kalanına karşı ikimiz.
Hotel: Ben seviyorum bu durumu. İsimlerimizi benimsedik. Öyle boktan bir zamanda yaşıyoruz ki, sanki her şey "şimdi" olup bitiyor ve "şimdi"ye uydurulmak zorunda. Bence bu tür şeyler belli bir zamana ait bir vurgu yapmayıp da, sonraki yıllarda anlam ifade ettiğinde daha çarpıcı oluyor ve önemi artıyor. Birbirimize verdiğimiz isimlerin özel bir anlamı yok, fakat zamanla anlam kazanacaklar. Bu hoşuma gidiyor.
Alison'ın ilkgençliği kaykay üzerinde geçmiş. Bir tür çete ruhu muydu o? Şimdi kaykay deyince, Avril Lavigne'in yapmacık klipleri geliyor akla.
VV: Aslında 13 yaşımdan beri kaymadım, şimdi 26 yaşımdayım. O zamanlar kısa saçlı, şortlu bir tiptim, oğlan çocuklarından farksızdım. Bütün günüm kaykay pistlerinde geçerdi. Beni müzik dinlemeye teşvik eden de kaykay tutkum oldu. Kaykay yaparken bir yandan da müzik dinliyordum. '80'lerde ortalıkta boombox *(hiphop kültürünün bir parçası olan, elde, omuzda taşınan teyp; ghetto blaster)* dinleyerek dolaşıyorduk. Müzik sokakta dinlenen bir şeydi benim için. Öyle bir an geldi ki, kaykay müzik kadar eğlenceli olmamaya başladı. Bir punk grubu kurduk ve karanlıkta oturup dışarı çıkmamaya başladık. *(gülüyor)*
Aynı dönemlerde Fugazi dinliyormuşsunuz. Çok politik bir grup...
VV: Evet, öyleler. Müziklerine gerçekten bayılıyordum. İlk Fugazi konserimden sonra günlerce gözüme uyku girmedi.

Bir şeyler yazıp çizmeye öyle başladım. O zamanlar politik mesajlarına uyanmak için fazla gençtim. İşin bana ulaşan politik kısmı şundan ibaretti: Temelde her şeyi kendin için özgürce yapmanın gerekliliği, başkalarının eline iktidar vermemek... Bu pek de politik sayılmaz, daha ziyade sanatla ilgili bir şey.
Hotel: Bence çok da uzak değil. Fugazi, Nation of Ulysses, Make-Up, Bikini Kill gibi gruplar beni de etkiledi. Manzara politik görünüyor, fakat aynı zamanda bütün bu gruplar, "politika nedir?" diye soruyorlar. Bir protesto hareketi yaratmak, insanları bir araya getirmek için sanatı ve müziği kullanıyorlar. Hatta modayı da kullanıyorlar. Nation of Ulysses ve Bikini Kill gibi grupların bir stili de var, bu stili ortaya koyuş biçimleri var.
VV: Evet, zaten beni havaya sokan bu olmuştu.
Hotel: Bu da politik bir tavır. Nihilizm, varoluşçuluk, sitüasyonizm gibi hareketlerin hepsi, bir yanlarıyla sanatın kullanımıyla ilgili. Beat kuşağı yazarlarını düşünün mesela... Bence Fugazi gibi gruplar da sanatı sosyal bir etki yaratmak için silah olarak kullanıyor. Sadece üzerinde "barış" yazan dövizlerle yürümekten farklı bir durum.
Kendinizi "beatnik" olarak görüyor musunuz?
Hotel: Evet, bence öyle. Beat kuşağından da etkilenmiş vaziyetteyim ve bir şekilde bir beatnik gibi yaşıyorum. Artık pek geçerliliği kalmadığını biliyorum, ama bir beatnik olarak tarif edilmek hoşuma gidiyor. Evet, ben beatnik'im. *(VV'ye)* Sen de punk'sın.
VV: Yok, pek de değil. *(gülüyor)*
Hotel: O zaman bir hippisin, psikedelik gotik hippi. *(gülüşmeler)* Sen aslında romantiksin.
VV: Pardon, devam edelim. *(gülüyor)*

Nation of Ulysses, Bikini Kill gibi grupların bir stili var. Bu da politik bir tavır. Sadece üzerinde "barış" yazan dövizlerle yürümekten farklı bir durum.

Sağlığında Johnny Cash sizin şarkılarınızdan bir cover yapacak olsaydı, bunun hangisi olmasını isterdiniz? Bizim aklımızda "Jewel Thief" var...
Hotel: Müthiş. "Rodeo Town" da uyar, yok yok, "Dead Road 7". Bence bu bizim Johnny Cash'e en çok yakışacak şarkımız.
İlk yıllarda pek şarkı söylemiyormuşsunuz. Peki hayatınızda hiç Velvet Underground şarkıları çalmadınız mı?
VV: Biz hep şarkı yazıyorduk. Hiç Velvet şarkıları çalmadık, belki de çalmalıydık.
Sizce Velvet Underground ve o yılların Andy Warhol'lu New York sanat ortamı bundan sonraki kuşakları da etkilemeye devam edecek mi?
VV: Bence daha uzun süre böyle gider. Velvet çok büyük bir sanat akımını temsil ediyor. Aynı zamanda önemli bir tarihi de... Bence asla tükenmez. Kıymetlerinin bilinmediği zamanlar da oldu, fakat bence her seferinde tekrar geri döner ve takdir toplarlar.
Aynı zamanda filmler de yaptığınızı okuduk.
VV: Benim küçük küçük denemelerim oldu hep... Birlikte bir tane film yaptık. Bir tür turne belgeseli de diyebiliriz.
En sevdiğiniz yönetmenler kim, en sevdiğiniz filmler hangileri?
VV: Benim en sevdiğim Jem Cohen. Benjamin Smoke isminde bir müzisyenle ilgili bir belgeseli vardır, ayrıca Fugazi için de "Instrument" belgeselini çekmişti. "Ciao Manhattan"ı *(Warhol çevresinden Edie Sedgwick'le ilgili bir film)* çok severim, aslında tam belgesel değil, ama ben öyle kabul ediyorum.
Hotel: "Raging Bull" (Kızgın Boğa), "Teneke Trampet", "Paris, Texas."
Wenders'in "Paris, Teksas"ını anmanız önemli. O filmdeki manzaralar, tam da Benton Harbour gibi kayıt yapmayı sevdiğiniz tuhaf kasabaları andırıyor...
Hotel: Amerika'yı arabayla bir uçtan öbür uca gezmek, bir şeyler yazıp çizmek, fotoğraflar çekmek çok keyifli. Benton Harbour, Chicago ile Detroit arasında bir hayalet şehir adeta. Detroit ayaklanmalarının ardından harap olmuş ve sanki bir daha hiç çivi çakılmamış. Bugün zencilerin ve yoksulların yaşadığı bir yer. Beklenmeyen misafirler olarak bu insanların arasına karıştık ve iptidaî koşullarda şarkılarımızın üstünden geçtik... Bu özellikle benim için çok etkileyici oldu, çünkü ben İngilizim ve bizim oralarda öyle yerler yok.

Söyleşi: **Çiğdem Öztürk**

28→

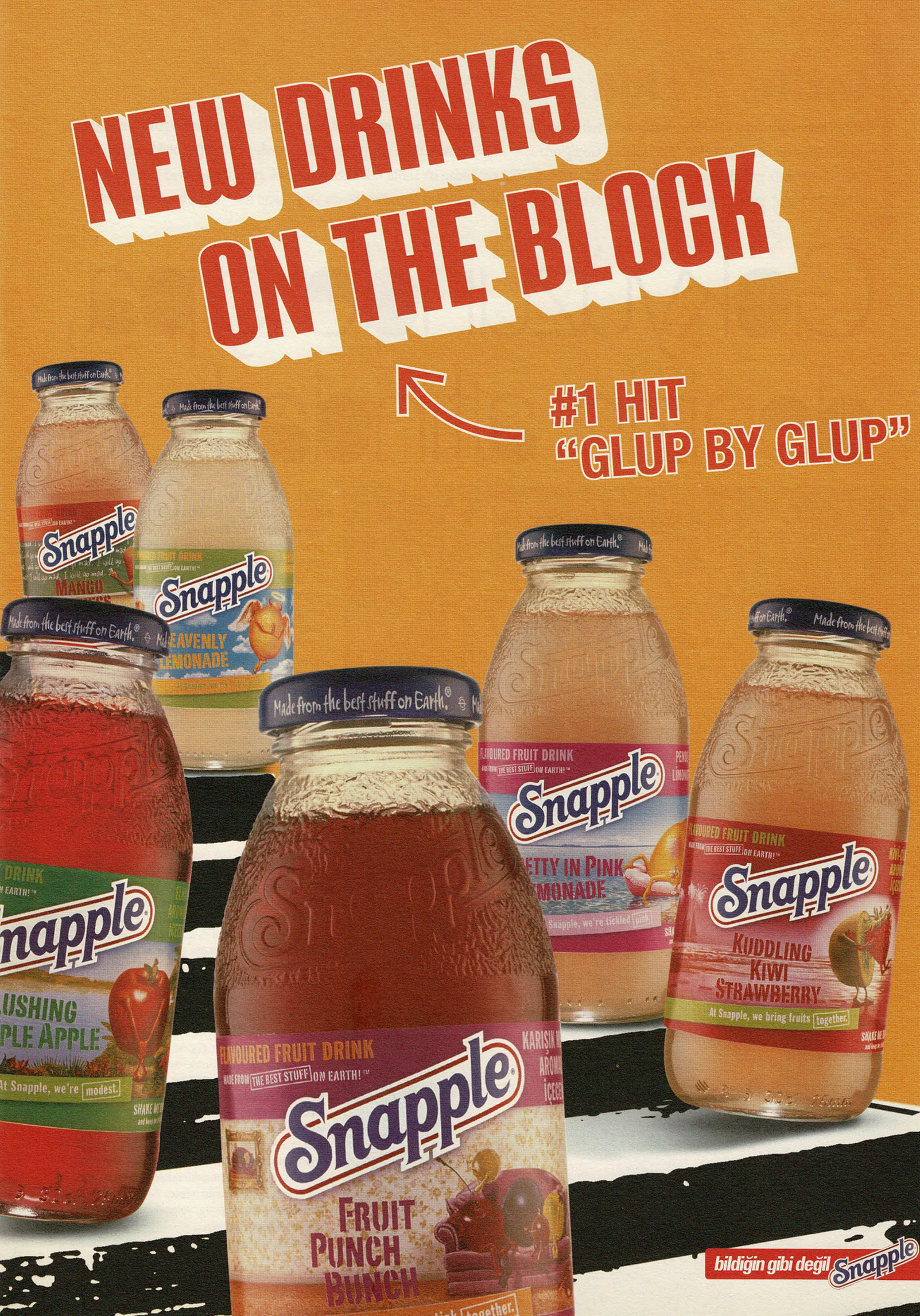
NEW DRINKS ON THE BLOCK
#1 HIT "GLUP BY GLUP"
Made from the best stuff on Earth.
Snapple
FLAVOURED FRUIT DRINK
MADE FROM THE BEST STUFF ON EARTH!™
MANGO
HEAVENLY LEMONADE
At Snapple, we're modest.
At Snapple, we're tickled pink.
KIDDLING KIWI STRAWBERRY
At Snapple, we bring fruits together.
FRUIT PUNCH BUNCH
bildiğin gibi değil Snapple

Latife Tekin

Latife Tekin romanlarını yıllar boyu başucunda bulunduranlar için bulunmaz nimet, henüz onun romanlarıyla ilişkiye geçme şansı bulamamışlar için benzersiz bir kılavuz: "Latife Tekin Kitabı". Geçtiğimiz aylarda yayınlanan, Pelin Özer'in hazırlayıp sunduğu bu uzun soluklu söyleşi kitabı Roll'u da harekete geçirdi. Biz de şöyle sazlı-sözlü, şarkılı-türkülü tarafından bir Latife Tekin portresi çizsek güzel olmaz mıydı?.. Oldu bile. 10 tane "konulu" şarkıyı çantamıza attığımız gibi bir koşu gittik Gümüşlük Akademisi'ne, bindik yeni "blind test" kurbanımızın ensesine.

Gökyüzünde çıpa, denizin altında kuş

Foto: Çiğdem Öztürk

Pink Floyd - Money
(Dark Side Of The Moon)

Latife Tekin: Pink Floyd mu?

Evet. Pink Floyd Live 8 için yeniden birleşti ve geçen hafta Londra'da, aralarında "Money"nin de olduğu birkaç şarkı yorumladı Afrika için... Afrika'daki yoksulluğa karşı Batılı müzisyenlerin ses yükseltmesi hakkında ne düşünüyorsun?

Müzik yapan, sesin ahengiyle uğraşan insanların bu kadar gündelik sorunları dert edinmeleri çok anlamlı geliyor bana. Aslında ben müziğin dünyanın dışında bir yerden geldiğini düşünürüm hep. Söz işin içine girince durum farklılaşıyor. Söz bizi bugüne, dünyaya çağırıyor ama, müzik bana sanki dünyanın dışından doğarak hayatın içine akan bir şey gibi gelmiştir hep.

Edebiyat "dünyalı" mı peki?

Müzik dışındaki bütün sanatlar, dünyanın içindeki bir şeyi dünyanın dışına göndermeye çalışıyorlar gibi geliyor. Müzisyenlerin dünyada olup biten kötülüklere karşı hassasiyeti var. Aslında bütün sanatçıların var. Ama müzisyenler olup bitenleri çok uzaktan, uzaydan çok net görüyor belki. Edebiyatçılar da çok ilgileniyorlarmış gibi görünür ama, oturup böyle bir şey yapmazlar. Onlar daha çok tanımlanmış bir politik alan içinde söz söyler. Maden ocağındaki göçükte veya AIDS'ten insanlar öldüğünde edebiyatçılar eylem yapmaz nedense.

Müziğin kitleleri harekete geçirme gücü daha fazla olduğu için mi acaba?

Tabii ki öyle. Müziğin harekete geçirici bir gücü olduğunu müzikle uğraşan insanlar biliyorlar. O yüzden de kendilerini sorumlu hissediyorlar: Taşı yerinden oynatabilirler. Edebiyatçılar da bu duyarlılığı geliştirebilse, belki de gitgide daha çok insanı harekete geçirebilirler. İçimde öyle bir özlem var.

Live 8'in yirmi yıl önceki Live Aid'den önemli bir farkı var. Bu kez insanlardan para toplamayı amaçlamıyorlar. "Paranıza değil, sıkılmış yumruklarınıza ihtiyacımız var" diyorlar, "sadaka değil, adalet istiyoruz" diyorlar, doğrudan doğruya G8 liderlerine baskı kurmayı hedefliyorlar. Öte yandan Live 8, senin romanlarındaki temaların global ölçekteki izdüşümü adeta. Zenginlerin penceresinden bakıldığında, yoksulların görülemeyeceğini söylüyorsun sen...

Hep şunu söylüyorum: Yoksullarla artık konuşula-

maz, yoksullar artık görünmüyor bile. Gerçek yoksullara rastlamıyoruz. Onları karaya vuran balıklar gibi şehrin içine vurdukları zaman görüyoruz, ama onlarda da yoksulluklarından kurtulma arzusu var. Onlar kırılmaya uğramış yoksullar. Gerçek yoksulluksa benim zihnimde bütünlüklü bir şey. Halinden şikayet etmeyen, onu bir masal gibi yaşayan insanlar. Yoksullar dünyaya bir kötülük getirmiyor, ne de dünya onlara ilişiyor. İyi ki de varlar, bir yerde duruyorlar, yıldız gibi, ışık gibi bir alanı aydınlatıyorlar... Yoksulluklarından kurtulmak ve öbür tarafa geçmek isteyen bu büyük çoğunluk ne yapsın peki? "Yoksulluk kötüdür", "senin kültürün geridir" diyenlerin nüfuz ettiği bu büyük kalabalıkta asıl acı. Yoksulları gerçekten seviyorum, yoksulluktan kurtulmak isteyenleri de anlıyorum. Çünkü bu süreçleri yaşadım. O anlamda bir anne olarak konuşabilirim. *(gülüyor)* Acının olduğu yerde, o acıyı dindirmek için bir şey yapılabiliyorsa yapılmalıdır. Müzik böyle bir şeye kanal açabilirse ne güzel.

Live 8'e önemli bir eleştiri de getirildi. Blur'den Damon Albarn, bu konserlerde Afrikalı sanatçıların da olması gerektiğini söyledi. Afrikalıların zavallı, aç insanlardan ibaret görüldüğünü, yaratıcılıklarının gözardı edildiğini iddia etti.

Evet, ötekine bakıp acıma, kendisinde olan şeyin ötekinde olmadığını sanma çok yaygın bir düşünce. Hiç Afrikalı müzisyen yok muydu bu konserlerde? Pratik bir nedeni de olabilir bunun. Çok satan gruplar, popüler sanatçılar bir sürü sözleşmeyle çeşitli ajanslara bağlı. Bu yüzden bu popüler sanatçıların bir araya gelmesi belki daha kolaydır. Bu, onların Afrika'da yapılan müziği aşağıladığı anlamına gelmez. Merkezler oluşmuş dünyada. Bu merkezler parçalanmadığı sürece fazla yapacak bir şey yok. O zaman bu konserler hiç mi düzenlenmesin?.. Belki Afrika'da kimin, nerede, ne müzik yaptığı bile bilinmiyor. Dünya hem tuhaf bir biçimde avcumuzun içinde, hem de bir yanıyla çok bilinmez... Mesela savaş karşıtı konserlerin düzenlenmesi de önemli bir şey. Diyemeyiz ki, Irak'ta müzik yapan insanları da çağıralım. Çünkü onlar savaşıyorlar, onlar o topraklarda kaybolmuşlar... Buna karşı başkaldıran, öfke duyan Batılı müzisyenleri biz kendi kardeşlerimiz sayabiliriz. Elbette, sözünü ettiğin o müzisyen gibi, bizi inciten şeyi dile getirmeye devam ederek.

Orhan Gencebay - Hatasız Kul Olmaz *("İstanbul Hatırası" soundtrack)*

Orhan Gencebay. Beni nerelere götürüyorsunuz!

Yoruma dikkat et. Fatih Akın'ın "İstanbul Hatırası" filminden bir kayıt. İlk defa bu film için canlı performans yaptı Gencebay. Filmi seyrettin mi?

Hayır. Ama "Duvara Karşı"yı izledim, çok güzeldi, etkilendim. Herhalde artık öyle bir yaşa geldim. "Muhibe"yi yazıyorum şimdi. İçimdeki kocakarının adı Muhibe. Geçmiş, yaşlanmak, genç olmak üstüne çok düşünüyorum şu sıralar. Bizim kuşağımız bazı şeyleri öyle damarından yaşadı ki, onlara geri dönmek, bir takım duyguların izini sürmek zor geliyor. Mesela Âşık Veysel dinleyemiyorum, hemen ağlamaya başlıyorum. Belli bir yaşımda, neredeyse bıçakla kesilmiş gibi, türkü dinlememeye başladım. Müziğin insanı sürükleyip götürdüğü bir yer var. Çok çaresiz kalabiliyorsunuz müzik karşısında. Bazı anıları müzikle hatırlıyoruz. Bazı şeyler bize sesle geri dönüyor. Benim Orhan Gencebay'la ilişkim, Yılmaz Güney'le ilişkime, bir ölçüde de İsmet Özel'le ilişkime benziyor. Biraz zalim buluyorum onları açıkçası.

Kendini, Yılmaz Güney filmlerinin dünyasına ait hissettiğini, ama sinema çıkışında hep sinirlendiğini, yaralandığını anlatıyorsun... "Yılmaz Güney'in bizi öyle göstermesinden hoşlanmıyordum" diyorsun Pelin Özer'in kitabında...

Evet, aşağı yukarı Orhan Gencebay karşısında böyle bir şey hissederdim. Kulağıma çalınan ses, müziğin kendisi ve sözler, göçle büyük kentlere gelmiş, yerinden oynamış bir yerleşik kültürün parçalanması gibi. Bu ses yaşadığımız hayatın içinden doğdu. Ama isterim ki öyle söylenmesin. O ses kulağıma o kahır tonuyla gelmesin. Çünkü çekilen acıdan, kırılmadan yana değilim. Burada tabii kadından çok erkeğin iktidarının kırılması var. O açıdan iyi bir şey. *(gülüyor)* Ağlayan erkek bu şarkılarda, kadın değil. Arkasında, erkeklik iktidarının kaybına dair bir şey var arabeskin.

Geçmişte Orhan Gencebay dinliyordun, değil mi?

Çılgınca dinliyordum. Düşünsene, birkaç sene önce oğlum Memo'yu görmeye Amerika'ya gittim, Washington-New York otobanında Erkin Koray, Orhan Gencebay dinliyorduk. "Ya Evde Yoksan", hiç unutmuyorum.

'70'lerde hangi ortamlarda arabesk dinlerdin?

O zamanın genç solcularıyız. Marş söylüyoruz, bir yandan da solun bize dayattığı, bizim olmayan o ritmlere, o duyguya karşı inadına arabesk dinliyoruz. Türkiye'de herhalde ilk arabesk yazısını Engin Ergönültaş yazdı, Sanat Emeği'nde. Engin'lerle aynı politik hareketin içindeydik. Onlar Gırgır'dalardı, belki de Mikrop'u çıkarıyorlardı. Engin'lerin evinde buluşurduk: Kuzguncuk'ta, deniz üstündeki meyhanede, İsmet Baba'nın üst katında otururdu. Vapurlar evin içine girecek gibiydi. Sabahlardık ve arabesk dinlerdik... Yoğun müzik dinlediğim zamanlardan biri de 12 Eylül'den hemen sonradır. Durmadan dinlediğimiz bir kaset vardı: Behice Boran'ın bir kaydı. Açıkhava'da yapılmış bir konser, devrimden –"güzel günler göreceğiz"– söz ediyor. Ama o kasetin arkasından Orhan Gencebay dinliyoruz. Efkârlanma, başkaldırma, bütün duygular birbirine girmiş zaten.

Başka hangi arabeskçiler geliyor aklına?

Ferdi Tayfur geliyor. Minik bir yazım var o dönemden. Orhan Gencebay, duygusu kırılmış erkek sesiyle bize bir şeyler mırıldanıyor, ama sırtından bıçak yemiş edasıyla bağırmıyordu. Ama Ferdi Tayfur bağırıyordu, anam anam diye. Toplumun alışık olmadığı bir şeydi. Erkeğin kendini ağırdan satma edasına uymuyordu. O zaman çok fazla şiddet, çok fazla ölüm, "düşlerimizi elimizden alıyorlar" öfkesi vardı içimizde. O bağıran ses o havaya çok denk düştü...

Genç solcular olarak gecekondulara, fabrikalara gidiyordunuz. O insanlar ne dinliyorlardı?

Arabesk dinliyorlardı. Biz onlara marşları öğretmeye çalışıyorduk. Komikti, dinlemiyordu insanlar, rahatsız oluyorlardı. Geçenlerde Gümüşlük Akademisi'yle ilgili bir sponsorluk görüşmesi için bir fabrikaya gittim. Yemekhanede yemek yiyorduk, Kral TV açıktı. Fabrikanın sahibi "Kral TV'yi kapasak isyan çıkar" dedi.

Şu cümlenin altını çizmişiz: "Gerçek eşitlik ancak herkesin yoksullaşmasıyla mümkün." Bu lafının üzerinden konuşmaya başlayalım mı toplumsal ilişkileri?

Farklı genetik özellikler taşısak da, doğuştan çıplağız. Hiçbir çocuk ana-babasının zengin olduğunu bilerek dünyaya gelmiyor. Doğuştaki eşitlik hakkını daha sonra da tanımalı hayat. Ama tanımıyor, tanımayacak. O sonsuz eşitlik nasıl kurulacak? Fazlalıklar edinerek değil, fazlalıkları atarak eşitlik kurulabilir. Büyük çoğunluk yoksul olduğuna göre, mantıkî olarak, yoksullar edinmeye çalışacağı yerde, zenginler atıversinler. Daha pratik. *(gülüyor)* Hani paraşütler havalansın diye ağırlıkları atıyorlar ya, onun gibi. İsteyerek atmayacaklarına göre, işin içine devrim düşleri giriyor... Zorla ellerinden alabilir miyiz, bilmiyorum. Alamadık. Ama insanlar buna yine kalkışacak. "Bir kez denedik, olmadı" diyeceklerini zannetmiyorum.

Bir taraftan, yoksulluğu idealize etmekle, yoksulluk romantizmiyle eleştiriliyorsun, değil mi?

Dışarıdan algılandığı kadar romantik bir bakışım yok. Tabii ki yücelttiğim bir yanı var: Düşünsene, hiçbir şeyin yoksa ne kadar özgür olursun... Edindiğin şeyle kendini güçlü hissetmek bir zihin yanılması. Aptalca bir şey. Bu aptalların hepsi bir araya gelip örgütleniyor tabii. *(gülüyor)* Ben toprakla kalabilirim. Yoksulluktan gelen bir deneyim. Bu hayatım boyunca bana özgürlük kazandıran, zihnimi açan bir şey oldu. Tabii ki evde sıcak su olduğu zaman daha mutluyum; ışıkta mutluyum, çünkü karanlıkta daha zor yazıyorum; kendime daha hızlı bir bilgisayar almak istiyorum. Ama bunlarla kurduğum ilişki çok geçici. Her an vazgeçilebilecek şeyler. Evlilik sözleşmesi imzalar gibi bir vazgeçme sözleşmesi oluştursak keşke. Bir liste çıkarsak, yoksullaşma arzusuyla oluşturulmuş bir liste...

Manu Chao tam ot yerken dinleyebileceğim biri. Sabah bahçede ot turu yapıyorum. Çiğ çiğ adaçayı, ballıbaba, kekik, kuzu kulağı, ebegümeci, çamların ucuna kadar...

Bütün romanların, yoksulluk deneyiminin birer uzantısı...

Yoksulluğum bir hatıra. Yaşadığım deneyimden yola çıkarak dünyayı bir biçimde kavradım. Kafamda kendimi bir yere oturtmak, sözcükleri anlamlandırmak için sezgilerimi, duygularımı cümleler haline getirmeye başladım. Sonra sistematik bir düşünce kurdum. Bu bir alet, ama bundan ibaret değilim. Bu bana dağılıp gitmemek için gerekliydi. Evini yaparken bir temel atman gerekir. Hani, su basmanı dedikleri bir çimento dökülür. Onun gibi bir şey. Evimi bunun üstüne kurdum, ama sürekli bundan ilham almıyorum. Yoksulluk duygum var ama, yıllardır yazı yazıyorum ve "yazı yazan biri yoksul değildir" diyorum. Yüceltmiyorum yoksulluğu. Ama masumiyet adına, bütünlüklü olmayı önemsiyorum. Bu parçalanmanın, insanlarda iyileştirilemeyecek bir doyumsuzluk yarattığını görüyorum. Parayı bulan yoksulların daha da çok para bulmak istediklerini, çünkü bütünlü-

HAKİKAT VE UZLAŞMA KOMİSYONU
GÜNEY AFRİKA DENEYİMİ
ALEX BORAINE

Hakikat ve Uzlaşma Komisyonu, Güney Afrika'da ırkçı rejimden demokrasiye geçiş döneminde kuruldu. Amacı Beyaz yönetimin ve ona karşı savaşan muhalefet güçlerinin insan hakları ihlallerini araştırmaktı.

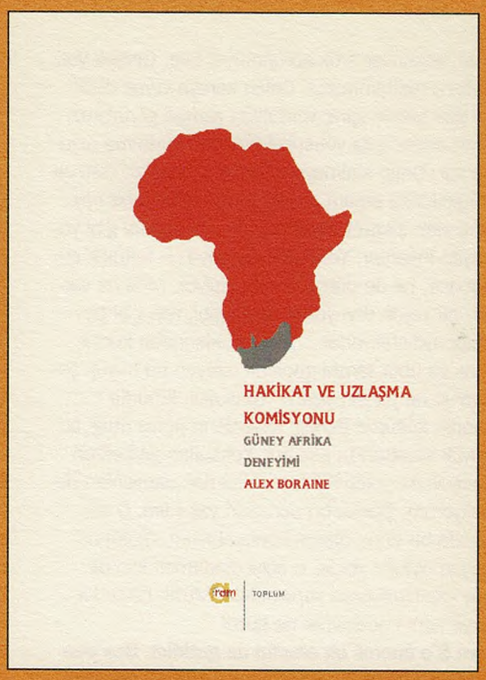

445 s. 20 ytl

SAVAŞ GANİMETLERİ
AMERİKAN SİLAH TİCARETİNİN İNSANİ BEDELİ
JOHN TIRMAN

Savaş Ganimetleri, Amerikan askeri-sanayi kompleksini ve bu yapının ABD'nin Ortadoğu politikasını nasıl şekillendirdiğini çözümlüyor. Silah ticaretiyle Ortadoğu'daki despotik rejimler arasında doğrudan bağ kuruyor.

360 s. 18 ytl

VESTA
HEJMAR/SAYI 6

Demokratik Aydınlanma Tartışmaları: Ömer F. Kurhan, Pınar Selek, Şefik Beyaz
Şarkiyatçılık ve Batılı Kaynaklarda Kürtler: Edward Said, Abbas Veli, Aijaz Ahmad,
Teatro: Bertolt Brecht û Teatroya Cerbanî
Dilkırım Siyaseti ve Kürt Dili: Emîr Hesenpûr, Gülçiçek G. Tekin
Kürdoloji: Şeyh Ubeydullah İsyanı Üzerine Yeni Belgeler

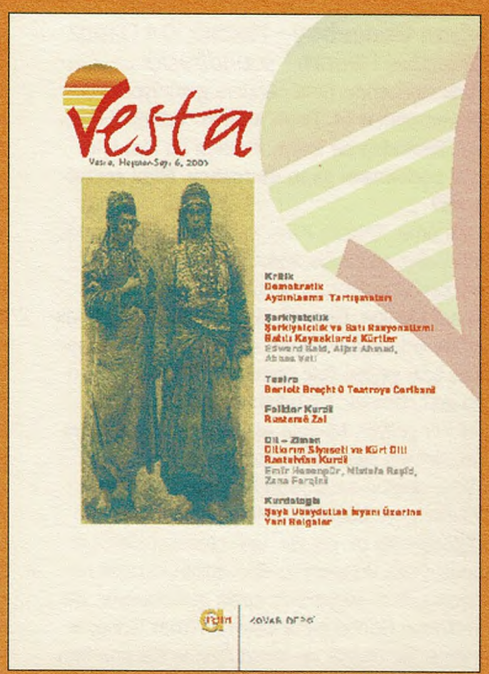

10 ytl

Cemal Nadir Sk. No: 18/304-305 Cağaloğlu/İstanbul
Tlf: 0212 514 82 78 fax: 0212 514 82 69 e-mail: aramyayincilik@yahoo.com

ğü yitirmiş olduklarını hissediyorum. Yoksa, benim yoksulluk dediğim şey, çocukluk masumiyetiyle, o dilsizlikle çok benzeşiyor. O insanlar kendileri hakkında konuşmuyorlar, hep dışarıdan başkaları konuşuyor. Yoksullara çok büyük bir propaganda yapılıyor. Bunu solcular da yapıyor; üstlerine çok fazla ses, söz boşaltılıyor. Şöyle bir şeye tanık olunmamış: Yoksullar kongresi yapılmış da, şu durumumuzu bir çözelim demişler. Yok böyle bir şey. Niye Afrika'da olmuyor bu konserler? Çünkü olmaz, çünkü onlar kendilerine dışarıdan bakmıyorlar. Afrika'dakiler de müzik yapıyor, ama hayat öyle gerektirdiği için. Onu ötekine satmak, ötekine duyurmak için yapmıyorlar. Zihinleri öyle işlemiyor. Evinde kilim dokuyan kadınlar gibi. Kilim lâzım; oturuyor, evdeki iplerden bir şey dokuyor. Görünce hoşumuza gidiyor, bir sanat eserine benziyor ama, öyle amaçlanmamış.

Kendini yoksulluktan yırtmak isteyen biri olarak hissettin mi hiç?

"Buzdan Kılıçlar"ı yazarken, parayı bulmaya çalışanlarla geziyordum şehri.

Sabahları paça çorbası içiyor muydun?

(gülüyor) İçmez olur muyum! Ağır gıda! "Buzdan Kılıçlar"ı yazma süreci çok eğlenceliydi. Ama naif bir kitap değil. Ben para aramaya gitmedim, çünkü parayı erkek kardeşlerim arıyordu. Onlar parayı arıyorlar, ben de parayı arama macerası üstüne roman yazıyorum. Dövmediklerine dua etmek lâzım. *(gülüyor)*

"Parayı aramak" tabiri mi kullanılırdı?

"Parayı bulmak" kullanılırdı. "Bir yeri patlatmak" da derlerdi. Neredeyse savaş terimleri. Hayal edilemez bir vahşet. İstanbul'un yüzde 60'ı gecekonduda oturuyor. Bu insanların çok az kısmı aylıklı iş bulabiliyor. Boşluktasın. Bir tek inşaat alanı var. O yüzden bu kadar çok ev yapılıyor ve ülkeyi o yüzden mahvettik zaten. Bir türlü bitmez o evler. Ülke bir şantiye halinde, başka iş alanı yok çünkü. Ben de kardeşlerimin teklif mektuplarını filan hazırlayıp bir işe yaramaya çalışırdım. Ordular halinde her sabah parayı bulmaya gidiyordu insanlar, binbir numarayla. Ordan doğan bir mizah, bir dayanışma, bir kapışma...

Teklif mektupları yazdığını söyledin. Mesela?

Mesela bir fabrikada bir asit tankı var. Bu tank polyester ya da galvanizle, sacla kaplanacak. Bu işe talibim diyorsun. Ama geometri bilmen gerekiyor, malzemeyi sağlayabilmen gerekiyor, onu hakikaten yapacağına insanları inandırman gerekiyor. Sahte şirketler kuruluyor, sahte çekler bastırılıyor, karşılıklı ne yalanlar söyleniyor, kötülük kötülüğü doğuruyor. Bunlar hayatın bir parçası.

Oğlu Mehmet Tekin'in kaleminden Latife Tekin

John Berger'ın Londra'da, bir Türk lokantasında yaptığı Latife Tekin portresi

Bir kardeşim bana "niye bir mafya romanı yazmıyorsun" diye sordu. Yazabilirdim gerçekten. Göçle gelen insanların bir kısmı fabrikalarda işçi oldu, bir kısmı parayı aradı, buldu, bir kısmı da mafya işlerinde sanatkâr oldular, sanatlarını orda icra ettiler. Bu insanların bugün Türkiye'yi yönettiğini düşünüyorum. Rol yapa yapa öğrendiler, sonunda iktidarı aldılar. '89'da yayınlanan "Buzdan Kılıçlar" tam da bunu söyleyen bir kitap.

Edebiyat çevrelerinde, bir anlaşılmazlık duvarına çarptığını söylüyorsun bu romanın.

Öyle oldu. Göçle, insanların yerinden oynamasıyla ilgili bir romandı. Bu binyıllardır var, yeni bir şey değil, ama bunu içeriden bakarak yazmak önemliydi. Afrikalı bir baba müzisyenin, Live 8'i izlerken ne düşündüğünü merak etmez mi insan? Kalabalığın arasına gizlenmiş ve Batılıların Afrika için yaptığı konseri izliyor. Neler geçer aklından, neler düşünür? Benimki de o hesap. Ben de gizlice edebiyat dünyasının içine girdim, oturdum bir sandalyeye.

John Berger her sene Filistin'e gidiyormuş, çocuklarla resim yapmaya. "Her şeye rağmen bizden iyi yaşıyorlar" dedi... Ben de karar verdim, Filistin'e gideceğim.

Memet Fuat, romanlarının arka planını anlattırıyor muydu sana?

Onunla aramızdaki akrabalık nereden geliyor, sonra anladım. Memet abiler Osmanlı köşklerinde yoksullarla aynı bahçe içinde yaşamışlar. Köşkte çalışan o insanlara yabancı değiller. Bir gün "Beni meğer nerden tanıyormuşsun, şimdi anladım" dedim ona. "Sen 'Gölgede Kalan Yıllar'ı mı okudun" diye sordu. "Evet abi, senin kitabını okudum"... Memet abi yaşamımı bana hiç uzun uzun anlattırmazdı. "Sevgili Arsız Ölüm"ü okuyunca, hemen yayınlamaya karar verdi. Barış'a (Pirhasan) "gözlerim kanlandı" demiş: "Bu kitap, bir Türk romanının nasıl olması gerektiği konusunda teorik bir çalışma." Beni ilk gördüğünde çok şaşırdı, ayağa kalktı, ellerimi tuttu ve ilk sözü "sen daha bir çocuksun" oldu. Hakikaten de çocuktum. Çöp gibiyiz, polisten kaçıyoruz, o ilk fotoğralarımda da başka bir dünyanın duygusu var hakikaten... Sonradan, "Ormanda Ölüm Yokmuş"la birlikte yoksulları yazmaktan vazgeçmeme kızdı, üzüldü Memet abi. Ben de ona "kalbim dayanmıyor, yazamıyorum" diyordum. Her zaman yazılabilecek bir şey değil. "Caz" gibi: Toni Morrison yazıyor ya, Amerika'daki yoksulları... Çocuklarım olmasa devam edebilirdim belki, ama ruhsal dengem bozuluyordu, o enerji beni sürüklüyordu. Mesela "Buzdan Kılıçlar"ı yazarken, hayatlarının içine kadar gidiyorsun, pavyonlara kadar giriyorsun. Sonra o duygulardan nasıl dönüp geleceksin? Birincide toparlarsın, ikincide toparlarsın, üçüncüde geri gelemezsin, tımarhaneyi boylarsın. *(gülüyor)* Bu insanlar şehre ilk geldiklerinde masumdular, bir umutları vardı. "Berci Kristin" bir ütopya kitabı gibidir. O umut yittikten sonra feci acılar, fuhuş, şiddet, bıçaklama, öldürme var... Kan gövdeyi götürüyor. Niye köye dönemediklerini bilemiyorlar, orda bir tortu oluşmuş. Hemen Taksim'in arkasına gidin, orda çok eski gecekondular var, inanılmaz bir yoksulluk, inanılmaz bir ümitsizlik... Otuz yıldır dibe doğru çöküş sürmekte. Nesini yazacaktım? Orda oluşan kötülüğü yazacaktım. Bunu gençlere bırakıyorum. Sinema yapsınlar. Fatih Akın yapabilir. *(gülüyor)* Yüreğin varsa, bileklerine kadar elini kanın ve kötülüğün içine sokmayı göze alırsan girebilirsin. Öyle bir halim kalmadığı için geri çekildim. İşte o noktada Memet abi üzüldü. Bütün deliliğimle yoksulluğun içine dalacağıma çok güveniyordum. Ama ben kendi yoksulluk hikâyemi yazmaya yöneldim.

"Ormanda Ölüm Yokmuş" ve "Unutma Bahçesi"nin de yoksulluk hikâyesi olduğunu düşünüyorsun, ama kendi yoksulluk hikâyen, öyle mi?

Evet. Çünkü o yolculuk sürüyor. Ben bir şeyi aramaktan, bir şeyi değiştirme isteği duymaktan vazgeçmiş değilim.

"Buzdan Kılıçlar" zamanı, paça çorbasıyla başladığın günü pavyonda bitirdiğin oldu mu?

Çok... Öyle arkadaşlarım vardı ki, evlilik yıldönümlerinde hediye olarak karılarını pavyona götürürlerdi. Bir ara dedikodu çıkmıştı, "pavyon romanı yazıyor" diye. Köyden ilk geldiğimiz zaman yaşadığım mahallede çok kız arkadaşım ne yazık ki pavyonlarda ve randevu evlerinde geçirdiler hayatlarını. Neredeyse aralarından okula gidip sıyrılmış tek kız çocuğuyum diyebilirim. Mahallenin çocukları kızların çalıştıkları evlere gidip haber getirirdi. Orta ikideyken Kurtuluş'a, şuraya, buraya, taksi duraklarına gidip arkadaşlarımı kurtarmak için çok girişimde bulundum. Sarı defterlerle matematik çalıştırırdım sınıflarını geçsinler diye. Lise ikiye kadar hep iftihara geçen bir çocuktum. O göç fırtınasında kaybolmuş arkadaşlarımla ilgili hep bir şeyler yazmak istedim. Biraz da o yüzden gidiyordum pavyonlara. Bir gün bir şey oldu: Genç bir kadınla konuştum ve birden vazgeçtim. "Hayır" dedim, "yapamayacağım!"

Nasıl bir konuşmaydı?

Pavyonlara girebilmek için erkeksi bir eda edinmiştim. Çünkü erkek arkadaşlarımla gidiyordum. Bir biçimde kendimden hoşnut olmadım o kadınlarla olan ilişkimde. O genç kadın beni evine çağırdı, hatta bir yemek pişirecekti. Teksas Pavyon'daydık, Tarlabaşı'nda... O ışıkların altında, ertesi gün buluşacağımız yerin adresini yazmaya çalıştı. Yazısı çok kırık dökük tü. Yüzüne baktım. Bana bir şey oldu. Birdenbire yapamayacağım duygusu geldi ve vazgeçtim... O kitabı yazarsın, yazılmamış bir dünyadan sesler getirirsin, "vay be, amma yazmış" derler, o sana bir şey getirir. Ünlü bir yazarsan, ününe ün katar. Bu rezil bir şey. Böyle bir kitabın bana getireceği duyguya

katlanamazdım. Ama okur açısından belki anlamlı olabilirdi. Hani bazı müzisyenler katılmadı ya Afrika konserlerine. Onları da anlamak gerekiyor. Bazıları bazı yerlere gidemezler. Onun da altında böyle bir duygu yatıyordur. Yoksa, ötekilerin gitmek istemelerine karşı bir duruş olduğunu zannetmiyorum. Ötekiler gidebilirler. O durumun karşısında daha hafiftirler, kanat açabilirler. Bazıları kanat açamazlar, kırılır kanatları. Ben de o kadar açabildim. Pavyonda kırıldı kanatlarım. *(gülüyor)*

Tom Waits - Innocent When You Dream *(Frank's Wild Years)*

Kim bu? Leonard Cohen değil. Bu kadar kalın ve pürüzlü değil onun sesi... Müslüman olan adam (Cat Stevens) değil. Kim? Bilemedim.

Tom Waits.

Haa... Fransa'da müzik yapan bir arkadaşımı kanserden kaybettik. Bana on tane plak seçmişti, o öldükten sonra dinleyeyim diye. Biri de Tom Waits'ti. Memo sonra çaldı onu benden. Daha çok klasik müzik plaklarıydı, bir de Alim Qasimov vardı içlerinde. Ölümünün acısıyla, uzun süre dinleyememiştim o plakları.

Tom Waits çalarak sözü John Berger'a getirmek istiyoruz. Geçtiğimiz aylarda John Berger için düzenlenen bir toplantıya katıldın konuşmacı olarak... Ama önce hoş bir hikâye anlatalım: Cevat Çapan ve bir arkadaşı, bir gün John Berger'ı ziyaret etmişler. Gecenin ileri bir saatinde Berger, "size harika bir şey dinleteceğim" deyip "Frank's Wild Years" kasetini koymuş. Bizimkiler bu tuhaf sesi yadırgamışlar, ama çok sevmişler, adını not etmişler, ertesi gün bir mağazadan kendilerine de bir tane almışlar. "Bizim ihtiyar John'un teybi ayvayı yemiş, kaseti bozuk çalıyordu" diye düşünüyorlarmış, ama tabii ses aynı ses: Bildiğimiz Tom Waits!

(gülüyor) John Berger'ın son bir kitabı yayınlandı İngiltere'de. O nedenle yayınevi, hem yeni kitabı tanıtmak için hem de Berger'ın bütün kitaplarını anımsatmak üzere bir dizi toplantı organize etmiş. "Yedinci Adam" kitabıyla ilgili toplantıyı da, Türkiye'den oraya yerleşmiş insanlar üstlenmiş. Onlar davet etti beni. O arada "Yedinci Adam"ı tekrar okudum. '76'da yayınlanmış kitap. Çok hayıflandım, çok dokundu bana o kitaptaki duyarlılığı artık yitirmiş olmamız ve onu yeni kuşaklara geçirememiz.

Neler anlattın "Yedinci Adam" üzerine?

Yoksullar hakkında dışarıdan konuşmaya başladığımız zaman, buna uygun tek şey sanat, şiir, edebiyat. Yoksullar hakkında içli bir şarkı da söylenebilir mesela. Ama iş "onlar şu kadar yiyor / biz bu kadar yiyoruz", "onlar şunu giyiyor / biz bunu giyiyoruz"a gelince, bu dedikodu yapmaya benziyor. Zaten "yoksullar hakkında konuşulamaz, dedikodu yapılır" derim hep. Allahla da, peygamberle de hiç karşılaşmıyoruz, ama onlarla ilgili hep dedikodu yapıyoruz gibi gelir bana. Olmayan, göremediğimiz bir şey hakkında konuşmak tuhaf. Çünkü tam nüfuz edilemiyor. Yoksullara da böyle nüfuz edilemiyor. "Yedinci Adam"da o yıllarda dünyada varolan o duyarlılık var: Ötekine kavuşma, ötekinin yaşamıyla ilgili olma, onu sevme arzusu. Bu çok güzel. Ama yer yer rakamlar, istatistikî bilgiler girmeye başlıyor içine. "Avrupa'daki yedi işçiden biri göçmen işçi"dir falan... Bütün bu rakamlardan arınmış olduğu zaman kitap çok parlıyor. Öbür türlü, kitap beni rahatsız ediyor. Çünkü o iyilik duygusunu, hayırseverlik duygusunu alıyorum: Gidelim ve ötekine iyilik yapalım!.. O toplantıda işte bunları söyledim: Yoksullar hakkında konuşmasanız da olur. Bu çok dile getirilmeyen duyarlılığı ben birazcık üstlenmiş gibiyim. Evet, Afrika'ya gitmek lâzım, konser düzenlemek lâzım, ama duruma göre, hayır oraya gitmeyelim diyebiliyorum... "Yedinci Adam" bir yanıyla eskimiş bir kitap. Ama bir yanıyla da rüya gibi. Hani eski siyah-beyaz filmler vardır, çok gerçek bir şeylere dokunan.

"Bisiklet Hırsızları" gibi mi?

Evet, "Bisiklet Hırsızları" gibi... Ya da "Bonnie and Clyde" gibi, "Atları da Vururlar" gibi... O filmlerde hep bir şeyler çarpar bize. O kitapta da onu buldum...

John Berger, kitaba 2000'de yazdığı önsözde, "bazı kitaplar, yazarları yaşlansa da, kendileri genç kalıyor" diye yazmış.

Gençliği benzersiz, özel, tekil bir kitap olmasından geliyor. Yaşsız bir kitap... Ama okurken, o duyarlılığın çoktan elimizden kayıp gitmiş olduğu duygusuna kapıldım. Evet, ben ne kadar yaşlansam da "Berci Kristin" hep 20 yaşında kalacak belki.

John Berger'ın sağlığı nasıldı?

Çok iyi buldum. Her sene Filistin'e gidiyormuş, çocuklarla resim yapmaya. "Her şeye rağmen bizden daha iyi yaşıyorlar" dedi... Ben de karar verdim, hayatımın bir döneminde mutlaka Filistin'e gideceğim... İstanbul'da son görüştüğümüzde bana "senin portreni yapmak istiyorum" demişti. Londra'da bir lokantada portremi yaptı.

Orhan Gencebay'la ilişkim, Yılmaz Güney'le ilişkime, bir ölçüde de İsmet Özel'le ilişkime benziyor. Biraz zalim buluyorum onları açıkçası.

Nasıl tanışmıştınız?

Çizişerek. *(gülüyor)* "Berci Kristin" yurtdışında yayınlanmadan önce, Güzin Dino Fransızcaya bir bölüm çevirmişti romandan. O bölüm Fas'ta bir dergide yayınlanmıştı ve sayfalara Abidin Dino desenler çizmişti. O kısa çeviriyi okutmuş Güzin hanım John Berger'a. Ama ben bilmiyordum okuduğunu ve etkilendiğini.

Sen John Berger okuyor muydun?

"G"yi ve "Görme Biçimleri"ni okumuştum. "Görme Biçimleri"ni zaten bizim kuşaktaki herkes okumuştur. Fazla bir kitabı yayınlanmamıştı, "Yedinci Adam" da yayınlanmıştı tabii... İstanbul'a geldiğinde, British Council'da bir toplantı olacaktı. İngilizce bir toplantıydı, kalabalıktan içeri girmem de zor olacaktı, gitmedim, ama içimde kaldı. Aynı gün Cevat Çapan telefon etti ve "John Berger seninle yemek yemek istiyor" dedi. Çok heyecanlandım. Cevat amcaların evinde, çok kalabalık olmayan bir masada, biz bize yemek yedik. O sıralar İngilizce bilmiyorum, konuşamıyorduk bile. Bize çevirmenlik yapmak istediler, John Berger "hayır, yapmayın" dedi, "bir şeyler çizerek anlaşabiliriz". Elimize kağıtlar verdiler. Oysa ben hiç çizemem. Batmış bir gemi çizdim, kıçı yukarıda, ters bir gemi. Demek istedim ki, ben çizemiyorum, çizdiğim bütün gemiler batıyor! O çok heyecanlandı ve gökyüzüne bir çıpa çizdi. Ben de denizin altına kuşlar çizdim, öyleyse böyle gibilerinden. *(gülüyor)* Böyle bir şey kuruldu aramızda, daha sonra da çizmeye devam ettik. Üç kez böyle çizerek konuştuk... John Berger bu sefer Londra'da bir okuma yaptı bir kitabevinde. Almanya'dan da Sevgi Özdamar gelmişti, ikimizin metinlerinden okudu. Sonra bizi bir Türk lokantasına davet etti. Portremi de orda yaptı.

Yıllardır bir dağ köyünde yaşamasına ne diyorsun? Kendi hayatınla bir özdeşlik kuruyor musun?

Hiç böyle düşünmemiştim. Ama, evet, benzeyen bir tarafı var. İnsanın kendi ekmeğini pişirmesi, evini kendisinin yapması başka zamanda kalmış bir şey. Dünya artık öyle olamayacak, zaten bunun mutsuzluğu yaşanıyor. Ben de kaçıp Gümüşlük'e geldikten sonra bunu çok yürekten hissedebiliyorum. John Berger'a çok yakışıyor doğrusu. Bana da yakıştığı gibi. *(gülüyor)*

Turgut Berkes - Mindos *(Kara Kutu)*

Tanımıyorum, ama sahiden çok güzel bir parçaymış. Ama vokal, orkestranın çok altında kalmamış mı? Kim bu?

Turgut Berkes. "Ne işin var Mindos yolunda?" diye sana soruyor.

Gümüşlük'te bir grup insan varmış, kendilerinin Mindos'a çağrıldıklarını düşünüyorlarmış. Biraz Atlantis hikâyesine benziyor, onlar da "Mindos'a çağrılanlar". *(gülüyor)* Mindos, hakkında az şey bilinen önemli bir antik kent. Biz Akademi'de, Mindos ve Bodrum hakkında da bir kitaplık oluşturmaya çalışıyoruz... Ben aşağıya, Gümüşlük'e pek inmiyorum. Hep İstanbul'daki çevreler. Orda denize girmek, sanki mayoyla Beyoğlu'nda dolaşmak gibi. *(gülüyor)* Geçen sene bir kez indim, onda da kavga çıktı masada. Oraya ilk kez inmiş olmanın gerilimini taşıyordum herhalde ve herkese ateş püskürüp geri geldim...

Niye Gümüşlük'tesin, nerden gelip nereye gidiyor Gümüşlük Akademisi?

Çok seçerek geldiğim bir yer değil. Ama mutlaka bir yere gidecektim. İstanbul'un gürültüsüne, değişen haline katlanamıyordum artık. Şarkıdaki gibi, "İstanbul beni eski bir banda kaydetmiş". *(gülüyor)* Kızım Yasemin sabahları hep o şarkıyı dinliyor... Orada büyürkenki İstanbul çok taze anılarımda. Her ne kadar göçle gelen insanların yarattığı bir değişim deseler de, aslında değil. Kentlilerin yarattığı bir şey bu. Bizim ne yaptığımızı ve o sırada onların da ne halt ettiklerini biliyor ve izliyordum. Bir anda yerimden kıpırdamadan başka bir ülkeye göçmüş gibi oldum. Zaten bir kere göçmüşüm İstanbul'a, o kadarı yeter. Özlediğim şey sessizlikti, sükûnetti, eski İstanbul'du belki. Organizmamda, normal bir hoşnutsuzluğu aşan şiddetli bir şey hissettim. Midem bulanıyordu, sürekli başım ağrıyordu, kalbim sıkışıyordu: Buna mankafalılık da diyebiliriz. *(gülüyor)*

Burayı ilk gördüğün ânı hatırlıyor musun? Olacak bu iş hissine kapıldın mı?

Hayır, zaman aldı. Ahmet'le (Filmer) tanışmam ve Akademi projesi bambaşka bir yol açtı önümde. Enerjimi yeniledi burası. Çok özlemini çektiğim bir şeye de denk düştü: 12 Eylül'den sonra kitaplar yazmaya başladım, ama hiçbir biçimde kendimi politik olarak ifade etme imkânı bulamadım. Solun giderek yenilmesi ve kendine bir dil kuramamasından dolayı, hele "Gece Dersleri"nden sonraki tartışmanın ardından kendimi politik ortam içinde konumlandıramadım. Bir tavır almam lâzımdı. Gümüşlük Akademisi'nde iki duygu birleşti: Hâlâ gidilebilecek bir yer var, yeni alanlar açabiliriz. Bir de, gürültüsüz bir yerde, toprağa basarak, sakin yaşayabilirim. Yedi yıl oldu buraya geleli. İstanbul'un hızlı değişimi bize acı verdi. Ömrümüzün sonunda da Bodrum'da yapılanları göreceğiz ve artık enerjimiz de olmayacak ki, ka-

natlanıp başka bir yere kaçalım. *(gülüyor)*

Ama Gümüşlük, Bodrum'un kurtarılmış bölgesi herhalde...

Gümüşlük kurtarılmış bir yer gibi görünüyor ama, öyle kalmayacak. Çünkü imar planı yapıldı. Şu boş tepelerde binlerce ev görünüyor plana göre. Biz burada bir ada olarak kalacağız galiba. Denizin içindeki değil, evlerin içindeki bir ada.

İnziva yerini de andırıyor mu burası sence?

Hayır, inziva değil. Burası çok hareketli bir yer. Kışın da Akademi'ye gidip gelen insanlar oluyor. Isınma sistemimizi tam oturtamadık, çok yağmur yağıyor ve insanlar korkuyor, fırtınada kaçıyorlar... Çok kurumsal bir yer değil burası. Serbest yaşanan bir bahçe olsun dedik, ama süreç bizim için çok hırpalayıcı oldu. Vakfın parası sürekli inşaata harcandı. Sonuçta buraya gelen insanlar onları rahat ettirmemizi istiyor. Kendilerini misafirliğe gelmiş hissediyorlar, bu durumda biz de ev sahibi konumundayız. Bir süre sonra yorulduk ve sıkıldık. Şimdi bir karar uykusuna yattık gibi. İki temel fikir var. Ya manastır gibi içimize kapanacağız, bu mekânla başbaşa kalıp mekânın kendini çevireceği bir süreci oluşturmasını sağlayacağız. Bir diğer fikir de, burayı tamamen açmak. Bu bizim düşümüzdü, ama biz gidebiliriz, profesyonel bir yönetimle burası kurumsallaşabilir, Türkiye burayı kullanabilir. Bu iki duygu hep çatışıyor. Ama buranın normalleşmesini istemeyiz. Türkiye'de her şey çok hızlı normalleştiriliyor. Yumuşatılıyor, yenilir yutulur hale getiriliyor. Hiçbir sivri ucunu koruyamıyorsun... Burada bir enerji dolaşsın ve sert bir yer olsun burası. Bir model olsun, yayılsın. Normal bir kültür merkezi ya da moda bir yer olması korkunç olur.

Bu yedi senenin sonunda, hayal ettiğinizden geri bir pozisyonda mısınız?

Hayır. Ama ilk başlarda burayla ilgili duygularımız fazla romantikti. Başımız yıldızlarda... Bazı arkadaşlarım alttan alıyordu konuştuğum zaman. Karşılığı olmayan bir hayale kafayı takmış diye düşünüp, beni sevdikleri için ses çıkarmıyorlar, yardım ediyorlardı. "300 metre kablo istiyormuş, Latife'yi kırmayalım." *(gülüyor)* Çarşaflardan buzdolaplarına kadar her şeyi gönderdiler. Dünyanın her yerinden kargoyla tohum geldi. Bu romantik enerjiye ihtiyaç varmış. Başka türlü kurulamazdı. İlk heyecan geçtikten sonra, şimdi bakıyorum da, koskocaman bir yer ve en güzel tarafı, sahibi yok! Amfitiyatroya gidip zıplıyorum ve "buranın sahibi yok" diye bağırıyorum bazen. *(gülüyor)* Bir yandan da korkutucu bir duygu: Sahibi yok, peki kim sahip çıkacak?

Genç değiliz artık. Birileri sahip çıkmalı ki, bağımsızlık sürsün.

Niye siyah bu binalar?

Bodrum'un beyazına karşı inat olsun diye yapmadık. Ama inat olsun diye yaptığımız bir şey var: Tek tip mimariye karşıyız. Orta sınıf insanları Bodrum'da ev sahibi olmak istiyor, bu kooperatif rezaletiyle beraber, birbirinin aynı, mezarlık gibi evler yapıyorlar. Biz mimarımıza ne çizmek istiyorsan çiz, yeter ki taklit ya da uyduruk bir şey olmasın dedik. Bir yıl burada yaşadı, kendine bir teneke ev yaptı ve projeyi çizdi. Binaların çabuk bitirilmesini de istiyorduk. O yüzden genellikle evler tek katlı ve çelik konstrüksiyon.

"Denizin dibinde Hatçem demirden evler" türküsü ne getiriyor aklına?

Bilmem, batmış gemiler canlanıyor gözümde. Ya da batık kent filan...

Meğer öyle değilmiş. O Ege köyünde "kıyı" yerine de "dip" sözcüğü kullanılırmış. Yani, deniz kıyısındaki evlerden bahsediyor...

(gülüyor) Haydar Ergülen ne diyor: "Yanlış anlamalar iyidir. İnsanı şiire götürür."

Burda en sevdiğin ağaçlar hangileri?

Mor salkım, erguvan benim diktiğim ağaçlar. Meyve ağaçlarını çok seviyorum, dutlar, kayısılar, üzüm asmaları. Bu sene ilk kayısılarımızı yedik. Ahlatlar, yabanî armut ağaçları bu bahçede zaten doğal olarak vardı... Soforayı bilir misiniz? Eski parklarda salkım saçak, dalları birbirinin içine girmiş ağaçlardır. İhtiyar ağaçlardır, elli yılda o hale gelirler... Onları küçücük diktik ve o hale geldiklerini görmeyeceğiz. Dikip de büyüdüklerini görmeyeceğimiz ağaçlarla da başka türlü bir ilişkimiz var. Elli-yüz yıl sonra onların büyümüş hallerini gözümün önüne getirmeye çalışıyorum. Buranın geleceğini ağaçlarla birlikte hayal etmek çok güzel. Kendimi en kötü hissettiğim anlarda, "hiçbir yerden bize cevap gelmese de, ağaçlardan geldi" diyorum. Evet, ağaçlardan, topraktan bize bir cevap geldi... Sabahları Yasemin'i okula uğurlamak için Akademi'nin kapısına kadar gidiyorum. Sonra, kuzu yayılır gibi, ot yeme turu yapıyorum. Çiğ çiğ yiyorum: Adaçayı, kekik, ballıbaba, kuzu kulağı, ebegümeci, yenebilecek ne varsa, çamların ucuna kadar. O kadar otu yedikten sonra insana birçok şey anlamsız geliyor, gazete okuyamaz hale geliyorum. *(gülüyor)* Bir tane de zeytin ağacı taşıttım ben buraya. Buradaki eve taşınmadan önce Yalıkavak'ta yaşıyordum. Ev sahibimin 300 yıllık zeytin ağacı kesilecekti, çünkü oraya bir duvar örülecekti. 100 milyon liraya satın aldım tonlar ağırlığındaki güzelim ağacı. Bir sabah, kepçe ve traktörle buraya taşındı. Geceyi buldu dikmemiz. Fakat her yanı zedelenmişti, "yaşatmak için taze inek bokuyla sıvamak gerekir" dediler. Her tarafta inek aramaya çıktık, neyse ki uzakta hayvanları gördük, vadiden aşağıya doğru inmeye başladık. Orada birdenbire aklıma geldi: "Bugün İstanbul'da kitap fuarı açılıyor, herkes imza günleri yapıyor, ben burada ne arıyorum, elimde kovalarla taze bok peşindeyim". Sonunda kova kova inek boku taşıyıp ağacın gövdesini sıvadık. Akademiye gelen bir psikiyatr arkadaşıma bunu anlattım. Kitap fuarında mı olmalıydım, burada mı? Bana "doğrusunu yapmışsın" dedi.

Ağaç yaşadı mı?

Üç sene yaşayabildi. Bu ağaç yaşarsa Akademi de yaşayacak demiştim içimden. Olmadı. O ağacı getirdikten bir gün sonra, buradaki eve taşınmıştım. "Bu zeytin ağacı benim çeyizim" deyip duruyordum.

Afrikalı bir baba müzisyen, kalabalığın arasına gizlenmiş, Batılıların Afrika için yaptığı konseri izliyor. Benimki de o hesap. Ben de gizlice edebiyat dünyasının içine girdim.

Ahmet Gazi Ayhan - Kayseri Develisi *(Ahmet Gazi Ayhan)*

Bu İç Anadolu türküleri hep "gaydırı gubbak Cemilem" etkisi yaratır bende. Kendimi kötü hissederim. Çocukluğumdan beri sevmemişimdir. Şimdi kızları Mercedes'le, BMW'yle tavlıyorlar, o zaman da balla, kaymakla yaparlarmış bu işi. Yiyip içip coşmuşlar, "gel seni bulgur ambarına götüreyim" der gibi bir halleri var. Ürküntü veriyor bana. Lüzumsuz bir iştah, bir oburluk... Mesela Bedia Akartürk'ü hatırladım şimdi, hiç sevmem...

Çocukluğunun Kayseri'sine gidelim istiyoruz...

İlk aranje edilmiş türküyü dinlediğim zaman Bünyan'daydım. Belki de Modern Folk Üçlüsü'ydü, radyoda dinledim. Büyülendiğimi hatırlıyorum. Çok tuhaftı, herhalde yedi yaşındaydım, heyecanlandım, çünkü bildiğim bir türkü bilmediğim biçimde söylenmişti.

Karların aylarca kalkmadığı Karacafenk köyünde yaşamışsın... Postexpress'teki söyleşinde "Akademi, Gümüşlük'te değil de, karlı bir yerde olsaydı daha memnun olurdum" demiştin...

Gerçekten hep bunu düşledim... Çocukluğum öyle geçti. Sabah uyanıp bakıyorsunuz, bütün evler kar altında. Kar çocuklar için çok önemlidir. Kara yatar izimi çıkarırdım, sonra o ize bakardım... Tüneller kazardık, o tünellerden okula giderdim. Hatırlıyorum, üzerimde bir pazen elbise, bir de hırka. Hiç üşümezdim, çünkü oraların soğuğu kuru soğuktur, nemli değildir, insanın içine işlemez.

"Sevgili Arsız Ölüm"de "köpek karı" diye bir tabir geçiyor, nedir o?

İlk yağan kar. Annem herhalde Kürtçeden çevirerek söylerdi bunu... Bizim orada kar pekmezle karıştırılıp yenirdi, bir gıdaydı, fakat bu ilk yağan kö-

pek karı yenmezdi. Damat kız evine kar getirirdi. Damat getirdiği karla ölçülürdü, kadınlar kendi aralarında "benim damat şu kadar metre yüksekliğe çıkıp kar getirdi" diye birbirlerine nispet yapardı... Karı çok özlüyorum, mutlaka karlı yerlere gitmek istiyorum. Tabii, kayak merkezlerine değil. *(gülüyor)*

Bayraktar'ı da merak ediyoruz. "Sevgili Arsız Ölüm"de de geçen köyün delisi...

Bayraktar hâlâ yaşıyor köyde. Her gidene "Bayraktar nasıl?" diye soruyorum... Herkes onu severdi, hangi eve gitse yatağı hazırdı. Elbette korkarlardı da: Çünkü cinlerin kralı olduğunu söylerdi, ya sahiden öyleyse? *(gülüyor)* Baltalar, kazmalar, sopalar sarkan bir bisikleti vardı, sürekli define arardı. Defineyi bulunca köye fabrika yapacağını, herkese iş vereceğini söylerdi... Türkiye'nin modernleşme süreciyle onun deliliğinin paralel olduğunu görüyorum.

Halide Edip: Şişli'nin arkasında rüya gibi bir gecekondu mahallesi. Niye aydınlarda oranın da korunmasına yönelik bir duygu oluşmuyor? Çünkü bilmiyorlar o hayatı.

Bruce Springsteen - Factory *(Darkness On The Edge Of Town)*

Tanımıyorum...

Bruce Springsteen. Amerikalı halk-rock ozanı. Bu şarkısının adı "Fabrika".

Bugün fabrikaların içiyle kimse ilgili değil. Neler oluyor orda? Bize ulaşan nesnelerle bu kadar ilgili olup bunları üreten insanların kaderiyle hiç ilgilenmemek gibi iki durum arasında sıkışmışız. Bunları kim üretiyor? Ne basında, ne edebiyatta, ne sinemada sanki orası yokmuş gibi davranıyoruz. Yasak bölge! Gidip oralarla ilgili bir şey yapmak istesen, seninle kimse ilgilenmiyor, hatta sinirleniyorlar. Bana romantik filan demiyorlar, direkt sinirleniyorlar, rahatımızı kaçırma, keyfimize limon sıkma!.. Emperyalist sermaye her yere çok hızlı bir şekilde nüfuz ediyor. Şimdi Amerika bir sürü şeyi Hindistan'a kaydırmış durumda. Diyelim ki Amerika'dasın, sigorta işlemlerinle ilgili bir konuda bilgi edinmek için telefon ediyorsun, Hindistan'da biri açıyor telefonu. Çünkü ücreti çok daha ucuz. Dünyanın her yerinde insanlar bir biçimde köleleştirildiler, elleri kolları bağlandı ve biz o çığlıkları duymuyoruz. Hüseyin Karabey'in "Sessiz Ölüm" filmini gördünüz mü? Amerikan hapishanelerinin artık fabrika haline getirildiğini ve oraya girenin bir daha çıkamadığını anlatıyor. Hem mahkûmsun, hem bedava işçisin...

Pelin Özer'in kitabında, Koç Üniversitesi'ndeki toplantıda, öğrencilerle gerginlik yaşadığını anlatıyorsun.

Koç Üniversitesi'nin binası, eski Türkay fabrikasıymış. Şimdi üniversite yapmışlar. Biz devrim yapsaydık acaba o bina ne olacaktı? *(gülüyor)* Dünyada her yerde fabrikalar gençlik merkezi filan olmuş. Dandik şeyler bunlar. Fabrika ortadan kalktı da mı yaptılar? Hayır. Peki kibritler nerde yapılıyor? İşçileri görünmez yerlere sürdüler.

Türkay fabrikasına gitmiş miydin eskiden?

18 yaşında, otostopla, taş kamyonlarıyla gider gelirdim o bölgeye. Türkay'ın hemen yanında Kavel vardır: '60'larda grev hakkının alındığı ilk fabrika. Bir kablo fabrikası. Hatta Hasan Hüseyin'in "Kavel" şiiri vardır: "İlk çocuğumun adını Kavel koyacağım." O bölgede bir de Bebimot fabrikası vardı, bisiklet üretilirdi ve erkek işçiler çalışırdı. Bebimot'a, sekiz-dokuz aylık grevde yemek pişirmeye gittim her gün... Koç'un kibrit fabrikası Türkay'da ise kadın işçiler de çalışırdı. Ama Türk-İş'e bağlıydı ve biz girip örgütleyemiyorduk. Bir muammaydı... Yıllar sonra biraz bacaklarım titreyerek gittim o bölgeye, heyecanlandım. Çocuklara da bunu anlatmak istedim ve kavga çıktı.

Nasıl çıktı?

Neydik ne olduk gibi bir duyguya kapılmış olabilirim. "Berci Kristin"i nasıl bir hava içinde yazmış olduğumu anlatmak istiyordum. Ama alındılar. Yoksulluktan bahsederken, "babalarımız bize para veriyor, okula gönderiyor" gibi laflar etmeye başladılar. Kalkmış, bana babalarını savunuyorlar. Anlattıklarım, onların durumunu sarsan bir şeydi herhalde. Babalarınızın parası olabilir, ama siz kendinizi kim olarak hissediyorsunuz? Şu koltuklar gibi birbirinize benziyorsunuz, deyiverdim... O politik dönemde bir imkân vardı: Çok farklı kesimlerden gelmiş insanların aynı yerde buluşabilmesinden doğan umut. Eskiden aynı okullarda okuyorduk biz. Aynı politik hareket içinde varoluyorduk. Bu birbirini besleyen, zenginleştiren bir şeydi. Şimdi böyle bir imkânın olmaması, zenginler için de eksiklik, yoksullar için de. Haftasonları yoksul çocuklar Beyoğlu'nu ve Akmerkez'i basıyor. Akın halinde geliyor, bakıyor ve gidiyorlar. Birlikte yaşanan bir hayat yok. İçinde büyük bir korku taşıyan varoşlar vurgusu var herkesin dilinde. İnsanlar yoksulluktan bir veba gibi söz ediyor... Kent müthiş bir direnç oluşturuyor yoksullara karşı. Gecekonduları yıkılıyor, ama onlar da kente nüfuz edip kök salmaya çalışıyorlar. Yıkımlar olurken, bütün mimarlar, entelektüeller "İtalyan apartmanını nasıl koruyacağız" derdine düşmüş. Elbette o da İstanbul'un zenginliği. Ama kardeşim, çok güzel gecekondu mahalleleri de var. Ben de dedim ki, Halide Edip'in korunması için bir kampanya açayım. Şişli'nin arkasında rüya gibi bir mahalledir. En son bir teneke minareli cami kalmıştı. Bütün göç macerasını yansıtan bir cami. Niye aydınlarda onun korunmasına yönelik bir duygu oluşmuyor? Çünkü bilmiyorlar o hayatı. Ben "bu da korunmalı" dediğimde de sinirleniyorlar. O mahalleler korunsaydı, İstanbul bu kadar kötüleşmeyecekti. O kötülük, yıkmak isteyenlerden yansıdı. Bunları özellikle de gençlerle konuşmak istiyordum. Ama anladım ki, "bir deli konuşuyor" gibi algılanıyor söylediklerim. *(gülüyor)*

Baba Zula - Bir Sana Bir de Bana *(Duble Oryantal)*

Boşluktan düşecekmiş gibi duran bir ses. Hoşuma gitti. İçinde Gülden Karaböcek duygusu bile var... *(dinlemeye devam ediyor)* İp atlayan kız çocuğu sesi geliyor bana. Yükseliyor ve iniyor... Etekleri ipe takılan, umutlu bir çocuk... Yitirilmiş zamana ait bir şey bana geri dönüyor bu imgeyle... Müzik zaten yitirdiğimiz şeyleri geri getiren bir sanat. Ama tabii geçmişten ne getirdiği önemli. Bazen de kötü bir şey getiriyor. O açıdan müzik zalim bir sanat. Sinema da çok korkunç. Hele sinemayla müzik yan yana gelince, insan kıskıvrak yakalanıyor. Boşuna çekmiyorlar o klipleri. Adi herifler, her şeyi biliyorlar... Halbuki edebiyat ne kadar iyi, ne kadar nazik. *(gülüyor)*

Bu Pelin Özer'in sipariş ettiği şarkıydı. Pelin'in hazırladığı "Latife Tekin Kitabı"nı konuşalım biraz... Önce bir soruyla girelim: Türkçedeki en otobiyografik romancı olduğun söyleniyor. Katılıyor musun buna?

Evet, tabii. Yaşamadığım şeyleri, beni derinleştirmeyecek, dönüştürmeyecek şeyleri yazmıyorum.

Romanlarında kendine sakladığın, "bu kadarını da yazmayayım" dediğin durumlar yok mu?

Var. Zaten romanlardaki kahramanlardan herhangi biriyle özdeşleşmemeye çalışıyorum. Erkek kardeşlerle büyümemin getirdiği bir şey de var: Erkeklerin dünyasına girebiliyorum. Erkeklerin dünyası ilgimi çekiyor ya da erkeklere verilmiş olan dünya: Dağlar, ormanlar...

Söyleşiler esnasında ya da böyle bir söyleşi kitabı için konuşurken, kendi hayatın hakkında, normalde romanlarında yer almayan gizleri açık ettiğin oluyor mu?

Mesela her zaman cinsel yaşamımı gizliyorum, özel yaşamımı gizliyorum. "Erotik bir şey yazar mısın?" diye sormuşlardı bana. Öyle bir-iki şey yazdım, ama yayınlamayı düşünmedim. Kendini açık ifade edip etmeme konularında, artık gençliğimde olduğundan daha farklı düşünüyorum. Şimdi birçok şeyi daha açık söyleyebilirim, ama bu sefer de bunları söylemek pek anlamlı gelmiyor. Bir arkadaşım "her yaşın ahlâkı, ahlâksızlığı farklıdır" demişti. Belki de kadınlar geç yaşlarda daha çok özgürleşiyorlar. Marguerite Duras "Sevgili"yi çok geç yaşlarda yazmıştı, biliyorsunuz. Bir taraftan farkındayım, toplumda, bedenle ve cinsel yaşamla ilgili bir merak ve onu dillendirme iştahı var. "Herkesin bir yeri açılsın da, bakalım" merakı... O noktada bir savunma oldu bende ço-

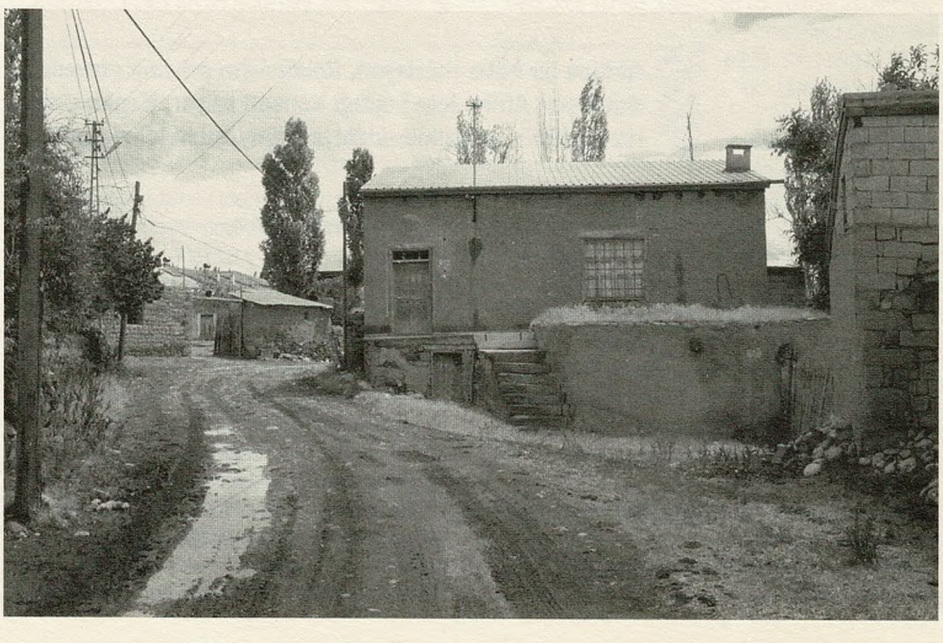

Kayseri-Bünyan, Karacafenk köyünde, Latife Tekin'in çocukluğunu geçirdiği evin bugünü

cukluğumdan beri... Yalnız özel hayat değil, eski söyleşilerime bakıyorum, her konuda hakikaten çok sıkı durmuşum. Edebiyat gibi iddialı bir alanda, çok erken gelen bir başarıya karşı bir korunma mekanizması edinmişim. Tabii ki çok daha tutuktum, kendimi zor ifade edebiliyordum, çünkü düşüncelerim yerine oturmuş değildi, pek çok şey sezgiye dayanıyordu. Yine de sahici bir ton tutturmuşum. Evet, her şeyi anlatmamışım. Romanlarımda da, söyleşilerde de.

Mesela?

Yoksulların dünyasında ciddi bir şiddet var. Bunu pek anlatmadım. "Aşk İşaretleri"ndeki gençlerin hikâyesinde var birazcık şiddet. "Buzdan Kılıçlar"da da yumuşatılmış bir biçimde var. "Sevgili Arsız Ölüm"de de ev içi bir şiddet olduğu görülüyor. Göçün o ilk yıllarını iyi hatırlıyorum: Beşiktaş Yenimahalle'de, Kapancı Sokak'a geldik. Güzel bir sokaktı; çürümüş ahşap evler, köşkler... Evlerin her bir katında Türkiye'nin başka bir yerinden gelmiş kalabalık aileler yaşıyordu. Ümit de var, korku da. Alt katta adam karısını dövüyor, üst katta başka bir kavga patlıyor, köyden hiç alışık olmadığım sesler, çığlıklar... Hem bu şiddet, hem de yoksulluk İstanbul'da görünür hale geliyor. Köyde yaşayanların tüketeceği şeylerin bir sınırı var, zengin olanın da, olmayanın da yiyeceği, giyeceği şeyler o kadar farklı değil... Kolay mı, dağlarıyla, tarlalarıyla köyün genişliğinden gelip küçücük bir yere sıkışıyorlar. Ama bu durum geçici diye bakıyorlar. Biz buraya tıkıldık ama, sonra evlerimizi yapacağız, yaşayacağız: Böyle bir düş var. Gurbet kuşları işte.

"Latife Tekin Kitabı"nda özel hayatın, yazma süreciyle bağlantılı olduğu kadarıyla yer almış sadece.

Ben kendim hakkında çok rahat konuşabiliyorum. O rahatlık kendimi kendime ait hissetmemekten de geliyor. Bu beni, kendi yaşadıklarımı bana özel bir şeymiş zannetme duygusundan da sıyırıyor. Türkiye durmadan bir göçün içinde sürüklenen ve yerine oturmayan bir toplum. Hepimizin yaşamı çok ilginç. O yüzden bu kitapta hikâye kısmı çok önemli gelmedi bana. Zaten romanlara da konu olmuş bunlar. Yazma sürecinin kendisi önemliydi. Bir de tabii, Pelin'le iki kadın olarak konuşmak bana çekici geldi. Bu ülkede kadın yazar olarak varolmanın, hele de yoksullar dünyasından gelip de edebiyatçı bir kadın olarak tutunmanın ne kadar zor olduğunu anlatmak istedim. O sınıfsal durum çok ağır. Pelin de bunu çok iyi hissetti. Kadın yoksul olmasa da yoksul zaten. Kadın yazara gösterilen ilgide başlı başına bir aşağılama var. Kadın olduğun için sana ilgi gösteriliyor. Bunu kullanırsın ya da kullanmazsın. Bu ilgiye baygın bakışlarla, gözlerini kırpıştırarak cevap veren kadın yazarları da görüyorum. Bu duygu çirkinleştiriyor kadınları, ama niye olduğunu hissedebiliyorum ve onları kınamıyorum.

Bu kitap fikri nasıl ortaya çıktı? Pelin'le nasıl tanıştın?

Everest'ten haber verdiler: "Genç bir hanım sizinle ilgili bir kitap yapmak istiyor." Ben de tanışmadan önce, neden böyle bir kitap yapmak istediğine dair bir yazı istedim Pelin'den. Çok kısa, çok yalın bir şey yazmış, on maddelik. O kısacık yazıda bir ses titriyordu. Tıpkı seçip gönderdiği bu şarkıdaki gibi. O duygu bana da geçti. Hatta gözlerim doldu. Okuyunca hemen karar verdim ve arayıp "kabul ediyorum" dedim. Üzerinde biraz düşünseydim, vazgeçebilirdim. Pelin'in kendi süreci de öyleymiş: "Ormanda Ölüm Yokmuş"u okumuş ve birden karar vermiş bu kitabı yapmaya. Sonra da konuşmaya başladık işte. Üç yıla yakın bir zaman sürdü. Pelin çok sık gidip geldi, uzun süreler burada kaldı.

Senin de ihtiyacın var mıymış konuşmaya?

O ihtiyaç hangimizde var, bilmiyorum. Konuşmaya ihtiyacımız olduğu için mi konuşuyoruz, yoksa iki insan yan yana geldiği zaman bir enerji açığa çıktığı için mi? O dönem benim hiç konuşacak halim yoktu ve ihtiyacım da yoktu açıkçası. *(gülüyor)* Bu kitap, yazmak isteyen gençlere yardım edebilir, bir kılavuz olabilir. Onlar sorular arasında biraz kaybolmuş durumdalar. Nasıl yazmak anlamlıdır, ne yazmak anlamlıdır? Ben de mesela Kemal Tahir'in Nâzım Hikmet'e mektuplarını okuyordum, yazmaya başladığım yıllarda...

Fabrikaların içiyle kimse ilgili değil bugün. Nesnelerle bu kadar ilgili olup bunları üretenlerin kaderiyle hiç ilgilenmemek gibi iki durum arasında sıkışmışız.

Nirvana - Come As You Are *(Nevermind)*

Hiç bilmiyorum. İpucu ver.

İntihar eden bir rock yıldızı.

27 yaşında gidenlerden mi?

Evet, aynen öyle. Kurt Cobain.

Hatırladım. Memo'dan biliyorum biraz hikâyesini. Bunlara yabancıyım, çünkü '70'lerde rock dinleyebilmek için kolejli olmak gerekiyordu Türkiye'de. Solcu arkadaşlarımızla bir araya geldiğimizde biz türkü söylerdik, kolejli arkadaşlarımız da Cohen'den falan şarkılar söylerdi. Simon & Garfunkel, Bob Dylan, Joan Baez, Cat Stevens dinlendiğini hatırlıyorum. Ertuğ'a *(ilk eşi Ertuğrul Tekin)* sorardım, o da bana Cohen'in şarkılarını çevirirdi.

Senin lise yılların nasıl geçti?

Beşiktaş Kız Lisesi'nde okudum. Bu kısa boyumla en arkada, pencere kenarında boğazı seyrederdim. Ama çok çalışkandım. Liseyi bitirdim, ama üniversite kağıdımı yırttım. Kimyayı kazanmıştım. Ertuğ çalıştırıyordu beni, sonra bir kere daha ikna etti, İngilizce öğretmenliğini kazandım. O beni sürekli ikna ediyordu. Ama sonunda ben onu ikna edip solcu yaptım, hayatını kaydırdım. *(gülüyor)* Bir gün bütün arkadaşlarını evden kovdum, çünkü habire briç oynuyorlardı, Maarif Kolejliydi hepsi. Beni çok severler, ben de onları çok severim. Gençlik arkadaşlarıyız, hâlâ ara sıra görüşürüz. Akademi zamanında onlardan da yardım aldım hep... Bazen Bodrum'a yelken yarışlarına geliyorlar.

Briç öğrenmeyi düşünmedin mi?

Hayır. Hepsini evden kovmak daha kolaydı... Geçenlerde kızlar geldiler bana. Kocaları briç oynamaya Gümüşlük'e gelmiş, onlar da sıkılmışlar, atlamışlar jeep'lere, beni görmeye çıkmışlar. "Aman" dedim, "hâlâ mı briç oynuyor kocalarınız?" *(gülüyor)*

"Latife Tekin Kitabı"nın 138. sayfasında anlattıkların, bize doğrudan Kurt Cobain'in hikâyesini düşündürdü. O yüzden çaldık Nirvana'yı.

Hangi bölümmüş, göstersene... *(Başka türlü konuşan, farklı bir cümle kuran kişi, bir güç ve iktidar elde edecekmiş gibi görünür, ama ötekiler onu daha da dışarıya iteleyip yalnızlaştırırlar, çünkü onların gözünde o hep cehenneme gitmek üzere seçilmiş kurbandır... Çoğunluğun, onlarla ilgili sinsice yaptığı bir mizah vardır. Onlarla içten içe dalga geçerler... Popüler sanatçılar vardır, hep ilgimizi çeker, bu toplum neden bu insanların hayatını merak eder diye. Aslında o saf bir meraktan kaynaklanmaz, insan ruhunda var olan, süreç içinde işaretleri oluşturulmuş, alttan alta taşınmış saf kötülüktür. Birilerini, kendi içimizden kurban gibi öne itmek. Sürüden ayrılan kişiyi alkışlarla sepetleyivermek... Hayranların vahşeti...)*

Bu insanlar delirtiliyorlar, bu kaçınılmaz olarak oluyor. Ünden, insanların onu parçalama isteğinden nasıl çıkılabilir? Kaçılarak çıkılabilir. Ben kendimde de aşağı yukarı böyle bir şey gördüm. Bu bende korku yarattı, çünkü anlattığın hikâyenin dışında, seyredilen bir şey haline dönüşüyorsun. Bir gün Fransa'da bir toplantıya gittim, üç kadın yazar söyleşi yapıyoruz. Burada Ümraniye çöplüğü patlamıştı, insanlar bana ilgi gösteriyor, "Berci Kristin Çöp Masalları"ndan dolayı sorular soruyorlardı. Bir çapraz ateş altındaydım. Bu felaketi kullanmış olmaktan çekiniyordum, beni incitebilecek şeylerin arasından sıyrılmaya, olayı klişelerden çıkarıp başka bir yere getirmeye çalışıyordum. Bana çarpan şeylerden bir tanesi, çöpün patladığı yere Tansu Çiller'in bembeyaz giysilerle gitmiş olmasıydı. Tıpkı Latin Amerika'daki işbirlikçiler ya da toprak ağaları gibi. Buna ilişkin duygumu onlara doğru biçimde anlatmakla uğ-

raştım. Sonra toplantı dağıldı; üç kız yanıma geldi: "Siz elinizi ne güzel koyuyorsunuz öyle", "üstünüzdeki elbise ne güzel" falan... Bu ürküttü beni. Kendimi yapılmış bir şey olarak mı göreceğim? İçimdeki en sahici duyguya cümlelerle ulaşmaya çalışırken, kendim bir manken mi olacağım? İnsanı her yerde, her biçimde buna zorlayan bir şey hissediyorsun. Çok mutsuz edici. Ben edebiyatçıyım ve bu bana oluyor. Bir de büyük kalabalıkların izlediği, bütün dünyanın bakışını üzerine çevirdiği bir insanı düşün.

"Seçilmiş bir kurban", öyle mi?

Evet, ta derinde bir yerde seçilmiş kurban olarak görülüyor. Kalabalıktan ayrılan biri. Ama bir saygı ve merak da var. Çünkü sanatçılar iyileştirici bir enerji açığa çıkartabiliyorlar. Ama kendinden ayrı bir varlık, orası kesin. Onun başına her şey gelebilir ve seyredilmeye değerdir!.. Allah herkese ünün delirtmeyenini nasip etsin. *(gülüyor)*

Yoksulluğumuza dair hikâyeler anlatırken, anamızı babamızı kıçını kaşıyan magandalar olarak pazarlamaya başlayabiliriz, ki mizah dergilerinde sonunda bu oldu.

Aile arasında söylenen, dede yadigârı bir laf var: "Üne gitme, una git!"

(gülüyor) Çok güzelmiş. Bunu "Muhibe"de kullanabilir miyim?

Kraftwerk - Computer World
(Computer World)

Akademi'de "Art ve dijital müzik" diye bir atölye yapmıştık, Amerikalılar da gelmişti. Onu hatırladım şimdi. Merak ediyorum, ne olup bitiyor. Daha çok geleceği sezme arzusuyla ilgili bir merak.

Kraftwerk '70'lerin en önemli elektronik topluluğu. Ne kadar primitif olduğuna dikkat ettin mi? Adeta folk müzikten farksız.

Bu müziğin bende oluşturduğu imge şu: Bir dikiş makinası. *(gülüyor)* Ayağıyla dikiş makinasını çalıştırırken, bir eliyle frizbi oynuyor, öbür eliyle de halter kaldırıyor. *(gülüyor)*

Şarkının adı "Bilgisayar dünyası", '81 yılından... "Latife Tekin Kitabı"nda, romanlarını bilgisayarda yazarken yaşadığın gerilimi anlatıyorsun: Zaten boşluktan zor bela çekip çıkardığın ve kağıda raptetmeye çalıştığın kelimelerin, bilgisayar ekranının derinliğinde kaybolacağı korkusu.

Sanki ekran onları yutacak gibi. *(gülüyor)* Bilgisayarı aslında daktilo gibi kullanıyorum, başka bir şey yapmıyorum. Doğrudan bilgisayara yazmıyorum, elle yazmaya devam ediyorum. Eskiden bazı saplantılarım vardı. Sarı kağıtlara yazıyordum, bir de bekliyordum ki, biraz daha sararsınlar. Yazdığım şey, ancak o zaman sahicilik duygusu yaratıyordu bende... "Buzdan Kılıçlar"ın arkasına şöyle yazmıştım ve iddialı bir laf mı diye tereddüt etmiştim: "Yoksulların hakikatlı düşmanı yazı! Seni pılık pırtık hayatımızın muammasını daha da koyulaştırmak için kullandım." Yazı yoksullara yabancı. Ama bilgisayar sayesinde bazı şeyler değişiyor. Yazıya karşı artık daha az kompleksliyiz.

Sarı kağıtların sararmaya devam ediyor mu?

Şimdi elle yazdığımı bilgisayara geçiriyorum ve yazdığım sayfaları tekrar tekrar basıyorum, aksayan yerler üzerine çalışmak için. Daktiloda çok zorlanıyordum. Üzerinde düzeltme yaptığım zaman, sayfa kirlenmiş gibi geliyordu bana. Hep temize çekiyordum, hep temize çekiyordum. Şimdi hemen printer'a basıyorum, hemen diskete alıyorum, güvenmiyorum, kaybolmasından korkuyorum. Güvenmediğim makina değil, makinayla ilişkim. Aletlere yabancıyım. Kadınlar da yabancı aletlere. Çok az kadın, evin içinde tamirat yapar.

Çamaşır makinasının tüm fonksiyonlarını kullanmayı biliyor musun mesela?

Hayır, bilmiyorum. Şimdi biraz öğrenmeye başladım. Kadının asıl meselesi, çamaşır yıkaması değil, çamaşır yıkama ağırlığını zihninde taşıması bence. Bu aletlerin hepsi bu ağırlığı hafiflettiği için bana iyi geliyor. İlk bulaşık makinası, ilk çamaşır makinası müthiş rahatlatıcı ve vakit kazandırıcı gelmişti. Şimdi makinayı boşaltmak, aynı biçimde zor geliyor, günlerce içinde kaldığı oluyor. İnsan böyle bir yaratık. Rahata çok çabuk alışıyor ve daha da fazlasını istiyor. Bizi teknolojiyi geliştirmek zorunda bırakan şeyler, demek ki böyle şeyler. İki ucu boklu değnek. Teknolojiyi geliştiriyorsun, kendin gerzekleşiyorsun. Burada doğanın içindeyken bile bu aletler bir bağımlılık haline gelebiliyor. Bir yandan da hep bir rahatsızlığımız var. Aslında istemiyoruz o aletleri.

Manu Chao - Mr. Bobby
(Proxima Estacion: Esperanza)

İşte tam bahçede ot yerken dinlemek isteyebileceğim bir şarkı. İnsanı mutlu eden bir müzik, çok iyi bir enerjisi var. Bir okyanus sesi geldi bana, atlayıp zıplayan balıklar, balinalar...

Manu Chao alternatif küreselleşme hareketinin en önemli sesi. Neşeli bir muhalefetin sözcüsü.

Ben de insanlara mutluluk versin, sevinç versin isterim yazdığım her şey. Çok üzüntülü bir şeyden söz ederken de bunu yapabiliriz.

Senin sosyal çevren hep mizahçılarla örülüydü, öyle değil mi?

Doğru, romancı olarak o duyarlılığa aitim. Hem soldaki protest havanın, hem de mizahın içinde büyüdük. Beni sevenlerin de öyle sevdiğini biliyorum. "Gırgır'ı nasıl seviyorsak seni de öyle seviyoruz" derler bana.

Manu Chao'nun sözleri de mizahî, kısa, keskin... Türkiye'deki mizah dergileri geleneğiyle senin romanların arasında örtüşme yakalayabiliyoruz. Ama karikatür gibi bir sanatın, aslında şarkı formuyla daha derin bağlarının olması beklenir. Karikatür balonu gibi şarkı sözlerine ihtiyacımız var, ama o kadar az ki...

Sizin müzikte hissettiğiniz şeyi ben politikada hissediyorum. ÖDP kurulduğunda çok istemiştim, yeni politikanın dilini aşağıdan gelen şairler, mizahçılar oluştursun. Kolları sıvayıp bu işle uğraşabiliriz. Bu dil reklam diline geçebildi, neden politik söyleme, neden şarkı sözlerine geçemesin?..

Mizahçılarla arkadaşlığın nasıl başladı?

Çok garip. O yıllarda Türkiye'nin tek kadın karikatürcüsü olan Özden Öğrük benim mahalle ve sınıf arkadaşımdı. Diğerleriyle daha sonra politik hareket içinde tanıştık. Önce Engin'le (Ergönültaş) tanıştım. Çok etkiledi beni, farklı bir kavrayışı vardı, yaşça büyüktü, bir dünya açabiliyordu önümüze. Engin'den dolayı, sonra hepsiyle arkadaş oldum.

Bu seni beslemiş olmalı.

Evet, herhalde. Ama ben de onları beslemiş olabilir miyim acaba? Hepsinin yengesiyimdir. *(gülüyor)* Latif'le (Demirci) uzun yıllar beraber yaşadık. Tanıştığımızda Latif lisedeydi, ilişkimiz başladığında 21 yaşındaydı, ben 24 yaşındaydım. Beraber büyüdük, ikiz gibi... Bize Latolar derlerdi. Dergi için sabahlanırken ben de onlarla o ritme girerdim. Beraber çok da serserilik ettik. Hemen hemen hepsi yoksul çocuğuydu. Oradan gelen bir tanıdıklık vardı aramızda. Kendi yoksulluğumuzdan edindiğimiz bilgiyle, ötekilerin bize bakışıyla dalga geçen bir tavra sahiptik. Ama bir an geldi, bir ayrılma noktası: Ev içi bir tartışma gibi aramızda konuştuk, dışarı pek yansımadı. Tamam, biz yoksulluğumuza dair hikâyeler anlatabiliriz ama, bu bir satış haline de gelebilir. Analarımızı, babalarımızı kıçını kaşıyan magandalar, ayı yaratıklar olarak pazarlamaya başlayabiliriz, ki sonunda bu oldu.

Belirli bir an, bir örnek hatırlıyor musun, bu rahatsızlığını fark ettiğin?

Kendiliğinden bir mekanizma işlemeye başlamıştı. O ortam içinde, henüz yazamayan, çizemeyen, ama zeki, parlak yoksul çocuklar olurdu. Bunlar

hikâyelerini satarlardı. Çoğu da karikatürcü olmak istiyordu ve bize çarpıyorlardı. Daha çok ilginç olmak, daha çok komiklik yapmak zorundalardı ki, ilgimizi çeksinler. Bizim talep ettiğimiz bir şey değildi, ama böyle kullanılırlardı. Hepsi Gırgır'da çizen anasının gözü bir sürü yaratığın karşısına geçip onları tavlamak için yırtınırdı bu çocuklar. Anasının donundan babasının namazına kadar her şeyi anlatırdı hepsi. Bu çocukların çırpınışından rahatsız olmaya başladım. Bir gurur meselesine dönüştü benim için. Böyle şeyleri derginizde çizmeyin, ananızı, babanızı satmayın! Çok net biçimde konuştum, "sizin ar damarınız çatladı" dedim. O noktada soğudum... Lemancılar barlarında sattıkları içkilere karikatür tiplerinin adını verdiklerinde, –Bezgin Bekir kokteyli– bu da bana çok ayıp geldi. Cem Yılmaz'ın uzay filmini gördüğümde de aynı duyguyu hissettim. Hiçbir şeyi beceremiyoruz. Elimizden gelen, o beceremediğimiz şeyin üzerinden bir komiklik yapmaksa, bir yaştan sonra ben onu kaldıramıyorum. Bir canlılık taşırken, toplumu değiştirirken, –Gırgır topluma çok etki edebiliyordu– mizahın bir anlamı vardı. O yıllarda mizah bugünkü gibi tüketilen bir şey değildi. Mizahçılar toplumu dönüştürme arzusunu içinde taşımadıkça, mizah bence çok anlamlı değil artık. Çok ahlâkî bir seçim yapmak gerekiyor, bütün diğer sanat dallarında olduğu gibi... En son "Küba"yı *(Kutluğ Ataman'ın video enstalasyonu)* gördüm Londra'da. Hakikaten kanım dondu. Özü boşaltılmış, bir şıklıktan ibaret hale gelmiş.

İtirazın ne "Küba"ya?

Çok hoş bir fikir var ortada. O mahalledeki kırk-elli hanenin insanlarıyla çekimler yapılmış. Sunumu da zekice ve güzel: Sanki evlerin duvarları kaldırılmış, her bir televizyon bir masanın başına konmuş, mahalle oraya taşınmış gibi. Gerisi acayip bir kıyım. O insanları yatağında çıplak yakalamışsın ve birilerine gösteriyormuşsun gibi. Ayıp bir şey yani. Babalarını karikatür yapıp satmak gibi işte. Bana benzer bir duygu verdi. Bu insanlar kendilerini Londra'da, televizyonda görseler, Kutluğ Ataman'ı dövebilirler... "Bizi nasıl yazarsın" diye, hapishaneden çıkıp Kemal Tahir'i vurmaya gelmiş hapishane arkadaşları... Zor işler bunlar.

Fabrikaların, işçilerin gözden uzak yerlere postalanmasından rahatsız olduğunu söyledin... Merter'in arkasında da Küba mahallesi var ve o insanların hayatıyla ilişkiye geçmek için hiç şansımız yok. Birinin oraya gitmesi ve hikâyelerini anlatması gerekmiyor mu? Sen de böyle hikâyeler anlatmıyor musun?

O hikâyeyi hissetmek için, o tarihin içinden gelen insanların durumunu gerçekten biliyor olmak gerekiyor. Sen dışarıdan biri olarak istediğin kadar oraya git ve çek, ne kadar iyi niyetli olursan ol, boşuna. Sadece kendi sanatçı imgeni büyütmüş oluyorsun. Malzeme oluyor o insanlar. Zihnimizi değiştirecek olan, o mahalleden birinin çıkıp kendi hikâyesini anlatabilmesidir. Bunun imkânı da ortadan kalktı. Peki gitmeyelim mi? Gidelim. Ama oraya giden insan bunun sorumluluğunu almalıdır. Çocukluğumdan beri hissettiğim bir şey: Gerçek sanatçı ölümüne gitmelidir. O fabrikada yaşamayı, o gecekondu mahallesinde sürünmeyi göze almadan bir şey yapılamaz. Yılmaz Güney niye öldü? Yaşar Kemal niye televizyona çıkmıyor her gün? İsmail Beşikçi niye ortada yok? Neden İsmail Beşikçi'yle Roll'da bir söyleşi yapmıyorsunuz, 10 şarkı dinletip? Bulabiliyor musunuz onu, biliyor musunuz nerde olduğunu? Hayır, çünkü öldürülür. Bu kadar sahici bir şey bu...

Kutluğ Ataman o mahalleye çok gidip gelmiş, o insanların güvenini kazanmış.

Tamam, yapılsın, ama o insanlara bir yararı olacaksa... Afrika konseri basında çok ses getiriyor mesela. Bu, o çapta bir şey de değil. Yapılan şey hayatı değiştirmiyorsa, bana anlamlı gelmiyor. Yoksul insanları, Londra'nın göbeğinde, televizyondan konuşurken görmeyi hiç istemezdim. Garip yaratıkların gösterildiği sirkteyim gibi hissettim kendimi. Kutluğ o mahalleye gidip, orada bir sinema açıp, başka filmlerini o insanlara gösterse şahane olabilirdi.

Sen romancı değil, çevirmen olduğunu söylüyordun, "yoksulların dilini sizin anlayabileceğiniz bir dile çeviriyorum" diyordun. Kutluğ Ataman bu anlamda bir çevirmen olamaz mı?

Öyle değerlendiremiyorum. Bence o yetenekli bir sanatçı. Öyle bir çeviri yapmak için o iki dili de gerçekten iyi bilmek gerekiyor. Gerçek bir çevirmen olsa, öyle bir sergileme yapmaz, yapamaz.

Müziğe dönelim. Kitaplarını yazarken hep bir melodinin peşinden koştuğunu söylüyorsun, yazarları besteci olarak mı görüyorsun?

Evet. Bir kere, kadınlarda bunu ağırlıklı olarak duyuyorum. Leyla Erbil okurken de, Sevim Burak okurken de o sesi duyuyorum. Başta şöyle düşünmüştüm: Yazı kadınlara yabancı. Başka bir dünyaya ait bir şey. Kadınlar romanlar, şiirler yazarak varolmadı; yazının kendisi, zaten doğada olmayan bir şey. Kadın, roman yazmak üzere yola çıktığı zaman sesi, müziği yedeğine alıyor. Müzik kolaylaştırıyor yazmasını.

Kadınlar yazıya yabancı, ama müziğe ve sese yabancı değil. Öyle mi?

Değil. Ritm kadınların içinde. Doğum sancılarının ritminde bir şarkı yapmasını isterim bir kadın sanatçının. Harika bir şey çıkabilir. Öyle ritmiktir ki doğum sancılarının başlaması. Kalça kemiğine kadar açılmayı hissedersin. O ritmi, kadının ele geçirdiği bir şey diye düşünüyorum. Erkekler ormanı ele geçirmiş olabilir, ama bizim de ele geçirdiğimiz şeyler var, vermeyiz yani. *(gülüyor)* Aslında hepimizin doğasında var: Kalp atışlarımız, nabzımız... Herhalde içimizde böyle bir duygu olmasa, dans da olmazdı.

Tıpkı dans ederken olduğu gibi: Politik harekette, üst sınıftan gelenler, bize bu ayrıcalıklarını hissettirmezdi. Çizmeleri giyip birlikte mahallelere giderdik.

Dans eder misin?

Çok ederdim. Şimdi Yasemin de ediyor. İçindeki enerji taşıyor, müzik de onu karşılayan bir şey.

Nerede dans ederdin?

Kendi kendime dans ederdim. Yasemin'in de tek başına dans ettiğini görüyorum. Çok insan var tek başına dans eden.

Postexpress'te şöyle demişsin: "Herkes benim gecekonduda yaşadığımı düşünüyor, ama Beşiktaş'ta büyüdüm. Yaşıtım gençler ne yapıyorsa ben de onları yaptım, diskoteğe gittim."

33'e, Hydromel'e gittim, Taşlık kahvesine gittim, devrimci oluncaya kadarki süreçte. Gecekonduluğum politik çalışmaya girmemle beraber oldu. Gerçekten kendimi oraya ait hissettim. Gecekondulara yerleşenlerle kente yerleşenlerin farkı şurada: Gecekondularda insanlar birbirlerine benziyor, kendi benzerleriyle, akrabalarıyla birlikte geliyorlar. Aralarında başka türlü bir dayanışma oluşuyor. Bizim gibi kent içine, Beşiktaş'a gelenlerse bir yalnızlaşma yaşıyor. Gecekondulara gitmeye başladığım zaman bir şey hissettim: Benzerlerim burada!..

Hydromel'e gittiğinde kendini oraya ait hissetmiyor muydun?

Hissediyordum, çünkü bir sürü yoksul çocuk doluşuyorduk oraya. Gençler aslında öyle bir sınıf durumunun içinde değiller. En azından dans ederken değiller, bir konsere gittiklerinde değiller. O coşma anında bambaşka bir dil oluşuyor. Belki de o yüzden dans ediyoruz. Bizi boğan hayatın dışında bir sesle başka bir dünyaya gidiyoruz.

Romanlarındaki ritmden söz ediyorduk...

Sözcükleri ötekinin zihninde oluşturabilmek için müziğe, ritme ihtiyacım var. Yazının kokusu olduğunu da düşünürüm, müzikle birlikte. Hepsi birbirini çağrıştırıyor. Bütün bunları birbiriyle çok uyumlu bir biçimde birleştirebiliriz. Şimdi benim yazdıklarımdan ritmi çıkarırsan, bina çökebilir. Bazen bir sesle öbür tarafa geçiriyorsun okuru da, öyküyü de. Bir iç kafiyeyle, okurun zihninde ve kendi zihninde öbür tarafa bağlantı kurulabiliyor. O zaman büyük bir ses bütünlüğü oluşuyor. Romancıların bir kompozitör oldukları söylenebilir.

Sanatın çok yüce bir şeymiş gibi sürekli kafamıza kakılmasından rahatsız olduğunu söylüyorsun kitapta. "Dilin ve kültürün sınıfsal niteliğini o kadar şiddetli biçimde hissettim ki, birbirinden kopuk bu iki dünya arasında bir ortak nokta olamayacağına karar verdim" diyorsun... O ortak noktayı Manu Chao yakalıyor. Üstünlük taslamayan yalın bir müzik; sokakta da, yüz binlik konserde de aynı hevesle çalınan şarkılar...

İki dünya arasında geçiş ne zaman olabilir? Olduğumuz şey olmaktan vazgeçtiğimiz zaman. Güç sahibi ve saldırgan olmaktan vazgeçip bir kırılma yaşadığın zaman... Politik hareket içinde üst sınıftan gelen çocuklar, bize bu ayrıcalıklarını hissettirmemeye çalışırdı. Çizmeleri giyip birlikte mahallelere giderdik. Dans etmek gibi bu da... Söz yoksa işin içinde, müzikle bir üstünlük kuramazsın. Birinin müzik yapıyor olması, o insanlara bir üstünlük kazandırmazdı köylerde. Bizim orda Çerkezler düğünlerde hep müzik yapardı. Elbette gittikleri yerlerde iyi ağırlanırlardı, tıpkı sanatçıların ağırlanması gibi. Ama bir müzisyen ve yazarın imgesi farklı şeyler. Müzik insanı anlamdan soyar. Bildik dünyanın dışına çıkarır, ilk ritmi, doğum anını hatırlatır. Söz ve anlam ise başka bir yerden yakalıyor bizi. Müzisyen bende bir felsefecinin veya bir romancının yarattığı duyguyu yaratmıyor. Yazı, iktidarı olan insanların, onu tarihe geçirme arzusuyla ortaya çıkmış. Yoksullar "şuraya diktiğimiz ceviz ağacını yazalım" dememişler. Yazının kendine ait bir tarihi var. Müzik ve dans ise çalışmayla beraber varolmuş. Yazılı tarihin toplamına bakınca, yoksulların silinmiş olduğunu görüyoruz. Yoklar. Ne yaptıklarını bilmiyoruz. Yazıyı kullanan insan, güç ve iktidar sahibinin aracını sunuyor... Bir piyanist arkadaşım bana derdi ki, "sen müzik bilsen, çok daha iyi yazarsın". Belki de bilgiler, birikimler kendi alanlarının içine sıkışmış artık. Bilim de koptu gitti. Tiyatro başka yerde. Sinema belki hepsini birleştirmeye çalışıyor ama, ne kadar birleştirebilir? Bunları birleştirecek olan hava, politik hareketin kendisiydi. Şimdi bir politik hareket olamıyor ki, müzisyeni, ressamı bir araya getirsin, o insanlar birlikte yaşayarak bir şeyler yapsınlar. Akademi'nin bu yüzden hep farklı alanlardan insanları buluşturan bir yer olmasını istedik.

Söyleşi: ***Derya Bengi - Çiğdem Öztürk***

PARİS GÜNLÜĞÜ: ROLL PATTI SMITH VE U2'YU İZLEDİ

Paris temmuz ayında sallandı, yuvarlandı. Afrikalı kurbanlara AIDS ilaçlarının bedava dağıtılması için düzenlenen Solidays konserlerinin kraliçesi Patti Smith bıraktığımız gibiydi. U2'ysa dinlediğimiz gibi, özlediğimiz gibi (darısı İstanbul'un başına). Roll oradaydı...

İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİ

Şarkıların öğrettiği: İlkbahar ve sonbaharda bir başka olur Paris. Hayatın öğrettiği: Ne ilkbahar ne sonbahar, ne varsa temmuzda var! Elbette bahsettiğim 14 Temmuz ya da onun bitmek tükenmek bilmeyen havai fişekleri, bandoları veya geçit törenleri değil. Çünkü şehir 14 Temmuz'dan yaklaşık bir hafta önce göreceğini gördü. O günlerde özgürlük, kardeşlik ve eşitlik sloganları bir şenlikte yankılanabileceğinden çok daha şiddetli bir biçimde Paris açıklarında yankılandı. 8 Temmuz'da Boulogne ormanlarının ortasında Patti Smith, 9 Temmuz'daysa Stade de France'da U2 galiba göğe biraz daha yaklaştı.

Temmuz başından beri Paris'in tüm ana caddeleri "Solidays" afişleriyle doluydu. Starsailor'dan Garbage'a, Arno'dan Mickey 3D'ye, Juliette'den Camille'e birçok isim, üç gün üç gece boyunca, AIDS ilaçlarının ihtiyacı olan ülkelere bedava dağıtılması için çalıp söyleyecekti. Konserin ağır topu elbette Patti Smith'ti.

Patti Smith saat on buçuğa doğru Solidays ana sahnedeki yerini aldı. Aynı sahnede kısa bir süre önce Starsailor çalmış, yan sahnelerden birindeyse "siktir, hepimiz Avrupalıyız" diye haykırarak Arno konserini henüz bitirmişti. Patti Smith sahneye çıkmadan yaklaşık bir saat önce sıkı fanatikleri sahnenin hemen önünde beklemeye başladı. Konser saatine doğru kalabalık çoğalırken bir de sıkı bir yağmur bastırdı. Yaklaşık yarım saat rötarla önce Lanny Kaye, ardından J.D. Daugherty, Oliver Ray, Tony Shanahan ve Patti Smith sahnedeki yerini aldı. Yağmur altında "Dancing Barefoot"un ilk notaları duyulduğunda kalabalık çoktan havaya girmişti bile. Konserin büyük sürpriziyse arkada oturup sakin sakin gitarini çalan Tom Verlaine'di. Verlaine konser boyunca kimi zaman Patti Smith'le karşılıklı, kimi zamansa tek başına gitarını çaldı, birkaç kez kendini tutamayıp şarkıya katıldı. Kâh tükürerek, kâh dans ederek, kâh gülerek, kâh sinirlenerek Azize yaklaşık bir buçuk saat boyunca sahnede kaldı. "Free Money", "Ain't It Strange", "Because The Night", "Beneath The Southern Cross" konserin en yüksek anlarını oluşturan şarkılardı. Şarkıların arasında, önce ilaç sektörünü tekelinde tutanlar, ardınsa Bush payına düşeni aldı Patti'nin sivri dilinden... Konser boyunca bir de özlemle anılanlar oldu, 1989'da AIDS'e kurban verdiği dostu Robert Mapplethorpe, kocası Fred "Sonic" Smith ve kısa bir süre önce kaybettiği annesi, o gece Boulogne ormanlarında yanımızda yer alanlardan sadece birkaçıydı. Bir ara konserin tam orta yerinde Smith müziği durdurdu ve sahnenin önüne gelip halka "şubat ayında sizlerle birlikte olacağım, hep beraber yürüyeceğiz, Bush'a karşı, savaşa karşı, Paris sokaklarında hep beraber yürüyeceğiz" sözü verdi. Ardındansa tam da ondan beklendiği üzere bir Bob Dylan şarkısının ilk notaları yükseldi: "Like A Rolling Stone". Son şarkı "People Have The Power" oldu, ama dakikalar süren alkışların sonunda saat kısıtlamasına rağmen Patti Smith görevlilerle konuşup tekrar sahneye çıktı ve konseri "Gloria"yla tamamladı.

Konserin tam orta yerinde Smith müziği durdurdu: "Şubat ayında sizlerle birlikte olacağım, hep beraber yürüyeceğiz, Bush'a karşı, savaşa karşı..."

Kot pantolonu, botları, gömleği ve ceketine bağladığı kırmızı kurdelesiyle Patti Smith o gece yerde miydi, gökte miydi, hiçbir zaman çözemeyeceğim...

9 Temmuz akşamıysa Stade de France'da benzeri bir duyguyu çok daha büyük bir kalabalığın üstünde U2 yarattı. O gün yığınlar aynı metroyla, aynı trenle Stade de France'a doğru yol aldı. Stade de France'ın önüyse, dünyanın çeşitli yerlerinden U2 fanatiklerini taşıyan otobüslerle doluydu. U2 –yine– Starsailor'ın ardından saat 21:30'da sahneye çıktı.

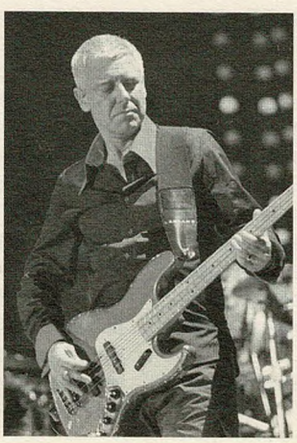

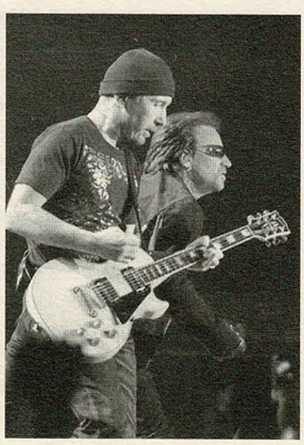

Grup sahnede belirene kadar yığınlar gürültülü bir biçimde Meksika dalgaları oluşturdu. "Vertigo"nun ilk akorlarıyla birlikte, nereden geldiği belli olmayan binlerce beyaz balon göğe doğru yükseldi. "Vertigo"yu takiben "I Will Follow", "Electric Co." "Elevation", "New Years Day" ve "Beautiful Day" soluksuz bir biçimde birbirine bağlandı. Birçok konserin aksine, seyirci tıpkı Patti Smith konserinde de (hatta daha da şiddetli bir biçimde) olduğu gibi ilk şarkının ilk akorları itibariyle başka bir boyuta geçti. Ancak Bono "I Still Haven't Found What I'm Looking For"un ilk dizelerini söylemeye başladığı anda hakiki bir çığlık yükseldi. Bu şarkının ardından tansiyon gittikçe arttı. "All I Want Is You", "Miracle Tonight", "Sunday Bloody Sunday", "Bullet The Blue Sky", "Pride/In the Name Of Love", "Where The Streets Have No Name", "One", "Zoo Station", "The Fly" ve "With or Without You" herkesin toplu bir biçimde transa girdiği şarkılar oldu. Bono iki defa konser bitmiş gibi yaptı ve sahneye her dönüşünde dörder şarkı daha söyledi. Konserin en etkileyici yanı, grubun aşk şarkılarından "Sunday Bloody Sunday" gibi şarkılara geçmekteki ustalığıydı. Bu konserde de Bush'a yeterince (gerçi ne kadar sövülüp sayılsa azdır ama...) sövülüp sayıldı, kötü durumdaki ülkelerin borçlarının silinmesi üzerine Bono uzun konuşmalar yaptı. Tüm konser boyunca seyirciyi etkisi altına alan ışık sistemini ve dev ekrandan geçen görüntüleri anlatmak mümkün değil. Ancak grup "One"ı çalmaya başladıktan sonra İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin dev ekranlardan akması galiba konserin en vurucu anıydı. Konser, iki buçuk saatin sonunda "Yahweh" ve "Vertigo"yla sona erdi. Ana slogansa "2005'te Artık Bahane Yok"tu. Tuhaf bir biçimde pazar sabahı neredeyse tüm Paris U2 tişörtleriyle gezenlerle doldu. Paris'te temmuz başkadır.

Donat Bayer

40→

‘60’ların sonunda, Esentepe’deki Sağlam Fikir Sokağı’nda, 23 numaralı evde Mengü-Ülfet Ertel çifti, 21 numarada ise Bülent Ortaçgil’in “Suna Abla” şarkısının kahramanı oturuyordu. Sokağı, 23 numaranın küçük sakini (önde, üç tekerlekli bisikletiyle görünen) Murat Ertel anlatıyor: “Bize Kuzgun Acar, Ruhi Su, Aşık İhsani, Aziz Nesin, İlhan ve Turhan Selçuk gibi insanlar gelirdi. Yan evde oturan Suna Abla’nın oğlu Ahmet Güvenç’ti. Sürekli müzik sesi gelirdi evden. Yıllar sonra Bunalımlar’ın o evde çekilmiş bir fotoğrafını görünce, Roll’daki röportajları takip ederek, eve gelenleri yavaş yavaş çıkarmaya başladım: Erkin Koray, Orhan Gencebay, Nihat Örerel, Aydın Çakus... İsmet Sıral da o genç takıma bir nevi canlı aranjörlük yapıyormuş. Bu insanlar sonra Levent civarında bir sokakta icraata geçmiş... Bahçedeki hayvanları unutmadım. Kedinin adı Süslü. Köpeklerden biri Çomar. Diğeri Korna: Turhan dayım flüt çalarken, kulübenin üzerinden uluyarak ona eşlik ederdi... İlkokulda Sümer tanrılarının ismini ezberleyemiyordum. Annem bir yöntem buldu: Ördeklerin isimlerini Ahuramazda ve Angramainyu koyduk, böylece ezberledim.”

Az gittik uz gittik dere tepe 100 gittik... Dokuz senede dört adres değiştirdik, dört büro, dört sokak eskittik. Express’in en başından, 1994’ten bu yana hesap edersek, sekizinci adresteyiz... Şimdi, sonbahar tatili yapar gibi gidip geleceğimiz bir “devre-mülk”ümüz var, Bienal’de, Antrepo 5’te!.. Ama gözümüz hâlâ yeni adreslerde, mesela Ceren Oykut’un (bu sayının emek kahramanı) çizdiği resimde... Sağlam Fikir Sokak, 100. sayımızda “ruhanî adres”imiz olsun...

NEFESLER, MANİLER, ŞAİRLER VE ÇALGILI KAHVELER

Müdür beyin yeşil kürkü / nereden çıktı bu türkü?.. 100. sayı her zamankinden çok biz olsun dedik, tarihimiz olsun dedik, öyle deyince de "hangi biz, hangi tarihimiz?" dedik. Bilenler bilir, lâkabımız Nefes, resmî adımız da oydu uzun süre. Shakespeare'in kulakları çınlasın, mühim olan isim değil unvan, Roll bir Nefes. Birçok nefesten mürekkep bir Nefes. Künyemizde adları zikredilenler bir yana, 100 sayıdır sayfalarımızdan gelip geçenlerin toplu nefesi. Muradımız buydu, zamanla lâkabımız oldu. Esin perimizin bir kanadında Bektaşi nefesleri vardı, 100. sayı onsuz olmazdı. Öyle başladık çalgılı kahveler bahsine, gelgelelim öyle maniler çıktı ki karşımıza, "Adam aman, nun-oldu / Dersimiz kaf, kef lam idi, şimdi lam, mim, nun oldu / Söylediğimiz maniye ahbaplar memnun oldu..." 100. sayımızın ana fikri de bu oldu, gelmişimize, geçmişimize selam oldu.

SÖYLETİR EFSANE EFSANE

"Grup önce alafranga bir hava çalardı. Son zamanlarda Latin havası pek moda olmuştu. Sonra ya bir polka ya polka ayarında bir-iki şey daha çalınıp nihavend makamından kıvrak ve alafrangaya yakın şarkılara, kantolara geçilir, daha sonra çiftetelli gibi oyun havaları, alaturka halk şarkıları çalınıp söylenir, bunların arkasından da manilere başlanırdı. Bazen yarım, bazen bir saat kadar süren mani faslı çok defa alaylar, kahkahalar arasında bir takım atışmalar, birbirini bastırmalar ve hicvetmeler içinde geçer. Sonra sırasıyla koşma, semaî, divan, yıldız, kalenderîye geçilir, bunlarda en çok aşk ve sevda olmak üzere hemen her mevzudan bahsedilirdi."

Kadıköy sound ve ötesi

Mekân İstanbul, zaman hem çok uzak, hem çok yakın. Yakından başlayalım, mesela kantodan: Peruz hanım söylüyor, sevgilisi Çingene Cevdet'in aşkına: "Sandık şimşir, gümüş tepelik / Bu uşağı sevdim ilik mi ilik (...) Narası acı, yüzü yumuşak / Yangın var, yangın var! / Nerede? / Kıztaşı'nda, Kıztaşı'nda / Gönül evinde, gönül evinde..."

Biraz daha yakına gelelim, mesela "Kadıköy sound"a: *"Kadıköy'deki çalgılı kahvelerden birine Balatlı Çarkçı Ethem'le arkadaşlarını davet etmişler, onlar da kalkıp gitmişler. Fasıl başlayınca misafirlerin içindeki en usta manici olan Ethem'e Kadıköylüler rica etmişler, 'Kadıköy ayağı ile bir mani söyle' demişler. Ethem düşünmüş taşınmış, evirmiş çevirmiş, nihayet çalgıya işmar etmiş: 'Çalın.' Klarnet, çığırtma, çifte nara, darbuka ve zilli maşadan mürekkep takım hemen kısa bir mani havası yapmış, Ethem de şu maniyi söylemiş: 'Adam aman, dı-köye / Arzuladık ihvanı geldik şu Kadıköy'e / Müftü haraç keserken ne yapar kadı, köye?'..."*

Desenler: Ceren Oykut

Çiroz Ali, Perişan Halil, Zil İzzet, Dolmacı Mihran, Balatlı Nesim, Naracı Mehmet, Konik Mustafa, Kambur Ferdi, Karagümrüklü Rampi... Ama alemin Dylan'ı Dertli'ydi.

Zaman 1800'ler, anlatan Osman Cemal Kaygılı; kaynak, çalgılı kahvelerin, nam-ı diğer semaî kahvelerinin son tanıklarından ve semaîcilerinden biri: Üsküdarlı Vasıf (Hiç). Yaptığımız alıntılar, Osman Cemal Kaygılı'nın 1937 tarihli, sayfası az, kıymeti çok "İstanbul'da Semaî Kahveleri ve Meydan Şairleri" adlı eserinden. O Kaygılı ki, soyadı kanunu çıktığında halk edebiyatının abidelerinden Kaygusuz Abdal'la adaş olma hevesiyle gittiği nüfus dairesinde bir vatandaşın ondan önce davrandığını anlayınca "madem öyle, benimki Kaygılı olsun" demiş münevver bir zat-ı muhterem, bir romancı, bir tarihçi, bir halk edebiyatı tutkunuydu. Çalgılı kahvelerin nisyana kurban gitmemesini borçlu olduğumuz birkaç isimden biri olan Kaygılı'nın anısı önünde saygıyla eğilerek –ve italiklerin söz konusu ettiğimiz eserinden yaptığımız alıntılar olduğunu kaydederek– en başa dönelim...

Biz "Latin havası" dedik, o "İspanyol marşı" diyor, biz "grup" dedik, o "kahve muzıkası" diyor: *"Bir klarnet, bir çığırtma denilen ince tahta düdük, bir çifte nara, bir darbuka, bir zilli maşadan ibaret olan çalgılı kahve muzıkası..."*

Aşık kahvelerinde baştacı olan sazın, çalgılı kahvelerde yerini klarnete bırakmış olması sadece müzikal bir mevzu değil, ama onu şimdilik bir kenara bırakalım ve Kaygılı'nın az önce ballandıra ballandıra anlattığı "mani faslı"na bir göz atalım: *"Ayaklı maniler denilen bu maniler hep 'adam aman' diye başlar, ondan sonra yazılış ve söylenişte bir olan, fakat manâca ayrılan bir kelime –ki, bu manilerin kafiyesidir– söylenir, arkadan asıl mani olan iki mısra okunurdu."*

Çarkçı Ethem'in Kadıköy manisine "adam aman, dı-köye" gibi "manâsız" bir girizgâh yapıp Kadıköy kelimesini bölüp parçalamasının sebebi oymuş meğer. Kaygılı, bu söz cambazlığının, Çarkçı Ethem'in yanısıra, namlı isimlerinin bazılarını şöyle sıralıyor: Çiroz Ali, Perişan Halil, Beşiktaşlı Gedai, Zil İzzet, Dolmacı Mihran, Acem İsmail, Balatlı Nesim, Naracı Mehmet, Konik Mustafa, Kambur Ferdi, Kayıkçı İbrahim, Arap Hamit, Tersaneli Ahmet Reis, Karagümrüklü Rampi, Arnavudun Mehmet, Ayrancı Hamdi, Otakçıların Cevat, Arap Hikmet... Ama gerek aşık kahvelerinin, gerekse çalgılı kahvelerin en namlı şairi –o alemin Woody Guthrie'si veya Bob Dylan'ı– Dertli İbrahim'di. Tavukpazarı'ndaki aşıklar kahvesinde çalıp söyledikleriyle ünlenen Dertli'nin etkisi, çalgılı kahveler döneminde de sürüyordu:

"Çalgılı kahvelerde ara sıra divan şairlerinin eserleri de okunup çalınır, fakat bunların halk şiirleri-

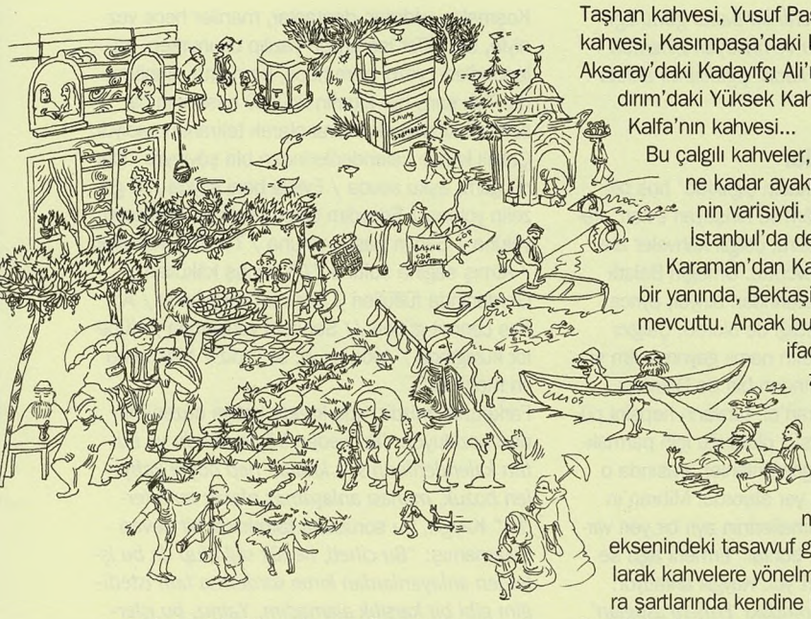

ne vezin ve eda itibarıyla en yakın olanları seçilirdi. Çalgılı kahvelerde Emrah, Zihni, Seyrani, Gevheri, Aşık Ömer, Kuloğlu adlarını bilmeyenler bulunabilirdi, ancak Dertli'yi hemen herkes bilir, tanır ve ona tapınırdı. 'Haraba kul olduk bezmi alemde / Dünyada olsak da bir olmasak da bir / Düşdük çare nedir dame alemde / Azad olsak da bir olmasak da bir' diye başlayan meşhur koşması çalınırken bütün başlar yere eğilir, gözler yarı kapanır, gövdeler put kesilirdi. Yine Dertli'nin 'Sakıya camında nedir bu esrar / Etti bir katresi mestane beni / Şarabı lalinde ne keyfiyet var / Söyletir efsane efsane beni' diye başlayan ve kesik kerem şeklinde bestelenip terennüm edilen koşması söylenirken kahvenin içi inim inim inlerdi."

Namlı kahveler ve protest gelenek

1600'lü yıllardan itibaren birçok Batılı seyyah, Osmanlı'daki kahve ve kahvehane kültürüyle ilgili gözlemlerini yazmıştı. Bu kayıtlara göre, kahvehaneler özellikle 16. ve 17. yüzyıldan itibaren sosyal hayatta önemli merkezler olmuştu. Ulla Heise, "Kahve ve Kahvehaneler" adlı araştırmasında şu saptamaları yapıyor: *"Kahvehanelerin sayılarının artması, 16. ve 17. yüzyılda toplumsal davranışlarda gözle görülür bir değişikliğe yol açar. Şehirlerde ve yerleşim yerlerinde erkekler için gece gündüz açık olan –ki bu Ramazan'da önemlidir– eğlence, oyun ve oyalanma olanakları sunan kamusal bir mekân doğmuştur. Kahveler 'amatör' müzisyenlerin toplandığı bir mekân olmanın yanında, parayla sahneye çıkan ve bu işi 'profesyonelce' yapan müzisyenlere de ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Batılı gezginlerin notlarına göre, Türk kahvelerinde müzikli eğlence 17. yüzyıldan itibaren çok sıradan bir olaydı."* Yine Heise'ye göre, *"canlı halk edebiyatının üretim ve sergilenme yerine dönüşmeyen kahve yok gibidir".*

1800'lerin İstanbul'unda, belli başlı semtlerin her birinde çalgılı kahve vardı, en ünlüleriyse şunlardı: Galata'daki Hendek kahvesi (en şatafatlı çalgılı kahvelerden biriydi), Eyüp Defterdar'daki Kâhya İsmail'in kahvesi (efsane ses Çiroz Ali orada çıkardı), Çeşmemeydanı kahvesi (adına düzülmüş bir mani vardı: "Adam aman, mey-dana / Aleyhimde laf istemem, dök efkârın meydana / Ahbabı arzulayıp geldim Çeşmemeydan'a"), Karagümrük'teki Uzun Ahmed'in kahvesi (bir başka efsane isim Deli Hakkı'nın mekânıydı), Beşiktaş'taki Zil İzzet'in kahvesi (Zil İzzet ünlü bir maniciydi), yine Beşiktaş'taki Paşa'nın kahvesi, Çukurçeşme'deki Taşhan kahvesi, Yusuf Paşa'daki Cinbon Ali'nin kahvesi, Kasımpaşa'daki Kâtip Ömer'in kahvesi, Aksaray'daki Kadayıfçı Ali'nin kahvesi, Yüksekkaldırım'daki Yüksek Kahvehanesi, Pangaltı'daki Kalfa'nın kahvesi...

Bu çalgılı kahveler, 1800'lerin ilk çeyreğine kadar ayakta kalan aşık kahvelerinin varisiydi. Aşık kahveleri sadece İstanbul'da değil, Zile'den Erzurum'a, Karaman'dan Kars'a, Anadolu'nun dört bir yanında, Bektaşilerin olduğu her kentte mevcuttu. Ancak bunlar, Fuad Köprülü'nün ifadesiyle "mahdut bir zümre edebiyatı değil, muhtelif zümreler arasında müşterek bir edebiyat mahiyeti" kazanmışlardı. Aşık geleneği, tekke kurumunun eksenindeki tasavvuf geleneğini tarzından ayrılarak kahvelere yönelmiş ve bu mekânların icra şartlarında kendine has bir tarz yaratmıştı. Aşık kahveleri, aynı zamanda toplumsal muhalefetin de kentlerdeki başlıca üsleriydi. Giderek artan sayıda muhariplikten esnaf ve zanaatkârlığa geçen yeniçeriler, filizlenen imalat sanayiinin yaratmaya başladığı kent proletaryası bu mekânlarda bir araya geliyordu. Bektaşi geleneğinin oluşturduğu zeminde, imparatorluğun otoriter siyasî-dinî ideolojisiyle giderek daha fazla çelişen bir sivil ve dünyevî fikir-ruh dünyası oluşuyor ve kendisini en münasip toplumsal mecra durumundaki kahvelerde ifade ediyordu.

Yeni nizam ve Bektaşi katliamı

1800'lere gelindiğinde iç ve dış çelişkiler keskinleşmiş, Osmanlı yeni bir düzen kurmayı zarurî görmeye başlamıştı. Bu yeni düzenin kilometre taşları, III. Selim döneminde Yeniçeri Ocağı'na alternatif olarak kurulan Nizam-ı Cedit adlı ordu, 1808'de kimi tarihçilere göre Osmanlı'nın Magna Carta'sı olan Sened-i İttifak, 1826'daki "vaka-i hayriye" –bunun aslında nasıl bir "vaka-i şeriye" olduğunu göreceğiz– 1839'da ilan edilen Tanzimat'tı. 1800'lerin ilk çeyreğinde imparatorluğun başkenti büyük isyanlara ve katliamlara sahne olacak ve yeni bir nizam kurulacaktı. Bu yeni düzende, aşık kahvelerinin, diğer adıyla saz kahvelerinin yerini çalgılı kahveler almıştı.

Duvarlara resimler asılırdı. 'Uyuyan sultanı öldürmeye gelen Arap delikanlı' (Othello), 'Maşukasını gemiye bindiren güzel oğlan' (Helena'yı kaçıran Paris) gibi...

Osmanlı'nın yeni nizamının şiarı, devlete "zeval" vermeden, yani otoriter hakimiyeti koruyarak siyasî ve askerî aygıtı modernize etmekti. Bu da Osmanlı'yı "yozlaşmış" ve "köhneleşmiş" bir kurum olan Yeniçeri Ocağı'yla karşı karşıya getiriyordu. Resmî tarihin "yozlaşma" dediği, yeniçerilerin muhariplikten uzaklaşarak sivilleşmesiydi, "köhneleşme" ise ocağın savaşlarda gerek teknolojik, gerek psikolojik olarak –şehitlik eski cazibesini kaybetmişti– yetersiz kalması.

1700'lerin sonlarında III. Selim'in Nizam-ı Cedit adlı yeni bir ordu kurmasıyla başlayan yeniçeriliğin tasfiye süreci –bu süreçte ulema hep iktidarın yanındaydı– 1826'da II. Mahmut tarafından gerçekleştirilen kıyımla –"vaka-i hayriye"– noktalanacaktı. Kaldırılan Yeniçeri Ocağı'nın yerine kurulan ordunun adı, yaşanan çelişkiyi özetliyordu: Asakir-i Mansure-i Muhammediye ya da kısaca Muhammed'in Askerleri.

1826 katliamı, binlerce yeniçerinin yanısıra yeniçerilikle alâkası kalmamış ya da hiç olmamış Bektaşileri de kapsayacak ve ders kitaplarındaki ifadeyle "Haliç kızıl akacak"tı. Bektaşi kültürünün mührünü taşıyan aşık kahveleri de bu katliamdan payını alacak, yerle yeksan edilecekti. Mayasında Hacı Bektaş-ı Veli olan yeniçeriliğin kaldırılmasıyla birlikte Bektaşilik de yasaklanmıştı, ancak bu yasak, IV. Murat'ın içki yasağı misali, kısa ömürlü olmaya mahkûmdu. Aşık kahveleri, Bektaşi deyişiyle söylersek, "don değiştirmiş" ve semaî kahveleri ya da çalgılı kahvelere dönüşmüştü. Bu arada, aşık geleneğinin –tabiri caizse "protest" geleneğin– simgesi olan saz da yerini klarnete bırakmıştı.

Güller, resimler, bülbüller

1826'yla Tanzimat'ın ilan edildiği 1839 arasında oluşmaya başlayan ve hızla yaygınlaşan çalgılı kahvelerdeki ortamı Üsküdarlı Vasıf, Reşat Ekrem Koçu'ya şöyle anlatıyor:

"Elvan kağıtlardan güller ve zincirler yapılır, kahvehanenin tavanı, göbek göbek yahut beşik örtüsü şeklinde bu rengârenk zincirler ve güllerle donatılırdı, öylesine ki, tavanın tek tahtası bile görülmezdi. Bir köşede çalgıcılara mahsus bir yer ayrılırdı. Zeminden yüksekçe bir set yapılır, güzel güzel resimler ve renkli kağıtlarla donatılırdı. Bu şanomsu çalgıcı yerinin arkasında da çalgıcıların sazlarının asılması için birkaç çivi çakılır, setin üstüne de çalgıcılara mahsus münasip miktarda iskemle konulurdu. Kahvehanelerin duvarlarına da o zamanlar pek makbul olan resimler asılırdı. Mesela, 'Uyuyan sultanı öldürmeye gelen Arap delikanlı' (Othello), 'Maşukasını gemiye bindiren kız gibi güzel oğlan' (Helena'yı kaçıran Paris), 'Kız Kulesi', 'Fenerbağçesi', 'Rumelihisarı' gibi... Ayrıca, en azından üç-dört tane büyük ayna asılır, bu resimlerin ve aynaların etrafı da rengârenk güller ve zincirlerle süslenirdi."

Peki, bu kahvelerin müdavimleri kimlerdi? Kaygılı, çalgılı kahvelerdeki oyuncuları anlatırken önemli bir ipucu veriyor: *"O devirlerde oyuncuların en ustaları Rampi İbrahim, Arap Hamit ve Sultanhamamlı Bacaksız Şevki'ydi. Bunlardan sonra şunlar gelirdi: Zeytinburunlu Naracı Mehmet'le arkadaşı Arap Osman. Naracı Mehmet hem söyler, hem oynardı. Yakışıklı, şık giyinen bıçkın bir delikanlıydı. Arap Osman ise sesi fena olduğu için söyleyemez, sade oyun oynardı. Mehmed'in çiftetelli oyunu, Arap Osman'ın da 'Oh yalel, yalel'iyle 'Helvacı oyunu' pek beğenilirdi. Semaî kahvelerinin gözde ve çevik oyuncularından biri de Feshaneli Kel Mehmet'ti. Bembeyaz, sakız gibi entarisi ve ince basmadan pembe hırkasıyla gelir, öyle oynardı. Garip değil mi, o zamanlar erkeklerin çoğu mahalle kahvelerine, misafirliğe, çarşıya, pazara entari ve hırka ile giderlerken bu semaî kahvelerine Kel Mehmet'ten başka kimse o kıyafetle gelmez, hepsi de ceket, pantolon ile gelirdi."*

Çiroz Ali efsanesi

Nasıl ki aşık kahveleri dendiğinde ilk akla gelen Dertli'ydi, çalgılı kahve dendiğinde de söze Çiroz Ali'den başlanırdı. Efsane, Eyüp-Defterdar'da, dönemin namlı çalgılı kahvelerini sayarken adını andığımız Kâhya İsmail'in kahvesinde doğmuştu. Tarih 1886, Çiroz Ali 17'sindeydi. Koçu'nun ifadesiyle, *"Çiroz Ali'yi pek çabuk büyük şöhret yapan evvela sihirkâr tatlı sesi olmuştu. Muhit kalabalık, hareketli, canlıydı, adı süratle kolayca yayıldı".*

Çiroz Ali'nin "sihirkâr" sesinin dışında çok önemli bir marifeti vardı. Onu da Kaygılı'dan dinleyelim: *"Mani, semaî, koşma, kalenderî, divan, yıldız... Divanlar kâh koşma gibi '6-5', kâh da aruz yazılırdı. Yıldıza gelince o 'müstezad'a (bir gazel biçimi) benzeyen bir şeydi. Bunların söyleniş ve çalış tarzları çok güçtü. Hele yıldızı herkes söyleyemezdi, çünkü makamı ötekilerden büsbütün başkaydı. Bu tarzların hepsini birden pürüzsüz okuyanları parmakla gösterirlerdi ki, bu isimlerin en başında Çiroz Ali ile Dolmacı Mihran, Çarkçı Ethem, Arnavudun Mehmet, Tersaneli Osman Nuri, Otakçıların Cevad'ın geldiğini söylerler... Çiroz Ali, çalgıcı kahvelerin en namlı bülbüllerinden biriydi, okuduğu semaîler ve maniler, omuzdaşlarının hiçbirininkine benzemezdi."*

Kaygılı'nın hayıflanarak belirttiği gibi, ne yazık ki, Çiroz Ali'nin kendi düzdüğü manilerden hiçbiri günümüze gelemedi. Terk ettiği hamisi Kahya İsmail'e yazdığı manzum mektup haricinde:

"Çiroz idim döndüm demir maşaya / Darıca'dan geldim Haydarpaşa'ya / Meğer ağabeyim karşı çıkmamış / Gafil bilmez Ali kaç gün yaşaya // Hekim deva bulmaz bendeki derde / Dayılarım sorar paralar nerde / İsmail ağabeyim dahi unutmuş / Gözlerime inmiş bir kara perde..."

Eşi görülmemiş bir cenaze alayı

Çiroz Ali, varlıklı bir ailenin oğluydu. *"Delikanlılığına kadar evde uşaklar, halayıklar arasında ve naz ve naim içinde büyüyen bu ince, çelimsiz çocuk genç yaşında tulumbacılığa heves etmiş, kısa zamanda hem gözde bir tulumbacı, hem de çok sevilen bir semaîci olmuştu. Yakışıklı ve sesi güzel olduğu için İstanbul'daki hemen bütün çalgıcı kahvelerinde el üstünde tutulur ve o hangi semaî kahvesinde okursa yüzlerce meraklısı oraya akardı."*

Ne var ki, Çiroz Ali'nin kaderi genç ölüp yakışıklı kalan star'lara benzeyecekti. 1896'da, Kahya İsmail'in Kahvehanesi'ne ilk adım atışından sadece on yıl sonra, henüz 27 yaşındayken göçüp gidecekti. Cenazesi, o on yıl içinde gönüllerde nasıl taht kurduğunu gösteriyordu.

"Çiroz Ali'nin genç yaşında ölümü semaîcilik alemini pek çok müteessir etmiş ve kendisine o zamana kadar İstanbul'da eşi görülmemiş parlak ve orjinal bir cenaze alayı yapılmasına sebep olmuştur. Yüzlerce tulumbacı, öğleye bir saat on dakika kala Bakırköy'den aldıkları tabutu tam öğle vakti Eyüp'e ulaştırmışlar. Ulaştırmışlar amma, cenaze herkesin cenazesi gibi gelmemiş, içinde bir çok da hıristiyan ve yahudi bulunan yüzlerce tulumbacı, Bakırköy'den Eyüp'e kadar 'açık ayak' denilen bir tulumbacı koşusuyla getirmişler ki, bu kadar uzun yolu o kadar insanın hem de omuzunda tabut olduğu halde hep açık ayakla yürümesi tulumbacılık sporunun en güçlerinden biridir. Çiroz Ali'nin cenazesi çiçekli ve çemenli bir bahar günü Eğrikapı'dan geçerken islâm ve hristiyan evlerinin pencerelerinden kopan kadın çığlıklarını anlata anlata bitiremiyorlar."

Ermeni ağzı semaîler

"Pencerelerden kopan kadın çığlıkları" hoş bir mübalağa olsa da, "islâm ve hıristiyan evleri" ifadesi fazla değil, eksik. Zira, çalgılı kahveler aleminde Museviler de mevcuttu. Örneğin Balatlı Nesim ünlü oyuncularından biriydi, ayrıca mani söylediği de olurdu. Çalgıcı kahvelerin namlı gayrımüslim simalarından biri de Dolmacı Mihran'dı, tarzların hepsini pürüzsüz okuduğu için parmakla gösterilenler arasında o da yer alıyordu. Mihran'ın semaîlerinin ayrı bir yeri vardı, bunlar "Ermeni ağzı semaîleri"ydi. Kaygılı anlatıyor: *"Eski halk şairleri zamanındaki 'Ermeni aşuğları' gibi bunlarda şive ve lehçe biraz değişir, kendine mahsus bir başkalık, bir ahenk gösterirdi. Hatta Dolmacı Mihran gibi meşhur Ermeni semaicileri, sırf Ermeni ağzı semai okumaları için birçok çalgılı kahvelere davetle götürülür, kendilerine çok itibar edilirdi."*

Dönemin Ermeni ağzı semaîlerinin ünlülerinden biri şöyle başlıyordu:

'Efendim huu, nasibim buuu / Tecellim taksirat yahuuu / Ciğer yandı kebap oldu yetiş ahbap bir içim suuu / Ne eshaptan beni terkeyleyüp ağyar ile kaçtı / Niçin kılmaz bana insaf o taş kalpli ahuuu'..."

"Çiroz'un cenazesi çiçekli ve çemenli bir bahar günü Eğrikapı'dan geçerken islâm ve hristiyan evlerinden kopan kadın çığlıklarını anlata anlata bitiremiyorlar."

Kalenderîler ve destanlar

Çalgılı kahvelerdeki en gözde nazım şekilleri kalenderîler ve destanlardı. Maniler, koşmalar, semaîler tek kişi tarafından, kalenderîlerse en az üç kişi tarafından bir ağızdan okunurdu: *"Üsküdarlı Vasıf, Acem İsmail, Zil İzzet, Çiroz Ali, Arnavudun Mehmet bir araya gelip hep bir ağızdan kalenderî okumaya başlayınca bu pek eşsiz, menentsiz bir manzara halini alır ve dinleyenler baştan başa mestolurdu."*

Çiroz Ali'nin cenazesi

Koşmalar, yıldızlar, destanlar, maniler hece vezniyle, semaîler ise aruzla yazılıp okunurken, kalenderîlerin vezni hem hece, hem aruz olabiliyordu. Tek şart, her kıtanın üçüncü mısraının bir sonraki kıtanın ilk mısraı olarak tekrarlanmasıydı. Çalgılı kahve kalenderîlerinden biri şöyleydi: "Derdü gam, aşku sevda / Eyledi beni şeyda / O güzelin yoluna / Edeydim canım feda // O güzelin yoluna / Saçım başım yoluna / Taramış kâkülleri / Atmış sağına soluna // Taramış kâkülleri / Gerdanında fülfülleri / Sanırsın yanağında / Açmış cennet gülleri // Sanırsın yanağında / Küpeler kulağında / Ayda ay yıl, ay yıldız / Mahcemalin mahitap."

Farketmişsinizdir, son kıtada kafiye düzeni birden bozuluyor: *"Bu neden böyle olurdu ve bütün kalenderîlerin son kıtaları hep böyle kafiyeleri bozuk, manası anlaşılmaz olarak mı biterdi?"* Kaygılı, bu sorusuna tatminkâr bir cevap bulamamış: *"Bu ciheti, henüz sağ olup da bu işlerden anlayanlardan kime sordumsa tam istediğim gibi bir karşılık alamadım. Yalnız, bu işlerden en iyi anlayanlardan Otakçılarlı semaîci Cevat diyor ki, 'neden böyle bittiğini ben de bilmem, çalgılı kahvelerin kalenderîleri böyle yazılır, böyle okunurdu'..."*

Kalenderîyle birlikte en gözde nazım biçimlerinden olan destan, yaşanmış olayları kayıtlara geçirir, manzum bir gazete haberi –kimi zaman bir üçüncü sayfa haberi– gibi naklederdi.

"Eski külhanbeylik edebiyatının epik kısmına girebilecek ne kadar vaka varsa hemen hepsinin bu kahvelerde birer destanı yapılmış ve bunlar kâh hiddetler, tehevvürler, küfürler, naralar kâh ah'lı, of'lu, gözyaşları içinde yıllarca okunup dinlenmiştir."

Bu destanların en ünlüleri şunlardı: "Çiroz Ali'nin ölüm destanı", "Yorgancı Sadık destanı", "Pamukçu İhsan beyin destanı", "Feshane'de makina arasında kalıp parçalanan Atıf'ın destanı", "Yemen destanı", bir esrarkeşin hülyalarını mizahî dille anlatan "Esrarkeşlerin destanı", bir zamparanın macerasını tasvir eden "Zampara destanı", İstanbul depremini anlatan "Büyük hareket-i arz destanı", evli bir erkeğin karısının hakimiyeti altına girişini anlatan "Er-Avret destanı", feci bir cinayeti anlatan "Komiser Hüsamettin'in destanı"...

Mum söndüren darbukalar

Maniler, semaîler, koşmalar, kalenderîler, destanlar; bunları yazanlardan, söyleyenlerden söz ettik, çalanlara sıra gelmedi bir türlü. Maalesef elimizdeki kayıtlarda çalgılı kahve müzisyenlerine dair bilgi birkaç ünlü darbukacıyla sınırlı: Sultanhamamlı Tesbihçi Halit, Sarı Hayri, Sadık, Mithat... Bu isimlerden efsane mertebesine çıkan Tesbihçi Halit'ti, çaldığı darbukayla mum ve lamba söndürdüğü rivayet edilirdi:

"Darbukanın ağzını bir yanan muma yahut lambaya tutunca parmaklarının deri üzerindeki çok hızlı hareketinden hasıl olan rüzgar, darbukanın ağzından çıkarken yanan mumu yahut lambayı söndürürdü. Sonra Halit, darbuka denilen ve parmaklarla çalınan o basit dümbelekle

adeta perdeli çalgıların çaldığı havaları tıpkı notasıyla çalıyormuş gibi aynen çalardı ki, bu cidden büyük maharet sayılırdı ve böyle usta darbukacılar çalgılı kahvelerde el üstünde tutulurdu. Bu darbukacılarla zilli maşacıların içinde de bazı iyi maniciler, semaîciler vardı."

Kafiyeli muammalar

Çalgılı kahvelerin programları "muammalar"la sona ererdi. Bunlar bir nevi bilmeceydi, üç ya da dört köşeli süslü bir tahtanın üzerine yazılıp kurdeleler ve çiçeklerle süslenir, sonra da kahvenin tavanına asılırdı. Bu muammaları çözenlere, o günlerin deyişiyle "halledenlere" bir liradan on liraya, zorluk derecesine göre değişen ödüller verilirdi. Ve bu becerikli zatların isimleri, Kaygılı'nın ifadesiyle, *"bütün çalgılı kahvelerde aylarca çalkalanırdı"*.

Efsaneye göre, muammaların en zor olanını, 19. yüzyılın en büyük saz şairlerinden Dertli İbrahim Tavukpazarı'ndaki aşıklar kahvesinde çözmüş ve "saz şairlerinin reisi" ilan edilmişti. Dertli'den sonra gelenler arasında en meşhur muammacılar Yaylalı Halim'le Deli Hakkı'ydı. Usta manici ve semaîci Zil İzzet de dönemin kalburüstü muammacılarındandı. Zil İzzet'in "kayık küreği" manâsına gelen muammaası şöyleydi: "Geçen bir nesne gördüm, sallanır biruh durur / Kim ona el vurursa kuyruğuyla sallanır / Bunun canlı oluşu dur dibinden bağlıdır / Bu muamma değil, lâkin bir ağacın dalıdır."

Aynı Zil İzzet, 1904'de, şu maniyle varlıklı dostlarından eski elbiselerini kendisine vermelerini rica etmişti: "Adam aman, ki-meski / İhvanlar ihsan eder bizlere eski meski / Onların eskileri giymekle eskimez ki."

Kafiyesiz muammalar

Gelelim kafiyesiz muammalara: Peki ne oldu bu kahvelere? Manilere, semailere, koşmalara, kalenderîlere, destanlara? Ve onların yaratıcılarına, icracılarına, dinleyicilerine? Evet, "nereye gitti o güzel insanlar?"

Atları yoktu, tezgâhları vardı –hem imalat-zanaat anlamında, hem esnaflık anlamında. Aşık kahvelerinin ve onların halefi olan çalgılı kahvelerin şair ve müzisyenleri, yaşadıkları semtler, etnik kökenleri ve fiziksel özelliklerinin yanısıra zanaatlarıyla, meslekleriyle anılıyorlardı.

Atlarına binip gitmediler, katledildiler. İlk katliam 1826'daydı, Yeniçeri Ocağı kaldırılırken aşık kahveleri de dümdüz edildi, ekseriyeti yeniçeri olmak üzere 20 bin kişi katledildi. Ama, siviller bir yana, yeniçerilerin önemli bir bölümü de başta esnaf ve zanaatkârlık olmak üzere askerlik dışı alanlara yönelmişti. 17. yüzyıldan itibaren her yirmi-otuz senede bir kazan kaldıran yeniçeriler, zaman içinde üç temel hak elde etmişlerdi: Önce kışla dışında yaşama hakkını, ardından evlenme hakkını ve sonra da savaş zamanı haricinde askerlikten başka işlerle iştigal etme hakkını...

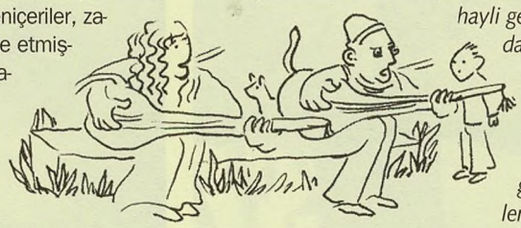

18. yüzyıl sonu, 19. yüzyıl başı itibarıyla yeniçerilerin kayda değer bir kısmı esnaf ve zanaatkâr olmuştu. Evi barkı, işi gücü olan insanlardı artık, savaşmaya gönülleri yoktu. Nitekim, 18. yüzyılın sonlarında işi "harp istemezük"e, hatta ve hatta "Padişahın, Osmanlı hanedanından olması şart mıdır?"a vardırmışlardı!

14. yüzyılın sonlarında kurulan Yeniçeri Ocağı'nın insan kaynağı, istila edilen Balkan illerinden cebren alınıp İstanbul'a getirilen ve devşirilen hıristiyan çocuklardı. İslâm'a devşirilmeleri Bektaşilik üzerinden gerçekleştiriliyordu, zaten Yeniçeri Ocağı'nın "pîr"i Hacı Bektaş-ı Veli'ydi. Tarihçi Taner Timur'un vurguladığı gibi, Osmanlı'nın Yavuz Sultan Selim'e dek, dinî ideolojisi "şeriat" değil, tasavvuftu. Halifeliğin Osmanlı'ya geçişinden sonra da en modernist ve/veya yobaz sultanlarda bile etkisi süren, izleri görülen bir gelenekti bu.

19. yüzyıla gelindiğinde, yeniçeriler, imparatorluğun ticaret ve zanaat erbabı gayrımüslim kesimlerle iç içe geçmiş, bir ayağı sivil alanda olan bir zümreydi artık. Osmanlı ya bu zümreyle iktidarı paylaşacaktı ya da onları ortadan kaldıracaktı. Resmî tarihte "Vakayı Hayriye" diye anılan 1826 katliamı, 1980'lerin arefesindeki Çorum ve Maraş katliamlarını andıran bir şekilde başlamıştı. İstanbul halkı yeniçerilere ve onların sivil uzantılarına karşı kışkırtılmış, camilerden çağrılar yapılmış, yeşil bayraklar fora edilmiş ve kan gövdeyi götürmüştü.

Tantana Mustafa'nın Kahvesi

1970'lerin Rami'sindeki Tantana Mustafa'nın kahvesi, 1870'lerin çalgılı kahvelerinin halefi, bugünkülerin de selefi addedilebilir pekâlâ.

Düzenin yabancılaşması

Aşık kahvelerinden söz eden kaynaklar 1826'yı sessizce geçip 1839'u, yani Tanzimat'ı bir nevi milât addediyor. Kaygılı da muaf değil bu "çarpıtma"dan:

"Aşık tarzı denilen saz şiiri Tanzimat'la birlikte hayli gevşemiş ve biraz daha zaman geçince, Tavukpazarı'ndaki aşık kahvelerinden İstanbul'un çalgılı kahve denilen yerlerine sığınarak oralarda aslını muhafaza etmekle beraber, şeklini az çok değiştirmek suretiyle 1919-1920 yıllarına kadar devam edebilmek imkânını bulmuştur. Vakıa, eski aşık kahvelerinin başka bir şekilde devamı demek olan çalgılı kahveler, 1908 inkılâbından sonra hayli sarsılmış, yalpalamış ve 1910'dan sonra büsbütün sönmeye yüz tutmuşsa da, yine köşe bucakta tek tük yaşayan bu kahveler büyük harp sıralarında bile tamamıyle kapanmamış ve ancak 1920 senesinin sonlarına doğru ortadan kalkmıştır."

İlk katliam 1826'daydı, ikincisiyse 1838'de, Tanzimat'tan bir yıl önce vuku bulmuştu. İkincisi iktisadî bir katliamdı. 1838'de imzalanan Osmanlı-İngiliz Ticaret Anlaşması, endüstri devrimini gerçekleştirmiş İngiltere'nin ucuz sanayi mamûllerine kapıyı açıyor, indirilen gümrük duvarları Osmanlı'nın mevcut imalat sanayiinin çöküşünü hazırlamaya başlıyordu. 1838'i müteakip birkaç yıl içinde Batı'nın diğer sanayi ülkeleriyle yapılan benzeri liberal anlaşmalar Osmanlı'nın üretici güçlerinin tasfiyesine yol açıyor ve 1881'e gelindiğinde, Muharrem Kararnamesi'yle Osmanlı iflas bayrağını çekiyor, ünlü Düyun-u Umumiye dönemi başlıyor, devletin maliyesi o günün IMF-Dünya Bankası'na teslim ediliyordu.

İdris Küçükömer'in "Düzenin Yabancılaşması"nda enine boyuna tahlil ettiği bu sürecin yarattığı işsizlik ve yoksulluk, tüm toplumsal hayatı ve bu arada çalgılı kahveleri de çökertiyordu. Bu iktisadî şartlara II. Abdülhamit'in istibdat rejimi de eklenince, çalgılı olanlar bir yana, şehrin bütün kahveleri sessizliğe gömülüyordu. 1908 devrimini izleyen günlerde patlak veren gerici ayaklanmanın –31 Mart vakası– yarattığı iç savaş durumu, ardından 1912'de başlayan Balkan savaşı, 1914'te çıkan Birinci Dünya Savaşı, 1918'de İstanbul'un işgali, çalgılı kahvelerin varoluş şartlarını adım adım ortadan kaldırıyordu...

Neyse ki, mum sönse de yalım sürüyor. Aşık kahveleri, tek tük de olsa Anadolu'da varlığını devam ettiriyor, İstanbul'daysa çalgılı kahveler "don değiştirmiş" olarak icrayı sanat eyliyor.

Öyküsünü Roll'un ilk sayısında naklettiğimiz 1970'lerin Rami'sindeki Tantana Mustafa'nın kahvesi, 1870'lerin çalgılı kahvelerinin halefi, bugünkülerin de selefi addedilebilir pekâlâ. Yegâne halef-selef orası değil elbette, ama Hardal gibi bir rock grubunun doğum yeri olduğu için ayrı bir yeri var gönlümüzde. Yoksa, başka semtlerde, başka kentlerde daha ne "tantana"lar vardı kim bilir...

Sözümüzü, Osman Cemal Kaygılı'ya nazire yapıp Acem İsmail'in bir manisiyle bağlayalım: "Adam aman, ka-çalım / Müsaadeniz olursa artık buradan kaçalım / Lâkin bizim kaçmamızdan gelmesin halka çalım."

Derleyen: ***Yücel Göktürk***

YENİ DALGAYI OLUŞTURURKEN

Birinci sayımızdaki Radikal Distorsiyon başlıklı yazının üzerine bir kat daha çıkmanın zamandır. Erdir Zat, New York'tan döner dönmez havayı koklamaya başladı ve geçti makinasının başına... Şehrimizin müziği nerden gelip nereye gidiyor? Oldurabildik mi, olduramadık mı? Tarihsel ve sosyo-ekonomik bir perspektiften un, yağ, şeker imkânı araştırması... Helvacılara (yapanlara da, yiyenlere de) duyrulur...

SANCILI AMA HAKİKİ

Neo-liberalizmi 1945'te, 2. Dünya Savaşı sonrasında uluslararası statükonun oluşumuyla başlayan bir süreç, küreselleşmeyi de bu sürecin son aşaması olarak tanımlayan akademik analizlere sıkça rastlanır. Kapitalist ve sosyalist bloklar arasındaki Soğuk Savaşı bu perspektifin içine yerleştirdiğiniz zaman, günümüzde beliren birçok olguyu yakın tarihteki gelişimi içinde takip etmek kolaylaşır. Sözgelimi ilk sayısal sistemlerin oluşması kadar eskiye uzanan bilgisayar tarihi, 20. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren kıvam kazanır, II. Dünya Savaşı'ndan sonra iyice hızlanır ve uzun süre bilim insanlarıyla ileri teknoloji avantajını elinde tutmaya çalışan gizli servislerin, militarist kurumların, çokuluslu çıkar çevrelerinin ve casusların arasında geçen "küresel" bir dalaşma olarak ilerler. Düşünen makinayı kim geliştirecek? G8'i oluşturan ülkelerin her biri bu tarihe kendince katkılarda bulunmuştu.

Ama bilgisayar tarihi 70'lerde keskin bir sapma gösterip teknokratların elinden kaydı. Kaliforniya'da yaşayan iki hippi mühendis, Steven Wozniak ve Steve Jobs kendi olanaklarıyla bugün PC denen ilk kişisel bilgisayarları geliştirdi. Amerika'nın hümanist kuşağını temsil eden bu iki bilim adamı bilgisayarı devletin gizlice yürüttüğü "müthiş proje" olmaktan çıkarıp hayatı yeniden düzenleyebilecek bir imkân olarak toplumsal yaşama kazandırdı. Tabii ileride oluşacak devasa küresel pazardan habersizdiler. Amerika'da bireysel yaratıcılık kapitalizmin koruması altındadır. Kâr ilkesi yaşamı belirler. Nitekim 1980'lerde Reagan-Thatcher iktidarı altında başlayan küreselleşmenin temel elementlerinden biri gündelik kullanıma yönelmiş dijital teknoloji oldu. Wozniak bilim adamı kaldı, Jobs ise Apple'ın sahibi.

Deleuze-Guattari ikilisinin deyimiyle "kapma aygıtı" kapitalizmin yaşamsal fonksiyonudur. Karmaşık ve hantal bir mekanizma olan kapma aygıtı kapitalizmin dışında oluşan her şeyi ele geçirip kapitalistleştirir. Kişisel bilgisayar düşüncesinin başlangıçta içerdiği toplumsal kalkınma önerileri böylece pazarlama stratejisinin unsurları haline gelir. Eğitim devrimi yerine "eğitimde devrim" olur. Bu noktada 80'lerin sonunda başlayan kişisel bilgisayar furyasıyla, 1950'lerde elektrikli gitarın yaygınlaşması arasında birçok paralellik kurulabilir. İkisi de pop kültürü biçimlendirdi...

Günümüz müzisyeni bilgisayarı yaygınlıkla kullanıyor. Birkaç dijital ekipman ve bilgisayardan oluşan ev stüdyoları profesyonel kalitede ürün çıkarabiliyor. En önemlisi bu tür stüdyolar ekonomik olarak erişilmez değil. Müzik üretimi artık çok daha kolay. Ama müziğin sorunları üretimden ibaret değil. Cengiz Özkan yakınlarda yeni albümünün "bilgisayarda yapılan müziğe" karşı bir tavır olduğunu söylüyordu. Türkiye'de popüler müzik neredeyse kıpırdayamaz bir halde kendi kendini tekrar ediyor. Olduğu yerde zıplayarak hareket yaratıyor. Bırakın popçuları, türkücüler bile artık pazara "alaturka house" ritmleri eşliğinde çıkmaya başladı. Müziğin bilgisayara kaydedilmesine kimsenin itirazı yok. Özkan'ın kastettiği yapısal bir sorun, bir çürüme, bir "karakter yoksunluğu" hali...

On yıl öncesinin dünyasında, 90'ların yaratıcı atmosferiyle gelen müzikal çoğullaşmayı "makro füzyon" kavramıyla karşılamaya çalışmıştık. Bugün bu kavram var olan durumla ilişkilendirildiğinde ürkütücü bir his bırakıyor. "Makro" düzeyde bir şeyler yaşandığı kesin ama buna "füzyon" diyebilir miyiz? Müzikte füzyon derken, iki ya da daha fazla elementin kaynaşmasından ortaya çıkan ve kendisini oluşturan bu elementlere benzemeyen, belki onlardan iz taşıyan ama farklı olan, başka olan bir durumu, bir süreci veya bir ürünü anlıyoruz. Sözgelimi Miles Davis'in 60'larda kurduğu elektrik orkestrayla yaptığı albümlerde bunu görebiliriz. Brooklyn Funk

"İstanbul Hatırası"nda manifestik biçimde ilan edilen çoğulcu yeni dalgayı kuvvetlendirmeliyiz. Pazarın neler beklediğini bırakıp cevherin kendisini ortaya koymalıyız.

Aynur

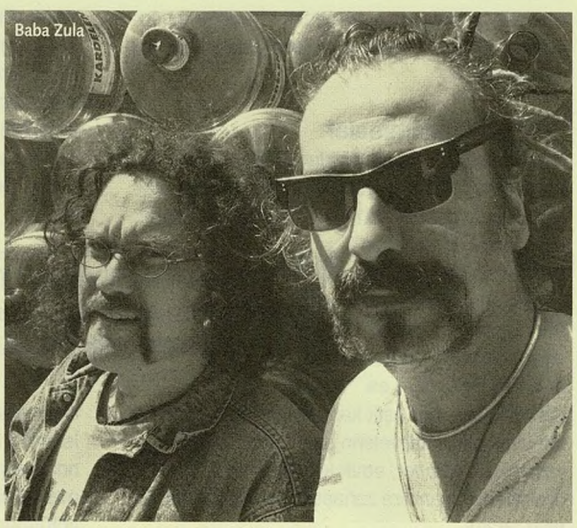
Baba Zula

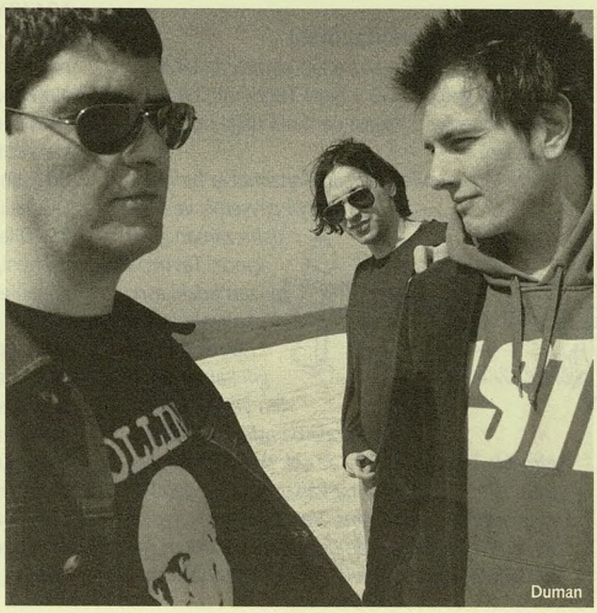
Duman

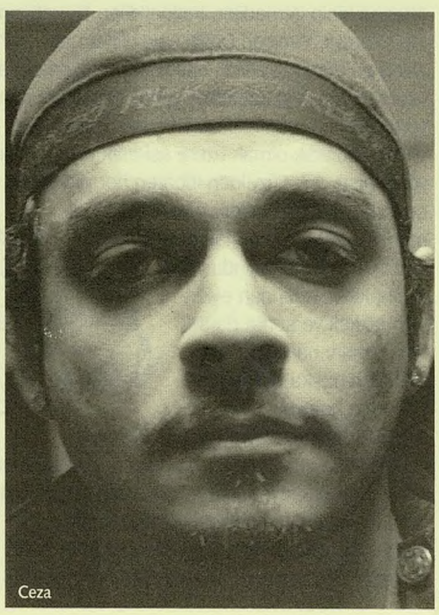
Ceza

Essentials ile Laço Tayfa'nın buluşması da bunun tersine güzel bir örnek olabilir: Canavar gibi iki orkestra albüm boyunca çalmak için ötekinin bitirmesini bekliyor. Bir türlü birlikte çalmıyorlar. Frank Zappa böyle bir fırsatı ele geçirseydi herhalde tozunu attırırdı. Tek başına Laço Tayfa'ya bakarsak "füzyon" denen nesneyi gerçekleştirdiklerini görürüz. Davul-bas ikilisini geleneksel Rumeli orkestrasıyla kaynaştırmışlardır. Hakeza Brooklyn Funk Essentials da siyah müzik türlerini funk tezgahında elden geçirmiş bir füzyon grubu olarak görülebilir. Yani sorun bir müzikal mimari sorunu...

Öte yandan Cengiz Özkan'ın karşı çıkışında yalnız olmadığını belirtmeliyiz. Fatih Akın'ın "İstanbul Hatırası" filminde altı çizilen müzikal devinim pazardaki bayağılığa karşı pekâlâ bir alternatifin oluştuğunu gösteriyor. Akın'ın filme aldığı müzisyenlerin bu durumu yeterince yansıtıp yansıtmadığı, orada olması gereken ama olmayan müzisyenlerin varlığı, batı pazarına yönelik ürünlerin öne çıktığı tartışıldı; tartışılsın. Ama filmi sırf bu gerekçeyle yok saymak başka bir olguya tekabül ediyor. Çünkü her şeyin ötesinde "İstanbul Hatırası"nın ortaya koyduğu bir İstanbul ruhu var. Zaten ne gelecekse buradan gelecek. Baba Zula'dan, Aynur'dan, Ceza'dan, Duman'dan...

Deleuze-Guattari ikilisi "kapma aygıtı"nın karşısına göçebenin "savaş makinası"nı yerleştirir. Göçebe savaş makinasını "savaşmamak" daha doğrusu "savaşı uzakta tutmak" için oluşturur. Çünkü savaş makinası olan bir topluluğa kolay kolay kimse saldırmak istemez. Kapma aygıtı savaş makinasıyla direkt olarak yüzleşmek yerine onu dolaylı olarak ele geçirir ve kendi yararına kullanır. Postmodern dünyada göçmenleşmiş göçebelik, emeğin dünya metropollerindeki nüfus hareketlerinden izlenebilir. Amerika'da Porto Rikolular, Meksikalılar, İngiltere'de Jamaikalılar, Fransa'da Cezayirliler veya Almanya'da Türkler; bu grupların her biri günlük hayatta kurdukları kültürel savaş makinasıyla ayakta kalır ve bu makinanın motoru müziktir. Uzatmadan söylersek, sözgelimi Mano Negra bir savaş makinasıdır. Daha primitif bir örnekle Buena Vista Social Club da bir savaş makinasıdır. Burada "savaş" kavramının doğal olarak kafa karıştırıcı etki yaratmasından bir sorun doğabilir. Aynı olguya Deleuze-Guattari'nin analizinden uzaklaşıp Negri-Hardt ikilisinin önerdiği "çokluk" kavramına da yaklaşabiliriz. Küreselleşmeyi gerçekleştiren İmparatorluğa karşı yığınlar, çokluklar, temsiller, farklılıkların bir araya gelişi...

Bütün bunlar derinlemesine açılmayı bekleyen konular. Ama müziğin hiçbir çağda olmadığı kadar öne çıktığını biliyoruz. Zaman çalışma zamanı. Bush iktidarının ideologlarından Huntington'ın "Uygarlıklar Çatışması" kuramının merkezine yerleştiğimizden beri dünya bizim ne hissettiğimizi, ne düşündüğümüzü merak ediyor. Özgün, kendi gibi olan, taklit etmeyen, karakter sahibi ürünleri arttırarak "İstanbul Hatırası"nda manifestik bir biçimde ilan edilen çoğulcu yeni dalgayı kuvvetlendirmeliyiz. Pazarın neler beklediğini bir kenara bırakıp cevherin kendisini ortaya koymalıyız. Kâr ilkesinin tersine toplumsal sevinç ilkesini, giderek kâr ekonomisi yerine mutluluk ekonomisini benimseyen uluslararası karşı kültür, 60'lardan beri hayatın birçok alanında alternatifler geliştiriyor. Müzik bunların tükenmeyen harcı. Behçet Necatigil'in dediği gibi, "işimize bakalım."

Erdir Zat

RADİKAL DİSTORSİYON

Rock'un enternasyonal bir şemsiye olduğunu içinde bulunduğumuz neo-liberal çağda çok daha net görebiliyoruz. Rock, 20. yüzyılda oluşan dünya kültürünün devrimci gücü, globalizme karşı kendiliğinden oluşmuş bir kolektif bilinç olarak, bugün, dünyanın tekinsiz gidişine tepki veren çokkültürlü bir hareket haline geldi.

Eğer bir kentte sanayi varsa, orada mutlaka distorsiyon olacaktır. Rock, toplumda aksayan ne varsa distorsiyon ile telafi eder. İfade edemeyeceği hiçbir şey yoktur. Wedding Present tutar, en sevdiği futbolcuya, kızıl formalı George Best'e bir albüm yapar. Holmes Brothers siyah kilise ilahilerinin şefkatini rock duyarlığa taşır. "Çirkin adam" Prince burjuvanın ikiyüzlü yatak odasının ortasında psychedelic seks ayini düzenler. Yellow Magic Orchestra, Japon kültürünün çıldırmasını "kaydederken", Erkin Koray bambaşka bir coğrafyada "Fesuphanallah" diyecektir...

⁂ ⁂

Rock hayata müdahale edip onu değiştirir. Sözcükleri ele geçirir, anlamlarını kurcalar, tekrar sunar. Kendi dinamiklerini kendi oluşturan otantik bir durumdur. Nirvana "Smells Like Teen Spirit" 45'liğini çıkardığı zaman piyasada grunge akımını müjdeleyen hiçbir ipucu yoktu. Grunge grupları, üstelik uluslararası pop arenasına "vahşi" bir dalga olarak girip rock & roll'a dakik bir moral verdiler ve gittiler. Kaçınılmaz son onları da bekliyordu. Kendi kendilerini tekrar etmeye başladıklarında devrimci güçlerini yitirdiler.

Radikal distorsiyon

Rock'un avant-garde karakteri, radikalizminden gelir. Bu yüzden rock, doğası gereği, her zaman kendi kendini yok edecektir. Aksi takdirde manipülasyon başlar. Pop manipülasyondur. Pink Floyd'un milyonlarca insanı hipnotize eden görkemli ses sarayları Sex Pistols, The Clash, Buzzcocks gibi anarşist müfrezeler tarafından bombalandı. Çünkü metropolün distorsiyon'u kurgusal değil, hakikidir. Pink Floyd, başlangıçtaki devrimci karakterini yitirip pop pazarını "pompalayan" bir mega-grup haline gelmişti. Dev sahne şovlarında son derece sinsi bir faşizm yatıyordu. İngiliz işçi sınıfının bağrından çıkan punk, bunun ayıracı, kimyadaki anlamıyla "radikal"i oldu: Pink Floyd nezdinde ele aldığımız "mega sound rock"u ayıkladı ve rock'un dışına attı...

Tam bu noktada rock'un tanımını yapmak gerekiyor. En kapsayıcı anlamıyla rock, elektro-gitarın bulunup seri olarak üretilmesiyle, yani "orkestranın demokratikleşmesiyle" başlayan ve bugüne kadar kesintisiz bir biçimde akan bir "makro-kültürel devrimi" işaret ediyor. Sancılı, ama hakiki bir "makro füzyon"un adı: Rock!

⁂ ⁂

Rock'la birlikte esaslı bir olgu geldi: Çalıcı-dinleyici ilişkisi değişti. Mesajı verenin de, alanın da aktif olduğu yeni bir müzikal kültür, daha doğrusu yeni bir "yaşama kültürü" oluştu. Rock, eline gitarı alıp amplisinin sesini açan herkesin müzik yapabileceğini gösterdi. Eğer iyi çalarsan dinleyici bulursun, yok eğer çalamıyorsan, sana sahneden inmek düşer: Son derece sarih bir ilişki. Kurt Cobain iyi bir gitarist değildi. Rock aleminde ona nal toplatacak bir sürü gitarcı vardı. Ama konu başkaydı. Kurt Cobain, "gitar soloyu falan unut, bak ben böyle yapıyorum, fena da olmuyor" dedi. İşte bu radikal demokrasidir.

⁂ ⁂

Popu tanıyalım, ondan korkmayalım. Endüstrinin kalbini oluşturan Billboard müzik sistemini müzik demokrasisini oluşturan eğlenceli bir oyun olarak yeniden tasarlayabiliriz. Bir tür toto olup hayatımıza renk katabilir. Bunun için azgın bir pazar olarak her şeyi kullanan müzik endüstrisinin akışını değiştirmemiz gerekir.

Punk sonrasında oluşan indie hareketi bunu "indie pop"u örgütleyerek başardı. Yüzlerce "independent", yani "bağımsız" plak şirketinin bir araya gelerek oluşturduğu "indie" alemi bir temel ihtiyacı karşılamak için kurulmuştu. Büyük plak şirketlerine başvuran rock'çuları "falanca parçanın şurasını kes, burası fazla ağır, düzelt, saçını geriye doğru tara, kirli bir jean giy" diyerek imaj teknolojisinin "ruhsuz oyuncakları" haline getirmeye çalışan küstah yuppie prodüktörlere karşı verilen onur mücadelesini "indie pop" kazandı. Bugün büyük şirketlerin prodüktörleri "hizaya gelmiş" durumda.

Ama bu bizi yanıltmasın. Çünkü endüstrinin mantığı da değişti. Politikalarını liberal ekonominin yasaları ışığında temize çeken müzik endüstrisi, artık çeşit sayısını alabildiğine çok tutma, ihtiyaç duyulan her müziği markete sokma eğilimi içinde. Amaç rafları, reyonları tıka basa doldurmak. Bu yüzden kendine başvuran müzisyene güçlük çıkarmak istemiyor, bir an önce "iş" yapmak daha öncelikli...

Bütün bunları provokatif bir polemik açıp şöyle de ifade edebiliriz: Coca Cola yeryüzü kültürünün vazgeçilmez bir parçası olarak kalsın; Coca Cola'nın bütün gelirinin sözgelimi Dünya Sağlık Örgütü'ne gitmesini isteyelim. Ütopik olduğu kadar, anlamlı bir hedef.

⁂ ⁂

Her şeyi adamakıllı basitleştirelim. Gitar, bas ve davul. Rock triosu. Amerika'da Jimi Hendrix, İngiltere'de Cream tarafından sublimasyona uğratılan "misyoner rock triosu", yepyeni bir rock tanımı yapmamıza yardımcı olabilir. Her şey bu üç enstrümanın ortaya koyduğu özgür ortamda yeşerdi. Trionun ortaya koyduğu yeni ilişkiler müzisyene sınırsız bir özgürlük sunuyordu. Nitekim rock'un devrimci müdahalesi '60'larda cazı da sarıp sarmaladı. Miles Davis yeni müzikteki tavrını çok açık bir şekilde rock'tan yana koydu. Return To Forever'dan Weather Report'a, Mahavishnu Orchestra'ya, oradan Shakti'ye, oradan Oregon'a kadar uzanacak yeni damar, cazın yeni kimliğini oluşturacaktı.

Gitar, bas ve davul. Rock dünyanın her yerinden başka bir ses verdi ve bugün dünya metropollerindeki kaosu yansıtan enternasyonal bir hareket olarak çok daha güçlü. Çünkü artık her kültürün kendi rock'u var; trio zihinlerimizi özgürleştirip "radikal" görevini tamamladı. Özgürleşelim ve rock'a bir de böyle bakalım: Sayısız akarsuyun dolaştığı türlerüstü bir ses okyanusu olarak...

⁂ ⁂

Müzik günümüzde ikinci bir demokratikleşme yaşıyor. Bilgisayar teknolojisinin getirdiği imkânları değerlendirip müzik tasarımının önüne sonsuz bir evren açan tekno, ana gövde rock'a yepyeni "vahalar" getirdi. Dijital düzenlemeler müzik tezgahını bir kez daha özgürleştirdi. Üstelik artık analog müzik de geniş imkânlara sahip. Akustik müziği mükemmelen, sıfır kayıp mertebesinde kaydedebiliyoruz. Bir uçta tekno, diğer tarafta etnik müzik. Yelpaze alabildiğine genişledi... Yüklenelim! ***E.Z.***

(Roll'un Kasım 1996 tarihli 1. sayısında yayınlanan "20. yüzyılın devrimci gücü olarak rock ve "makro füzyon –Radikal distorsiyon" başlıklı yazıdan)

100. sayımızda ufak çaplı, allı, güllü, morlu bir belgesel çalışması... Roll'un dokuz yıllık ömründen seçilmiş afişler, biletler, davetiyeler, basın postallar... Herkesin çekmecesinden çıktı üç-beş bir şey. Ama esas malı, sağolsun, Gökhan Akçura yığdı önümüze... Bakıp bakıp maziye serbest stil yol aldık... Bu tarihî belgeler, aynı zamanda, İstanbul'un konser fakiri bir kentten, moda tabirle bir "dünya metropolü"ne

Hatırla ey p

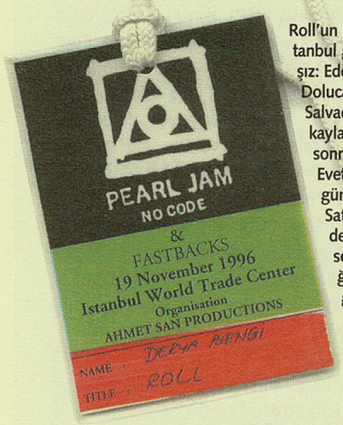

Roll'un ikinci sayısında Pearl Jam'in İstanbul günlerine dair hikâyeler aktarmışız: Eddie Vedder, Camel Light ve Villa Doluca içmiş, Tünel'de bir kitapçıdan Salvador Dali kitabı almış, hasır şapkayla indiği havaalanından 58 saat sonra Beşiktaş beresiyle ayrılmış... Evet, Kasım '96'da, Roll daha üç-beş günlükken Pearl Jam konseri oldu. Satmak maksadıyla kucak kucak dergiyi yüklenip Yeşilköy'deki konser alanına gittik, vatandaşın yoğun ilgisiyle karşılaştık. Hey gidi günler hey, Roll o zaman 170 bin liraydı. Para üstü diye evden toparladığımız bir torba bozukluğu kapıda polis kapmıştı.

Caz Festivali'nde 2000'e Lou Reed, 2002'ye Marianne Faithfull damga vurdu... Lou Reed'in kısa basın toplantısında, sözlüye kalkmış gariban öğrenciler gibiydik; sahnede ise seyirciye öpücük gönderen, "tesekur" eden bir Lou Reed'i alkışladık. Just a perfect day!.. Marianne Faithfull'un yumruk havada söylediği "Working Class Hero" unutulur mu? Konser sonrası, telefonla yaptığımız Faithfull söyleşilerinin olduğu Roll'ları kendisine verdik, karşılığında öpücük aldık. İki yanaktan.

Suparband nizamında caz... Seneler boyu programında David Murray Big Band, Ro Erköse, Jamaaladeen Tacuma-Burhan Öç arı alanında, Kültürpark Açıkhava'da... İkı si: Caz ve blues aleminin Toulouse-Lautr özgür fırçasından rengârenk (gece mavisi

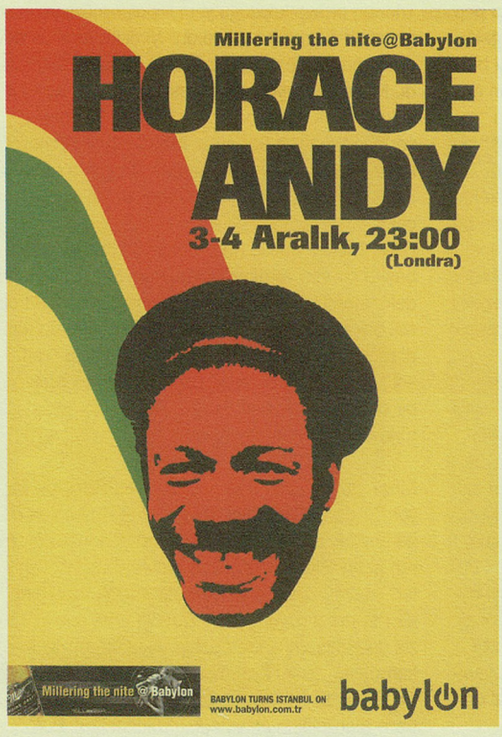

"%1.000.000 Rasta" Horace Andy İstanbul seyahatlerini dörtledi. Üç kere Massive Attack'le, bir kere de solo geldi. Sesindeki doğal eko hep kulaklarımızda. İlk gelişinde, Roll'a "Jamaika'ya yolunuz düşerse, Bob Marley müzesini mutlaka görmelisiniz, çok güzel bir yerdir" demişti. Aradan onca sene geçti, Jamaika'ya gitmek bir türlü nasip olmadı.

Roll'un ilk çıktığı dönemlerde, kırk yılda bir, büyük organizasyonlarda, isim yapmış sanatçıları ağırlardı İstanbul. Konser salonları ve kulüp sayısı arttıkça, indie dünyasının küçük devleri de şehre uğrar oldu. Böylece Stereolab'i, Tindersticks'i (2 kere), Jay-Jay Johanson'u (çok kere) bağrımıza bastık çok şükür...

kartları, broşürler, kart-
daldık, güzel hatıralarda
evrilmesinin hikâyesi...

eri

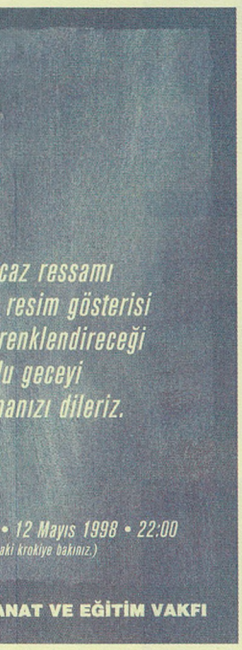

süren gezginci festivalin '98
berta Flack, Craig Harris-Barbaros
al ve Ray Charles vardı, İzmir Fu-
ramiye babında bir de resim sergi-
ec'i kabul edilen Nina Mera'nın
?) müzisyen portreleri...

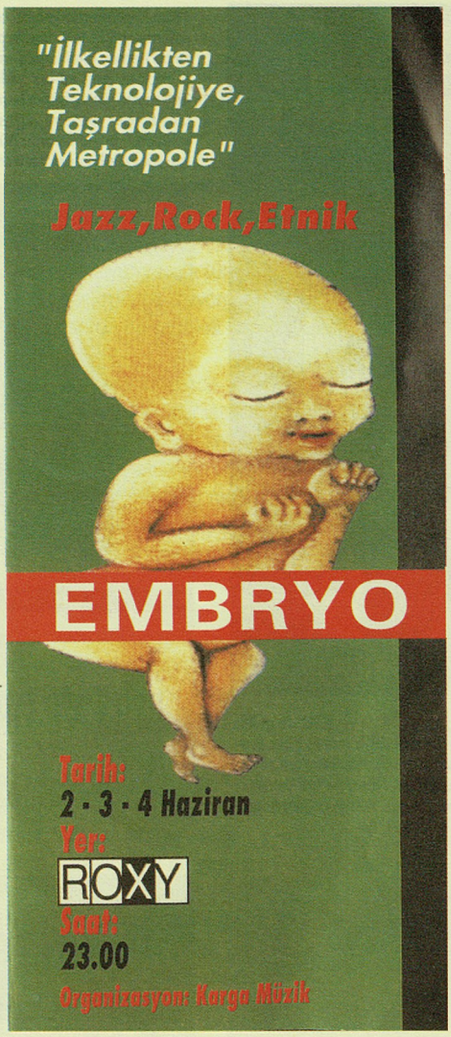

Çingene ruhlu Embryo, '70'lerde uğradığı İstanbul'a '98'de yeniden damladı, yağdı. Okay Temiz'den, Hüsnü Şenlendirici'ye, Ulaş Özdemir'e kadar buralı müzisyenlerle jam'ler yaptılar, "Istanbul-Casablanca" albümünde bu kayıtları belgelediler. "Picasso Nijerya heykelcikleri gördükten sonra sürrealizme yöneldi. Farklı kültürler ufuk açar"diyordu Roll'a Christian Burchard.

İşte ilk yaz festivalimiz. Müşerref olduk. Ömerli'de H2O Aquapark'ta yapılan ilk H2000'in konukları Chumbawamba, Bush, Jay Jay Johanson'du. Uzun yol, çadır hayatı, yağmur çamur, akmayan sular, taşan helâlar (no problem, dünyanın her yerinde böyle) ve adam gibi bir tesisattan dizi dizi musiki...

'98'de birbirinden altı ay arayla iki efsane... Page ve Plant'in Galata Kulesi'nde başgösteren yükseklik korkusu; sokakta korsan Bulgar CD tezgâhından kendi albümlerini araklamaları; Kemancı'da ve Karadeniz pavyonunda geçirilen saatler ve Bostancı'da iki muhteşem konser... Akşam vakti Yeşilköy'ün ücrasına özel uçakla inen Rolling Stones'çuları çiçeklerle karşılayışımız; turne menajerinin 23. sayının kapağındaki Stones resmine tav olup Taksim'deki bir bayiden 15 tane Roll alması; Ali Sami Yen'deki olağanüstü konser ve tam "Paint It Black" başlarken inceden başlayıp kısa süren yağmur serinliği...

Ne güzel platformumuzdun sen İstanbul Müzik Şenliği!.. Konserler, paneller, atölyeler, fıstık gibi bir panayır. Roll'un bile, duvarlarını süsleyip püslediği bir standı vardı. Bu özgür platform ancak iki sene sürebildi. Çünkü yeri sakattı: Askeri Müze. Nitekim, Kürt şarkıcı Reşo'nun ve Ermeni grup Knar'ın konserleri, "ülkenin içinde bulunduğu durum" ve "bu konserlerin ideolojik etkinliğe dönüşebileceği" gerekçesiyle yasaklandı müze komutanlığınca. Sanki bu yasağın bizzat kendisi bir "ideolojik etkinlik" değilmiş ve bu yasaklar yüzünden "ülkenin içinde bulunduğu durum" hep aynı kalmıyormuş gibi.

Massive Attack Açıkhava konseri, –"helal olsun" mânâsında– sahneye minder atma geleneğini hortlatmıştı. Afişte gözüken Parkorman konserinde ise müthiş gitarist Angelo Bruschini sayesinde suratımıza minder yemiş gibi olduk... Jimmy "Küçük" Scott'a ne demeli? Dumanlı dağlar gibi bir cazdı, inleyen nağmeler ruhumu sardı...

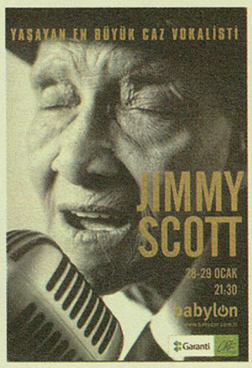

Bryan Ferry'yi Açıkhava'da, Broadway müzikali atmosferinde muhteşem Roxy Music repertuarıyla izledik, konser sonrası bir Boğaz yalısındaki sosyete partisine gözyaşlarıyla uğurladık... Lydia Lunch, aramızdan biri gibi Beyoğlu sokaklarının tozunu attı, şiirsel kötü-kadın punk'ıyla şehirde iz bıraktı.

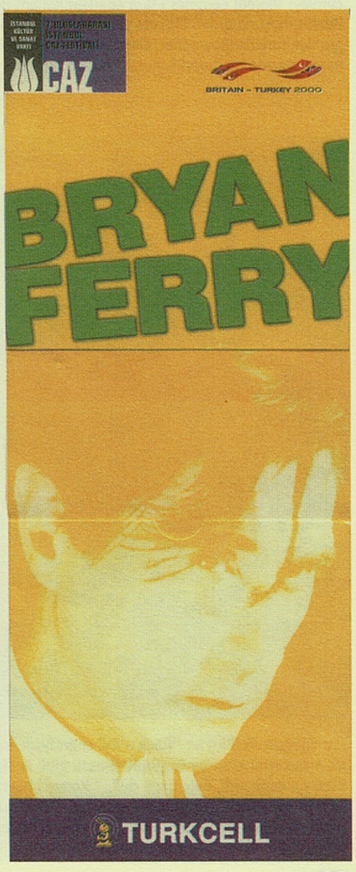

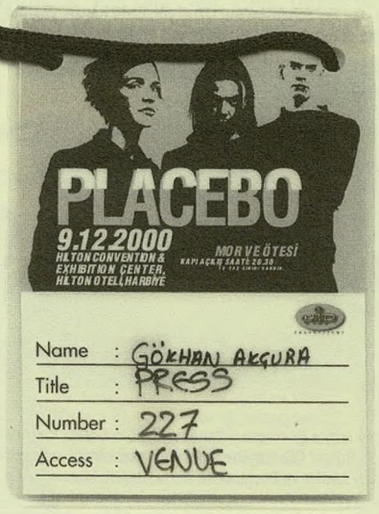

Beş yıldızlı otelde power-trio... Sene, 2000. İstanbul akşamlarının konser hareketliliğine yavaş yavaş alıştığı bir dönemdi, ama yaz bitince kepenkler otomatikman indirilirdi. Rock'u kış uykusundan uyandırmak Placebo'ya düştü. Aralık ayında, Lennon'ın 20. ölüm yıldönümünden bir gün sonra çaldılar. Konser öncesi telefonla görüştüğümüz Stephan Olsdal, o günlerde suya sabuna dokunmayan grupların prim yapmasından şikayet ediyor, Placebo'yu da Primal Scream, ADF gibi politik gruplar arasında sayıyordu.

"Bir leoparla karşı karşıya geldiğinde, karıncanın gücü tamamen önemsizliğine dayanır". Eliseo Alberto'nun "Kabuk Sahili" romanından altını çizdiğimiz bu cümleyi Violent Femmes'i tarif ederken kullansak Gordon Gano bozulur mu? Bilakis, hoşuna gider. Üç orta yaşlı delikanlı primitifliğin doruklarından dongömlek türküler söylediler; Gano'nun haklı deyişiyle, Amerikan müzikleri çalıp damağımızda bir "world-music" lezzeti bıraktılar.

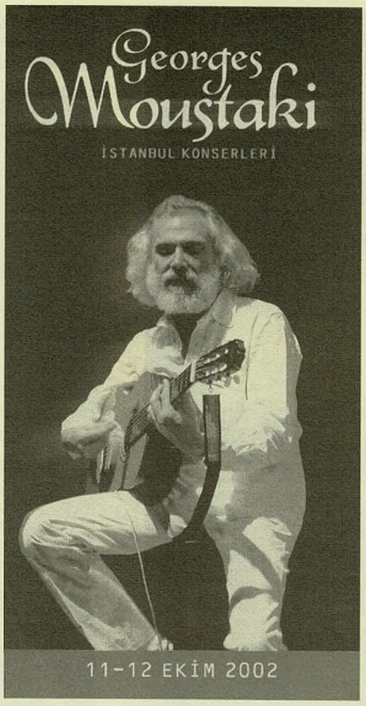

Roll yayındayken iki kere, '98'de ve 2002'de geldi İstanbul'a. Istrati'nin lirik Akdeniz'inden, biraz Brezilya'dan, biraz Anadolu'dan, bolca Paris'ten söyledi... Ak sakallı bilge, Rumeli Hisarı'na çok yakıştı. "Kıro suratıyla, avare Yahudi, Yunan çobanı kılığıyla", unutulmaz "Le Métèque"iyle...

"Kim kime dum duma bir cumartesi akşamının saturday night fever'ına kapılmış insanların arasında hemen filmi koparırırım. Şarkılarım 'hadi el çırpıcaz, dans edicez' şarkıları değil. Eğer öyle bir amacın varsa, başka bara git. Zaten ayda bir tane konser vermemi sağlasalar, hiçbir barda çalmam." Böyle diyordu Bülent Ortaçgil Roll'a. İşte aşağıda bir adet "ortam müsait" vesikası.

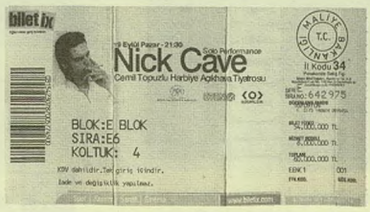

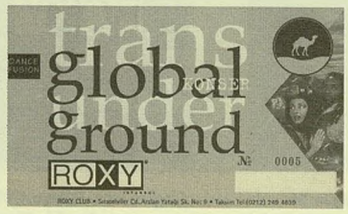

Transglobal Underground? Ne mutlu bize, onlar misafir değil, her günkü kâfir, yukarıdaki bilet kimbilir kaçıncı gelişlerinin hatırası... Bir zamanlar, İstanbul'a gelenleri (bir elin parmakları!) saymak adettendi. Şimdi galiba gelmeyenler sayılıyor, çünkü çok daha kolay... Sonic Youth'un İstanbul il sınırlarında gözükmesi hayal gibi değil miydi mesela? Kim derdi ki Nick Cave gelecek, üstelik birde kalmayıp ikileyecek? Oldu en sonunda oldu, bim bam bom...

Jon Spencer Roll'luyor: "Rock'n'roll coğrafyayı, sınıf ve ırk meselesini aşan bir özgürlük timsali gibi. Neticede, dünyayı değiştirdi, öyle değil mi?.." Konseri hayran hayran seyrederken aramızda konuştuk, "bize de bir Arabesk Explosion lazım" diye. Sonra hayal ettiğimiz bu müziğin adını "arabesk intifada" koyduk.

Yaylı dörtlülerini Viyana'nın sıkışmışlığından kurtarıp dünyanın bütün titreşimlerine açan punk tavırlı klasikçiler. İstanbul semalarında da varlık gösterdiler. David Harrington Roll'a demişti ki: "Dünyayı turlarken, kulağımızı açıp, evimizde bulamayacağımız müzikleri dinliyoruz, imgelemimizi sürekli genişletme amacıyla."

Muammer Ketencoğlu, yanına dostlarını almış, gene bir Rebetika filmi çeviriyor Beyoğlu'nda... Ege'den, Pire'den, "Tuna'nın beri yanı"ndan sorumlu bir "haznedar". Rumeli kültürünü üç-beş şarkıya indirgeyen "10 Kasım sendromu"na tavır olarak, şakayla karışık, "Atatürk'ün sevmediği Rumeli türküleri" kaseti yapmak istediğini söylemişti Roll'a...

Progressive Rock'ın öncülerinden ünlü İngiliz grup YES'in solisti

JON ANDERSON

çok özel bir konser için İstanbul'da!!!

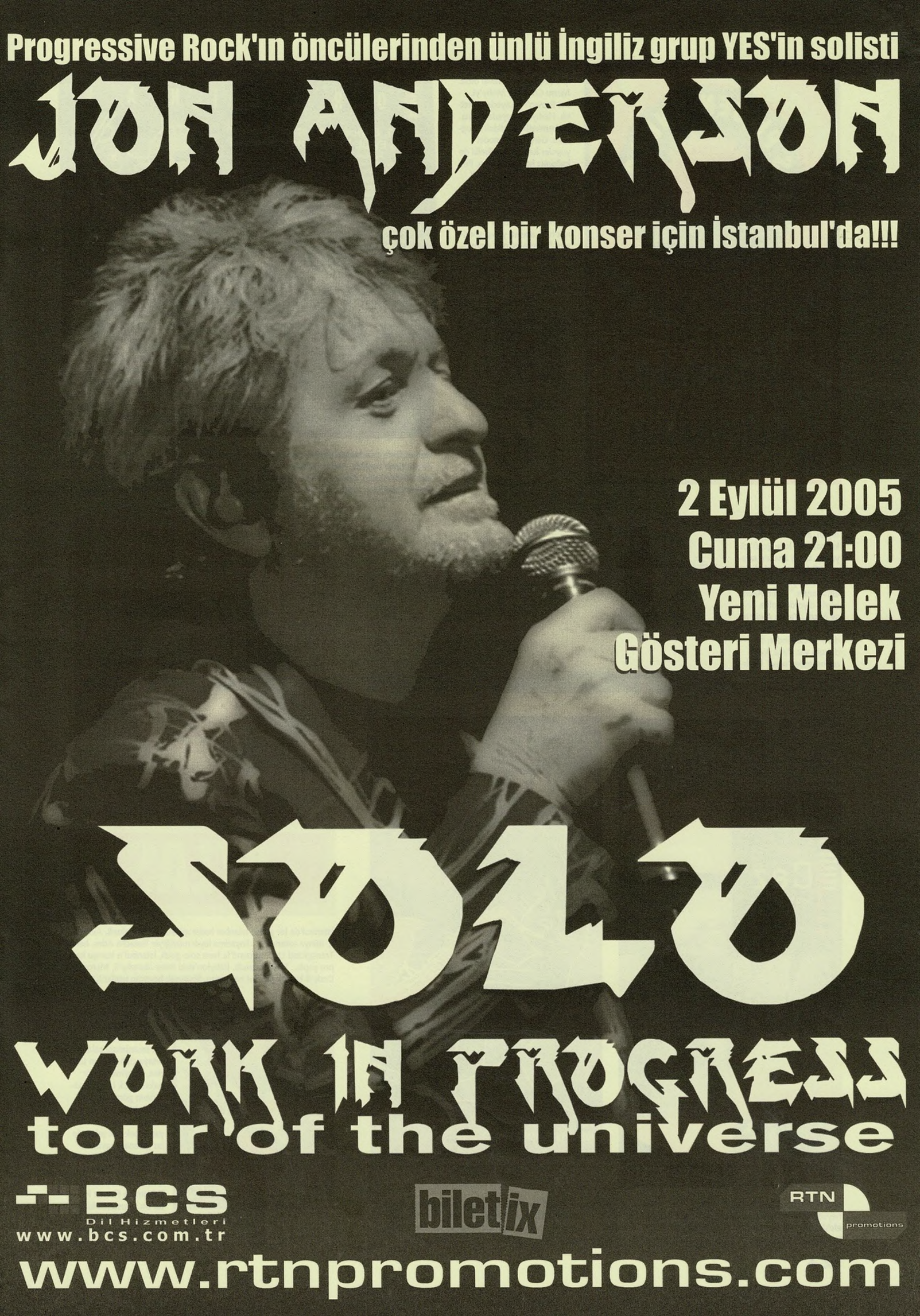

2 Eylül 2005
Cuma 21:00
Yeni Melek
Gösteri Merkezi

SOLO

WORK IN PROGRESS
tour of the universe

BCS Dil Hizmetleri
www.bcs.com.tr

biletix

RTN promotions

www.rtnpromotions.com

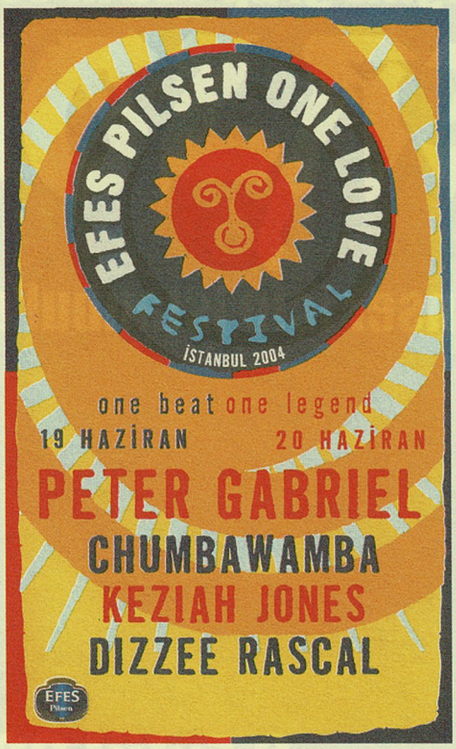

One Love, ilkinden itibaren iple çekilen bir festival oldu. Manu Chao'yu, Moby'yi, Ian Brown'ı o sayede seyrettik. Hediyelik eşyadan yana da bereketli bir etkinlik doğrusu. Gerçi 2005 model yoyolar kabak çıktı (belki de kullanıcı hatasıdır) ama, Peter Gabriel'li, John Cale'li, Chumbawamba'lı 2004 senesinin hatırası olan rozete tam not veriyoruz: Var bir hikmeti; ortasındaki kırmızı ışık hâlâ arasıra yanıp sönüyor, "hatırla ey peri / o mesut günleri" dercesine göz kırpmaya devam ediyor...

Haberi fısıltı gazetesiyle yayılan rave'lerden resmiyete geçiş. İlk tekno festivali... O günlerde attığımız başlıkla, "teknolojik kır panayırı". Üstelik tam da 12 Eylül'de, en âlâsından bir elektronik nanik... Çoğu insan bungee-jumping'le bu festivalde tanıştı; bu tehlikeli aletin önünde toplanan kalabalık, Ziraat Bankası'ndaki üç aylık maaş kuyruklarını aratmıyordu...

"Bana 'o melankolik, kırılgan, aşk acıları içindeki kız nasıl bu hale geldi' diyorlar. Geldi anasını satayım. O halimin baki kalmasını isteyenleri ciddiye almıyorum." Aylin Aslım böyle diyordu Roll'a, iki ay önce... Yanda Aylin'in eski "Gelgit" günlerinden, "o hal"inden bir duyuru var. Ama Aylin cephesinde "ohal" kaldırıldı artık; yerine rock hali kondu: "Gülyabani."

İstanbul'da bir güzel, İstanbul kadar güzel... Arap, Yahudi, Avrupalı, dünya vatandaşı:.. Soyadına layık müziğiyle Natacha Atlas, hem Transglobal Underground'la hem solo geldi, İstanbul'u komşu kapısı yaptı... 2000 yazında, Babylon'daki Peter Murphy'li, Mercan Dede'li kısacık jam'ini ne zaman düşünsek heyecan kaplar içimizi...

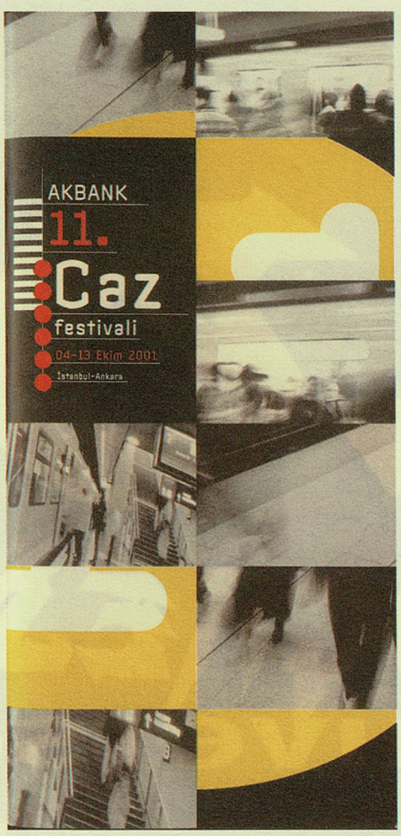

Müzik dünyasından "istikrar" manzaraları... "Köklü" iki gelenek... Akbank Caz Festivali, cazın en avangard, en deneysel simalarıyla aramızı yaptı, İKSV'nin İstanbul Caz Festivali'yse, muhafazakâr muhalefete rağmen, rock'çuları, elektronikçileri komplekssizce kucaklamasını bildi. Yukarıya örnek olarak kondurduğumuz kitapçıkların içinde, Don Byron'dan Red Snapper'a, Björk'ten United Future Organization'a, Patricia Barber'dan Kodo'ya "dünyalar" var...

'82'de yapılan bir araştırmada, Fransa'da iki gençten birinin bir müzik enstrümanı çaldığı ortaya çıktı. Bunun üzerine, dönemin kültür bakanı Jack Lang, amatörlerin gönlünce çalabilmesi için sokakları müzisyenlere açtı. Dünyanın pek çok şehrinde bu geleneği yaymak için çaba verildi: 21 Haziran-Müzik Bayramı... Ucu bize de dokundu, Taksim'de Fransız Kültür'ün avlusunda küçük konserler... Yetmez. Sokakları da isteriz. Deliye her gün müzik bayramı.

nublu RECORDS

OUR THEORY

ILHAN ERSAHIN
ERIK TRUFFAZ

THOR MADSEN
MATT PENMAN
JOCHEN RUECKERT

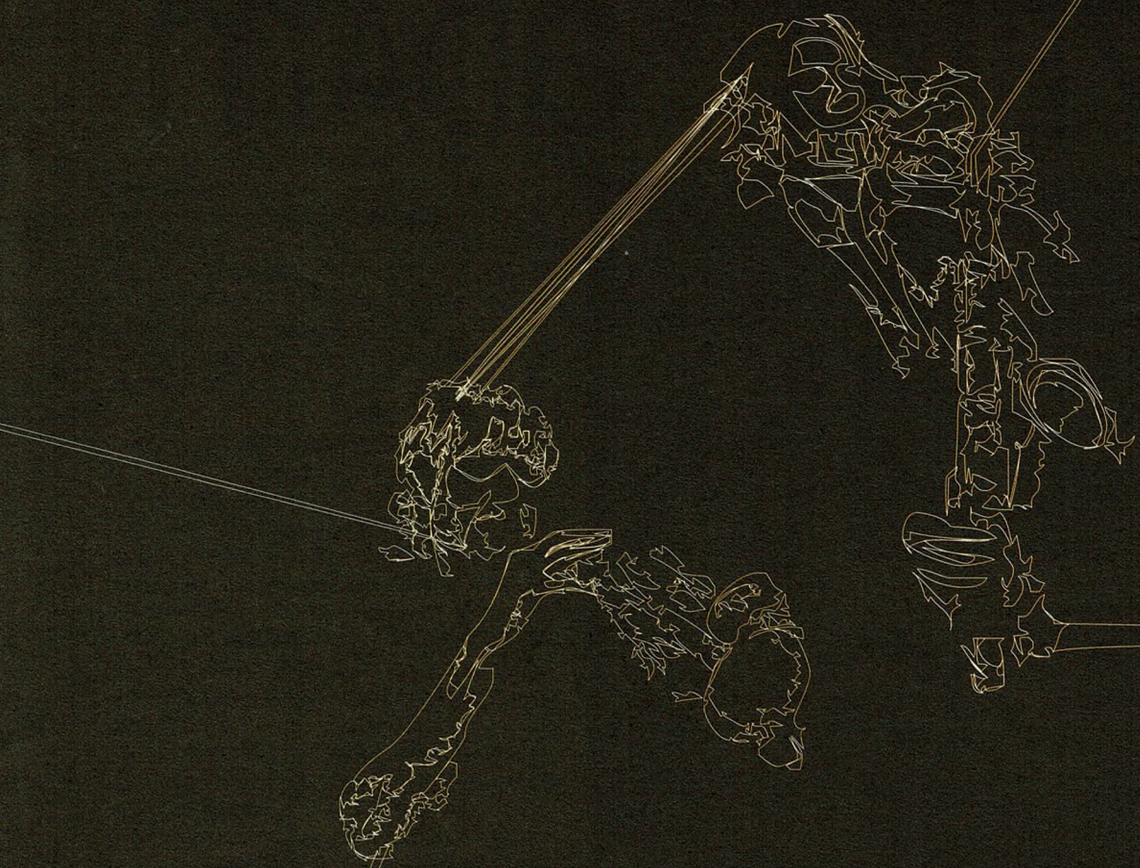

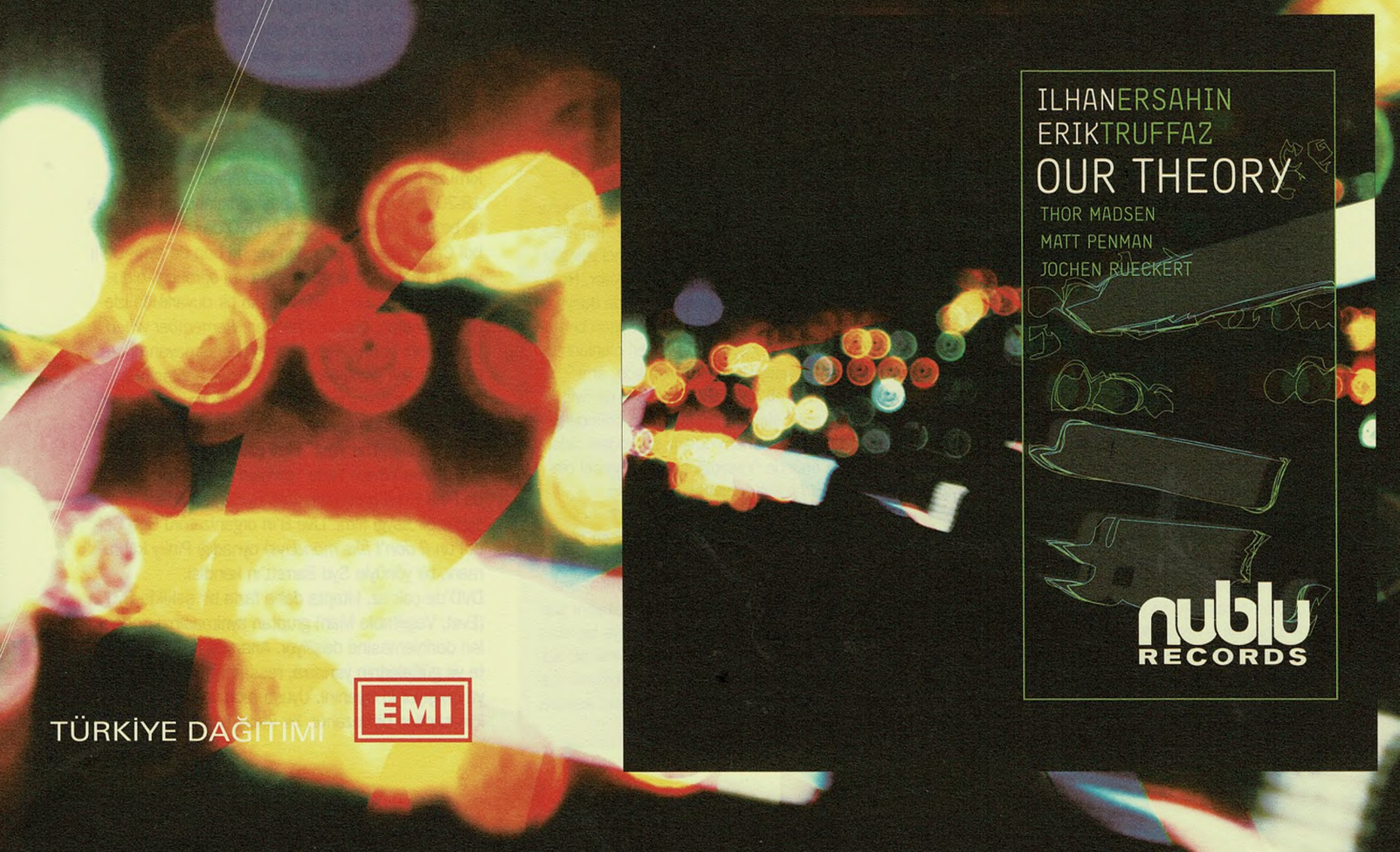

TÜRKİYE DAĞITIMI EMI

Syd Barrett

İlk sayımızın konuklarından biri Syd Barrett'tı... Yıllardır ulaşılmaz bir dünyada yaşayan eski Pink Floyd'çudan yeni bir haber yok. Ama parıldayan bir çılgın elmas olduğu günlerin öyküsü kulaktan kulağa anlatılıyor hâlâ... Şarkı sözlerinden bir seçki ve her zamanki temenni: Wish you were here.

ZERZEVAT ADAM

Desen: Jef Aerosol

BABA ZULA'DAN MURAT ERTEL ANLATIYOR:

CESEDİ YAKIŞIKLILAR

Neden "Zerzevat Adam" diye bir şarkı yazdınız?

Murat Ertel: Bir İtalyan şirket aradı bizi. Syd'in Pink Floyd'la yaptığı ve yasal albümlerde olmayan "Vegetable Man" parçasının 10 saniyelik yorumunu istediler. Pink Floyd'un her dönemini çok sevdiğimiz halde, bu parçayı bilmiyorduk. Bir korsan CD'de 13. parçanın "Vegetable Man" olduğunu gördük, dinleyip bir yorum yaptık. Bunu, biz ve Replikas dahil, dünyanın her yerinden, 60 gruptan istemişler. Sonuçta on dakikalık parça halinde yayınlandı. Bir daha arayıp bu sefer üç dakikalık şarkılardan oluşan toplama bir albüm için bir "Vegetable Man" daha istediler. Nakarattaki minik melodiyi kullandık, sözleri tamamen değiştirdik, Syd Barrett'ın ruhunu yansıttığımızı düşünerek parçayı yapıp gönderdik. Sonra "Duble Oryantal"e de koyduk bu parçayı. Fakat Gökhan Akçura, "yanlış parçayı yapmışsınız, kapakta 13 yazıyor, ama aslında 11. parça" dedi. *(gülüyor)* Bu yanlışlık da Syd'in ruhuna aykırı değil.

Nedir Syd ruhu?

Zamansız bir müzik. Sanki 20. yüzyılda değil, daha önce yaşamış bir sanatçı portresi çiziyor. Kimliksiz. Mesela İngiliz de olmayabilir. Politik bilinci yok gibi dursa da, topluma başka bir yerden bakıyor. Halüsinatif maddelerle yakınlaşması sırasında dünyanın gerçekleriyle yüzleşemeyecek kadar kırılgan bir hale geldi. Ezoterik bir insan... Efsaneleri olanların bazılarının cesedi yakışıklıdır: Jim Morrison, Jimi Hendrix, Orhan Veli, James Dean... Syd de öyle: Bugün kel kafalı, şişman, televizyonun önündeki adam değil, çılgın, bohem, fularlı, saykodelik adam gözümüzün önünde. Yaşadığı halde, beyinsel olarak öldüğü için o kahramanların arasında.

"Zerzevat Adam"ın sözleri ne anlatıyor?

Bitkisel hayattaki birini... Syd bir tür bitki şu anda. Bilemediğimiz bir yaşam biçimi. Bitkilerle daha iyi ilişkilerimizin olması gerekiyor. Bilimadamları bazı aletlerle, bitkilerin de hissettiğini, çığlık attığını saptayabiliyorlar. "Bitkilerin Gizli Yaşamı" diye bir kitap var mesela. Stevie Wonder'ın da aynı isimli bir plağı var... Syd'in o yıllarda, pencerelerine tahtalar çakıp kendini karanlığa hapsettiği anlatılıyor. Aslında doğaya, güneşe yönelseydi, kurtulurdu.

2 Temmuz'da, G8 ülkelerinde, yoksullara yardım amacıyla yapılan Live 8 konser dizisinin herhalde en önemli anlarından biri, Londra Hyde Park'ta Pink Floyd'un yirmi yıl sonra yeniden bir araya gelip sahneye çıkmasıydı. Pink Floyd bu konserde "Wish You Where Here"ı da çaldı. Parktaki binlerce dinleyici de eşlik etti bu şarkıya. "Keşke sen de burada olsaydın": Pink Floyd elemanlarının, kurucuları Syd Barrett'a hüzünlü bir çağrısı.

Aslında Syd Barrett bu aralar yeniden gündemde. Geçenlerde Strasbourg'da Fnac mağazasında dolaşırken, bir DVD ile bir kitabı yan yana gördüm: "The Pink Floyd and Syd Barrett Story" DVD'sinin siyah-beyaz kapağında uzun saçları, üç günlük sakalı ve dik yakalı siyah balıkçı kazağıyla sola doğru, bezgin-lik, belki de çaresizlik yüklü, ama hülyalı bir bakış fırlatan bir Syd Barrett vardı. Bağımsız müzik yayınevi Camion Blanc'ın "Kara Elmas" başlıklı (herhalde editör Zonguldaklı değil) kitabının kapağında yine siyah fon üzerine, aynı Barrett'ın bu kez belli ki uzun bir LSD seansının ardından çekilmiş fotografisi hüzünlendiriyor okuru. Kırk yıl sonra Pink Floyd'un kurucusu ve ilk lideri hakkında hâlâ yayın yapılıyor. Hatta Barrett taraftarları hâlâ The Amazing Pudding başlıklı bir fanzini yayınlamayı sürdürüyor...

49 dakikalık belgeselle 269 sayfalı kitap, '60'lı yılların ortalarından bugüne Pink Floyd'un öyküsünü Syd Barrett perspektifiyle anlatıyor. Rock ve psychedelic müzik üzerinden kısa bir kültür tarihi... Kimler yok ki ekrana çıkan ya da sayfalara giren: Roger Waters ve diğer üç Pink, John Lennon, Mick Jagger, Paul Simon, Bob Dylan... Syd'in eski-yeni arkadaşları. Hepsi onu özlemle anıyor. Ne kadar gırgır, ne kadar garip, ne kadar zeki ve yaratıcı olduğunu anlata anlata bitiremiyorlar. II. Dünya Savaşı sonrasında, yıkım ardından ayağa kalkmaya çalışan Eski Kıta'nın yaşlı yerleşik düzenine karşı kimi zaman uyuşturucuyla, kimi zaman cinsel özgürlük bayrağıyla isyan eden 18-20 yaşındaki gençler, başkaldırılarını gitar, klavye ve bateriyle ifade ediyorlardı. DVD'de ve kitapta bol bol Cambridge manzaraları var, ki ben de aynı '60'lı yılların başında o kentte bir ilkokul öğrencisi olduğum için başka bir gözle, başka bir duyarlılıkla izledim sahneleri, okudum satırları. *Remember when you where young.* Pek de rasyonel olmayan nostaljik ve fanatik gözlüklerle, Cambridge haritasını açıp Barrett ile Waters'ın gezindiği sokak ve parklarda vakti zamanında gezinmiş olduğumu çıkarttım. Sahneye sık sık "The Wall" filmi çıktı. Çünkü sadece "Wish You Where Here" parçası değil, "The Wall" da Pink Floyd'un aralarından ayrılan arkadaşları Syd'e bir saygı filmi. Live 8'in organizatörü Bob Geldof'un *(I don't like mondays)* oynadığı Pinky kahramanı, bir yönüyle Syd Barrett'ın kendisi.

DVD'de çok az, kitapta daha fazla bir şekilde Syd'in (Evet, Vegetable Man) gruptan ayrılmasının nedenleri derinlemesine deşiliyor. Anarşist ruhlu Syd, beste ve güftelerinin yanısıra, ressamlığıyla dışavurmaya çalışıyor iç isyanını. Uyuşturucu ve seks onun için sadece bir tezahür, bir kaçış koridoru. İngiliz

1967, Pink Floyd: Rick Wright, Roger Waters, Syd Barrett, Nick Mason

burjuva ortamında yetişen Syd'in çevresine, yakınlarına, günlüklerine, okuduğu kitaplara, etkilendiği kişilere baktığımızda, o dönemlerde yavaş yavaş yükselmeye başlayan Marksist hareketin izlerine ya da Üçüncü Dünya'da etkisini artıran ulusal kurtuluş hareketlerinden görüntülere pek rastlayamıyoruz. *Is there anybody out there?* Kitaplığında Sartre yok, Françoise Sagan var. *(Bonjour Tristesse!)* Aslında ebedî ve edebî muhafazakâr İngiliz toplumunda, bir üniversite kenti de olsa, sonuçta taşra kazası olan Cambridge'de, Paris, Amsterdam, Roma, Frankfurt gibi kentlerde boy veren siyasî isyancı gençlik hareketinden payına düşeni fazla alamamış sanki Syd. Bu konuda yalnız değil. Çünkü Syd'in ayrılmasından sonra Pink Floyd'un dağılmasına neden olan işte tam da bu siyasî mesele. Liderliğe atanan Waters, siyasî rock'un mimarı olarak grubu yeniden oluşturmaya çalışırken, üç hempa buna karşı çıkınca, *"the final cut!"* Waters, sonra solo kariyerinde bu siyasî rock çizgisini sürdürdü, sürdürüyor. *Amused to death.*

DVD ve kitap Syd'in LSD merakı nedeniyle önce gruptan, sonra da hayattan koptuğunu savunuyor, *here I go*, ama Syd'in kendini neden bu kadar yüksek dozda LSD'ye verdiğini pek deşmiyor. Syd'in gruptan kopmasının Pink Floyd'un San Francisco konserine denk düşmesi tesadüf olmasa gerek. Gerçekten de dört İngiliz gencinin parlamaya başlayıp ilk 33 turluk plakları için EMI'la sözleşme imzalamalarının, yani artık yüzde yüz profesyonel olmalarının hemen ardından Syd'in dağıtması anlamlı. Konserler, turneler, röportajlar, yani star hayatı minimum bir disiplin getiriyor, üstelik adın sanın bilinince başına bir menajer dikiyorlar, öyle istediğin zaman istediğin şeyi ne iş hayatında ne de özel hayatında yapabiliyorsun. Amatörlükten profesyonelliğe geçiş, aynı zamanda zanaatten endüstriye geçişi simgeliyor. Syd'in isyanı işte bu değişime... Ama isyan silahı yok ki.

Syd, virüsten çökmüş bir bilgisayar gibi, uyuşturucunun etkisiyle bir anda bitti. Hafıza silindi tamamen. Gitti ve bitti. Döndü Cambridge'e, annesinin yanına. Sıradan bir adam oldu. Saçları döküldü, göbek bıraktı. Publara gidip bira içiyor, kimseyle görüşmüyor, kimseyi tanımıyor, ne resim yapıyor ne de müzik. O artık Syd değil.

Halbuki "Dark Globe"da diyordu ki:

Beni hiç özlemeyecek misin?

Ragıp Duran

DVD: The Pink Floyd & Syd Barrett Story, John Edginton, 2001 *Kitap:* Syd Barrett, Le diamand noir, Mike Watkinson-Pete Anderson, 2005

ZERZEVAT ADAM

Sarı ayakkabılar içinde hüzünlüyüm
Sokaklarda dolaşsam da plastik ayaklarımla
Mavi kadife pantolonumla kendimi iyi hissederim
Ve pis bir kokusu var mavi kadifenin
Paisley gömleğimle bir serseri gibi görünürüm
Ve turkuaz yeleğim yok olmuş neredeyse
Ama of, saç traşım öyle berbat ki
Zerzevat adam, nasılsın sen?

Kıyafet değiştirdim sevgilim ve buluyorum
Üstüm başım için son moda bir şeyler
Ve pantolon ve çoraplarım hepsi bir kutuda
Naylon çoraplarımdan daha uzun da değiller
Saat, siyah saat
Siyah kadranlı saatim
Ve büyük bir düğme, küçük bir delik
Tüm sahip olduğum budur işte
Üstüme giydiğim, senin gördüğün
Ben olmalıyım bu, ben neysem o işte
Zerzevat adam.

Her tarafta kendim için bir yer bakınıp durdum
Ama yok öyle bir yer, yok öyle bir yer
Zerzevat adam, zerzevat adam
Öyle cins biri ki o, gör onu görebilirsen

Zerzevat adam.

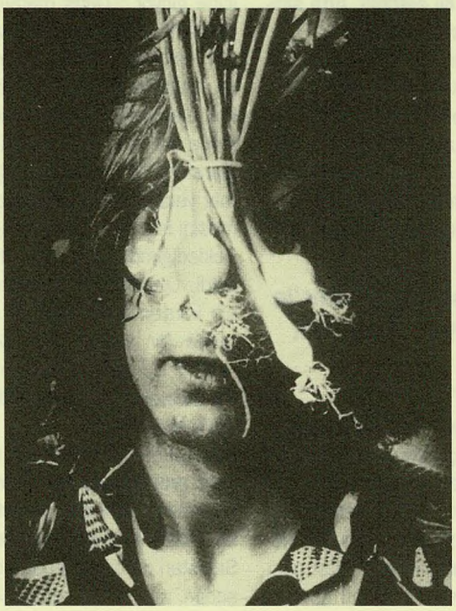

LİMONATA BEBEK

Hüzünlü kasabada
Alkış tutar demirden soğuk eller
Palyaçoların partisinde sokakta
Gri yağmur yağar uzaklarda
Lütfen, lütfen, Limonata Bebek

Akşamleyin güneş batar
Akıp gelir yeryüzü sabahleyin
Bir kafes gönder postayla
İsmin bir hayalet gibi dolaşsın başımda
Lütfen, lütfen, Limonata Bebek

Feryat ediyorum, seninle böyle tanıştım
Bana karşı naziksin, buz gibi
Saatin içinde çamaşır makinesiyle gönderdikleri
Gel yakınıma, acele et, çok yalnızım
Lütfen, lütfen, Limonata Bebek

Hüzünlü kasabada
Alkış tutar demirden soğuk eller
Palyaçoların partisinde sokakta
Gri yağmur yağar uzaklarda
Lütfen, lütfen, Limonata Bebek

Türkçesi: Hilmi Tezgör

BOB DYLAN BLUES

Bob Dylan Blues'u var bende
Ve Bob Dylan ayakkabıları
Giysilerim ve saçlarım darmadağın
Ama biliyorsun, daha az umurumda olamazdı

Kendime bir şarkı yazacağım
Neyin doğru, neyin yanlış olduğuna dair
Ve Tanrım ve sevgilim ve bütün bunlar hakkında
Yazabildiğim sürece bir kedi gibi usulca

Çünkü bir ozanım ben
Bilmiyor musun bunu
Ve estirebilirsin rüzgârı
Çünkü Bay Dylan'ım ben, kralım
Ve uçan bir kuş kadar özgürüm

Göçerim kentten kente
İnsanlar önümde diz çökebilirler de
Ama bunu pek fazla önemsemem
Çünkü şişiktir karnım ve cüzdanım

Çok para kazanırım
Ama bu da benim hakkımdır
Ruhum var ve altından bir kalbim
Öyleyse soğuk savaş hakkında şarkı söyleyeceğim

Çünkü bir ozanım ben
Bilmiyor musun bunu
Ve estirebilirsin rüzgârı
Çünkü Bay Dylan'ım ben, kralım
Ve uçan bir kuş kadar özgürüm

Düşler hakkında şarkı söylerim
Ve ona uygundur kafiyelerim
Çünkü görünen o ki düşümün anlamı
Her konuda kehanette bulunabileceğimdir

Beni okuyup inceleyen herif
Çok uğraşmalı
Satın almak için bütün plaklarımı ve şapkamı
Kasabaya gelince ben git de gör onu

GECE GEÇ SAATE

Bugün uyandığımda
Orada değildin oynamak için
O zaman seninle olmak istedim
Bana gözlerini açtığında
Gökyüzüne aşkını fısıldadığında
Seninle kalmak istedim
Kendi içimde yalnız ve gerçekdışıyım
Ve senin öpüşün
Hep çok özel olacak benim için

Bu gece uzanıp yattığımda
Görüp gökte parlayan yıldızları
O zaman seninle olmak istedim
Çatılar ışıldayınca karanlıkta
Tek başıma iken bir kıvılcım gördüm
Seninle kalmanın, aşkın kıvılcımı
Kendi içimde yalnız ve gerçekdışıyım
Ve senin öpüşün
Hep çok özel olacak benim için

Anarsam eğer ismini
Dolanırım çevrilen bir zincir gibi
O zaman gökyüzü açılır senin için
Boyumuz çok uzadığında ise
Ve seni öyle küçük görünce
Seninle kalmak istedim
Kendi içimde yalnız ve gerçekdışıyım
Ve senin öpüşün
Hep çok özel olacak benim için

PHIL COLLINS ANLATIYOR: GENÇLİK SAPLANTIM THE SMITHS

The Smiths sever misiniz? Evet mi? O halde Phil Collins'i de seversiniz! Şaka değil, Phil Collins, bahtsız bir isme sahip olmakla birlikte, zevk sahibi bir sanatçı. 16 Eylül'de başlayacak 9. İstanbul Bienali'nin katılımcılarından. Smiths hayranlarına yönelik video projesi dolayısıyla kendisiyle buluşup konuştuk.

Bir DUYGU KARTOGRAFYASI

İstanbul Bienali'nde gerçekleştireceğin "Dünya Dinlemiyor" (The World Won't Listen) projeni anlatır mısın?

Phil Collins: Olay şu: Daha önce Kolombiyalı bir grupla, bir salsa stüdyosunda, The Smiths'in derleme albümü "The World Won't Listen"ı baştan sona, notası notasına karaoke için kaydettik. Albümün yorumunu istemiyordum, birebir taklidini yapmaktı amacımız.

Neden The Smiths'i seçtin?

Hayatımın en önemli gruplarından biri. Gençliğimde bir saplantı halindeydi Smiths. "Acaba Morrissey peynirli sandviç sever mi?" diye düşündüğümü, onlarla ilgili hayaller kurduğumu hatırlıyorum. Bunun ötesinde, Smiths müziği hayatın sınırlamalarıyla, kaçma, hapsedilme ve sıkışma duygusuyla ilgilidir. İstanbul gibi bir koca şehrin şu ya da bu şekilde Smiths'le özdeşleşebileceğini biliyorum. Smiths sadece Manchester'ı değil, tüm şehirleri ve tüm sokakları anlatıyor.

The Smiths olabilecek en İngiliz gruplardan biri. Bu müziği Kolombiya, İrlanda ya da İstanbul'a taşırken kültürel bir tercüme yapmak mı vardı aklında?

Kesinlikle. İngiltere'ye has alternatif bir altkültürün nasıl küreselleştiğini izlemeye çalıştım. Biri geliyor ve tek kelime İngilizce bilmeden Smiths şarkılarını ezbere söylüyor. Kültürel olarak arada kalan boşluklar ve bağlantılar, seyrederken yüreğinizi dağlıyor. Güzellikler orada çıkıyor ortaya.

Peki sonra?

Gittiğimiz şehirlerde haberi yayıyoruz ve insanların başvurmasını bekliyoruz. Albümdeki 16 şarkıdan istediklerini seçip söylüyorlar. Kayıtları tamamladıktan sonra oturuyorum ve albümü yeni baştan kurgulayacak şekilde şarkıları peşpeşe ekliyorum.

Kayıtlar ne zaman olacak?

18-21 Ağustos arası. Basit bir arka fon olacak. '80'lerin duvar kâğıtlarından oluşan.

Bu projede seni çeken ne?

İnsanların sıradanlığındaki güzellik. Tüm insanlar için de geçerlidir bu: Beğendiğin bir görüntüyü kendine ait kılmak istersin.

Karaoke de bu dürtülerle oynanmıyor mu zaten? Sıradan biri olarak bir ünlüyü taklit eme, onun maskesini kuşanma...

Karaoke, en demokratik eğlence biçimi. Sarhoş olduğu müddetçe herkes çıkıp katılabilir... Yakın zamanlara kadar barlardaki karaoke listeleri çok berbattı. Saçma sapan şarkıcılar, Michael Jackson, Phil Collins falan...

Hiç Phil Collins şarkısı söyledin mi karaoke'de?

Allah korusun. Phil Collins'ten iğrenirim. Özünde çirkin bir adam. Politik olarak ve karakter olarak... Aynı ismi paylaşıyor olmamız bir bahtsızlık.

İngiliz Smiths dinleyicisi profili Kolombiya ya da İstanbul'a taşındığında neye dönüşüyor? Büyük ihtimalle, burada karşına iyi eğitimli, orta sınıfa mensup bir profil olacak.

Tahmin ediyorum, ama İngiltere'ye nazaran tıpkı Kolombiya gibi Türkiye'deki sınıf yapısının da daha geniş ve esnek olduğunu fark ettim. O yüzden bol sürprizli bir topluluğun çıkmasını umut ediyorum. Smiths şarkıları, bütününde baktığında bir duygu kartografyası sunuyor, ben de bu yelpazeyi yansıtmaya çalışıyorum... Film, Bienal kapsamında, Deniz Palas'taki odalardan birinde gösterilecek. Bu arada, ikinci bir projem daha var: Reality şovlara çıkarak hayatı altüst olan insanları arıyorum. Onları bu şovlara çıkmalarından önce ve sonra hayatlarındaki değişikliklerle ilgili sorgulayacak röportajlar yapacağım.

Smiths dışındaki projelerinin çoğunda rahatsız edici konulara eğiliyorsun. Reality şov projesi de öyle. Biraz "acımasız" projeler...

Doğru. İnsanları bu tür durumlara soktuğunda ortaya bambaşka güzellikler çıkabiliyor. Mesela tüm gün süren bir dans maratonu yapmıştık. Günün sonunda insanlar çökmüş bir haldeydi; evet, işin içinde zalimlik ve sömürü var, ama sonuçta öznenin kendisinde de bir değişim hasıl oluyor. Seyreden kişi de, seyrettiği görünütünün içinde olmayı dileyerek karmaşık bir ilişkinin içine giriyor. "Dans maratonunda bir Filinstinli olmayı niye isteriz?" Seyircinin kendisine sorması gereken soru bu. İsveç'te bir proje gerçekleştirmiştim. Gazeteye ilan verip sanat piyasasında küratör veya galeri yöneticisi olarak çalışan, suratına sağlam bir şamar yedikten sonra fotoğrafının çekilmesini isteyenleri aradığımı söyledim. Beklediğimden çok daha fazla insan geldi. Özellikle de kadınlar. Kameranın karşısına oturttum ve suratlarına okkalı bir şamar atıp fotoğraflarını çektim. Bu da karmaşık bir duygu.

Bu acımasız tavır biraz Michael Moore'u hatırlatıyor.

Michael Moore? Teşekkür ederim.

Bazı projelerinde de espri duygusu önplanda. Mesela Sırbistan'da bir kasabada gerçekleştirdiğin proje...

Sırbistan'da bir kasabada bir süre yaşadım, sonuçta kasabaya kendimi özgün ve resmî Phil Collins olarak onaylattım. Yazdığım uzun manzumeyi bir pirinç levhanın üzerine kazıdılar ve resmî taahhütte bulundular: Bundan böyle o kasabada, Phil Collins dendiğinde, akıllarına ilk ben geleceğim!

Bu isimden çok çektin galiba...

Hem de nasıl. Gençken arabada cigaralık içerken polise yakalanırdık. Arabadan indirip ismini sorarlar. "Phil Collins" dediğin anda, polisle dalga geçtiğin için tutuklanırsın. Ya da telefonla taksi çağırırsın. İsmini sorarlar. Ve taksi asla gelmez.

Her halükârda projelerin insanı ters köşeye yatırıyor.

Uzun bir süre Belfast'ta yaşadım. Belfast denince insanların aklına yumruğunu sıkmış militanlar geliyor. Oysa orası bir şehir, farklı görüntüler de barındırıyor. Eğlence ortamı da var. Filistin'e gittiğinizde de, medyanın size kapattığı bir Filistin'le karşılaşıyorsunuz. O yüzden Filistin'den disko görüntüsüyle bahsediyorum, çünkü orada da disko var! Mesela Kosova'ya giderken, orada bilgisayar ya da CD player olup olmadığını bilemiyordum, çünkü televizyonda gördüklerimiz, kamyon arkasında oradan oraya kaçan insan görüntüleriydi. Bazı bölgelerle ilgili algılayışımız tamamen medyanın gündemi ve gücü tarafından belirleniyor. Yapmak istediğim, bu algıyı kırmak.

Son olarak, Irak'taki projeni anlatır mısın?

Saldırı başlamadan altı ay önce gittik Bağdat'a. Seksen kişiyi varolmayan bir filmin deneme çekimine çağırdık. Hepsini teker teker bir odaya aldım ve kamerayı çalıştırdıktan sonra odadan çıktım. Sürekli kameraya bakmalarını istedim. Kamera karşısındaki tavırlarını, rahatsızlıklarını, pozisyon değiştirmelerini kaydetmiş oldum. Daha sonra altlarına aşk şarkıları döşedim ve savaşın başlamasından kısa bir süre önce Bağdat'ta açıkhavada dev bir perdede bu görüntüleri her gece gösterme fırsatı buldum. Savaşın adım adım yaklaştığı belliydi ve bugün benim filme çektiğim insanların akıbeti meçhul. Seyredenin bu görüntüdeki insanlara aşık olmasını sağlamaya çalıştım. Tüm çıplaklığı ve kamera karşısındaki huzursuzluklarıyla... Savaştan önce medya hiç Iraklı insan görüntüsü göstermedi, çünkü kamuoyunun orada bombalanacak insanlarla özdeşleşmesini istemiyorlardı. Oysa bombalananlar birilerinin anneleri, büyükanneleri, torunları...

Kolombiya, Bogota'da The Smiths karaokecileri

İstanbul gibi bir koca şehir şu veya bu şekilde Smiths'le özdeşleşebilir. Smiths sadece Manchester'ı değil, tüm şehirleri ve tüm sokakları anlatıyor.

Phil Collins, Büyük Londra Oteli'nin merdivenlerinde (foto: Şahan Nuhoğlu)

Söyleşi: **Ogan Güner**

The Smiths projesinin detaylarını öğrenmek için 18 Ağustos'a kadar thesmithskaraoke@yahoo.com.tr adresine yazabilirsiniz

Sussan Deyhim

Haziran ayında Doğu'nun Kadınları Festivali'ne sahne oldu Cemal Reşit Rey salonu: Paneller, film gösterimleri, konserler arasında bir haftalık koşuşturma... New York'ta yaşayan İranlı sanatçı Sussan Deyhim bir haftasını İstanbul'da geçirdi, Türkiyeli müzisyenlerle provalar yaptı ve –ses tesisatının eşek şakalarını görmezden gelirsek– harikulâde bir kapanış konseri sundu izleyenlere. Zenginden alıp fakire (gelenekten alıp avangarda) veren, dünü yarının tezgâhında yeniden dokuyan ezgilerinin arkasında yatan gücü, Festival'in fikir anası şair Bejan Matur'a bir çırpıda anlattı.

Foto: Muhsin Akgün

BÖYLE BUYURDU ZERDÜŞT

Geçen günkü panelde, sanatın geleneksel ve avangard yönleri konusunda da söz aldınız. Bu ikisi tamamen farklı mıdır, yoksa birbirlerini tamamlayabilirler mi?

Sussan Deyhim: Ne tamamen köklere önem veren anlamında bir gelenekçiyim, ne de avangardı köklerden bağımsız bir biçim olarak kullanıyorum. Bazen geleneğe, bazen avangarda yakın duruyorum, ama geleneğe yakın durduğumda dahi progresif ve fütüristik bir yöntem izliyorum. Ve bu ikisi beni bambaşka yerlere alıp götürüyor.

Bir söyleşinizde virtüözlükten ziyade maneviyatın, "ruhsal"ın sizi daha çok ilgilendirdiğini söylemişsiniz...

Hangi gelenekten gelirse gelsin, iyi eğitim almış, enstrümanlarını çok iyi kullanan, makamı, dastgah'yı, raga'yı çok iyi bilen sanatçılar var. Fakat bunların arasından sıyrılan, gerçekten ustalık dediğimiz mertebeye erişebilen az sayıdaki insan, notaları bilmekle kalmayıp o notalara nasıl bir ruhla hayat verildiğini de düşünenlerdir. Benim için şarkıları yaşatan notalar değil, o notalara hayat veren ruhiyattır. Notalar mükemmelliğine itiraz edemeyeceğiniz 11. yüzyıl matematiği gibi olsa da, benim için notadan daha önemli olan titreşimdir. Bazen iyi müzikleri teknik olarak pek de yetkin olmayan insanlardan duyarsınız, onlarda işte o ruh vardır. Temiz ve hatasız çalmak değil mesele...

Sanatçı kimliğiniz antik bir Pers şehrindeki röl-yeflere kazılı bir sureti çağrıştırıyor. Sesiniz de oralardan yankılanıyor sanki. Yaptığınız müzikte bu engin kültürden izler var...

Dans ve tiyatroyla geçen uzun yıllarım oldu. Mitolojiyle hep ilgilendim, çünkü mitoloji, yüzyıllara direnen ritüellerle insana dair ne varsa onların pek de değişmediğini kanıtlar bize. Ritüeller farklıdır, ama çekirdekte aynı insan gerçeği vardır; öfke, aşk, tutku, sonsuzluk... Ben her an bir ritüelin icra edildiği bir kültürden geliyorum. O yüzden benim için bir sahne sanatçısının varlığı, varlığındaki güzellik de bu antik köklerle temas halinde olmaktan gelen rayihaya bağlı. Sahnedeyken zihnimin gerisindeki bilgi benim sadece bir şarkıcı, sadece bir müzisyen olmadığımdır. Varlığımı başka türlü tanımlıyorum ben, bir arketip belki... Ritüllere, şamanizme karşı her zaman ilgim olmuştur. Benim dinleyicilere, dinleyicilerin de bana, daha derinlere inmek için el verdiğini, o ritüele böylelikle ulaşabildiğimi düşünüyorum. Bu, benim kişiliğimin ötesinde bir şey, bir medyum, bir vasıtayım sahnedeyken. John Coltrane çaldığında, sadece John Coltrane çalmıyordur. O insanları çağırır, o enerjiyi birlikte yaratırlar. Tek başına hiçbir şey olmuyor. Seyirci olmadan "taziye"nin olamayacağı gibi... Taziye *(Şiilerin Kerbela'yla ilgili olarak düzenlediği yas niteliğinde dinsel seyirlik oyun)* tamamen bir alışveriştir. İşte sahne de böyle bir enerji alışverişine, çok antik anlamda bir "ayartmaya" dayalı. "Ayartmak" deyince akla hemen kadınların göğüslerini teşhir etmesi gelir, benim dediğim başka bir şey. O alışveriş olmasa ben oralara gidemem, ben olmasam da o insanlar oralara gidemez. Birbirimizi ayartmamız lâzım.

Nietzsche'nin Zerdüşt'ünde, benim gibi eski dünyadan gelen, yeni dünyada yaşayan birini gördüm –modern kültürün gücünü kavramış, kökleri diplerde olan biri...

Yetişme çağınızdan, İran'da yaşadığınız günlerden hafınızda kalan en canlı görüntüler neler?

Persepolis'te (Parsa) düzenlenen Şiraz Festivali'nde çok sayıda önemli sanatçıyla tanışma fırsatım olmuştu. Dünyanın en avangard festivallerinden biriydi, tiyatro, dans, müzik ve her şey antik kalıntıların arasında... İnsanlar çimenlerin üzerine yayılır, deneysel tiyatrodan avangard sinemaya birçok farklı etkinlik olur, Robert Wilson'dan Peter Brook'a, John Cage'den Stockhausen'e ünlü isimler gelirdi. İran'ın 1970'lerde yaşadığı bu progresif ve deneysel dönem, sanatsal bakışımı oluşturmamda çok etkili oldu. O günlerde ben de dansçıydım ve televizyon için çalışıyordum, o sayede ilkgençliğimde Persepolis'teki yaratıcı atmosferin bir parçası oldum... Herhangi bir antik şehirde, harabeler arasında başka bir duyu boyutuna geçiyorum, her şey kendiliğinden bir ritüele dönüşüyor. İtalya'da, Toskana'da 12-13. yüzyıl mimarisini gördüğümde de öyle oluyor, başka bir zamana geçiyorum.

Anadiliniz Farsça, ama pek çok dilde şarkı söylüyorsunuz. Bıraktığı etki olarak bu dillerin bir farkı var mı sizin için?

Dil konusunda da hep deneyci bir yaklaşımım oldu. Farklı dillerde şarkı söylemeyi seviyorum. Çünkü her dilin vücudunuzdaki akustiği farklı oluyor. Farsça şarkı söylemek başka bir tecrübedir, İngilizce, Fransızca, Almanca, Türkçe başka... Bazen ihtiyacım olan sesin hiçbir dilde karşılığı olmadığını görünce kendimce bir dil yarattığım da oluyor. Bulduğum melodinin ihtiyacı olan pagan bir dil bu.

Bir adı var mı bu dilin?

Yok, böyle bir isim veremem, çünkü benim için organik bir dil bu. Biraz İbranice, biraz Farsça, Hintçe... Farsça şarkı söylemek benim için büyük bir zevk olduğu kadar, büyük de bir sorumluluk. Çok derinden bildiğim bir evreni var Farsçanın ve söylerken diken üzerinde hissediyorum kendimi. Andığınız kelimenin telaffuzunu hakkıyla yapabilemek gibi bir mesuliyet söz konusu. Söylerken kendi bilincimden kurtulmam ve aynı zamanda dile sadakatimi kaybetmememem gerekiyor. İngilizce ayrı bir zevk, çünkü caz standartlarını çok seviyorum. Shakespeare ya da William Blake okumadığım için İngilizcenin sorumluluk kısmı daha hafif omuzlarımda. Daha çağdaş şeyler söylediğimden, şamanik bir yanı yok. Ama çok hoşlansam da, kanımdaki deliliği kullanabileceğim bir dil olamıyor İngilizce.

Bu sizin için bir kayıp değil mi?

T.S. Eliot ya da Edgar Allan Poe seçmiş olsaydım, o sorumluluğu duyacağımdan eminim. Cole Porter şarkıları söylerken mesela, varoluşun hafifliğini hissediyorum sadece, o da güzel bir duygu. Çok "hafif" okunabilecek Hafız şiirleri de vardır, çok da güzellerdir. Ama çok uzun zamandır İran'dan uzakta yaşayan bir İranlı olarak her şeyin daha "ağır"ını bile isteye ben seçiyorum galiba.

Neden?

Bilemiyorum. Birçok insan, özellikle de Amerika'da, Mevlânâ ya da Hafız'ın şiirlerini okuduklarında, birden bütün Sufizmi keşfettiklerini, aydınlandıklarını düşünüyorlar. Halbuki Sufizmde anarşi vardır, çok tatlı bir karanlık vardır. Benim için önemli olan, yaşadığım Batı topraklarında nüfuz edilemediğini gördüğüm açı da bu. İnsanlar her şeyi hafifliğe endeksliyor, kozmos, sevgi, aşk... Sufizmin "ben"i öldürmekle ilgili olan kısmıyla baş etmeyi düşünmüyorlar bile. Bu ağır mesai. Zaman içinde yavaş yavaş ulaşabileceğin, insanın kendisini gerçekten öldürmesiyle alâkası olmayan başka bir mertebe. Bütün hayatını adaman gerekiyor. Benim için gerçek hafiflik, gerçek aydınlık kültürlerin dibindeki o ağır ve karanlık kısımdan geliyor. Budizm'deki ying ve yang gibi. Hiçbir şey katî olarak karanlık ya da aydınlık değil. Bunu kabul ettiğinizde hayat daha kolay oluyor. Işığı görebilmek için karanlığı geçmeniz gerektiğini, onu hak etmek gerektiğini anlıyorsunuz çünkü. Bu yüzden kökleri saçaklı, daha derin şeylerle uğraşmayı, müziğimi bunlar üzerine kurmayı tercih ediyorum. Beni tatmin eden bu, yoksa kimseye bir mesaj verme peşinde değilim.

Dilinden uzakta yaşayan bir şairin bir süre sonra çok zor imge yarattığı söylenir. Bir müzisyen için bu daha zor herhalde. Ülkenizin seslerinden, dilinden, gündelik ritminden uzakta yaşamak nasıl bir handikap yaratıyor sizin için? Bunu nasıl telafi ediyorsunuz? Kulağınız hangi seslerle besleniyor?

İran'da halk dansları ve bale yaptığım ilkgençlik zamanlarımda İran'ın dört bir tarafından inanılmaz müzik ve dans örnekleri görme, gerçek insanlarla tecrübe etme şansım oldu. İran'dan uzakta geçirdiğim gençlik dönemi ise başka bir bilgi edinmeye başladığım önemli bir dönemdi hayatımda. Bir zaman geçtikten sonra folklorik dansların gücünü anlıyorsunuz. Ve şimdiye kadar da bu etkiyle yaşadım. İran'da olmayabilirim, New York'ta yaşayabilirim, ama aynı zamanda Fas'tayım, trans müziğine duyduğum ilgi yüzünden Brezilya'dayım, Afrika'dayım. Daha fazla öğrenebilmek için, İran'dan aldığım o bilgiyle kendimi hep açık tutuyorum. İllâ İran'da yaşamam gerekmiyor. Benim çalışmam sözel bir çalışma ve sözle ilişkimi farklı şekillerde New York'ta da sürdürebiliyorum.

Geleneksel İran müziğinde kimleri seviyorsunuz?

Sizin de bildiğiniz bütün klasikleri sayabilirim. Sharam Nazeri'yi, Shadjarian'ı hep sevdim. Bu festivale de konuk olan Sima Bina inanılmaz bir şarkıcı. Kayhan Kalhor şu anda İran'da çok sevdiğim bir sanatçı. Eskilerden, politikanın da içinde yer almış olan Marzieh var bir de. İsmini sayamadığım daha çok insan var. İran dışında yaşayan bir grup çok önemli sanatçı da var.

İran'da kadınların sahneye çıkamamasıyla ilgili ne düşünüyorsunuz?

Yirmi yıldır maalesef İran'da kadınlar sahnede şarkı söyleyemedi, kendi aralarında bile... Son beş yıldır bazı açılımlar oldu. En azından kadın seyircilere söyleyebilme hakkını kazandılar. Bu çok üzücü, çünkü muhteşem bir kadın vokal geleneği bastırılıyor. İşler yavaş da olsa değişiyor. Sima Bina çıkıp şarkı söyleyebiliyor mesela.

Söz de yazan biri olarak şiirle ilişkiniz nasıl? Klasik Fars şiiriyle güncel sözleri nasıl uyumlu hale getiriyorsunuz?

Teknolojinin imkânlarıyla inanılmaz bir def kaydı yapılabileceğini bilen kuşaktanım. Alın laptop'unuzu, Kürt köylerinde çok güzel kayıtlar yapabilirsiniz.

Eski tarz şiire olan yakınlığımı hep koruyorum. Onun başka bir gücü, etkisi var. Kendi şiirimi yazmaya ancak birkaç sene önce başladım. Yazdıklarım hiçbir zaman şarkı sözü gibi değil, daha felsefî, daha karmaşık nazım örnekleri oldu. Bir fikri, düşünceyi basitleştirip yoğunlaştırarak çok insana ulaştırma formu olarak şiiri çok önemsiyorum, çok seviyorum. İranlıların sürekli Mevlânâ ya da Hafız okudukları, mesela Jean Cocteau gibi daha çağdaş isimlerle ilgilenmediği sanılıyor. Bu anlamda benim daha çağdaş, kutsal çağrışımları olmayan şiirlerim de var. Ortadoğulu bir kadın olarak, dünya kültürüne inanan, dünyayı ülkelerle değil, bir gezegen olarak görüp seven, her tür milliyetçilikten uzak, hepimizin aynı havayı, aynı ekonomik sorunları yaşadığımızı bilen, büyük resmi gören bir kadın olarak sosyopolitik ya da kadın konuları üzerine konuşacak çok fazla şeyimizin olduğuna inanıyorum.

Konserde Irak'la ilgili söylediğiniz şarkının İngilizce olmasında politik bir niyet var mıydı?

Çok insanın konuşmasından dolayı, maalesef İngilizce günümüzün en güçlü dili. Çok insana ulaşabilmek için mesajınızı herkesin bildiği bir dille vermek önemli. Bir yandan kendimi sorumlu hissettiğim bir anadilim var ama, bir yandan hayatı-

---

Jahida Wehbe

Lübnanlı Jahida Wehbe, Doğu'nun Kadınları Festivali'nin "klasik" kanadıydı: Açılış konserinde Ümmü Gülsüm, Feyruz, Asmahan, Warda gibi büyük dramatik şarkıcılar geleneğinin izinde Arap müziğinin zenginliğini yaşattı CRR'de... Wehbe'nin Bejan Matur'un teybine anlattıkları, "şarkı"nın günümüzdeki yaşama alanlarına ışık tutuyor...

Foto: Çiğdem Öztürk

Bir nihavend özgürlük

Arap klasik müziğinde kadının yeri çok önemli. Ümmü Gülsüm, Feyruz gibi efsane isimler var. Yeni kuşaklarda durum nasıl, kadın sanatçıların günümüzdeki rolü ne?

Jahida Wehbe: Arap müziğinde birçok önemli sanatçı var, Muhammed Abdel Wahab, Wadi Essafi, Ferit Al Atrache, Riad El Sounbati... Ama hiç şüphesiz Feyruz, Ümmü Gülsüm onlardan daha ünlü. Arap dünyasında yetişmiş kadınların müziğine kaçınılmaz olarak yansıyan bir dram var. Söyledikleri şarkılar genelde aşk, ayrılık, yurt sevgisi, Sufizm gibi derin meseleler üzerine. Arap kadınlarının seslerindeki esneklik müziğe büyük bir güç katıyor. Ama bugün, o muazzam manzaranın üzerine ağır bir sis çöktü. O yüzden, Ortadoğu müziğini akademik olarak öğrenmiş olduğumuz için ben ve arkadaşlarım hep kendi öz kültürümüze yaslanmaya çalışıyoruz. Yeni bir şey yaratmak için tarihimizden yola çıkıyoruz.

Maruni hıristiyan bir aileden geliyorsunuz, ama Sufi şairlerin eserlerini de büyük bir aşkla yorumluyorsunuz. Ortadoğu'daki dinî zenginlik ve bunun sanata yansıması hakkında ne düşünüyorsunuz?

Benim söylediğim şarkılar yalnızca Sufi geleneğinden gelmiyor, Bizans kültürüne dayanan hıristiyan kökenli parçalar da yorumluyorum. Sufi kültürüne düşkünlüğüm, genel olarak şiire sevgimden geliyor. Sufi şiirlerinde öne çıkan maneviyatın beni iyi yansıttığını düşünüyorum. Az önce bahsettiğim sis perdesinden çıkmama yardımcı oluyor, insana bir yücelme duygusu yaşatıyor. Uzun süre Arap edebiyatını inceledim, İbn-i Sina'yı, Ömer Hayyam'ı okudum, ama aynı zamanda Platon'u, Sokrates'i... Modern şiirle de ilgileniyorum. Sanatın bizi ölüme yaklaştıran rutinden kurtarabileceğine inanıyorum. Sanatın bizi insanîyete yönlendirmesi Sufizm kültüründe çok önemli, çünkü insan tanrının sureti olarak görülüyor. Bu da bireyi, ırk, din ya da renk ayrımı yapmadan ol-

Deyhim'e İstanbul'da, gitarda Şevket Akıncı, synthesizer'da Richard Horowitz, kemençede Arslan Hazreti, bağlamada Ulaş Özdemir, perküsyonlarda Yılmaz Yeşilyurt ve Volkan Ergen eşlik etti

Foto: Şahan Nuhoğlu

mın otuz senesini geçirdiğim o diğer dünyaya karşı da bir mesuliyetim var. Otuz sene sonra tamamen bir İranlı gibi kalıp sadece çarşaftan, peçeden, mollalardan bahsedemem. Bunu yapacaksam, o zaman geri dönüp İran'da yaşamam gerekir. Ama ben New York'ta yaşıyorum, dünya kültürlerine ilgi duyuyorum ve bir şeyler öğrendiğim o farklı kültürlere de borcum var. Bazen İngilizce şarkılar söylememin arkasında böyle bir küresel kavrayış var aslında. Çok fazla öfkenin olduğu, herkesin birbirini bir şeyler için suçlamaya can attığı bir zamanda yaşıyoruz. Dünyanın problemli görünen yerlerinden farklı bakış açıları olan, pasifist, sofistike, progresif insanlar da çıkabileceğini göstermek önemli. Ortadoğu'ya dair konuşacağınız tek başlık terorizm olmamalı.

Almanya'da Zerdüşt hakkında bir opera sahneleyeceksiniz. Nasıl bir çalışma yürütüyorsunuz?

Biz İranlılar ya da Farsîler her zaman Zerdüşt gibi inanılmaz bir referansa sahip olduk. Zerdüşt'ün sözleri bir yanıyla o kadar akılcıdır ki. Nietzsche'nin Zerdüşt'ünde, benim gibi eski dünyadan gelen, ama yeni dünyada yaşayan birinin macerasını gördüm sanki –modern kültürün gücünü kavramış, ama kökleri diplerde olan birinin... Diğer yandan, Zerdüşt'te her zaman dinle devlet işlerini ayırma vardır. Kadınlara saygı vardır, doğaya saygı vardır. Karmanın sorumluluğundan bahseder; köşende kös kös oturarak iyi bir karmaya sahip olamazsın! Ortadoğu'da unuttuğumuz bir şey belki de bu, kendimizi eğitmenin, geliştirmenin yollarını aramak... Böyle bir sorumluluğumuz var çünkü. Bu opera benim için inanılmaz bir yolculuk oldu. Neredeyse pagan bir dildeki ilk opera sanırım bu. Farsçanın, İngilizce ve Almancanın evliliğiyle, bütün bu dillerin müzikalitesiyle çok ilginç olacak bence. 18. ve 19. yüzyılla kesişim olarak da çok önemli. İnanılmaz bir Avrupalı filozofla, yine inanılmaz, kadim bir peygamberin buluşması... Bu operada kendimi bulacağımı hissediyorum, çünkü kendi içimde de bu iki düşünme biçimini buluyorum. Benim eski ile yeni arasındaki tecrübelerimi de yansıtabileceğim bir bütünlük. Müzik Richard Horowitz ve benim tarafımdan hazırlanıyor. Farklı enstalasyonlar ve sahne düzenlemeleri olacak.

Müziğinizin büyük bir bölümü elektronik ve modern bir formda. Bu tercihinizin sebebi ne?

1980'lerin ortalarından beri bilgisayar teknolojisiyle çok ilgilenmeye başladım, çünkü dünyanın bizim tarafımızda yapılan kayıtları dinlediğimde büyük hayal kırıklığına uğruyordum. Nasıl kötü tekniklerle, olanaksızlıklarla yapılmış kayıtlar, kötü miksajlar... Ben de teknolojinin geçmişi zedeleyeceği, teknolojinin ritüellerimiz için bir tehlike teşkil ettiği fikrinden uzaklaştırdım kendimi. Teknolojinin imkânlarıyla aslında inanılmaz bir def kaydı yapılabileceğini bilen bir kuşaktanım. Alın laptop'unuzu, Afrika'nın köylerini, dağlardaki Kürt köylerini dolaşın; çok güzel kayıtlar yapabilirsiniz. Eğer kendi müziğiniz hakkında kafanız netse, o zaman teknolojinin eski müziği bozamayacağını bilirsiniz. Çeşitli projelerimden biliyorsunuzdur, ses tasarımıyla çok ilgileniyorum. Teknoloji olmadan bir sürü şeyi yapamayacağımı biliyorum. Ortaya çıkan da teknoloji mahsûlü soğuk bir şey olmuyor, çünkü ona ruhunu veren benim.

İstanbul'daki konserde de söylediğiniz, üst üste bindirilmiş 24 sesten oluşan "Vocodeliks" adlı çalışmanız Antik Yunan korolarını çağrıştırdı. Modern bir teknolojiyle arkaik bir sesi canlandırdınız sanki...

Bir sonraki kuşak için, kendi ritüellerini yaşayan modern bireyler olarak bir sorumluluğumuz var. Bugünün mitolojisi bugünün sokaklarında...

Doğru, Yunan tragedyalarındaki kadın korolarını kendime baz almıştım. Benim tarzımda şarkı söyleyen çok fazla kadın bulamayacağım için de bütün o farklı sesleri ben söylemiştim. Koro bendim yani. Denemeye açık, klasik eğitimden geçmiş, ama yeniliklere hazır bir kafanız olduğunda, sezgilerinizin peşinden giderek gerçekten ilginç neticeler çıkabiliyor ortaya. Zaten bildiğimizi tekrarlamak çok sıkıcı. Sınırları aşmak gerekiyor, çünkü bunu beceremezsek, inanın dünya çok sıkıcı bir yer haline gelecek. Bir sonraki kuşak için, kendi ritüellerini yaşayan modern bireyler olarak bir sorumluluğumuz var. İki bin yıl öncesinden referanslar alsak da, aslında bizim kendi Şamanizmimiz, kendi ritüellerimiz var. Bunları bulmak, 11. ya da 16. yüzyıldan bir anlamda kopmak gerekiyor. Bugünün mitolojisi bugünün sokaklarında... Üç yüz yıl sonra bunlar başkalarına referans olacak. Sev ya da sevme, modern gerçekliğin ayırdına vararak yaşamamız gerekiyor. Güzel ya da çirkin, gerçek, şimdiki zamanda cereyan ediyor. Modern zamanlara da sorumluluğumuz var, ki modern zamanların her şeyi de o kadar berbat değil.

Söyleşi: **Bejan Matur** Çeviren: **Pınar Öğünç**

---

duğu gibi kabul etmeyi ve ona saygı duymayı öngörüyor. Hepimiz Tanrının bizi yarattığı gibiyiz; bu dünyada beraber yaşayabilmenin koşulu da bu kabulden başlıyor. Sufizmin temel prensipleri, hıristiyan düşünce sistemine daha yakın. Hıristiyan inanışı da insanı Tanrının bir sureti olarak kabul ediyor. Tanrı bizi kendisine benzeterek yarattığı için hepimizde ondan bir parça var. İslâm'da durum farklı: Hepimiz Tanrının kullarıyız, onun hükmü altındayız. Sufi şairlerinde bu yönde bir sorgulama var, Tanrıdan sevgili olarak bahsetmekten kaynaklanan bir tür suçluluk duygusu... Bu bakış açısı İslâm dünyasının bağnaz geleneklerinde bir gedik açtı. Sufizm insanlara daha yakın, çünkü birbirimizi eşit görmemizi sağlayan felsefesiyle bütün farklılıkları ortadan kaldırmaya yöneliyor. Şiirin ruhanî boyutu müziğe de işliyor. Korkunç büyük bir hızla ilerleyen bu dünyada, insanın bu şekilde içine işleyen sanatlar bizi yumuşatıyor, ruha şifa gibi geliyor... Çevremizden bağımsız olduğumuzu hatırlatıyor, hatta uçabilecek olduğumuz hissini veriyor.

Arap operası eğitimi de almışsınız...

Yaklaşık yirmi yıldır Lübnan'da deneysel opera alanında bir hareketlilik var. Yabancı ülkelerde, başta İtalyan operası olmak üzere, Batı müziği eğitimi görmüş birçok şarkıcı buradaki konservatuara geliyor. Arapçanın operaya çok müsait olmadığı inancına karşı savaş veriyorlar. Sesler ve kelimeler üzerinde yoğun çalışmalardan sonra, teknik yönden opera müziğini dilimize uygun bir hale getirmeyi başardılar. Arapça şiirlere ve aslında Batı'ya çok da uzak olmayan makamlara dayanan çok büyük bir opera repertuarı oluşturdular. Arap müziğinde bir sürü farklı makam var: Nihavend, Kürdî ve Hicaz makamları, Batı müziğine daha yakın... Arap müziğindeki büyük orkestra geleneği operaya çok müsait. Opera söylerken ses diyafragmdan çıkıyor ve vücudun tamamı kullanılıyor, bu da Arap kadın şarkıcıların geleneksel söyleyiş biçimine çok benziyor. Şarkılardaki dram büyük ölçüde söyleyen kişinin her şeyini vermesinden kaynaklanıyor.

Arap kadınlarının seslerindeki esneklik müziğe güç katıyor. Ama o muazzam manzaranın üzerine bir sis çöktü. Sufi kültürü bu sisten çıkmama yardımcı oluyor.

Dünkü panelde Arap ülkelerindeki farklı dialekt ve makamların müziğe yansımasından bahsetmiştiniz...

Günümüzün sanat dünyası çok bulanık bir durumda. Adeta uyumakta olan Arap müziği türleri, bazı makam ve ritmler var. Sanatta küreselleşme yalnızca bazı ayrıcalıklı müzik türlerinin ortaya çıkmasına sebep oluyor. Şarkılar hep Bayatî ve Kürdî gibi makamlarda yazılıyor. Oysa Segâh, Sûzinâk, Bestenigâr, Rast gibi, diğer büyük makamlardan kopan ve çok az kişinin bahsettiği güzel makamlar var. Ritmler için de aynı durum söz konusu. Artık her şey bilgisayarlar üzerinden yapılıyor, bu teknolojiyi kendi müziğimize dair güçlü bir arşiv yaratmak için kullanmamız lazım, yoksa yavaş yavaş kaybolup gidecek.

Müzik ilgilendiğiniz tek sanat alanı değil...

Evet, tiyatro da yapıyorum. Zaten orada da müzikle bir bağlantı kuruyoruz. En son Lübnan'da, Baalbeck festivalinde, Hayyam'ın "Rubaiyat"ından yola çıkarak Ziad Boutros'un müziklediği bir oyun sergiledik. Ben de Riad El Sounbati'nin Ümmü Gülsüm için yaptığı besteleri okudum... Yine Iraklı ünlü şair Badr Shakir al-Sayyab'ın bir şiirinden esinlenen piyeste şarkı söylüyorum, bunun turnesi hâlâ sürüyor... İlk katıldığım tiyatro eseri Lübnanlı yazar Amin Maalouf'un, Goncourt ödüllü "Tanios Kayası" romanının bir uyarlamasıydı. Bazı televizyon dizilerinde de oynadım. Üniversitede psikoloji okumuştum, ama sonra yalnızca sanatla ilgilendim.

Sizi müziğe bağlayan nedir?

Rüzgardaki, topraktaki, sudaki sesler bende şarkı söyleme arzusu uyandırıyor. Hayatımın en yoğun ve özel anlarını sahnede olduğum zaman yaşıyorum. Ben şarkı söylemeyi seçmedim, o beni seçti.

Söyleşi: **B.M.** Çeviren: **Alican Tayla**

İngiltere'de yaşayan Filistinli Reem Kelani, Doğu'nun Kadınları Festivali'nin konuklarındandı. Halk türkülerinden modern şarkılara uzanan dokunaklı ve coşkulu repertuarını keman, piyano, kontrbas ve bateriden oluşan ekibiyle seslendirdi... Ertesi günkü dostane sohbetimizde, bir yandan Filistin halkının cefasına odaklandık, diğer yandan, oryantalizm ve çokkültürlülük gibi güncel meseleler izleğinde, dirilme umudunu göçmenlerin kültürel varlığına bağlayan İngiliz müzik endüstrisinin kalbinden haberler ve hava durumu aldık...

Reem Kelani

GÜMÜŞTEN BİR HARİTA

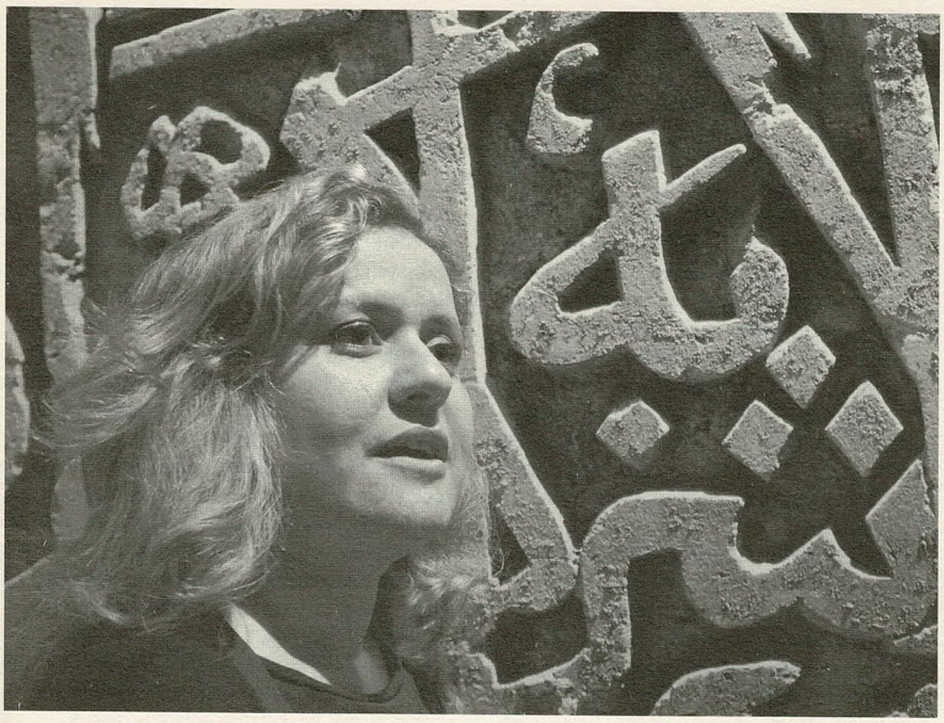

Foto: Şahan Nuhoğlu

Dünya müziği kavramını konuşarak başlayalım mı? Siz İngiltere'de yaşıyorsunuz, orada Folk Roots ve Songlines gibi dünya müziği dergileri epey rağbet görüyor...

Reem Kelani: Dünya müziği denen şey kapalı devre bir dükkân gibi işliyor. Songlines ve Folk Roots da bunun bir parçası, fakat elbette bu dergilerde çok değerli yazılar da yayınlandığı oluyor. Zaten müzik endüstrisi süpermarketlere benzer bir hal almaya başladı. İyi müzik yapan müzisyenler de ekolojik tarımcılara benziyor... Dünya müziği dergilerinde sevmediğim şey, hiçbir eleştiriye yer verilmiyor olması: Herkes şahane, herkes muhteşem! İngiltere'de ilk çıkış yaptığım dönemde daha ziyade caz müziği eleştirmenleri tarafından ilgi gördüm, çünkü caz eleştirmenleri sizi bir müzisyen olarak değerlendiriyorlar. Dünya müziği eleştirmenleriyse kendi kurgularına göre değerlendirme yapıyor, Arap müziğinin ne olduğuna onlar karar veriyor. Çok oryantalist bir yaklaşım. Beyaz adamın Arap müziğinin ne olması gerektiğiyle ilgili kararları geçerli addediliyor. Birçok radyo DJ'i ve plak şirketi sahibi farklı isimlerle farklı dergilerde yazıyorlar. Galiba dünya müziğinden külliyen nefret ediyorum.

Türkçede "bir dokun, bin ah işit" diye bir laf vardır...

(gülüyor) Eğer benim gibi Batılılaşmış görünüyorsan ve benim gibi 18. ve 19. yüzyıl şarkılarını söylüyorsan, bu onlar için hiç önemli değil. Ama eğer füzyon müziği yapıyorsan, fakat etnik bir görünümün varsa, o zaman harikasın. Araba değil de, sadece kendine benziyorsan ve eski şarkılar söylüyorsun, kabul görmüyorsun. Eğer iki kişiyi vurmalılara koyarsam, bir de "yaaaaa habibi" diye yere oturarak şarkı söylersem bir taneyim! Bu yüzden kendimi müzisyen olarak görüyorum, dünya müziği icracısı değil.

Yine de dünya müziği albümleri hepimizin gözünü, gönlünü, kulağını açmıyor mu?

Dünya müziği fikri iyi niyetle başladı: "Hadi ötekinin müziğini dinleyelim." Ama aynı zamanda İngiliz müziği de dünya müziği. Geçen yıl İngiltere'de, Norwich'de bir okulda İngiliz çocuklarla çalışıyordum. Afrika, Asya, Ortadoğu müziği üzerine bir program vardı. Çocuklar, onlara öğrettiğimiz bazı ninnilere hayran kaldılar. "Bunlar şahane, peki biz nasıl oluyor da eski İngiliz folk şarkılarını bilmiyoruz" dediler. Onları pub pub gezip kayıtlar yapan Cecil Sharp'ın müzesine götürdüm. Düşünsene, onları o müzeye götüren Filistinli biriydi, bendim. İşte budur benim için çokkültürlülük. Şimdi böyle yeni bir hareket var, mesela Folk Roots İngiliz folk şarkılarına da odaklanmaya başladı, hatta bazı yıldızlar var bu alanda, Eliza Carthy mesela: Steeleye Span grubundan tanıyacağınız Martin Carthy'nin kızı. İyi şeyler de oluyor, fakat yanlış olan şu: Dünya müziği tarihsel olarak kurgulandı, ötekine, Üçüncü Dünya'dakine yardım etmek için. Şimdi yaptıklarıysa bunu başka bir reklam malzemesine dönüştürmek. Bir müzik turizmi gibi: Buddha Bar serisi falan...

WOMAD'ı nasıl buluyorsunuz? Siz de katıldınız 2004'te...

Beni davet etmeleri 16 yıllarını aldı. İngiltere'de yaşadığım için fazla etnik değilim, anlıyor musunuz? Biraz acı-tatlı bir deneyim oldu, ama keyfini çıkarmayı bildim. İzleyiciler muhteşemdi, her türden insan vardı içlerinde. Gerçi, en küçük sahnede çaldık, BBC'nin "Sokağınızda Dünya Müziği" sahnesinde. Öncelik her zaman dışardan gelen sanatçılara veriliyor. Mesela Senegal müziği istiyorsan, BBC'den Senegal'e gitmek için para talep ediyorsun ve orada kayıt yapıyorsun, Brixton'da yaşayan Senegalli göçmenler yokmuş gibi davranıyorsun. Şahane bir Ermeni dudukçumuz var İngiltere'de. Hiç onun kapısını çalmıyorlar, her zaman gidip Djivan Gasparyan gibi büyük isimlerle görüşüyorlar. Dünya müziğinin başlangıç noktası, fırsatı olmayanlara bir şans vermekti. Fakat şimdi fırsatı olana daha çok fırsat vermek üzerine kurulu bir sistem var.

İngiltere'de yaşayan birçok Hintli ve Pakistanlı var, sizce onlar müzikleri bir şey katıyor mu İngiltere'deki kültürel yaşama?

Temsil edilmiyorlar, hem de hiç. İngilizceyi bol aksanlı konuşursam, "oh, şahane, bu kadına yardım edebilirim" diyorlar. Onlarla düzgün bir şekilde konuştuğum zaman, "sana hükmedemem, sen benim eşitimsin" diye düşünüp bir kenara atıyorlar. Yeni-sömürgeci bir yaklaşım bu. Bir Arap atasözü vardır: "Mahallede ney çalanı mahalleli beğenmez, komşu beğenir." Böyle bir durum işte. Şimdilerde yavaş yavaş bu müziğin kendi etraflarında da varolduğunu fark etmeye başladılar. Bu, Senegal'e gitmenin gereksiz olduğu anlamına gelmez. Tabii ki git, fakat aynı zamanda Brixton'da, Londra'nın güneyinde yaşayan Senegallileri de dinle. Şahane bir Afrika müziği geleneği var İngiltere'de. Notting Hill Karnavalı'nı bilirsiniz, her geçen yıl İngiltere'deki yaşamın bir parçası haline geliyor.

Asian Dub Foundation ve Fun-da-mental gibi sert ve politik gruplar da var...

Bence çok önemli bir rol oynuyorlar. Asya cemaati Arap cemaatine göre daha eski bir tarihe sahip İngiltere'de. Yaptıkları müzik, estetik bağlamda benim harcım değil. Fakat siyasal duruş bağlamında ilgileniyorum elbette. Unutmamak gerekiyor, Asian Dub Foundation ve Fun-da-mental aslında dünya müziği kanalını kullanmadıkları için bu kadar ünlü oldular. Mainstream yolundan gittiler. Çünkü dünya müziği aynı zamanda bir getto olabilir, dikkatli olmak gerek.

Dünya müziğinin başlangıç noktası, fırsatı olmayanlara bir şans vermekti. Fakat şimdi fırsatı olana daha çok fırsat vermek üzerine kurulu bir sistem var.

Londra'daki Filistin diasporası nasıl yaşıyor?

Tam bir getto değil, Filistinliler arasında orta sınıf yok. Ya Knightsbridge'de yaşayan burjuvazi ya da toplu konutlarda yaşayan mülteciler.

Aralarında bir ilişki var mı?

Ben bir sosyalist değilim, fakat İngiltere'deki sosyetik Filistinlilerden çok sıkıldım, yordular beni. Filistin'le ilgili bir şey yapacakları zaman sanki hep

60→

beş yıldızlı bir otelde yapmak zorundalar. İngiltere'deki sıradan Filistinlileri görmezden geliyorlar, onların yaptığı müziği de, sanatı da yok sayıyorlar. Birçok Filistinli zengin, parasını cafcaflı sanat projeleri için harcıyor. Herhalde İngiltere'deki zengin Türkler de aynen böyle yapıyordur. Bu milletle ilgili değil, sınıfsal bir durum... Benim sinir olduğum şey, insanların Filistin sorununa bir müslümanlık meselesiymiş gibi bakmaları. Kültürel açıdan kendimi onlara Pakistanlı bir müslümandan daha yakın hissediyorum elbette. Ama Filistin meselesi benim için ne milletle, ne dinle, sadece hümanistlikle ilgili bir meseledir.

Biraz da Filistin'le ilişkinizden bahsedebilir miyiz? Aileniz 1948'de ne yapıyordu?

Etnik temizliğe uğramış diğer Filistinliler gibiydi onlar da. Biliyorum ki Türkiye, İsrail'le diplomatik ilişkilere sahip, fakat ortadaki adaletsizlik kabul edilemez. Bu nedenle insanlar kızgın. Bu adaletsizlik sadece kanla ilgili değil. Televizyonda ağlayan, sızlayan birilerine bakmak ya da kan görmek istiyorlar, ama Filistin'de olan kültürel bir soykırım. Kanser gibi bir şey, acıyı hissetmiyorsunuz, ama sonra gitttikçe büyüyor. Yavaşça ve emin adımlarla. Bütün Filistinleri tek bir kafese koymuyorlar, öylesi kolay olurdu. Onun yerine yavaş ölüm yolunu tercih ediyorlar. Yavaş yavaş... Hepsi pes edinceye kadar. Şimdi bu duvar hadisesi de cabası. Çok akıllıca!.. Batıda olduğum zaman fark ettiğim bir şey var: Benim şarkı söyleme biçimim pek çok Siyonisti çileden çıkarıyor. Sahneye çıkıp "yaşasın FKÖ, kahrolsun İsrail" dendiği zaman umursamıyorlar. Ama Osmanlı ordusuna giden kocasına hoşçakal diyen bir kadınla ilgili eski bir şarkı söylediğimde korkuyorlar, çünkü o zaman, "kahretsin, Filistinlilerin bir tarihi var" diye düşünüyorlar. Seneler sonra keşfetttim mücadelenin ne olduğunu: Toprak değil, din de değil, onlar Filistinli olmak istiyorlar. Kültürel DNA'yı elimizden almak istiyorlar. Filistin'in kalbini almak istiyorlar. Ve bunu alırken bizlerin bedeninden de kurtulmak istiyorlar. Biz Filistinliler eğer kalkıp bundan coğrafî ya da dinî bir meseleymiş gibi bahsedersek yanlış olur. Dinî olduğunu düşünmek saçma, çünkü zaten Filistinlilerin yüzde 20'si hıristiyan. Mesela size eski bir Yahudi şarkısı, bir Ladino şarkısı söyleyebilirim, fakat İsrail şarkısı söyleyemem. İsrail sadece 55 yaşında, tarih nerede? İşte bu yüzden bir takım uydurmasyon gerçekler yaratmaya çalışıyorlar. Duvar da böyle bir şey. Şu anda Londra'da sokakta falafel alıyorsunuz ve ona İsrail yemeği diyorlar. Bunu kabullenmek istemiyorum. "Senin ben olmanı istemiyorum!" Bridget Fonda'nın oynadığı "Single White Female" (Genç Bekâr Bayan Aranıyor) filmini gördünüz mü? Bir kadın diğer bir kadının evine taşınır ve ona benzemeye uğraşır, onun gibi giyinmeye başlar, sevgilisiyle yatar... Peki "Talented Mr. Ripley"i (Yetenekli Bay Ripley) gördünüz mü? İşte bu da "Talented Mr. Siyonist". Hitler Yahudileri katlettiğinde, Yahudilere dair hiçbir şeyi sevmiyordu, onlara dair her şeyi yok etmek istiyordu. Fakat İsraillilerin Filistinlilere yaptığı şey başka... Her şeyi kendilerine mal etmeye çalışıyorlar. Bunu üç yıl önce fark ettim, Filistinlileri sevdiğini söyleyen İsrailli bir müzisyenle çalışırken. Sahnede beyaz adamın yanında zıplayan Aborijin Pigmeleri gibi kullanıldım. Bu Sharon'dan daha beter, çünkü Sharon'la en azından durduğum yeri biliyorum. İsrailli bir müziyen tarafından etkisiz hale getirilmeyi reddediyorum, hatta müzik endüstrisi ve dünya müziği endüstrisi tarafından etkisiz hale getirilmeyi de reddediyorum. Sizinle sadece bir İsrailli tarafından etkisiz hale getirilmişseniz ilgileniyorlar. Filistinli bir birey olarak varolmanız mümkün değil, hele bir de kadınsanız. "Harika, Arap ve Yahudi, bir arada çalışıyor, inanılmaz, barış bebeğim!" Ne barışı? Ortada adalet falan yok.

Bu haksızlıklar sizin müziğinizde bir itici güç oluşturuyor mu?

Bütün bu öfkemi tutkuya çevirmeye çalışıyorum, çünkü öfke insanı hasta eder, tutkuysa yaratmana yardımcı olur. Aborijin Pigmesi derken neyi kastettiğimi anlıyorsunuz, değil mi? Bob Geldof gibi, "hey, size yardım etmek istiyorum siyah insanlar" diyen beyaz bir adam. Hadi ordan, kimin senin yardımına ihtiyacı var! *(gülüyor)*

Babanız Mısır'daymış, '48'de, İsrail devletinin kurulduğu yılda.

Evet, orada tıp okuyordu. Her şey o Mısır'dayken olmuş ve Filistin'e geri dönememiş. Hayatında iki kez mülksüzleştirildi. Biri 1948'de, diğeri Kuveyt'te... Anneannem İstanbul doğumlu. Adı Remziye'ydi, tam bir ırkçıydı. Bize kızdığında "Arap" diye bağırırdı. *(gülüyor)* O zaman Filistin vilayetti, Osmanlı yönetimi altındaydı. İstanbul'da doğmuş, ama annesi babası Filistinliydi. Büyükbabam İstanbul'a hukuk okumaya gelmiş. Remziye'yle evlenmişler ve onu Filistin'e geri götürmüş. Türkçe anadiliydi, Asitana derlerdi bu dile. Türkçesi elit diliydi. Tam bir elitistti. Özür dilerim büyükanne. *(gülüyor)* Ve de çok Osmanlıydı, çok katıydı. Annem az biraz Türkçe konuşurdu, annesinden öğrendiği kadarıyla. Dün geceki konserin sonunda söylediğim Türkçe şarkı var ya (Çadırımın üstüne şıp dedi damladı), annem onu evde hep mırıldanarak söylerdi. Ben de izleyicilere bir sürpriz yapmak istedim. Gerçek sözleri yazıp bana verdiler, burada öğrendim.

Anneanneniz de şarkı söyler miydi?

Ohooo, ud, aman, yalelli... Ama sadece haremlikte çalardı. Dün bir gazeteci bana "Türkiye'yi seviyor musun?" diye sordu. Şöyle söyledim: "Araplar ve Türkler arasındaki ilişki saf bir aşk ve nefret ilişkisidir." Nezaket olsun diye söylemiyorum, burada evimde gibi hissediyorum kendimi. Ama ev her zaman çok da iyi bir yer değildir. *(gülüyor)*

Bu aşk ve nefret ilişkisi bu iki dünyanın müziğine nasıl yansıyor sizce?

O uzun peşrev ve semailer çok önemlidir, öyle değil mi? Fakat aynı zamanda Arap müziğinde şöyle bir eğilim olmuş. Mısırlı eski besteci Sayed Darwiche, Türk müziğini, eski Osmanlı müziğini çok monoton ve uzun bulurdu. Arap müziğinin böyle olmamasını istedi ve şarkılarını çok kısa yapmaya çalıştı. İşte aşk ve nefret ilişkisi, işte etkileşim. Ama aynı havuz, aynı kaynak. Buraya davet edildiğimde gerçekten çok heyecanlandım.

Bizi üzen, Türkiye'ye Arap müziklerinin Batı üzerinden geliyor olması. Artık doğrudan bir ilişki yok iki kültür arasında.

Araplar ve Türkler arasında saf bir aşk ve nefret ilişkisi var. Anneannem İstanbul doğumlu. Adı Remziye'ydi, tam bir ırkçıydı. Bize kızdığında "Arap" diye bağırırdı.

Evet, çok kötü bir şey bu. Bence Türkiye-AB ilişkisi de sorgulanmalı bu anlamda. Esasında onlar Türkiye'ye yalvarmalı bir parçaları olsun diye... Osmanlı mirasını önemsememin bir nedeni de şu: Eğer Osmanlı hâlâ yaşıyor olsaydı, İsrail devleti kurulamazdı. İmparatorluğun yıkılmasının en kötü sonuçlarından biri de budur. Birçok Arap bu mirası reddediyor, ama bence bu yanlış. Kendilerini Osmanlı Devleti'nce sömürülmüş hissediyorlar, ama hep böyle değildi durum. Her zaman da Amerika'yı, İsrail'i kötüleyemeyiz, sen ve ben de aynaya bakmalıyız. Bence biz Araplar, modern Türk müziğinden fazla haberdar değiliz... Halk şarkıları çok daha zordur, çünkü melodi çok monotondur. İşte insanı zorladığı nokta bu. Bütün güzelliği tam da burada. Eğer derinine inerseniz, inanılmaz bir şeydir. Ben hep konserlerimde ninniler söylerim, çünkü bu çok evrensel bir şey. Ninnileri olmayan tek bir kültür yoktur kâinatta. Böylece izleyiciye söylemek istediğim şey şudur: "Bakın, ben dünyanın tamamen farklı bir yerinden geliyorum, ama Mars'tan gelmiyorum."

Ama sadece eski şarkıları, ninnileri yorumlamak nereye kadar? Sizin kendi özgün besteleriniz de var zaten...

Bence birçok virtüöz müzisyenin en önemli sıkıntısı, anlatacak bir hikâyelerinin olmaması. Durum böyle olunca da başkalarının, başka halkların öykülerini alıyorlar. Muhteşem bir müzisyen olabilirsin, ama hikâye gerek, hikâye. İllâ ki bir başı ve sonu olması gerekmez, ama anlattığı bir şey olmalı... Dün gece söylediğim şarkılardan biri, "Mawwaal" Filistinli büyük şair Mahmut Derviş'ten. Besteyi bundan 13 yıl önce, BBC, Sabra ve Şatila katliamıyla ilgili bir belgesel çekerken yazmıştım. Benden belgesel için bir müzik yazmamı, fakat içinde Sabra, Şatila, Filistin, İsrail ya da Yahudi gibi kelimelerin geçmemesini rica etmişlerdi. Böylece Mahmut Derviş'in şiirleri aklıma geldi. Bu isimleri hiç anmayıp lafı dolandırmadan gerekeni yapıyor. Şiirin bir yerinde, "hakkımı savunma hakkımı savunurum" diyor. Ne demek istediğini pek de idrak etmeden senelerce söyledim bu şarkıyı. Sonra birden aydım. Şimdi Filistinlileri seviyorum demek moda. Ya da Arap olmamana rağmen "ben Arabım" demek, Araplar gibi görünmek ya da şarkı söylemek. Bunu hiç de bir iltifat olarak görmüyorum. Benim kocam beyaz bir İngiliz, onun Arapçası benimkinden çok daha iyi, Şam'da yaşamış. Onu seviyorum, çünkü asla bir Araba benzemeye çalışmadı, İngilizliğini korudu, öteki kültüre saygı göstermeyi de bildi. Çokkültürlülük değişik olabileceğimiz anlamına gelir.

Fakat hepimiz birbirimize benzersek hegemonik bir görünüm ortaya çıkar, bu da beni korkutuyor.

Edward Said ve Daniel Barenboim'in kurduğu Doğu Batı Divanı projesini nasıl buluyorsunuz? Klasik müzikle uğraşan İsrailli ve Filistinli gençleri bünyesinde barındıran proje etkili olabildi mi sizce?

Bence bu da Siyonizm... Edward Said'i ne kadar seversem seveyim –hatta kişisel olarak da tanışıyoruz– bu projeyi hiç beğenmiyorum. Bu orkestrada ne kadar Filistinli var, görün bakalım. Geçen yıl Barenboim'in Royal Albert Hall'da yaptığı konuşmaya gittim, "bakın, bu insanlara nasıl da Mozart ve Beethoven öğretiyoruz" der gibi bir hali vardı. Ben de geçtim o yollardan, ne olmuş yani? Küçükken klasik piyano öğrendim, caz söylüyorum, Coltrane'e, Gershwin'e bayılırım. Hatta caz söylediğimde Arap olduğum anlaşılmaz bile. Marifet değil... Barenboim'ın o gece söylediği şuydu: "Sorun, 1967'den sonra yanlışlar yapan İsrail'dir." Hayır efendim, 1948'den başlar sorun.

Edward Said'le ne zaman tanıştınız? Filistin davasına bakışı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Edward Said bir rönesans adamıydı. Onunla gurur duyuyorum. Bu kadar değerli olmasının nedeni, gerçekten çok iyi bir dilbilimci olması ve eleştiri teorisine hakimiyetidir, sadece Filistinli olması ve bu meseleyle ilgili konuşması değil. Müzik ve kültürel emperyalizm üzerine bazı düşüncelerine katılmıyorum. Bununla iligli konuştuk da. Ortadoğu Konferansı çerçevesinde İngiltere'de düzenlenen bir festivalde ben şarkı söyledim, o da bir konuşma yaptı. Hayatını kaybetmeden birkaç ay önceydi, yine çok zarif görünüyordu, ama bir taraftan da ölüme yaklaştığı belliydi. Benim konserim için bir tekne ayarlamışlardı, konferansın katılımcılarını nehirde bir gezintiye çıkarmak istemişlerdi. Aralarında iki de İsrailli vardı ve üstüne şarkı söylediğim şeye karşı geldiler. Belki de kendilerini denize atmayı düşündüler, karada olsa çekip giderlerdi. *(gülüyor)* Biri benim için demiş ki, "şarkılarının masum olduğunu iddia ediyor, ama hiç de öyle değil". Sizin de dün gece dinlediğiniz şarkılar sinirlendirdi onu. Çünkü Yafa'yla ilgili konuşuyordum ve "sakın Yafa portakalı almayın, bu şarkıyı dinleyin" diyordum. Edward Said çok etkilendi, bana "ben Arap müziği sevmem, ama senin bu yaptığını sevdim" dedi. Açık açık konuştuk, "nedir bizim müziğimizde beğenmediğiniz?" diye sordum ona. Kulakları çocukluğundan beri Batı müziğine alıştırılmıştı, daha ziyade Wagner'e odaklanmıştı. Arap müziğini çok monoton buluyordu, aslında ben de çocukluğumda aynen böyle düşünüyordum. Ama şimdi görüyorum ki, bu monotonluğun altında büyük bir hazine yatıyor.

Said, Ümmü Gülsüm'ü hiç sevmezmiş.

Ben de sevmezdim, ama şimdi ona saygı duyuyorum, ama benim için gerçek Arap kadın şarkıcı Asmahan'dır. Teknik çalışacağım zaman Ümmü Gülsüm dinlerim, "aman aman" istersem Asmahan'ı dinlerim.

Feyruz hakkında ne düşünüyorsunuz?

Çocukken Feyruz'u daha çok severdim. Şarkı söylerken Feyruz yüz rezonansını kullanır, Ümmü Gülsüm'ün sesi ise vücudundan gelir. Tamamen farklı teknikler. Artık Ümmü Gülsüm'ü daha çok sevmeye başladım.

Arap dünyası dışından sevdiğiniz şarkıcılar kimler?

Portekizli Amalia Rodriguez'i ve elbette hayatımı değiştiren Fransız şarkıcı Barbara'yı severim. Edith Piaf'tan hoşlanmıyorum, o burnu tıkalı sese katlanamıyorum. Gergin anlarımda hep Barbara

dinlerim ve sakinleşirim... Hayatımı değiştiren bir diğer şarkıcı da İspanyol Camarón de la Isla'dır. Sonra Jacques Brel: Sahneye çıkacağım zamanlarda, ne zaman enerjiye ihtiyacım olsa, videoda onun konser kayıtlarını seyrederim. Abdel Halim Hafez, Tony Bennett, İranlı Mohammad Reza Shadjarian... İran müziği benim için Barbara dinlemek gibi bir şeydir.

Türkiye'den tanıdığınız sanatçılar var mı?

Hayır, merak ediyorum.

Gelmişken, "İstanbul Hatırası" filmini seyredin. Fatih Akın'ın filmi, punk gruplarından Çingene müzisyenlere kadar İstanbul'da kültürel bir yolculuk...

Tony Gatlif'in filmlerine benziyor mu? Tony Gatlif de hayatımı değiştirenlerden. "Latcho Drom"ı seyretmiştim. Son derece sakin İngiliz kocam ve ben koltukta oturuyorduk, ben gözyaşları içindeydim. Bir keresinde birlikte çalıştığım bir Yahudi müzisyen bana, "sahnede senin yanındayken utanıyorum Reem, Çingeneler gibi şarkı söylüyorsun" dedi. Ben de ona, "aman tanrım, bu bir iltifat" dedim.

Filistin haritası şeklindeki kolyeniz olduğunu okuduk. Onu hâlâ saklıyor musunuz?

İki haritam var, biri gümüş, diğeri de altın. Bütün Filistinli kızların aldığı ilk hediye, bu Filistin haritası şeklindeki kolyedir.

Oslo barış süreci nasıldı sizin için?

Kafam çok karışmıştı. Süreç, siyonizmi insanîleştirdi. İşte buna karşıyım.

Arafat'la ilgili düşünceleriniz değişti mi Oslo barış sürecinden sonra?

Dürüst olayım, Arafat işe yaramayan bir baba gibi. Seversiniz, ama elleri kolları bağlıdır. Arafat bir semboldü, bunu reddedemezsiniz. Öldükten sonra gerçekten çok üzüldüm. İki kere üzüldüm, çünkü İsrail onun ölümünü bile hadım etti. Onun bir kahraman olarak ölmesini istemediler. Yavaş ölüm. İki-üç yıllığına onu o hücreye koydular. Eğer Arafat çok popüler olduğu 1980'lerde iktidarı bıraksaydı, şu anda tam bir kahraman olurdu. Ama diğer Arap liderleri gibi o da hep iktidarda kalmak istiyordu.

İki devletli çözüm size yakın geliyor mu?

Hayır, özgür dinler için tek devlet! Bence iki devlet saçmalık. Yahudiler hâlâ İsviçre bankalarındaki altınlarını istiyorlar. O zaman ben niye toprağıma geri dönme hakkımı aramayayım?.. Siyonist proje Yahudiler için de iyi değil, çünkü Ortadoğu'daki varlıklarının üstüne bir çizgi çekti. İsrail maddî olarak Amerikalılarca desteklenen güzel bir getto oldu. Fakat insanlar güvenlik içinde yaşamıyor orada. Dün geceki şarkılardan biri Mısırlı bir Yahudi olan Daoud Housni'nindi. 1948'den önce hem Arap hem Yahudi olabiliyordunuz, sorun yoktu. İsrail projesi bütün Yahudileri Arap dünyasından söktü. Filistin tarihsel olarak her zaman dinî bağlamda seküler oldu, ki Filistin'e İslâmiyet'i tanıtan halife Ömer, hıristiyanlara korunacaklarına dair söz vermişti. Ben İslâmcı değilim, ama laik de değilim, Türkiye'de bunu söylemek galiba tehlikeli ama, laikler de faşist olabilir. Kendinin tek doğru olduğunu söyleyen ve ötekini dinlemeyen herkes faşisttir. İster inanın ister inanmayın, bazen ne kadar küfür de etsem müslüman olmayı seviyorum, bana kimliğimi veriyor. Dün gece izleyiciler arasında bir sürü başörtülü kadın görmek beni çok mutlu etti. Çünkü İngiltere'de böyleleri konserlerime gelmiyor, "haram" diyorlar. Dün gece bir kız ağlayarak yanıma gelip "sayenizde müslüman olduğum için gurur duydum" dedi. Sahnede bir azize gibi de değildim. Bence hem spiritüel hem de bedensel olabilirsiniz aynı zamanda. Ruh ve beden birleştiğinde her şey yerli yerine oturuyor sahnede. Tam da bu yüzden herkesin Batılı veya laik olması gerektiği inancını reddediyorum. Böyle yaparsak, bu aşırı İslâmcılara alan açar... İngiltere'de bir belediyenin İslâm fobisine karşı düzenlediği bir festival vardı. Beni de davet ettiler. Benim sahnede şarkı söylememle ilgili iki türlü şikayet telefonu almışlar. Biri Siyonistlerden, diğeri de İslâmcılardan gelmiş... Pek çok laik müslüman bana neden repertuarımda sufi şarkıları olduğunu soruyor. Sanki sadece Mahmut Derviş'i söylememi istiyor gibi bir halleri var, çünkü o laik. Hayır efendim, spiritüellik de benim düşüncelerimin bir parçası. Bazıları şu sıralar sufi titreşimlerinde olduklarını söylüyorlar, marifetmiş gibi. '60'larda, "hey, bana biraz Ravi Shankar ver, barış bebek, aşk bebek" diyen insanlara benziyorlar. Buna da kızıyorum, çünkü ben gerçekten sufi bir aileden geliyorum.

Konserde ninniler söylerim, çünkü ninnisiz tek bir kültür dahi yok. İzleyiciye söylemek istediğim şu: Dünyanın farklı bir yerinden geliyorum, ama Mars'tan gelmiyorum.

Dünya müziği endüstrisi, gerçek olan hiçbir şeyi istemiyor. Batının doğru olduğuna karar verdiği şeyi istiyorlar. Edward Said de "Kültür ve Emperyalizm"de buna karşı çıkmıştı.

Şarkılarınıza konserler dışında nasıl ulaşabiliriz? Bir albüm çıkaracak mısınız?

Bugünlerde kendi albümüm üstüne çalışıyorum. "Sprinting Gazelle" olacak adı. Altbaşlığı da, "Palestinian songs from the Motherland and the Diaspora". Ekimde çıkıyor. Konserdeki şarkılar albümde de yer alacak. Tek bir şirket bile ilgi göstermedi. Bir türü yok müziğimin ve bunu anlayamıyorlar... Ben de bütün biriktirdiğim parayı ortaya koydum, borç aldım. Bir dostumun şirketinin üzerinden çıkacak piyasaya. Leon Rosselson diye devrimci bir İngiliz folk şarkıcısı var. '60'ların politik İngiliz folk şarkılarını bilen, onu da bilir. Martin Carthy'yle de birlikte çalışıyor. Leon "benim şirketi kullan" dedi, barkodunu da verdi. Dağıtımı da onun şirketi Fuse Records üstlenecek. Logosu da iki dinamit! Tesadüf valla. *(gülüyor)*

Söyleşi: **Çiğdem Öztürk**

Unified Gecko Anonim türkülere çokkültürlü bir elbise biçmek, BM gibi kadrosu olan Unified Gecko atölyesinin başlıca uğraşı. Murat Yücel ve Devrim Erdem'in önayak olmasıyla, Avustralya'da tohumları atılan, şen şakrak, kalabalık bir ekip Gecko; Jamaika'dan Nijerya'ya, Arap illerinden Yeni Dünya'ya seyahatler, 9/8'lik salsalar, "Ararım"lar, "Pınarbaşı"lar... Geçen ay ufak çaplı bir Türkiye turnesi yapan grubun iki elemanıyla görüştük...

GARANTİLİ ŞENLİK

Avustralya macerası nasıl başladı?

Murat Yücel: Avustralya'ya çokkültürlülük üzerine master eğitimi yapmaya gitmiştim. Türkiye'de Amerikan Edebiyatı okudum; Kızılderililer ve kültürlerine büyük ilgi duyuyordum. Birçok kültürün bir araya gelip güçlü bir Amerika oluşturması tezinden yola çıkarak master yapmak niyetindeydim, ama bir türlü başlayamadım. Müzik baskın çıktı. Üniversiteye girmeden önce ufak ufak gitar çalmaya başlamıştım Muğla'da. Çocukken Muğla'da kına gecesi, düğünlerde falan darbuka çalardık abilere. Sonra Polis Koleji'ne girme durumu oldu, müzik hayatı beş sene boyunca durdu.

Polis Koleji ne oldu peki?

Murat Yücel: İlk dakikadan itibaren nefret ettiğim için yaşım 18'e gelir gelmez bıraktım. O gün hayatımın en mutlu günüydü. Üniversiteyle birlikte bir gitar aldım kendime. Sınıftan birkaç arkadaşla birlikte çalmaya başladık. Bornova'daki barlarda aylarca program yaptık, yazları da Dalyan'da çalıyorduk. Üniversite bitmeden, Dalyan'da ilk barımı açtım. Aslında ilk önce pastane açmıştık, bizim aile mesleği pastanecilik... Müzikten ayrılamadığım için pastanede keklerin, pastaların önünde gitar çalıyordum. Pasta yiyen, kek yiyen bir kere yiyor, bir olay olmuyor. Sonra bira ve şarap getirdik pastaneye, çünkü millet yavaştan "kahveyle kekle olmuyor, bir bira ver de adam gibi dinleyelim" demeye başlamıştı. Sonuçta pastaneyi bara çevirdim. Her gece canlı müzik vardı, jam session yapıyorduk. Ciddi bir blues fanatiğiydim, ama bir yandan da eski türküleri blues jam şeklinde doğaçlıyorduk. Turistlerin ilgisini çekiyordu; adamlar Türkiye'ye gelmiş, "Türkçe müzik dinlemek istiyoruz" diyor doğal olarak. Zamanla bar her gün tıka basa dolmaya başladı ve o ufacık yer yetmeyince kanal kenarında, daha büyük bir yere geçtik. Sonra Melbourne, Avustralya olayı başladı...

Dalyan dünyanın dört bir yanından turistlerin geldiği bir yer. Dalyan Blues Bar'daki atmosferi anlatsana biraz.

Murat Yücel: Dalyanlıların söylediği bir laf vardır: "Suyundan içen bir daha gidemez." Gerçekten de böyle; on senedir tanıdığım insanlar var. Sanki hacca geliyorlarmış gibi Dalyan'a gelip orada birkaç ay yaşıyorlar. Bizim o küçük blues barda da böyle bir grup oluşmuştu zamanla. Her sene aynı zamanda dünyanın orasından burasından gelip jam session'lara katılıyorlardı. Kendi ülkelerinde tanınmış insanlar gelip konserler veriyordu. Gençliğinde çok iyi albümler ya da prodüksiyonlar yapmış, müzikle uğraşmış insanlar, artık başka şekilde geçinirken, Dalyan'daki mekân sayesinde müziğe dönme şansı buluyordu. Yemekten sonra sanki haftanın o gecesi orada programları varmış gibi bir disiplinle gelip gece üçlere kadar takılıyorlardı. Bayağı bir canlı kayıt yaptık bu süre içinde. Belki ileride yayınlarız, Dalyan Sessions diye...

Bar devam etmiyor, değil mi?

Murat Yücel: Birkaç sene önce satmak zorunda kaldım; oradan aldığım parayla Avustralya'da bir bar açtım world music üzerine. Geçen yıl Dalyan'a gittiğimde bütün turist arkadaşlar "ne yaptın ya, bar gitti, biz ne yapacağız şimdi?" diye paçama yapıştı.

Sanki hacca gelir gibi Dalyan'a gelip birkaç ay yaşayan, Dalyan'daki mekânımızda müziğe dönen insanlar vardı. Belki ileride kayıtları yayınlarız, Dalyan Sessions diye...

Foto: Şahan Nuhoğlu

Avustralya'da müzik nasıl bir seyir izledi?

Murat Yücel: İlk gittiğimde bütün blues barları gezdim; ünlü grupları, lokal pub'larda çalan ünlü ünsüz bütün grupları gördüm. Kendi müzikleri sonuçta. Çok da fazla grup var. Çok büyük bir denizde, çok büyük bir kitlenin içinde yarışmaya çalışmaktansa, değişik, oralarda olmayan, Türkçe müziği piyasaya sokmaya karar verdim.

Orada epey yoğun bir Türk nüfus var, değil mi?

Murat Yücel: Evet, 50 bin civarında. Türk müziği grubu çok ama, hep balolarda, düğünlerde, resepsiyonlarda, sünnetlerde çalıyorlar. Genelde de arabesk. Keyboard temelli müzik.

Muhtemelen Avustralyalılar keyboard hakimiyetindeki bu müziği Türk müziği zannediyordur.

Murat Yücel: Evet, öyle zannediyorlar maalesef... Ben sokaklarda çalmaya başladım, sırf bunu dert edinip. Blues jam yaparken Aşık Veysel'den, Pir Sultan Abdal'dan çalıyorduk. Unified Gecko'nun eski elemanlarından Devrim Erdem'le birlikteydik o zamanlar... Sokaklarda çalarken müzisyenlerle tanıştık, şimdiki arpçımız Natalia bunlardan birisidir. Değişik makamlar ve melodiler herkesin ilgisini çekti. Pazar günleri bizim evde buluşup beraber jam yapmaya başladık. Derken yirmi-otuz kişi olduk. Bir kere Mustafa Sandal'ın ön grubu olarak sahne aldık. Melbourne'ün belli mekânlarında çalmaya, böylece sesimizi duyurmaya başladık. Bu kalabalık kadrodan Gece grubu ortaya çıktı. Gece'yle bir albüm yaptık; Tibet Ağırtan da basçı, vokalist ve kayıt teknisyeni olarak gruba dahildi.

Tibet'le hâlâ görüşüyor musunuz?

Murat Yücel: Görüşüyoruz, ama meşguliyetten dolayı eskisi gibi sık haberleşemiyoruz. Hatta Melbourne'deki barı, Barbukka'yı beraber açmıştık; Tibet, ben ve Sedat. Sonra Tibet dönmek zorunda kaldı Türkiye'ye.

Unified Gecko nasıl bir araya geldi?

Alisha Brooks: Gecko'ya katılmadan önce muhtelif caz ve doğaçlama müzik gruplarında çalıyordum, ama parasız işlerden sıtkım sıyrılmıştı. Ölü suratlarıyla bütün gece karşımda oturan caz dinleyicisi formatından nefret etmeye başlamıştım. Diğer yandan da funk ve reggae gruplarıyla sah-

varuna cafe

varuna gezgin açıldı

ESKİŞEHİR

www.varunacafe.com

ne alıyordum. Yavaş yavaş Doğu müziğine hayran olmaya başladım. Tüm o Doğu Avrupa müziği, Arap müziği, Türk müziği...

Murat Yücel: Gruba en son katılan müzisyen Alisha. Grupta bir trompet ve bir flüt vardı, ama fellik fellik saksofoncu arıyordum. Herkes Alisha'dan bahsediyordu. Bara müşteri olarak geldiği bir gece tesadüfen tanıştık. "Aa sen benim aradığım Alisha'sın!" dedim. Gecenin sonunda da "ne düşünüyorsun, haftaya gelir misin" diye sordum. O da "benden artık zor kurtulursun, hayatımda yaşadığım en güzel gig'lerden biriydi" dedi. Böylece grup, sekiz kişilik çekirdek kadroyu bulmuş oldu. Benim dışımda, Gece kadrosundan geriye Natalia, Anita ve Alex kaldı. Son olarak dansözümüz Tanya'yı ekledik sahne ekibine.

O nasıl merak salmış dansözlüğe?

Murat Yücel: Aslında Latin danslarında uzman, ama tanıştığımızda el figürlerinin ağırlıkta olduğu geleneksel Hint danslarına çalışıyordu. Melbourne'de acayip bir "belly dance" salgını var... Kadınlar, hem spor hem de aktivite olsun diye okullara büyük ilgi gösteriyor. Ta Avustralya'dan Türkiye'ye ders almaya geliyor bazıları.

Latin Amerika ülkelerinde de inanılmaz bir merak var. Mesela Fas dizilerinin popülerliği sayesinde Brezilya'da dansözlük salgını başgöstermiş... Avustralyalı meşhur bir dansöz var mı?

Murat Yücel: Var bir tane Avustralyalı hatun. Burada, Asena'dan öğrenmiş galiba. Televizyonlarda çıkıp duruyor. Avustralya'da öyle buradaki gibi elli-altmış kanal yok. Avustralya kocaman, 18 milyon nüfuslu bir köy; beş tane kanal var.

İki ülkenin müzik kültürü arasında en temel farklar neler?

Murat Yücel: Avustralya'da dünyanın dört bir yanından çok kaliteli müzik dinleyebilirsiniz. Afrika'nın ücra köşelerinden tutun, Kazakistan'a kadar... Her yerde müzik var, ama nüfusun azlığından dolayı katılım düşük. Baskın olan orta sınıf, plazma TV'ler ve DVD oynatıcılarıyla çok kapalı bir ev hayatına sahip. Şehirler birbirinden uzak. Sanatsal aktiviteyle uğraşan insan sayısı yine de fazla, çünkü vakitleri çok. O yüzden sanatın her alanında çok ileriler. Burada ikinci, üçüncü işi yapmak zorunda olduğumuz için, insanların böyle sanatsal uğraşılara ayıracak vakti yok.

Avustralya "çokkültürlülüğün simgesi" imajına oynayan bir ülke. Bu yaratılan ve pompalanan devlet politikası bir imaj mı, yoksa gerçek payı var mı?

Murat Yücel: Doğru, bu imajı tesis etmek için o kadar yıl sonra, hâlâ çalışıyorlar, ama başkan Howard mahvetti olayı... Çünkü Avustralya dünyaya pembe bir kapı açabilecek, insanların bir arada sorunsuzca yaşayabileceklerini dünyaya gösterebilecek tek yerdi. Birbirleriyle savaşan halklar orada kapı komşusu. Barış içinde ve sorunsuz yaşayabiliyorlar. "Biz bunu becerebiliyoruz" mottosunu uygulama şansı vardı, ama Avustralya'nın Irak savaşında Amerika'yı desteklemesi bu hayali tuzla buz etti.

Avustralya'da muhafazakâr kanat ne kadar güçlü?

Murat Yücel: Kritik bir durum olmamakla beraber, muhafazakârlık gittikçe yükseliyor. Ülkenin yapısına göre izlediği politika çok yanlış; hükümet hâlâ kendini İngiliz sömürgesi yerine koyuyor. Tabii ki, büyük bir tepki var. Kuvvetli protestolar, bildiriler falan, ama Avustralya halkının omurgasını orta sınıf, beyaz İngilizler oluşturuyor. Yeni gelen vatandaşlar da bu yapısal özgünlük hakkında bilinçli olmadığı için, ip gün geçtikçe inceliyor.

Alisha Brooks: 11 Eylül'ün etkisi yadsınamaz... Benim ailem, klişeleri itibariyle bu orta sınıfa dahil. Belli konularda, özellikle Avustralyalılık konusunda tutucu oldukları taraflar var, diğer yandan genç göçmen nüfus oranı arttıkça onların jenerasyonu da bir sürü yeni kavramla tanışıyor. İnsanlar gittikçe birbirlerine alışıyorlar. Doğal süreç bunu gerektiriyor ve çokkültürlü yapının tesis edilmesi kadar korunması, desteklenmesi gerekiyor.

Son olarak dansözümüz Tanya'yı ekledik ekibe. Melbourne'de acayip bir "belly dance" salgını var. Avustralya'dan Türkiye'ye ders almaya geliyorlar.

Türkçe nasıl tınlıyor oradakilere?

Murat Yücel: İnsanlar çok seviyor; gelip soruyorlar zaten "nece söylüyorsunuz, bu şarkılar hangi dilde?" diye. Türkçe diyorum, "aa çok güzel!" falan diyorlar. Ben de şarkı başlarında insanlara açıklıyorum gerekli şeyleri: Bu şarkının hikâyesi şudur, bundan bundan bahsediyor ve dilin önemi yok, ritmler ve müzikler kendi hikâyesini söylüyor!.. Bizim konserlerimiz oldum olası çok kalabalıktır ve şenlik hali garantidir. Yola da böyle devam edeceğiz artık, bir aksilik olmazsa. Bu seneki amacımız, orada gerçekleştirdiğimiz bu formülü doğduğu coğrafyaya, Türkiye'ye geri getirmek. Sonra da dünyaya açılmak...

Söyleşi: ***Sarp Keskiner***

Tozkoparan

Direnen ve bağışlayan Doğunun ya da Selahaddin Eyyubi'nin destanı

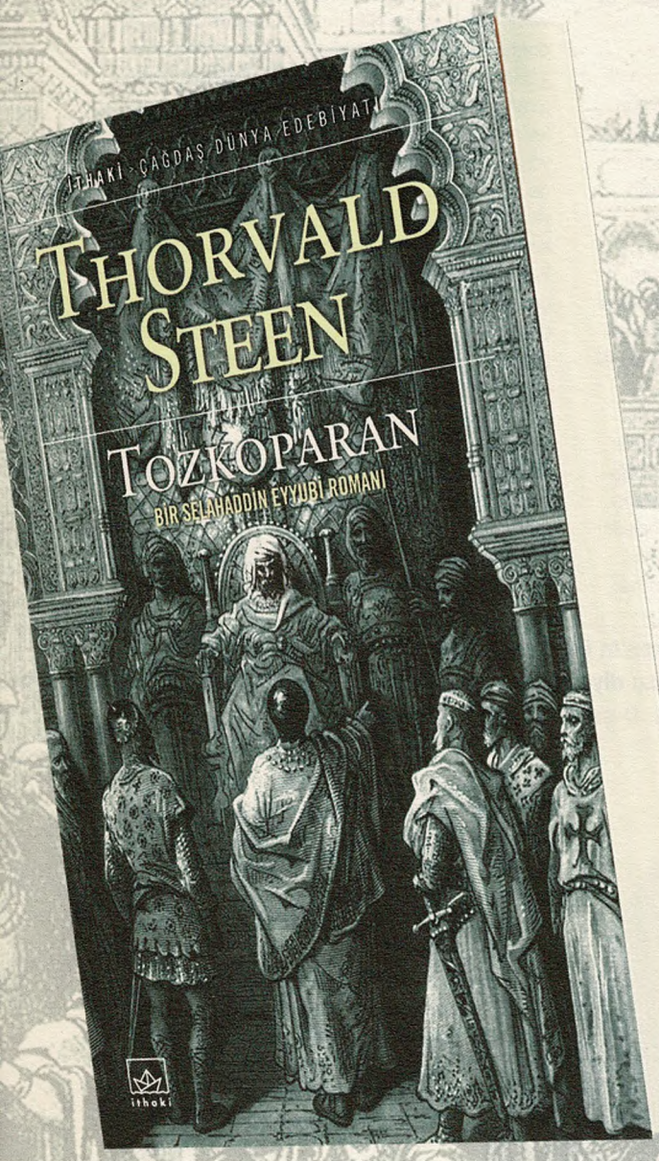

İskender'den Aslan Yürekli Richard'a, Haçlı ordularından Napoléon'a, Hitler'e ve modern zamanlarda ABD'ye varıncaya dek defalarca topyekün saldırılara ve istilalara maruz kalmış, direnen ve bağışlayan Doğunun ya da Selahaddin Eyyubi'nin destanı...

Ünlü Norveçli yazar Thorvald Steen, *Tozkoparan*'da, tüm tarihin ve insanlığın takdirini kazanmış, hem kendi yazgısını hem de yaşadığı iklimlerin yazgısını reddeden, barışçı ve bağışlayıcı Selahaddin Eyyubi'nin destansı yaşamını, oryantalist klişelere saplanmadan, tüm gerçekliğiyle ve ustalıkla betimliyor.

Mehmed Uzun'un önsözüyle

TOZKOPARAN
Thorvald Steen
İthaki > Çağdaş Dünya Edebiyatı
8,00 YTL (8.000.000 TL)

iki A YAYIN DAĞITIM ARACILIĞIYLA ZİNCİ MAĞAZALARDA VE MARKETLERDE

ithaki

www.ithaki.com

Burhan Şeşen

"Yorumsuz"u elimizden alabilirler, ama Burhan abimizi asla! İncelikle örülmüş birbirinden güzel 10 şarkıdan oluşan sürpriz bir albümle, "1, 2, 3 Tıp"la çıkageldi, Gündoğarken yıllarından hoş kokular ve ciddi şarkı yazarlığı mahallesinin sokaklarından dolu dolu nefesler getirdi. Şeşen'le bir Beyoğlu kahvesinde buluştuk, Bodrum'dan Diyarbakır'a kadar gittik geldik...

TEK KELİMEYLE DAYANIŞMA

Yıllarca biriktirdiğin şarkıları mı bu albümde topladın?

Burhan Şeşen: Çoğu yeni şarkılar, ama eskiler de var. 1987'den günümüze kadar gelen şarkılar bunlar. Gürol Ağırbaş gibi çok özel bir müzisyenle çalıştığım için içime çok sinen bir albüm oldu. Albüme ismini veren "1, 2, 3 Tıp" şarkısı en yenisi. Hatta, albüm bittikten sonra çıktı. Gürol'la o kadar beğendik ki, son anda başka bir şarkıyı çıkarıp onu koyduk.

O şarkıyı hangi duygularla yazdın?

"Konuşan Türkiye" diye diye, "boş konuşan Türkiye" olduk. Bari ikili ilişkilerde biraz susalım. Son zamanlarda, nereden çıktıysa, "beni seviyor musun?" lafı moda olmaya başladı. Halbuki keşfedilmemiş bir şeyler kalmalı iki kişi arasında. Gizli saklı kapılar olmasında fayda var...

Albümdeki en eski şarkı hangisi?

"Olur mu". Kayahan'ın "Geceler"le birinci olduğu sene, Akdeniz Festivali'nde finale kalan şarkılardan biriydi. Yaşlı bir adamın genç bir kıza olan aşkını anlatır. Hatta o yıllarda ben de genç olduğum için, Amca (İlhan Şeşen) söylemişti şarkıyı. *(gülüyor)*

"Bir Büyük Suç" daha önce bir Gündoğarken albümünde yer almamış mıydı?

Evet, "Yaz Bulutları" albümünden "Sensizlikti Yaşadığım"... O zamanlar TRT denetimi olduğu için, bazı kelimeleri şarkıda kullanamazdık. Sözlerini değiştirmem gerekmişti. Ama hep içimde kalmıştır. "Duvardan duvara koşarken özgürlüğüm / Bir büyük suç düşündüğüm" diyemiyorduk da, "yalnızlığım" diyorduk, "sensizlikti yaşadığım" diyorduk. *(gülüyor)* Rahmetli Melih'in (Kibar) stüdyosunda, apar topar değiştirmiştim o sözleri. Gündoğarken'in ilk zamanlarında protest sözleri de vardı. Akdeniz tarzı diye tanımlanan bir müziğe doğru gittik ama, bizi o tarafa yapımcımız yönlendirdi, aslında sözlerimiz daha alternatifti. O şarkıları sonra hiç kullanamadık. Bir gün mutlaka günışığına çıkarmak istiyorum. Toplasan bir albüm eder: Bir dönemi yansıtan, '70 sonlarından '80'lerin ortalarına kadar Gündoğarken üyelerinin hayata bakışını aktaran bir albüm.

O şarkı sözlerinden hatırladıkların var mı?

(mırıldanarak hatırlamaya çalışıyor) "Bir ölüm sundu yaşam / Yaşamın yerine / Barış için savaşı öğretti bizlere / Ve tutmadı yaşam sözünü geleceğe..." '70'lerin sonlarındaki siyasî olaylar bizi de biçimlendirdi.

İlk besten ne zamandı?

İlkokul 2'de. Eğer ona beste dersen. Ama normal müziği ve sözü olan bir şarkıydı işte, 1967'de filan... Sözlerini unutmadım: "Şu karlı kış gününde / Sensizliğin hüznüyle / Yollara bakıyorum / Bir gelen var mı diye..." *(gülüyor)*

"1, 2, 3 Tıp" '80'lerde, Bodrum Mavi'deki günlerinizi akla getiren şarkılarla dolu. Mavi olmasaydı, Gündoğarken olmazdı diyebilir miyiz?

Orası gerçekten özel bir yer. Gündoğarken gene olurdu, ama bu süreci Mavi erkene aldı. Haluk (Şen) şimdi Türkbükü'nde başka bir Mavi açtı. Ama çaldığı müzikleri hiç tasvip etmiyorum. Bodrum'daki Mavi'yi şimdi kardeşi Faruk işletiyor ve hâlâ direniyor... 1984 yılında bizim üç fanımız vardı: Ülfet, Işıl ve Nilgün. Onlara evde bir kaset doldurmuştuk kendi şarkılarımızdan. Bodrum'a gittiklerinde Haluk'a bu kaseti dinletmişler. Haluk ısrarla bize "gelin, burada kendi şarkılarınızı söyleyin" dedi... Böyle başladık. Mavi'de mikrofon yoktu, sahne filan da yoktu, servis barının önünde çalıyorduk, sırtımızdan rakılar gider gelirdi. Üç yeni yüz, yeni şarkılar, ilgi görmeye başladık. Yaz sonunda Haluk da bizden bir tane kaset istedi. Yusuf Bütünley'in stüdyosuna gidip evdeki gibi çaldık, çıktık. Bir saatte bitti kayıtlar. Yusuf abi demişti ki, "herkes sizin gibi olsa iflas ederim, aceleniz ne?" O kış insanlar Mavi'de çalan bizim kaseti dinlemişler, kendi aralarında çoğaltmışlar... Haluk İstanbul'a haber yolladı: "Büyük patlama yapacaksınız, herkes sizi soruyor."

Akustik müzik yapan yeni gruplar, özellikle üniversite gençliği arasında popüler olmaya başlamıştı o yıllarda...

Ben öyle nostaljik biri değilimdir, ama şimdi baktığım zaman o zamanlarki hayat bana daha pastel, daha hoş geliyor... Elbette 12 Eylül'e bir tepki de vardı hepimizin içinde. Mesela Mozaik, İnti İllimani şarkıları söylerdi, Yeni Türkü'nün albümleri çıkmaya başlamıştı, ama eski albümleri "Buğdayın Türküsü" de dinlenirdi. '80'li yılları iyi anıyorum... Mavi'de bizi Zülfü Livaneli de dinlemişti. Onun şarkılarını da söylüyorduk çünkü. O sıralar Ezginin Günlüğü, Mozaik ve Yeni Türkü'yle Nokta'da bir röportaj yapılmıştı. "Ben bunlara Gündoğarken'i de eklemek istiyorum" diye dipnot düşmüştü Zülfü.

Zülfü Livaneli'den neleri söylerdiniz?

"Merhaba", "Leylim Ley", "Karlı Kayın Ormanı"... Ama hepsini üç sesli söylerdik.

Zülfü Livaneli'nin vokali nedense çok eleştirilir. Siz de o sesi sevmeyenlerden miydiniz?

Onun tok sesi, bana sorarsan, o şarkılara çok uygun bir ses. Ama özellikle Nâzım besteleyerek çok önemli bir iş başarmıştır Zülfü.

Bir Gündoğarken parçası söyleyebilir mi?

İstese söyler tabii, ama söylemez. *(gülüyor)*

Gündoğarken de, MFÖ gibi Bodrum'un '70'li yıllarını derinlemesine yaşamış bir grup mu?

Gündoğarken'in ilk zamanlarında protest sözleri de vardı. Akdeniz tarzı diye tanımlanan bir müziğe bizi yapımcımız yönlendirdi. O şarkıları sonra hiç kullanamadık.

Burhan Şeşen, Diyarbakır'da dengbejlerle

Yoo, Bodrum'a giderdik, ama bir tutku gibi değildi. Ben o zamanlar üniversite öğrencisiyim, Amca yeni avukat olmuş, uzun süre gidip yaşayacak durumumuz yoktu. Ama Amca, "Bodrum" şarkısını '72 yılında yaptı. "Sarmaş Dolaş" da Bodrum'da çıkmıştı. '70'lerde pek bohem bir hayatımız olmadı, zaten öyle bir çevremiz yoktu... '84'ten '90 yılına kadar her sene Mavi'de çaldık. Zaman zaman Erkan Oğur'la beraber de çaldık, elektrikli gitarıyla grubun dördüncüsü gibiydi. Beraber Gölköy'de kalırdık. Üzerimde çok büyük etkisi oldu, çok şey öğrendim Erkan Hoca'dan. Bir okul bitirmiş gibi oldum, onunla sohbetlerimde. Yaprağın sesini, doğanın sesini gitardan çıkarma kaygısı o yıllarda da vardı. Çalmaktan ziyade başka şeylerin arayışındaydı. Otururduk, bir mandalina ağacının altında, ayaklarımız toprağa değerek çalardık. Erkan bazen gidip su kümbetlerinin içinde çalardı. Zaten biliyorsun, Erkan şimdi Bodrum'a yerleşti... Bodrum'un içi bugün bambaşka bir yer olmuş. Görünce şaşırıp kalıyoruz. Bodrum'a küskünlüğümüz var bugün.

Gündoğarken şarkılarında İstanbul'a, Ankara'ya, Bodrum'a yer oldu hep. Ama yeni şarkın "Çocukluğum Diyarbakır" çok şaşırtıcı doğrusu.

Diyarbakır'da iki sene kaldım, altı-yedi yaşlarında. İlkokul bire de orada gittim. Bu şehir demek beni nasıl etkilemiş ki, kırk sene sonra böyle bir şarkı çıkarttım! Sebebi şu olabilir: Doğuyla, Güneydoğuyla ilgili o kadar olumsuzluklar çöktü ki üzerimize, Batıda yaşayan bir müzisyenin sanki özür dilemesi gerekiyor gibi geliyor bana. Diyarbakır tam bir simge. İçimde yıllarca yer etti orası. Okuduklarımız, duyduklarımız: O haberler, televizyon görüntüleri, terör –ister devlet terörü, ister PKK terörü olsun... Bize tabii ki haberlerin çoğu yansımıyor. Ama çok özel insanlardan çok özel şeyler de duydum. Bunlardan biri de, albümümü ithaf ettiğim rahmetli Boran Kaya'ydı. Askerliğini orada yapmıştı ve birebir gördüklerini anlatmıştı bana. Söylediği çoğu şey de çıktı sonradan maalesef. Mesela İzmit'le ilgili şeyler anlatmıştı ve sahiden büyük askerî skandallar çıktı İzmit'te... Bunların hepsi beni etkilemiştir... Ben her zaman, kapasitem, yeteneğim yettiği kadarıyla, pop müziği ciddiye almaya çalışan biri oldum. O yüzden "Çocukluğum Diyarbakır"ı kim yapmış olsa, "helal olsun" derdim. Dünyaya da baktığımızda Sting var, U2 var, Bob Geldof var, pop müzikte ayağı yere basan insanlar var... İleride yapmak istediklerim için umut verdi bana bu şarkı. Yolumu çizdim artık. Benim yapacaklarım bu tarz şarkılar olacak.

Altı-yedi yaşının Diyarbakır'ından neler kaldı aklında?

Okul günlerim, okula atlarla gelen Kürt arkadaşlarım... Benim hayatımsa, babam pilot olduğu için, hep lojmanlarda geçti. Geçen ay Kültür ve Sanat Festivali'nde bir konser vermek üzere yine gittim Diyarbakır'a. Ama özellikle lojmanlara gitmedim, hatıralarımda o haliyle kalsın istedim. Biz gittiğimizde kasaba irisi bir şehirdi. Şimdi çok büyümüş. Bana "tek kelimeyle Diyarbakır'ı açıkla" dense, herhalde "dayanışma" derim. Bende öyle bir intiba uyandırdı Diyarbakır halkı. Dicle-Fırat Kültür Merkezi'ne gittim. Orada belki ilkel koşullarda çalışıyorlar, ama sinema filmleri çekiyorlar, tiyatroyla uğraşıyorlar; o dayanışma bana çok eski yılları, üniversite zamanlarımı hatırlattı.

Batıda yaşayan bir müzisyenin Güneydoğu'dan sanki özür dilemesi gerekiyor gibi geliyor bana. Benim için çok önemli bir şarkı "Çocukluğum Diyarbakır".

İnsanlarla tanıştın mı, dostluklar kurdun mu Diyarbakır'da?

Tabii. Kültür merkezindeki çocuklar Ferhan Şensoy'un "Kazancı Yokuşu"nu oyunlaştırmışlar. Ama paraları yok. Korkuyorlardı, Ferhan telif ister diye. Ben de onların yanında Ferhan'ı aradım, "böyle böyle" dedim, "Diyarbakırlı Kürt arkadaşlar senin kitabı oyunlaştırmışlar, telif hakları meselesinden korkuyorlar". Ferhan "yok yaa" dedi, "rahat rahat çalışsınlar, ben de çok merak ettim, gelip izlemek isterim".

Konserin nasıldı?

Biraz gergindim. Festival kapsamında, çoğunu tanımadığım Kürt gruplar, Kürt sanatçı arkadaşlar vardı. Nilüfer Akbal'la aynı akşamdı konserim. Türkçe söyleyen çok az isimden biri bendim ve onun gerginliği vardı üstümde. Tam şarkıya girecekken, "sizi sunacağım, şarkıyı kesin" diyen bir sunucu geldi yanımıza. Küçük bir tartışma da çıktı aramızda. Doğrusu biraz sert insanlar. Akdeniz insanı gibi değiller. Mavi'de çalmaya benzemiyor Diyarbakır'da çalmak. *(gülüyor)* Konseri "Çocukluğum Diyarbakır"la açtım. Bilinen Gündoğarken şarkıları da çaldık "Rüzgar" gibi, "Ankara'dan Abim Geldi" gibi... Kadınlı erkekli, müthiş bir seyirciydi. Sonra üç gün daha kalınca, çok tatlı, düzgün insanlarla tanıştım ve çok iyi anılarla ayrıldım. Dicle-Fırat Kültür Merkezi'nde dengbejlerle buluştum.

Nasıldı o buluşma?

Festivalde özel bir dengbej gecesi vardı. Ben de Yaşar Kemal'in kitaplarından biraz bilirdim dengbejleri. Bizim âşıkların Kürtlerdeki karşılığı gibi düşünüyordum. Hepsinin ayrı bir tarzı var. Özelliği, tamamen doğaçlama olması. Karşılıklı atışma gibi değil. Genellikle yaşlı başlı insanlar, oturup hikâyeler anlatıyorlar. Aşk hikâyeleri, tabiat hikâye-

296 sayfa

KURAM

Günah Keçisi RENÉ GIRARD

çev. IŞIK ERGÜDEN

Girard *Günah Keçisi*'nde kıyım metinleri adını verdiği mitleri ve tarihsel belgeleri inceliyor. Girard'a göre bütün mitler bir topluluğu oluşturan bireylerin ortak olduğu kıyımı gizler. İlkel toplumlardaki kurban törenleri ya da ortaçağdaki cadı avı, toplu kıyımın örneklerini oluşturmaktadır. Topluluk, başına gelen felakete bir sorumlu arar, sorumlu olduğu iddia edilen kişiyse günah keçisidir elbette. Şiddetin ya da felaketin daha fazla yayılmasını önlemek için toplum günah keçisini kurban eder.

Günah Keçisi, çağımızın en büyük edebi ve dinsel metin yorumcularından René Girard'ın Türkçedeki üçüncü kitabı.

KANAT KİTAP İnönü Caddesi Emektar Sokak No: 24/B Gümüşsuyu / İSTANBUL
Tel: (0212) 252 42 80 **Faks:** (0212) 293 15 44 **Web:** www.kanatkitap.com

KANAT

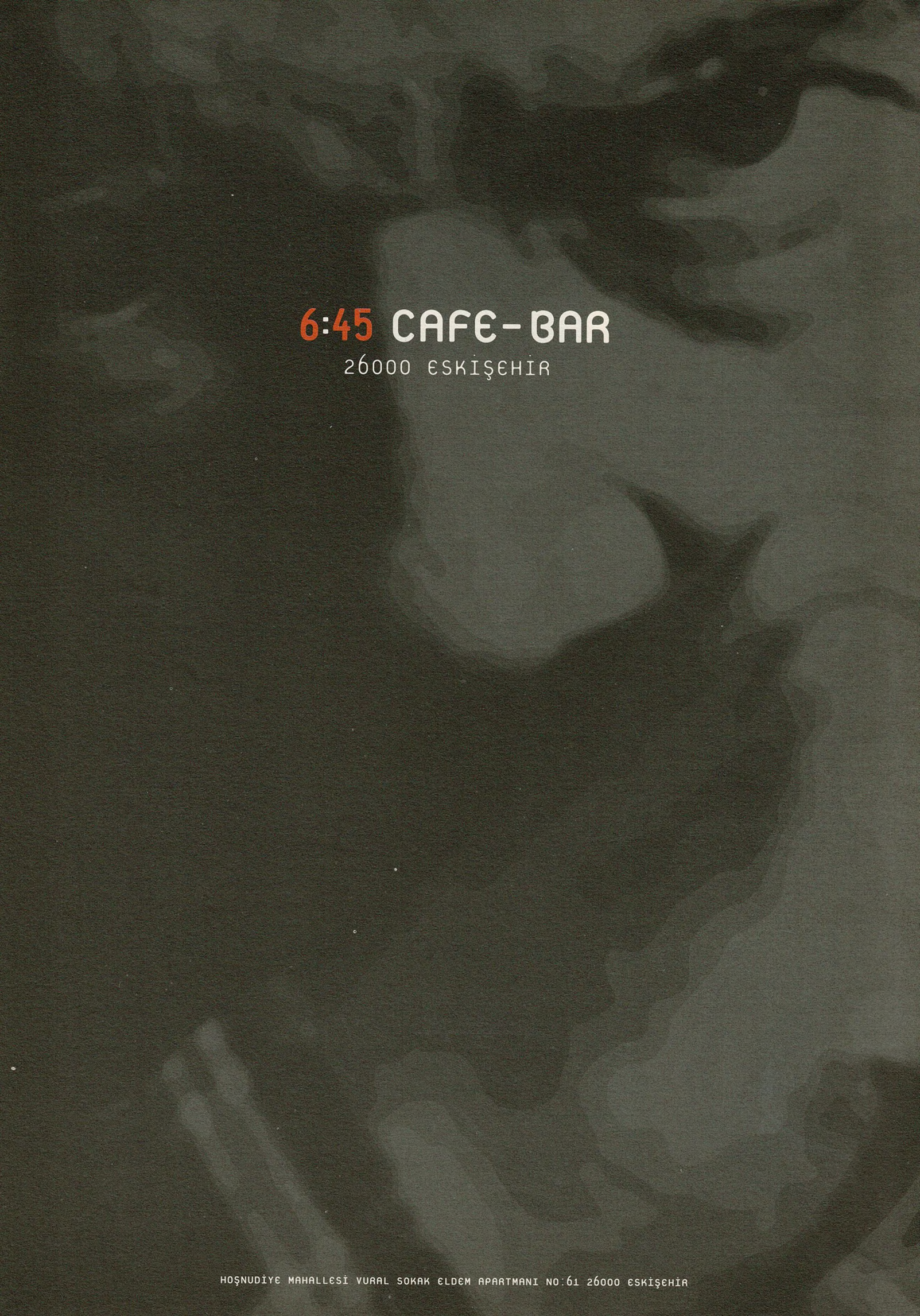
6:45 CAFE-BAR
26000 ESKİŞEHİR
HOŞNUDİYE MAHALLESİ VURAL SOKAK ELDEM APARTMANI NO:61 26000 ESKİŞEHİR

leri... En çok da, askere gidip dönmeyenlerin hikâyeleri: Aynı evden iki kardeş karşı karşıya gelebiliyor. Biri PKK'ya gidiyor, biri Türk Silahlı Kuvvetleri'ne. Aynı evden. Düşünebiliyor musun?

Bir arabesk şarkı vardı: "Üç oğlum var, biri asker, biri dağda, biri zorda".

Ülkenin son yirmi senesini anlatan böyle acıklı hikâyeler çok... Hasankeyf'e, Mardin'e, Midyat'a da gittim. Her yerde yoksulluğu görüyorsun. Bir okula gidiyorsun, beş sınıf bir odada!.. Hâlâ kontroller var yollarda. Panzerleri, jandarma noktalarını görüyorsun. Tam bir sivil yönetim gelmemiş, olağanüstü hal kalkmış olmasına rağmen... Ufak bir tehlike de sezdim: Kürt milliyetçiliğine mi gidiyor acaba oradaki insanlar? Mesela hep Kürtçe kasetler satılıyor dükkanlarda. İmza günü yaptım, bir tane bile kasetim yoktu. Bırak benimkini, hiç Türkçe kasete rastlamadım... Ama adamlar kendi kültürlerini yaşamak istiyorlar artık. Konuştuğum kadarıyla, gerçekçi tespitleri olduğunu gördüm. Kendi şarkılarını çalmak, kendi televizyonlarını izlemek istiyorlar. Niye adamları yabancı bir dile zorlamak istediklerini hiç anlayamıyorum zaten. Baskıyla bu işin yürümediğini, yürüyemeyeceğini herkes gördü herhalde. Adam Türkçe bilmiyor kardeşim, bu kadar basit. Varlığı inkârla çözüm olabilir mi?

Sen Kürtçe bir şey söyledin mi konserde?

Bana yakışmazdı, yapay bir şey olurdu. Kürtçe bilmiyorum ki. Kulağımda çocukluğumdan da Kürtçe bir kelime yok.

Pilot babandan bahsedelim mi? "Ankara'dan Abim Geldi"deki abiden? Nerede şimdi?

Amerika'da yaşıyor... Müzisyen olmamızda çok etkisi var babamın. Hakkı ödenmez. Pilot olduğu için, yurtdışından bavul dolusu plakla geldiğini hatırlıyorum. Bütün gitarlarımızı da o getirdi.

Hâlâ uçuyor mu?

Hayır, bir benzin istasyonunda çalışıyor Amerika'da... Askerdi, binbaşılıktan THY'ye geçti, sonra bir sürü havayolunda uçtu, beş sene önce de bıraktı. Kitap okuma ve müzik dinleme alışkanlığını hep babamdan edinmişimdir. Asker olmasına rağmen çok hoşgörülü bir adamdır. Sol görüşlüdür zaten. Havayollarında da sendikanın, Uç-Sen'in yanında olmuştur. Zaman zaman başı belaya girmiştir, göz hapsine alınmıştır... Gündoğarken üzerinde emeği çoktur. Gökhan ve ben mühendislik okuyorduk, "bırakın yaa, isterseniz okulu bitirin, ama önce şu şarkılarınızı çıkarın, müzisyen olun" diye diye, cebinden paralar harcadı. Onun sayesinde otuz-kırk kişiye konserler verdiğimiz oldu. O konserlerden birinde, Hodri Meydan'da, Levent Kırca bizi görüp, "Kadıncıklar" müzikaline davet etti, böylece profesyonel müzisyenliğe adım attık. '85 yılında Ferhan Şensoy ve Hümeyra'yla "İçinden Tramvay Geçen Şarkı"yı yapınca, artık bir albüm zamanı geldi dedik. '86 yılında ilk albüm çıktı.

Çekirdek Sanatevi'nden de bir kasetiniz vardı.

Evet, o arada Çekirdek'te çalmıştık, Bilsak'ta dinleti vermiştik. Levent'te, Ece Bar'da çalmamız da bize dinleyici kitlesi kazandırdı...

Tiyatrocularla çalışmanın, şarkı yazımında katkısı oldu mu?

Daha ziyade konserlerde, televizyon ve radyo programlarında etkisi oldu. Önceden insanların gözüne bakamazdım, utanırdım... "Kadıncıklar"ın koreografı Sait Sökmen benimle az uğraşmadı... Bakıyorum da, yirmi yıldan fazla geçmiş aradan.

Şarkıda, "arkadaşım Diyarbakır / saçları ağarmıştır" diyorsun... Acaba onunki mi ağarmış, seninki mi?

(gülüyor) Bence yaşadığı onca şeyden sonra Diyarbakır'ın da ağardı, onunla beraber benimki de. 46 yaşındayım, 46 yaşına göre beni iyi buluyorlar. Hep gülen bir adamımdır. Zaten hep müzikle uğraşıyorum. Dünyada bir araştırma yapılmış, en uzun yaşayanlar politikacılarla sanatçılarmış. Bu mesleklerin emekliliği yok, uzun yaşamanın sırrı budur herhalde. Hep bir takım projeler var hayatımda. Şimdi bir kitap projem var: Müzisyenlerin, kendi aralarında çok komik hikâyeleri vardır. Hafif mizahî bir kitap hazırlıyorum, liste çıkardım, '50'li yıllardan bugüne, yaklaşık 200 kişiyle konuşacağım. Bir nevi gazetecilik yapacağım. Biliyorsun, ben Ses dergisinde çalıştım, Nokta'da, Güneş'te yazılar yazdım. "Yorumsuz" programı da birazcık başarılı olduysa, soru sormasını ve dinlemesini bilen bir adam olduğum içindir. Program için ilk teklif aldığımda, Larry King'in kitabını okudum, "geçmişten bahsedin, kendinizle dalga geçin, karşınızdakini dinleyin" diye yazmıştı. Bunlar zaten benim normal hayatta yaptığım şeylerdi... Bir müzisyen olarak "Yorumsuz"un eksikliğini şimdi o kadar çok hissediyorum ki. Albüm yapmışım, yeni şarkılarım var, ama çıkacak program yok.

"Yorumsuz"da Mor ve Ötesi konuktu. Çocuklar, "dünyada darbe yapıp yargılanmayan tek devlet adamı Evren" dediler. TRT'de son programım bu oldu.

TRT'den nasıl uzaklaştırıldın?

Hâlâ net bir cevapları yok. En son program, 11 Eylül tarihinde, Mor ve Ötesi'nin programıydı. Çocuklara "çok özel bir gecedeyiz, tam da 11 Eylül'ü 12 Eylül'e bağlayan gece" dedim. Çocuklar da söylediler: "Dünyada darbe yapıp da yargılanmayan tek devlet adamı Kenan Evren'dir". Tabii ki fikirlerini söyleyecekler, gayet güzel muhalif bir grup, zaten düşündüklerini söylesinler diye çağırıyorum onları. Bir de o gece Haşmet Babaoğlu katıldı programa, Mor ve Ötesi hakkında konuştu. Yayın sürerken, rejiyi TRT haber dairesi başkanı telefonla aramış: "Neden bu adamı programa çıkardınız, NTV'deki programlarında, sürekli TRT'yi eleştiriyorlar..." Bir müzik programına haber dairesi başkanı hangi hakla bağlanıyor ki?.. Ondan sonra bir daha program yapamadım. Önce ertelediler, "şu an durum belirsiz" dediler, geçiştirdiler... Oysa 42 programlık yeni anlaşma yapmıştım... Kimse ciddi bir şey cevap vermiyor.

TRT'den sonra diğer kanallar seni niye kapışmadı peki?

NTV'yle çok toplantı yaptık. Ama icra kurulundan "henüz NTV müzik programlarına hazır değildir" kararı çıkmış... Başka bir ulusal kanaldan da astronomik bir rakam önererek aradılar beni. Konuştuk, her konuda anlaştık, ama "Ankaralı Turgut gelince reytingler artıyor, biliyorsunuz, reytinge de ihtiyacımız var" deyip aba altından sopa gösterdiler. Ben de vazgeçtim. Kardeşim, bu ülkenin çok değerli müzisyenleri var ve onları görmek isteyen çok değerli seyircileri var. Reyting yüzünden toplam 35-40 kişinin peşine takılmış gidiyorlar. Benim programımda Cem Karaca'sından Ergüder Yoldaş'ına, Timur Selçuk'tan Erkin Koray'a nice insan çıktı. Onlara ayıp değil mi?

Değerlendirme kıstasın ne? Reyting dayatmasının sakilliğini bir tarafa bırak, Ankaralı Turgut'la da güzel bir "Yorumsuz" yapılamaz mı?

Mesela Müslüm Gürses'i çok çıkarmak istedim. Çünkü çok güzel şarkı söylüyor, tam bir "yorumcu". Teoman ve Bülent Ortaçgil şarkılarındaki yorumlarını da çok beğendim... Arif Sağ da programa geldi, gözünü kapayıp çaldı, bambaşka alemlere götürdü hepimizi. Normal hayatımda çok türkü dinleyen biri değilimdir... Barikat geldi, Ceza geldi. Rap de pek dinlemiyorum, ama pop müzikten çok daha önemli buluyorum. Çünkü laf söylüyorlar. Yani, programa davet ettiklerimin kişisel zevklerimle alâkası yok. İyiyi kötüyü kendi ölçülerimde ayırt edebilen bir adamım... "Yorumsuz", her şeyden önce, değişik tarzlarda müzik çalmayı öğretti bana. Çünkü sanatçıların çoğuna eşlik ediyordum.

"Yorumsuz"a bir Kürt sanatçı davet ettin mi?

Rojin'i çıkarmak istedim, TV 8'deyken. Yönetimden bana hiçbir müdahale olmamıştır, ama bir tek Rojin'e müdahale ettiler çekinerek. "Şu sıralar çıkarmak istediğinize emin misiniz, başka birini bulsanız?" dediler. Irak'la ilgili bir problemler vardı tam o dönemde.

"Yorumsuz" epeydir ekranlarda yok, ama bir televizyon dizisinde oynuyordun...

Evet, Kanal D'de, Kadir İnanır'lı "Bütün Çocuklarım" dizisinde doktoru oynadım. Beni ne "Yorumsuz"dan tanıyorlar, ne de Gündoğarken'den. İnsan üzülmeden edemiyor. 23 yıllık müzisyenim, kimsenin umurunda değildim, ama bir dizide oynadım, tanımayan insan kalmadı. Çocuklar peşimden koşuyor, Diyarbakır'da bile... Televizyonun böyle bir gücü var maalesef. Boran Kaya benim çok iyi arkadaşımdı. Şimdi herkes onu bir şaklaban gibi hatırlıyor. Çünkü "İner misin, Çıkar mısın" isminde bir şov programında bir tipleme yapıyordu televizyonda. O tipleme, hayatı boyunca üstüne yapıştı kaldı. Oysa entelektüel, bilimsel anarşist bir herifti. Kendini anlatamadan öldü bir trafik kazasında. O kadar üzdü ki beni.

Hazırladığın şu kitaptan komik bir hikâye anlatabilir misin? Öyle bitirelim söyleşiyi...

Teybi kapat da düşüneyim... Gündoğarken zamanından anlatayım mı?.. Bir zamanlar uçaklarda sigara içiliyordu. Sonra birdenbire yasaklandı. Amca da eski tiryaki. Tam yeni yasaklandığı sıralar, oturduğu yerde, gömleğinin hafif içine saklayıp, gizli gizli, ikibüklüm olmuş, sigara içiyor. Dumanı çaktırmadan üflüyor. Önde yaşlı bir karı-koca vardı. Amca'yı gördüler, "yasak, sigara içmek yasak" diye bağırdılar. "Biliyoruz herhalde" dedi Amca, "ondan böyle içiyoruz". *(gülüşmeler)*

Söyleşi: **Derya Bengi**

Üç sene önce İstanbul plakçılarında rastladığımız, bedavaya dağıtılan, böylece herkese alkış tutturan ilk Zardanadam CD'sini "Korsan" takip etti, iki albüm de Anadolu'nun ücra köşelerine kadar gitti. Böylece, kendi şarkılarını yazan, gündelik hayattan bahsederken samimi bir dil, zorlamasız bir rock'n'roll kuran bu altı kişilik grubun sevenleri de giderek arttı. İlk resmî albümleri "Dibini Gör" vesilesiyle dört zardan adamı karşımıza aldık, Kazan birahanesinde başlayan bir rock'un seyrini izledik. Genç yaşında kaybettikleri basçı arkadaşları Serkan Aktaş da, manen, aramızdaydı...

Zardanadam

YERALTINDAN KÜRESELLEŞME

Nasıl kuruldu Zardanadam?

Erbatur Çavuşoğlu: 2001 yılında birahanade karar verdik, Beşiktaş Kazan'da... Baktık, hayatlarımız çöpe dönüşmüş. İşe gidiyorsun, geliyorsun, televizyonun karşısında mantar gibi oturuyorsun. Aramızda evli olanlar da var...

Kazan'a Beşiktaşlılıktan mı gidiyorsunuz?

Erbatur: Üç kişi Beşiktaş'ta oturuyoruz, ama takım olarak hepimiz Fenerliyiz.

Oldu mu şimdi!

Erbatur: Galatasaraylı mısın? Beşiktaşlıysan sorun yok, Beşiktaş'ı severiz. Tolga'nın İnönü'de kombinesi var, eş durumundan.

Tolga Kaya: Benim hatun sıkı Beşiktaşlı. Bir de bebeğimiz var, o da kartal. İki senedir İnönü'deyiz vallahi. Geçen forma tanıtım gecesi vardı, eşek gibi gittik oraya da. *(gülüyor)* Hayatım kaydı, feminizmin doruğundayım.

Karamsar sözler yazmışsak, neşeli riff'ler eklemeyi tercih ediyoruz. Çok eğlenceli şarkılar yazıyorsak, araya birkaç laf sokmayı seviyoruz. Ağlayan palyaço gibi bir durum...

Nerelerde çalışıyordunuz grubu kurarken?

Tolga: Ben İTÜ Endüstri'yi bitirmiştim, İşletme Mühendisliği'nde master yapıyordum, askerden kaçayım derken. Bir yandan da bir özel şirkette çalışıyordum, sonra bıraktım. Şimdi asistanım. Erbatur da Şehir Bölge Planlama bölümünde asistan şimdi. Cem (Polat) öğrenci. Utku (Doğruak) elektronik mühendisi, ama alâkasız bir işte çalışıyordu. Paşa (Altın) inşaat mühendisi, o da alâkasız bir işte çalışıyor.

Hepiniz mühendissiniz yani...

Erbatur: Evet, analitik adamlarız. Ama Cem çarpım tablosunu bile bilmiyor. *(gülüyorlar)* Durgun, oturmuş bir hayatımız var aslında. Şikâyetçi değildik de, çocukken hep hayal kurarsın ya müzisyen olsam falan diye, hayat telaşesine düşüp yarıda bırakmıştık müziği.

Eski arkadaşlar mısınız?

Erbatur: Tolga'yla beş yaşımızdan beri arkadaşız, Konya'dan. Aramızda bir İzmitli var, bir Tuncelili, bir Denizlili... Rahmetli arkadaşımız Serkan (Aktaş) da İzmitliydi. İlk iki albümde, "Tamamböceği" ve "Korsan"da o çalmıştı. Bu aralar müzisyenlerin kanserden ölmesi yaygın rastlanan bir durum. 24 yaşındaydı daha... Koma grubunda, 110'un albümünde de çalmıştı. Çok yetenekli bir müzisyendi. İçimizdeki en kafa adam da oydu. Kaybettik...

Toprağı bol olsun demekten başka çaremiz yok. Kazan'a dönelim mi?

Tolga: Grubu da hayatlarımız kötüye gider gibi geldiği için kurduk işte. Kenarda köşede birikmiş çok parçamız vardı. Üç kişi en azından sürekli şarkı yazıyor grupta. Sadece kendi müziğimizi yapalım istedik, bir yer tutalım, taksimetre stresi olmadan çalışabilelim, sadece müzik yapalım...

Erbatur: Tolga aslında davulcuydu, "grup kuralım" dediğimiz o gün "madem öyle, ben de gitarist olayım" dedi. Ben de gitarı bıraktım, "o zaman sırf vokal yapayım" dedim. Sonra Paşa'ya söyledik "gelip bizimle bas çalsana" diye, "iyi, peki" dedi, "kaç telli bu alet?" *(gülüyorlar)* Cem'in de ilk grubu bu... Akşamları televizyon seyretmek yerine böyle takılalım, müzik yapalım istedik yani. Çalışmalardan sonra, bir yarışma için bir şarkı kaydetmek üzere bir stüdyoya gittik, Demirhan Baylan'ın stüdyosuna. Şarkıyı canlı çaldık, "başka şarkınız var mı" dediler, bir-iki saatte dokuz şarkı daha çaldık. Şarkıları kaydettiler, paketlediler, "aa albüm" deyip havaya girdik. Eşe dosta verdik albümü, sonra başka isteyenler oldu, bir kapak yapalım dedik, işyerlerinde gizli gizli fotokopi yaptık, CD'yi evdeki bilgisayarlarda çoğaltmaya başladık, fanzin mantığında dağıtmaya başladık albümü...

Tolga: Tek sayfa o albümün kapağı, fotokopi kolay olsun diye. Origami sanatına da daldık yani.

Erbatur: Tek tek uğraştık onlarla. Beş bin tane sırf "Tamamböceği"nden yaptık, tek tek katladık kapağı. Bayağı emek var arkasında.

Tolga: Hamlaşmışım yahu. *(kapağı katlamaya çalışıyor)*

Erbatur: Getir, ben hızlı yaparım...

Tolga: Bir albümün albüm olması için illâ üstünde plak şirketinin logosu olması gerekmez diye düşündük. "Korsan" albümünün kapağını daha özene bezene yaptık, içinde şarkı sözleri, şusu busu tamamdı, ama parayla satılan bir ürün olmasın istedik. Ona rağmen korsanını yaptılar. Adana'dan mail geldi, tezgâhın resmini göndermişler. *(gülüyorlar)*

Erbatur: Biz naylon içinde dağıtıyorduk, adamlar kutulayıp iki milyona satıyorlarmış...

Bu iki albümün yapılışının, dağıtılışının ardındaki tavır çok güzel. Ama tabii maddî olarak nasıl altından kalktığınız sorusu da geliyor akla...

Tolga: Bir boş CD'nin maliyeti ne ki? İyisini alırsan 400, kötüsünü alırsan 250 bin. Zaten evinde çoğaltabiliyorsun, hem altı kişisin. Bir gece Taksim'e çıksan çok daha fazla para harcarsın. Ama çok fazla emek gerektiriyor tabii, sabaha kadar CD basması dert, kapakları katlaması dert, insanlarla yazışmak, kargoya vermek dert... Saatlerce oturuyoruz, bir yandan içiyoruz, bir yandan katlıyoruz...

Erbatur: "Yeter artık, biraz da müzik çalalım" noktasına gelmiştik. Ama manevî bir tatmini de var tabii. 60 küsur kente gönderdik bunları, çok güzel mail'ler geldi hep...

Bu organik ilişki işin en iyi tarafı herhalde...

Erbatur: Bu ilişki devam da ediyor. Üç sene önce albüm göndermişiz, geçen gün geldiler, "sinema-TV'de okuyorum, size klip çekmek istiyorum" diyorlar mesela... Bizim için amaç çok para kazanmak falan değildi, müziğimizi insanlarla paylaşmaktı. Bizden sonra yapan da oldu bunu. Bize danıştılar, maliyetleri tek tek söyledik, pornocuların telefonlarını verdik –onlar gayet ucuza seri üretim de yapabiliyor çünkü.

Toplam 12 bin civarında CD dağıtmışsınız. Bu ilgiyi sağlayan ne oldu sizce?

Erbatur: Bunların ikisi de canlı kayıt albümleri, kanal kaydı değil. Eski usûl, konserde çaldığımıza yakın bir performans bizimki. Müziğin içinde

soldan sağa: Utku Kırca (bas), Utku Doğruak (ritm gitar), Paşa Altın (bas), Cem polat (davul), Erbatur Çavuşoğlu (vokal), Tolga Kaya (solo gitar)

küçük hatalar da var, ama bu canlı kayıtların, albümü el emeğiyle hazırlayışımızın yarattığı bir aura da var, samimi bir hava yarattı bu. Bir de, yaptığımız müzik öyle çok karmaşık filan değil. Gündelik hayatı sorgulayan, herkesin yaşadığı duygulardan, aşktan, ayrılıktan, işyerinde, okulda yaşanabilecek hiyerarşi problemlerinden, dostluklardan, yenen kazıklardan bahseden bir rock...

Tolga: Bir virtüözite durumu da yok. Yaptığımız müzik çok temiz ve sade. Kendini olduğundan daha iyi göstermeye, kendini pazarlamaya çalışan, sansasyonel bir şey yapmamaya çalıştık. İnsanlar şarkıları genelde ilk dinleyişte değil de, sonradan, giderek sevdiğini söylüyor. Şurada altı parça varsa, altı parçayı da seviyorlar. En sevdiği şarkıyı soruyorsun, on kişiden on farklı cevap geliyor, bir parça öne çıkmıyor.

Erbatur: İlk başladığımızda heavy metal fanzinleri, portalları çok destek verdi bize. Biz öyle çok sert müzik yapmıyoruz, ama belki de üretim ve dağıtım sürecimiz onlara yakın geldi. "Ben normalde rock sevmem, ama sizin müziğinizi çok sevdim" diyen, pop dinleyen bir kitle de var. Farklı yaş gruplarından, çevrelerden insanların ilgisini çekti albümlerimiz. Bize bugüne kadar gelen mail'leri de tuttuk anı olsun diye, ciddi bir veri tabanına dönüştü bu. Türkiye'nin neresinden, hangi yaş grubundan, neleri dinleyen insanlar bizi dinliyor, bilebiliyoruz.

Utku Kırca: Aydın'da çok iyi bir dinleyici kitlesi var mesela. Bizim için bir forum sitesi bile yaptılar, katılanların çoğu da Aydınlı.

Tolga: Trabzon'da mesela bir Hazırlık C sınıfı var... Anadamar medyadan gelmediğimiz için, keşfedenler kendi aralarında takılıyorlar.

Erbatur: Unkapanı'na bazen çok laf sokuyoruz ama, onların bilmediği farklı bir network var Türkiye'de. Özellikle rock dinleyenlerin toplandığı kafeler, tişört satan, CD yapan dükkânlar... Birine bir albüm verdiğin zaman o yanındakine veriyor, o diğerine... Yeraltından küreselleşme diye tabir edebileceğimiz bir durum oluşuyor yani. Biz de o network'e sızmayı başardık.

Zardanadam logosu da bir dinleyiciye ait, değil mi? Biz sizi ilk duyduğumuzda zarla kaplanmış bir adam canlanmıştı gözümüzde, o tavla zarından adam yapmış, ama güzel olmuş...

Erbatur: Biz de soğan zarı gibi bir şey düşünüyorduk. Görünce şaşırdık, ama çok da beğendik.

Tolga: Kaan Azov onu yapan. İlk ya da ikinci konserimizde, Mimar Sinan üniversitesinde, dinleyicilerin arasındaymış. Sonradan tanıştık, bütün albümlerimiz için bir şey yaptı, klipteki animasyonlar da ona ait... Zarın çağrıştırdıkları, kumar, zar atmak filan, onlar da hoş. Kulağa da hoş geliyor Zardanadam, çizgi roman kahramanı gibi... Çok da yanlış yazılıyor ama. En çok yapılan yanlış Zardanam. Gazetelerde filan öyle çıkıyor. *(gülüyor)*

Bu albümün önceki iki albümden farkı ne? Bu "albüm" denmeyi daha mı çok hak ediyor?

Tolga: Son albümümüz resmî bir albüm olabilir ama, tüm parçaları, düzenlemeleri, kayıtları yine biz yaptık. Ama süreç biraz daha uzun sürdü, bir günde bitirmedik; altyapıları yine canlı çalsak da, bu sefer birden fazla çalıp en güzelini seçebildik.

Erbatur: Avustralya'ya kadar gönderdik albümü miks için. Orada Matthew Voigt diye ünlü bir prodüktör var, Kiss, Midnight Oil gibi gruplarla çalışmış. İstediğimize yakın bir sound çıkardı. Mastering'ini de burada biz yaptık. Kapağıyla, her şeyiyle hazır olarak götürdük albümü plak şirketine, sadece basım ve dağıtım için. Müzisyen olalım, bu işlerle uğraşmayalım diye...

Tolga: Ama öyle sözleşmeler çıktı ki karşımıza, insan haklarına aykırı.

Erbatur: Türkiye'deki sözleşmeler hakikaten çok ağır. Bir de bizim aramızda çalışanlar var, okuyanlar var. O sözleşmeleri imzalasaydık, yarımız işten atılırdı, yarımız boşanmak zorunda kalırdı. Gerçi gene işten atıldık ama, olsun. Sözleşmelerde müzisyenin kendine yabancılaşmasını doğurabilecek maddeler de var, şu programa çıkmak zorundasın, şunu giymek zorundasın...

Tolga: Türk örf ve adetlerine uygun davranacaksın... *(gülüyor)*

Erbatur: Evet, öyle bir madde var, bilemiyoruz nedir o adetler... Biz bir de sözleşmeleri okumaya kalktık, adamlar şaşırdılar, "şunlar şunlar bile okumadı, siz deli misiniz" diye. 55 tane madde varsa, 50 tanesini karaladık zaten. En son kendimiz sözleşme yazdık, onu gönderdik, onlar da bizimkine güldüler.

Şarkı sözlerinizde iş önemli bir tema...

Erbatur: İşler sorunlu, işlerden atılıp duruyoruz... En son Cem atıldı.

Cem Polat: Özel bir firmada çalışıyordum iş temsilcisi olarak. Konserler için iki haftada bir izin alıyordum. Hadi dediler. *(gülüyor)*

Erbatur: İş insanların hayatında çok fazla, hatta gereğinden fazla yer kaplıyor. Hayat sadece çalışmak, para kazanmak, daha iyi bir televizyon, daha iyi bir araba almak değil. 1980 sonrasında Türkiye'de çok büyük bir toplumsal değişim var. Burada bize batan, rahatsız olduğumuz şeyleri yazıyoruz. Özellikle protest müzik yapalım diye bir derdimiz yok, ama gündelik hayat içinde yaşadığımız sıkıntılar bunlar. En sevdiğin arkadaşın senin ona ihtiyacın varken iş yemeğine çıkıyorsa, ona da bozuluyorsun, bir şarkı yapıyorsun.

İşten atılıyorsun mesela, kendine kızıyorsun. İnsan sisteme karşı olup sonra işten çıkarıldığında niye üzülür? "Gücetapanlar" şarkısında biraz bunu sorguladım.

Tolga: İşten atılıyorsun mesela, kendine kızıyorsun. İnsan sisteme karşı olup sonra işten çıkarıldığında niye üzülür? "Gücetapanlar" şarkısında biraz bunu sorguladım. Onların bana yaptığı pışpışlamalara birazcık da olsa prim vermişim ki, işten atıldığımda moralim bozuldu, üzüldüm. Bu yüzden işte, "onların kanatlarıyla uçma yükseğe, onların terazisinde tartma kendini"... Müziğimiz politik olsun, bir mesaj verelim, bu doğrudur, bu yanlıştır diye gösterelim gibi özel bir çabamız yok. Ama o sistem gelip senin hayatına kafadan çarptığı anda, sen de gece uyuyamıyorsan, sabaha kadar kendine gelemiyorsan, bunları da anlatmak gerekiyor.

"Kaybetmenin keyfi" gibi sözler de var şarkılarınızda. Bir "loser" güzellemesine kapıldığınız oluyor mu?

Erbatur: Rock'n'roll bir hayatın içinde loser'lık da var, birçok insan bunu yaşıyor, biz de yaşadık, hayatta çok değer verdiğimiz şeyleri de kaybettiğimiz oldu. Ama bunlara rağmen hayata tutunma çabası anlatılıyor şarkıda. Birçok şarkımızda da var bu tür temalar. Böyle yaşayan bir sürü insan da var etrafımızda, biz de onlara "senden adam olmaz adamım, sensiz de olmaz" diyoruz. Biraz hayatın zorluklarıyla dalga geçmek de gerekiyor. Biraz karamsar sözler yazmışsak, şarkıya neşeli riff'ler eklemeyi tercih ediyoruz. Ya da, çok eğlenceli şarkılar yazıyorsak, araya birkaç laf sokmayı seviyoruz. Biraz, ağlayan palyaço gibi bir durum...

En tutulan parçalarınızdan biri de, bu albüme almadığınız "Sarışınlar Boktur". Biraz rahatsız edici bir laf değil mi?

Tolga: Şarkıyı Utku (Doğruak) yazdı, lise sondayken sarışın bir kız arkadaşı varmış, onu terk etmiş. Sonra bir başka sarışınla beraber olmuş, o da terk etmiş. Utku da sinirlenip böyle bir parça yazmış, olay bu kadar basit aslında.

Sanki sarışınlık bir burjuvazi alegorisiymiş, hem estetik hem ideolojik bir tavır konuyormuş gibi de algılanıyor, ama bu durumda çok sakil bir muhalif tavır çıkıyor ortaya. Sizin ya da şarkıyı sevenlerin böyle bir kastı var mı?

Erbatur: 18 yaşında bir aşk mağdurunun yaptığı gayet rock'n'roll bir parça bu. Birkaç sebepten dolayı ilgi çekmiş olabilir. Türkiye'deki sarışın imgesinden olabilir, çok sarışın mağduru olabilir... Konserlere gelen sarışın kızlar da çok mutlu bir şekilde bağırıp çağırarak söylüyorlar şarkıyı. Bir de sloganlar ülkesi burası, böyle bir şey yapınca tutuyor. Şimdiye kadar yaptığımız röportajlarımızın ilk sorusu da hep bu oldu, giderek Zardanadam'ın söylemini gölgeleyecek derecede öne çıktı şarkı. Bu kadar büyütmenin alemi yok halbuki. Bu yüzden de şarkıyı sakladık, albüme koymadık. Birçok plak şirketi onun üzerinden çıkış yapmayı, sarışınlarla haberlerde yapay tartışmalar yaratmayı önerdi.

Tolga: Plak şirketleri hep "cover yapın" diyor, ama "Sarışınlar Boktur"la daha çok uğraştılar. Grup içinde tartışma da yaşamıştık şarkıyı çalmaya başladığımızda, faşizan bir tonu da var çünkü. Geçenlerde "Seks İsyanları" diye bir kitap okudum, rock müzik doruğa mutlaka bir kadını aşağılayarak ulaşır gibi bir tezi var. Okuduğumda "hadi ordan" dedim, sonra biraz düşündüm: Bizim en sevilen şarkımız "Sarışınlar Boktur"; onu sahnede çalınca insanlar deliriyor karşımızda. Bunları da görüyoruz, farkındayız, ama bu ülkede serserice bir şeyler yapabilmek de güzel. Sadece öyle şarkılar yapmıyoruz, hem orada bir espri var, ayrıca çok naif bir aşk şarkısı o... Hem benim eşim sarışın, çocuğum sarışın; böyle bir şeyi ciddi olarak söyler miyim?

Grup içi kararları alışınız zor oluyormuş galiba...

Tolga: Oy çokluğu yok, oy birliği var. Altı kişiden biri bir şey dedi mi bitiyor. Çok zor karar alıyoruz, ama aldığımız zaman da sağlam oluyor.

Erbatur: Çok profesyonelce değil tavrımız. Birçok grup için cazip olabilecek turne teklifleri bizim için kâbusa dönüşüyor; biri diyor ki sınavım var, öbürü diyor ki evlilik yıldönümüm... Gitmeyelim diyoruz o zaman, şöyle dursun para pul, kariyer, rock'n'roll takılalım, içelim, güzelleşelim, çalalım...

Söyleşi: ***Merve Erol***

Hayko Cepkin'i yıllar evvel Roll sayfalarına buyur etmiştik, 32. sayımızda, Altgeçit grubu vesilesiyle. Aradan sular aktı, bir solo albüm kıyıya vurdu: Tamamı evde hazırlanmış, demo niyetiyle doldurulmuş, ama bilgisayar marifetiyle oluşturulmuş elektro-rock-arabesk kimyası elmas gibi parıldayan "Sakin Olmam Lazım", bizce, İlhan İrem'in "Bezgin"inin ruh kardeşi. 2005'in en güzel albümlerinden birini veren Hayko Cepkin'le bu sefer "solo" konuştuk...

SIRTIMDA KARGA İSKELETİ

Seninle ilk defa Altgeçit grubundayken konuşmuştuk. Niye yürümedi Altgeçit?

Hayko Cepkin: Olmadı. Piyasa rock ortamında değildi o dönem. Biz de yolumuzu değiştirmiştik, müzik biraz daha elektronikleşmişti, daha leziz hale gelmişti. O çalışmaları bayağı ilerlettik, birkaç konser verdik, bomba gibi çalmaya başladık. Roxy Müzik Günleri'ne katıldığımız dönem daha çömez zamanlarımızdı. Ama bir potansiyel, bir elektrik vardı, o elektrik iyice güçlendi. Tam hayvan gibi çaldığımız dönemde bir-iki şirkete gittik, cevap bile alamadık. Sonra benim bir sürü insanla turneye çıkma hikâyelerim başladı, Umut (Töre) zaten fotoğrafçılık bölümünü kazanmıştı, okula devam ediyordu; Koray (Doyran) grafik tasarımcı olma yolunda ilerliyordu. Galiba olmayacak, bir dağılalım dedik. Hâlâ bizim için bir ukde Altgeçit. En iyi dönemimizde bıraktık.

Sen sonra neler yaptın?

Aylin Aslım olayı vardı, Demir Demirkan'la, Koray Candemir'le çaldım... Aylin'le Moğollar'ın klavyecisi Serhat Ersöz çalıyordu. Aylin beni tanımıyordu, onun bir-iki parçasına remiks yaptım, yolladım. Çok beğendi, tanıştık. O sırada Serhat'ın da Moğollar'la turnesi varmış. Aylin "bizi dört konser idare eder misin" dedi. Ben klavyeyi daha elektronik, daha deli deli çalınca Aylin'in çok hoşuna gitti, Serhat da "tamamdır abi, sen kal orada" dedi. Bu arada, Aylin'le çalmak benim hayatımın fantazisiydi. İlk albümü full elektronik, tam benim istediğim altyapı, aylarca dinlemişim, bütün partisyonları ezbere biliyorum... Provada hiç zorluk çekmeden takır takır çalınca ekibe dahil oldum.

Aylin'in yeni albümünü nasıl buldun?

Güzel, ama daha değişik tabii. Bu albümün çalışmalarına ben de başlamıştım, ama devam edemedim. Elektronik olmayınca "benim yerim yok" diye düşünmeye başladım. Zaten Sunay'la (Özgür) beraber çalışıyorduk, "hepsini Sunay bitirsin ki, albümün içinde birkaç tarz olmasın, bir konsept olsun" diye düşündüm. Kendi albümümü yapış sebeplerimden biri de bu oldu zaten. Demir de "ben 'Gelibolu' belgeselinin müziğini yapacağım, konser çalışmalarına biraz ara vereceğim" dedi. Yani "işsiz kalacaksın" dedi. *(gülüyor)*

Aylin Aslım'ın "Murathan Mungan Şarkıları" için yorumladığı "Kimdi Giden Kimdi Kalan"ın rock-elektronik düzenlemesi de sana ait...

Garip sound'lu bir iş oldu o da. Kabul görmeyecek diye düşünmüştüm, şarkının bütün armonisini değiştirmiştim. Ben bozmayı da çok seviyorum, mesela Aylin'in ilk albümünden "Senin Gibi", "Dört Gün Dört Gece" şarkıları benim yaptığım remikslerde tanınmaz haldeydi.

Sonuçta işsiz kaldığın için mi ortaya çıktı "Sakin Olmam Lazım"?

Bir de yaşımdan dolayı aslında. 28 yaşındayım. Bu saatten sonra kime çalacağım? Yeni gelen gruplar hep yirmili yaşlarda. Şimdiye kadar hep küçük kardeş oldum gruplarda. Şimdi bir anda kart olmak var. Yeni gruplarla pek aynı şeyi hissedemeyeceğimi, zamanımın dolduğunu düşündüm. Kendime zaman ayırmam gerekiyordu, şarkılar da olmuştu. Beş sene evvel çok boktan şarkılarım vardı, hepsini sildim. Şarkıların olgunlaştığına inandım, sözleri oturmaya başladı.

Bu albüm bir demo kaydı aslında. Hakan Kurşun kandırdı beni. "Yeniden kaydetme, burada başka bir şey var, sen farkında değilsin, bırak böyle kalsın" dedi.

İlk ne zaman şarkı yazmaya başlamıştın?

Altı sene evvel. Çok komik şeylerdi. Bilgisayar alalı yedi sene falan oldu herhalde. Kurmasını bile bilmiyordum, kuzen geldi, kurdu. Kayıt bilgim sıfır, düzenlemecilik hiç yapmamışım. Kurban'ın Kerem (Tüzün) çok yardım etti bana, bir sürü program verdi, anlattı. Üç ay kendimi kapattım eve, bu işi öğreneceğim diye. Sigara almaya bakkala bile çıkmıyordum. Saçlarım o zaman belime kadardı. Sabahın altısında annem gördü beni tuvalette, saçlarımı tutmuşum, keseyim mi, kesmeyeyim mi diye aynaya bakıyorum. Yıkanmıyordum bile, tek örgülü rasta olmuştu saçlarım. Öyle bir azimli çalışma dönemiydi. Üç ayda öğrendim kayıt yapmayı, ama hâlâ öğreniyorum tabii... Albümdeki yedinci şarkı, "Boşluk" benim ilk bestem. İlk halinde, elektronik müzikle uğraşıyoruz ya, her şeye efekt vermiştim, davula, ona, buna, kendime... Leş bir şey olmuştu. *(gülüyor)* Annem babam da umutluydu biraz, müzisyen çocuk, bilgisayar da aldık, iyi işler yapacak diye. O ilk kaydı onlara dinlettim, zaten galiba o günden sonra karar verdim bir daha dinletmemeye. Baktılar şöyle bir, "oğlan galiba patlak" diye. *(gülüyor)*

Müzikle ilgilenmeni destekliyorlar mıydı hep?

Hayır, hiç istemiyorlardı. Babam eski davulcu. Dönemin çok bilindik gruplarından birinde çalıyormuş, adını hatırlamıyorum ama. Rock'n'roll tarzı, Beatles'tan falan çalıyorlarmış. O zamanlar çaldıkları yerler tabii pavyon gibi yerler, sinemalar. "Oğlum yapma, bir girersen çıkamazsın" falan diyordu. Babam annemle evlenmeye karar verdikten sonra müziği bırakmış. Bazı düğünlerde arkadaşları çalıyor mesela, babamı çağırıyorlar, bagete elini bile sürmüyor, öyle bir yemin etmiş, resmen silmiş kafasından.

Bu karar müziği de evinizden eksik etti mi?

Yok canım, full müzik vardı bizim evde. Halam udîydi, dedem de eski akordeoncuydu. 120 bas sedef akordeon vardı evde, kallavi bir şey. Ölene kadar çaldı dedem, çalmadan yapamıyordu. Yaşlandığında akerdonu kaldıramıyordu yerinden; onu oturturduk bir köşeye, kucağına koyardık, zorla çalardı. Yatalak olduğunda vals falan çalardım akordeonla, dinlerdi yattığı yerden. Sonuna →

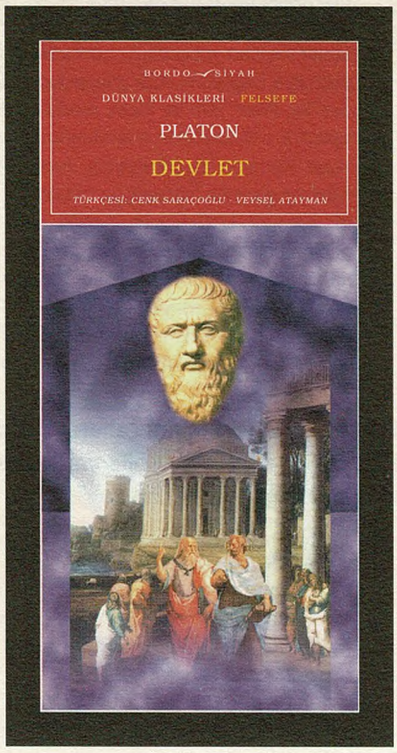

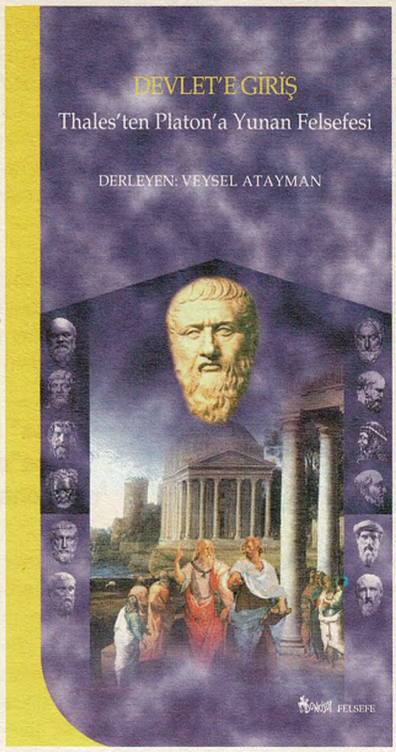

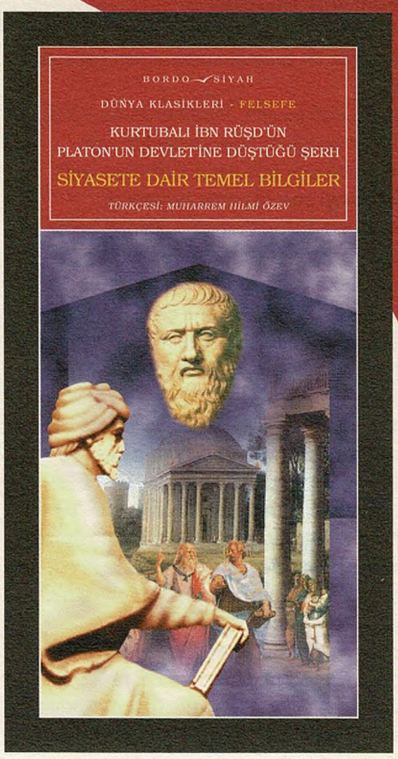

Devlet: Hiçbir yerde gerçekleşmeyen Platon'un "ideal devleti." *Devlet*, Diyaloglar'a bölüştürülmüş Platon felsefesinin bu Diyaloglar'ı birbirine bağlayan orta ve ana halkasıdır; bu özelliğiyle en başta Platon felsefesini anlama çabasında bir kilit metin özelliği taşır. Aynı metin, İÖ 4. yüzyılın başında gerileme dönemine girmiş olan Atina devletinin politik, sosyal, kültürel ihtiyaçlarına cevap ve çözüm arayan bir metin olarak yüzünü tamamen pratiğe dönmüştür. Pratik ile felsefi teorinin bu birlikteliği, adaletin ne olduğu, devletin doğuşu, en iyi devlet, en iyi insan, en büyük 'iyi', devletin bekçileri, yöneticileri, filozof kral, bilgi biçimleri, İdealar öğretisi, karakter tipi ile devlet biçimleri ilişkisi vb. üzerinden cennet ile cehennem tasvirlerine ayrılmış bir mitosa kadar götürür bizi. İdeal devlet, içinde, toplumun ahlaki birlikteliğinin kurulduğu, felsefe ile politikanın, teori ile pratik hayatın bütünleştiği, ideal bir cemaatin düşünülebilecek en üst biçimidir.

Devlet'e Giriş: Thales'ten Platon'a Yunan Felsefesi. Platon felsefesinin kilit metni *Devlet*, gerçekte okuru birçok düzlemden gelen güçlüklerle karşı karşıya getirmektedir. Kültürel, politik, düşünsel, ekonomik bu dünyaya tarihsel uzaklığın, bugün artık kullanılmayan bir dilin çeviriye, çevirilere çıkarttığı güçlüklerin de ötesinde, Platon'a kadar uzanagelmiş düşünce geleneğine ve özellikle gerileme devrinin eşiğinde olan Atina devletinin toplumsal, politik koşullarına yabancılığımızın da bu okumayı zorlaştırdığı kesin. Filozofu bir "toplumsal varlık" sayarken, yapıtını da, hem önceki düşünce birikimlerinden hem de bu dönemin sosyal, ekonomik, ahlaki, kültürel, politik şartlarından, ihtiyaç ve çalkantılarından ayrı değerlendiremeyeceğimiz ilkesinin belirlediği bir çizgide hazırlandı bu "giriş". Platon'un Diyaloglar'a paylaştırdığı sorunların 10 kitaba bölüştürüldüğü ve bunlara yenilerinin eklendiği *Devlet* metninin kurgusunun çıkarttığı sorunlar yönünden de böyle bir giriş metnine ihtiyaç duyuluyor.

Siyasete Dair Temel Bilgiler: Kurtubalı İbn Rüşd'ün Platon'un Devlet'ine düştüğü şerh. İbn Rüşd, bu kitabın çoğu yerinde Platon'un görüşlerini eleştirmekte ve kendi siyasî düşüncesini sunmaktadır. Bu kitap bir bakıma Platon'un *Devlet*'ine yazılmış bir özet niteliğinde olsa da, diğer yönden onu tamamlayıp ileri bir aşamaya taşıyan yeni bir eser niteliği de taşımaktadır. İbn Rüşd'ün bu kitabı ile getirdiği en önemli yenilik ya da Platon'dan ayrıldığı en önemli nokta; 'insan iradesi'ne verdiği değerdir. İnsana özgü şeylerde doğal determinizmin söz konusu olamayacağını vurgulayan İbn Rüşd, 'erdemli kent'in gerçekleşmesi için, Platon'un teklif ettiği yol dışında başka yolların da bulunabileceğini; bu konuda Platon kadar kötümser olunmaması gerektiğini savunur.

Devlet / Platon Bordo Siyah Dünya Klasiği-Felsefe Türkçesi Cenk Saraçoğlu-Veysel Atayman 720 sayfa ..... 8 YTL
Devlet'e Giriş / Derleyen Veysel Atayman Donkişot Güncel Yayınlar-Felsefe 180 sayfa ..... 4 YTL
Siyasete Dair Temel Bilgiler / Kurtubalı İbn Rüşd'ün Platon'un Devlet'ine Düştüğü Şerh Bordo Siyah Dünya Klasiği-Felsefe Türkçesi Muharrem Hilmi Özev 260 sayfa ..... 4 YTL

BORDO SİYAH KLASİK YAYINLAR DONKİŞOT GÜNCEL YAYINLAR Arayış yayın ajansı
TREND YAYIN BASIM DAĞITIM REKLAM ORGANİZASYON SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ. KURULUŞUDUR
Yayın Grafik & Satış Pazarlama: Caferağa Mah. Mühürdar Cd. No:60/5 Posta Kodu 34710 Kadıköy/İst.-TR
Tel: (0216) 348 98 03 Pbx Fax: (0216) 349 93 45 E-mail: info@bordosiyah.com.tr Web: www.bordosiyah.com.tr

→ kadar duymak istiyordu akordeonun sesini. Gençliğinden resimleri var grubuyla, beyaz takımlar içinde, tam orduevi dizayn bir ekip.

Siz hep Kurtuluşlu musunuz?

Evet. Rahat bir yerdir, gerçi şimdi değişti.

Mahallede hâlâ bir Ermeni kültüründen bahsedilebilir mi?

Sanmıyorum. Herkes gitti. Eskiden ortaya salata şeklinde çeşit çokmuş. Artık kimse kalmadı. Ama gene güzel, çok bozulmuş yerlerden değil.

Müziğe ilk hangi enstrümanla başladın?

Bir org almışlardı bana. O zaman çıtırdan herkese alınırdı zaten org. Birinin evinde mutlaka Yamaha'nın PSR serisi olurdu. "Casio'dan PSR'ye geçsem" diye bir özlem de vardı çok insanda. Orgu aldılar ama, evde takıl kardeşim, bu kadar işi büyütmeye ne gerek var! Ama müziği meslek olarak seçince, işler değişti tabii. Orta 1'de okul korosuna başladım, koro işi büyüdü, kiliselere bağlı bir koroya dönüştü. Okulda hocamızın büyük bir koro kurmak gibi bir hedefi vardı. Kiliselerde standart kilise müziği okuyorduk, ama AKM'de falan konser verdiğimizde dört sesli koro müzikleri okuyorduk. Oradan belli bir altyapı oldu bende. Ama beni daha çok etkileyen kilise müziği oldu. Çok melodik geliyor bana o müzik.

Sever misin mesela Gomidas Vardapet'i?

Çok. Mükemmel yazılmış parçalar onunkiler. Bildiğin makamlı parçalar. Bildiğimiz Türk makamlarına kayan bölümleri bile var. Türk makamlarında çift ses, üç ses yoktur mesela, ama Gomidas'da dört ses de vardır. Bu farklılık onu Batı müziğine yakınlaştırır, ama Doğu sound'uyla karışık bir sound bu. Bizim kiliseninki daha koro müziği. Baroğu da seviyorum ben, tapıyorum hatta. Oradan zaten operaya heves ettim, iki sene Mimar Sinan'da okudum. Sonra devam edemedim, tarzım, tipim pek uygun değildi okul dünyasına. Opera çok eski bir kültür, hocaları da öyle eski. Çalıştığım hocalar yaşını başını almış, belirli kalıpları olan insanlardı. O kalıpları hiçbir zaman aşamıyordum. Gerçi ben bırakmaya karar verdiğim zaman o hocalar emekli oldu, doçentler, asistanlar geldi. Okul biraz daha relaks bir hal almıştı, "daha modern işler yapabilirsin, buna da ihtiyaç var" dediler, ama yapamadım. Hayatımı düşündüm, bunu nereye kadar devam ettirebilirim diye sordum. Altı senede bir AKM'de kadro sınavı açılıyor, oldu ki kazanamadın, hayatını idame ettirmek için küçük çocuklara şan, piyano dersleri vereceksin... Çok adrenalini düşük bir hayat gibi geldi bana, ölürüm diye düşündüm. Ama eğitimsiz olmak da istemedim, yaptığım şeyin ne olduğunu bilmek istedim. Okulu hiçbir zaman sevmedim ama, müziği sevdiğim için, müziğin disiplinini almak istedim. Üniversiteyi bırakınca Timur Selçuk'un Çağdaş Müzik Merkezi'ne girdim. Orada da şan, solfej, armoni, piyano çalıştım, oranın da korosuna girdim.

Nasıldır hocalığı Timur Selçuk'un?

Tanıdığım en bomba hocalardan biri. Açık söyleyeyim, çocukken televizyonda gördüğüm zaman kanal değiştirdiğim bir adamdı. Meğer mükemmel şeyler anlatıyormuş, muhteşem bir adammış. Çok sinirli biriydi. Hep asistanla çalışıyorduk, bazen dellenip gidebiliyordu.

Köpekleri de vardı, değil mi?..

Evet, dobermanlar. Onlarla sınıfta hep beraber ders yapıyorduk. *(gülüyor)* Timur Hoca öğrencisine hiçbir zaman ters bir laf etmezdi. İnsanı tatlı dille nasıl yerin dibine sokarlar, ben onda gördüm. Piyanoyu hırpalar gibi çalan adamlardan biridir Timur Selçuk. Müziğini sevmeyebilirsin, ama saygı duymak lâzım böyle bir adama. İki sene çalıştım onunla, çok güzel bir dönemdi... Bir keresinde armoni öğreniyoruz sınıfta. Armoni zordur, matematik gibi bir şeydir. Müzik zaten matematiktir de, matematiği zayıf olan benim gibi insanlar zor anlıyor bazı şeyleri. O derste de Timur Hoca'nın anlattığını bir türlü anlayamıyorum, ağlayacağım artık. Duramıyorum yerimde. "Evladım Haykocuğum, ne oldu, iyi misin" dedi. "Hocam" dedim, "dersi anlayamadım, takip de edemiyorum, bunalıma girdim". "Ne yapsan rahatlarsın" dedi. "Hocam, bir takla atsam rahatlarım galiba" dedim. "Gel evladım" dedi, bir takla attım, "rahatladın mı" dedi, "evet hocam" dedim, "geç o zaman" dedi. *(gülüyor)*

Takla iyi gelir mi hakikaten?

Tabii, bütün vücudun şöyle bir dönüyor, oh diyorsun... Neyse, o iki seneden sonra, piyano eğitimi devam etsin diye Akademi İstanbul'a girdim. O dönem ayrı evim vardı, babamlar müzikle uğraşmamı istemediği için kavgalıydık. Aynı evde iki sene konuşmadığımız dönemler olmuştu. Ayrı eve çıkınca maddî kaygılar çoğaldı, çalışmam gerekiyordu. O dönem hem barda çalıyordum, hem de Moğollar'ın teknisyenliğini, roadie'liğini yapıyordum. Okulu asıyordum, bir tek sınavlara giriyordum. Sonuçta orayı da bıraktım.

Neler dinliyordun ilkgençliğinde?

Klasik dinliyordum hep, barok şeyler... Müzik dediğin vokalsiz olacak diye düşünüyordum, müzik insanın ruhuna hitap eden bir şeydir, vokal olacaksa bile o da enstrümanlardan biridir... Buradaki kayıt sektörüne, vokalin tamamen ön planda olmasına karşıydım. Piyanoda dört sesli denemeler yapıyordum. Film müziği de çok dinliyordum. Barlarda çalışmaya başladıktan sonra ancak Seattle'da olanları falan görebildim. Bir dönem Şişli Migros'un kasetçisinde çalıştım, müziği orada çok öğrendim aslında. Albümleri açıp dinleme hakkımız vardı. Üç kişilik harika bir arkadaş grubu olduk orada, Emrah, Uğur ve Hayko.. Dükkânda dinleye dinleye rock'a alıştım. Devamlı kaset kayıtları yapıyorduk. Sonra bir barda DJ'lik yapmaya başladım, rock çalıyordum, Soundgarden'lar, Pearl Jam'ler falan, orada da bilgimi geliştirdim... Öztürk'lerin o dönemde albümü çıkmıştı, Kemancı'da çalıyorlardı, benim elimde klavyeyi görünce "klavyeciye ihtiyacımız var" dediler. Hiç grup kültürü yoktu bende, ama "tamam" dedim, çalmaya başladık. Demek enteresan, garip bir çalışımız varmış, teklifler gelmeye başladı.

Neydi o gariplik sence?

Çok fazla hissederek çalıyordum. Tuhaf bir enerji veriyor sahnede çalmak. Büyük bir hırsla çalıyordum, gitar gibi davranıyordum klavyeye. Atıyordum, kırıyordum, sonra ertesi gün üzülüyordum, lehim yapıp kullanıyordum tekrar. *(gülüyor)*

"Tosca" manyağıyım, her karesini ezbere bilirim. "Tosca"da Scarpia diye bir kötü polis vardır, bir ömür boyu onu oynayabilirdim. Pis herifin tekidir.

Klasik müzik kültürünün ciddiyetinden sonra bu taşkınlık nasıl oluyor?

Klasik müzik sakin bir kültür değildir ki. Tamamen şiddete dayalıdır aslında. Bütün operalarda kıskançlık, çekememezlik, hiddet, şiddet, kin vardır, hepsinin sonunda da biri ölür, öldürür zaten. Ben mesela "Tosca" manyağıyım, her karesini ezbere bilirim, onu oynayacağım diye kuruyordum hayatımı bir zamanlar. "Tosca"da Scarpia diye bir kötü polis vardır, bir ömür boyu onu oynayabilirdim. Pis herifin tekidir. Oradaki iyi adamı seçmemişim kendime karakter olarak.

Sonra baba evine dönüşün nasıl oldu?

Yapamadım tek başıma. Maddî olarak olmadı, başım belaya girdi. Babam hoş karşılamadı durumu tabii. Eşyaların bir kısmını halama, bir kısmını da odama götürdüm, "ben geri döndüm" dedim, hiç konuşmadı. Odaya sistemi kurdum, para biriktirdikçe alet edevat aldım, kendimi geliştirdim. Arkadaşlarım dalga geçiyor şimdi, "günün birinde tekrar ayrı eve çıkacak olursan ilhamın kaçabilir" diye. Kale gibi odam.

Ses çevreye rahatsızlık vermiyor mu?

Bir dönem arıza oldu tabii, komşularla falan. Gece geç saatlerde kulaklıklarla hallediyorsun, sonra sabah dinleyince de "kulaklıklarla amma iğrenç olmuş" diyorsun. Vokalleri de bilgisayar masasının altında yapıyorsun mecburen, fazla ses gitmesin diye. Vokal mikrofonum rezaletti, bu albümdeki kayıtları da onunla yaptım, hâlâ sahnede de kullanıyorum. Tamamen sağır bir mikrofon, ağzını dayamazsan sesi almıyor, alınca da boğuk, rezalet bir ses alıyor. Kafayı yedirtti bana. Ama demek ki kısmetimde varmış, onunla başladık, onunla gidiyoruz.

Bu albümü niye evdeki kayıtla tuttun?

Hakan Kurşun kandırdı beni. "Bunu yeniden kaydedersen, canlı davul, gitar, yaylı kullanırsan, başka albümlerden farkı kalmayacak. Burada başka bir şey var, sen farkında değilsin, bırak böyle kalsın" dedi. Ben de ona inandım, müziğime inandığına inandım. Yoksa bu bir demo kaydı aslında; "şarkılar işte bu konseptte" diye anlatabilmek için yaptığım kayıtlar. Tamamen evde yaratılmış bir sound bu, kayıttan da çok memnun değilim, konserlerle de hiç uyuşmuyor. Konserleri dinleyen bazı insanlar yalancılık gibi algılıyor, "al-

bümde niye bu kadar sükûnetli de, konserde niye böyle manyağa bağlıyor" diyor bazıları.

Bu şarkılar sahnede neye dönüşüyor?

Felaket bir şey oluyor. Bayağı şiddetli çalıyoruz, alâkası yokmuş gibi bir görüntü çıkıyor. Vokal albümle hiç alâkası olmaz bir şekil alıyor. Albümdeyse, bir şey anlatıyorsam, onu daha sakin sakin anlatayım diye düşündüm herhalde, böylesi daha anlaşılır olurmuş gibi. İçinde kinaye ve sertlik barındıran şarkılar halbuki. Benim yaşadığım duygular yok o şarkıların içinde, genel olarak. "Tutun beni düşmeden" falan, öyle bir çaresizliğe hiçbir zaman düşmedim, başım beladayken bile. Hiç yaşamadığım aşk şarkıları var mesela. Sırf bir kadın diye düşünmemek gerekir o şarkılarda anlattığımı; birini, bir şeyi kaybetmek demek illâ bir kadını kaybetmek demek değil.

Sonuçta anonim bir his var aslında sözlerinde...

Evet, etnik bir durum da var, Anadolu ozan tribi filan hatta. O kalıpları kullanışım da kendiliğinden oldu. Albümün tarzının ne olduğu konusunda da bir bilgim yok. Garip bir müzik çıktı ortaya. Elektronik altyapısı başka, gitar tribi başka, vokalleri, sözleri başka. Karmakarışık bir şey. Bana yadırganacak bir müzik gibi de gelmiyor. Basın bülteninde "düşsel vokal" demişler, hiç öyle bir şey düşünmemiştim. Çok Türkiyeli bir müzik bu, çok çabuk kabul edilebilir gibi geliyor bana. Fakat gelen yorumlar "farklı, garip" gibi şeyler oluyor.

Sözlerinde ve vokalinde arabesk üslûbu hayli baskın... Arabeskle, tavernayla aran nasıl?

Aram iyi. Güzel bir müzik bence. Ama taverna deyince eğlence giriyor işin içine. Benim kafamdaki müzikte eğlenceye pek yer yok. Onun için diyorum, Aylin'in ilk albümü tamamen beni yansıtıyordu diye. Ben Türkiye'yi, buranın kültürünü seviyorum. Bir şey yapacaksan buraya ait olması gerekir diye düşünüyorum. Burada çok kuvvetli bir materyal var, bu materyali kullanırsan mesela o Seattle sound'u da daha kuvvetli olacakmış gibi geliyor bana. Zaten bırakırsan kendiliğinden olur bu. Şimdi Türkiye gibi konuşan rap'ler çıkmaya başladı mesela, halbuki Cartel zamanında gençler rap yapmaya çalışırken normal konuşup sonra mikrofona "böyle mi iş yapacaaz" diye söylüyorlardı. Kendini bulmak gerekiyor.

Şarkılarındaki Doğu tınısında, arabesk söyleyişte acaba Ermeni Kilisesi'nin etkisi var mı?

Muhakkak var. Çoğu şarkım iki sesli, hatta üç sesli bir vokal yapısında. Türkü etkisi var şarkılarımda, ama üçlüsünü, beşlisini koyabileceğin şekilde. Unison gitmiyor yani, bir koro sound'u çıkarabilirsin buradan.

Arabeskten sevdiğin belli isimler var mı?

Özellikle dinlediğim isimler yok. En sağlam dinlediğim arabesk, "Ağır Roman" soundtrack'indekiler. "Ağır Roman" çok uygun benim kafama, film olarak da, soundtrack olarak da.

Soundtrack'leri özellikle mi seviyorsun?

Evet, grupların şarkıları mesela nerede kullanılmış, nasıl bir etki yaratması istenmiş, bunlara çok dikkat ediyorum. Benim olayım "The Crow". Rock'la tanışmam da "The Crow" soundtrack'iyle oldu. O filme tek başıma gittim, dünyam kaydı. Hayatımın filmi o, sebeb-i iştigalim, yaşama sebebim, hırsımın anlamı... Sırtımda kocaman karga iskeleti var... *(sırtını dönüyor, tişörtünü kaldırıyor, kocaman bir dövme çıkıyor ortaya. Omzunda da bir karga dövmesi, göbeğinde "The Crow" yazısı var.)* Hastalıklıyım yani bu konuda. Her şeyi değiştiren o film oldu.

Albümün tarzının ne olduğu konusunda bilgim yok. Ama çok Türkiyeli bir müzik bu, çok çabuk kabul edilebilir. Fakat gelen yorumlar "farklı, garip" gibi şeyler oluyor.

Neydi filmde bu kadar ilgini çeken?

Kararlılık, hırs... Sonra kin –ben de kindarım. Adamın hayatının aşkıyla çok mutlu bir hayatı varken, bir rant kavgası yüzünden öldürülmüş, karısına işkenceler yapılmış... Adamın kararlılığı bir sene sonra mezarından çıkıp hepsini harcamasına sebep oluyor. Büyük bir hedef var orada. Adam onları yontmak için geri geliyor, birini bile kaçırmıyor, eksiksiz harcıyor. Bu kararlılığı hayatta her yere uygulamak mümkün. Sonra filmin müzikleri, Brandon Lee'nin o filmle efsaneleşmesi, filmdeki anlatım, hepsi beni etkiledi. Filmdeki bazı müzikler soundtrack'te yok, duduklar falan, senfonik parçalar, onların olduğu albümü Amerika'dan getirttim. Acayip Doğu ezgileri var filmde.

Djivan Gasparyan mı çalıyor yoksa duduğu?

Evet, aynen o. Bu albümde de duduk koymak istediğim yerler vardı, olmadı. Synth olarak attığım soloların aslında üflemeli olmasını istiyordum. Duduğun tınısı insanı harcar.

Ama Hakan Kurşun'un gördüğü de herhalde o attığın synth sololardaki basitliğin güzelliği...

Galiba. İnsan arıyor o basitliği. Başka bir şey arıyorsun, sonra bir oturuyorsun kayıt yapmaya, gene eski seslere dönüyorsun. Geriye dönmek, geriye bakmak çok önemli. Yapılan işte yürek arıyorum ben. Kendimi ağlatmak için yapıyorum aslında biraz bu şarkıları.

Aile efradı, konu komşu albüme ne dedi?

Babam "hayırlı olsun" dedi. Tabii evlatlarının eli bir şey tutan biri olmasını istiyorlar, ilerde bizim de başımıza gelebilir. Hiçbir şey yapmadan, evde bilgisayarın başında oturduğum dönemler olunca, babadan para isteyince iş değişiyor tabii. Eşin dostun evladı nişanlanmış, dükkânı da var, bizim oğlan gelmiş 23 yaşına, hâlâ mal gibi oturuyor. Bir sinir, stres başlıyor tabii... Ama baktılar ki oğulları tutunmaya başlıyor, çok da patlak değilmiş, rahatladılar tabii. Albümü de beğendiler. Üst komşuya, alt komşuya da verdim albümü.

Onlar da cefanı çekti tabii...

Evet, sağolsunlar, dayandılar. Üst komşunun oğlu üniversiteye hazırlanıyordu, o dönemler biraz zorluk oldu. "Abi, anlaşma yapalım" dedi bir ara, "şu saatler arası ben çalışıyorum, sen çalmasan olur mu" diye.

Kazandı mı üniversiteyi bari?

Kazandı. Belki daha iyi yerlere girecekti ama... *(gülüyor)*

Söyleşi: ***Merve Erol***

ORA MUSIC

MÜZİK KAYIT VE MASTERING STÜDYOSU

www.oramusic.net

tel: 0212 277 63 69 gsm: 0537 981 58 74

DÜNÜN, BUGÜNÜN, YARININ GENÇLERİ İÇİN EĞLENCELİ BİR MÜZİK TARİHİ GEZİNTİSİ...

MÜZİK >

Tarihçi ve duayen müzik yazarı James Miller'ın, Chuck Berry'den Jimi Hendrix'e, Rolling Stones'den Sex Pistols'a rock 'n' roll'un dönüm noktalarını, gençlik idollerinin doğuşunu -ya da yaratılışını- mercek altına aldığı kitabı "Çöpteki Çiçekler", üç dakikalık şarkıların ruh dünyamızda niye bu denli etkili olduğunu merak edenler için...

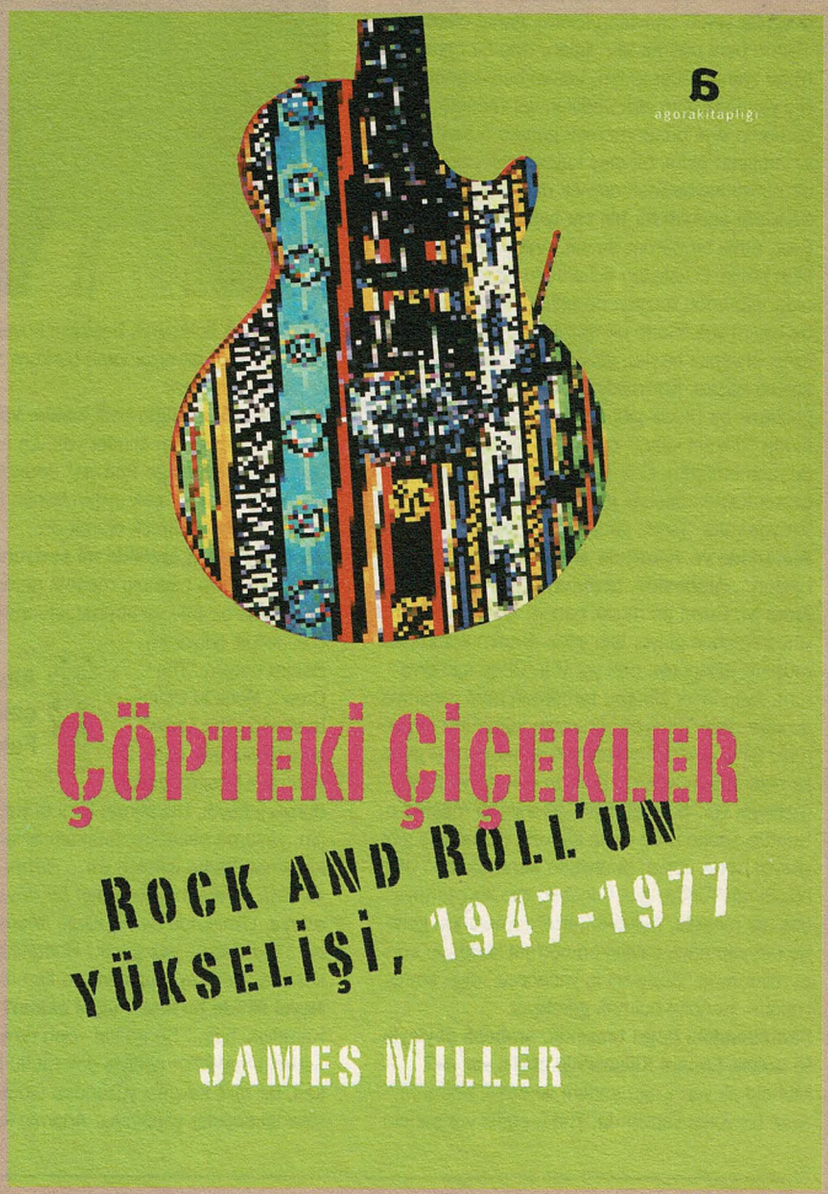

< GEZİ

MAVİ ÇÖL
Pakistan Yolculuğu
Özcan Yurdalan

Serbest fotoğrafçı ve gazeteci Özcan Yurdalan'ın, Sarı Otobüs dizisinin ikinci kitabı olan "Mavi Çöl" yazarın 1997-2005 yılları arasında yaptığı Pakistan yolculuklarını anlatıyor.

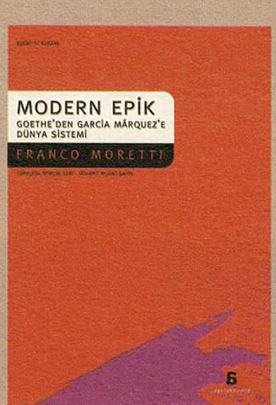

< EDEBİYAT KURAMI

MODERN EPİK
Franco Moretti

Franco Moretti, *Faust, Moby Dick, Nibelungların Halkası, Ulysses, Kantolar, Çorak Ülke, Niteliksiz Adam* ve *Yüzyıllık Yalnızlık* gibi çığır açan eserleri irdelediği bu özgün ve disiplinlerarası çalışmasında, 'batı'nın kutsal metinleri üzerinden modern bir epik kuruyor.

< KÜLTÜREL ÇALIŞMALAR

CİNSELLİK, GÖRSELLİK, PORNOGRAFİ
Hasan Bülent Kahraman

Yazar, bu kitabında, moda ve reklamlardan, internet ve sinemaya, günlük yaşantımızı saran, 'cinsellik' ve 'pornografi' etrafında kümelenen imgeleri cinsel ve görsel kuramın bir parçası olarak çözümlüyor. Bu çözümlemeyi de dünün dünyasından ziyade yarının dünyasına ilgi duyarak siyasal bir duyarlılıkla gerçekleştiriyor...

www.agorakitapligi.com
tel: 0212 243 96 26-27 faks: 0212 243 96 28

agorakitaplığı

ÖSS
her zaman her yerde

SAYISAL

1. **New York temsilcimiz Erdir Zat (ki artık döndü), bir gün** hiphop tarihiyle ilgili **uzunca ve güzel bir yazı gönderdi. Kendisine telefonda, yazıyı ortadan bölüp iki bölümde yayınlayacağımızı söyledik. "Bi'dakka, olmadı şimdi, madem öyle..." dedi ve sarıldı kaleme. Neticede okkalı bir yazı dizisi haline dönüşen** "20 yılın ardında hip-hop" **dosyası Roll'da** kaç ay **sürdü?**
a) 7 b) 8 c) 9 d) 10

2. **Dokuz yıl zarfında Roll'da epey "en iyiler" listesi yayınladık, ama hiçbiri** "Her eve lazım 500 albüm (1000'e kadar yolu var)" **başlıklı listenin eline su dökemez. Rock'tan caza, soundtrack'lerden senfonilere uzanan bu 500 albümü, bir** "müzik profesörü" hazırlayıp sunmuştu **50. sayımızda. Kimdi bu?**
a) Van Morrison b) David Bowie c) Elvis Costello d) Neil Young

3. **Ocak 2005 sayısındaki "Ah ile vah ile 80'li yıllar" dosyası** kaç maddeden **oluşuyordu?**
a) 155 b) 163 c) 187 d) 216

4. Satırarası **başlıklı sayfalarımızda listesini yayınladığımız sakıncalı şarkılardan biri, içinde** 20'den fazla "fuck" kelimesi **geçtiği için Amerikan radyolarında** yasaklanmıştı. **Hangisi?**
a) Killing In The Name - RATM b) In The Army Now - Status Quo
c) Cop Killer - Body Count d) Anarchy In The UK - Sex Pistols

5. "18 yaşında olsaydım ve şu andaki kendimle tanışsaydım, gerçekten korkardım." **2002 yılında Roll muhabirine bu sözü söyleyen sanatçının, aynı zamanda** "18" adlı bir albümü **var. Kim bu?**
a) David Byrne b) Mano Solo c) Moby d) Ben Harper

6. **12. sayıda Roll'cular kendi çaplarında bir seferberlikle,** en güzel 100 Türkçe şarkıyı **belirledi. İlk 10'da, aşağıdaki** Erkin Koray **parçaları yer alıyordu, ki bir tanesi de** 1 numarayı **kapmıştı. Hangisi?**
a) Fesuphanallah b) Yağmur c) Estarabim d) Hayat Katarı

7. **"Kimse sıfır olmak istemiyor. Çünkü sıfır olmak, hiçbir şey olmak, bir hiç olmak. Kaybeden, mağlup, yitik, kayıp –sıfıra sıfır, elde var sıfır. Herkes bir numara olmak istiyor. Bir numara olmak demek, galip demek, üstteki demek, zirve demek. Bana kalırsa, bu rakamların sorunu şu: Birbirlerine çok yakınlar. Başkaları için çok az yer bırakıyorlar..." 75. sayımızda** "Roll Over Matematik / Sıfırlabir" **başlağıyla sunduğumuz bu metin** kime **ait?**
a) Laurie Anderson b) Howard Zinn c) Susan Sontag d) Brian Eno

8. **Roll tarihinde, kapaklarda** en çok gözüken **(6 kez) sanatçı?**
a) Björk b) Joe Strummer c) Michael Stipe d) Nick Cave e) Hepsi

9. **Son** iki yılın **Roll kapaklarında en çok gözüken** (3 kez) **sanatçı?**
a) Manu Chao b) Fatih Akın c) Jack White d) Kaan Tangöze

10. **Roll bugüne kadar** kaç özel sayı **yayınladı?**
a) 3 b) 4 c) 5 d) 6

SÖZEL

1. **"Tabiplerde ilaç yoktur yarama / Aşk deyince ötesini arama / Her nesnenin bir bitimi var ama / Aşka hudut çizilmiyor Mihriban."** İlk sayımızın arka kapağında **"Mihriban" türküsünün sözleri vardı. Bu sözleri tamamlayan fotoğraftaki** Mihriban rolündeki kız **kimdi?**
a) Lisa Germano b) PJ Harvey c) Diamanda Galas d) Eddi Reader

2. **Roll sayfalarında yer almış şu** başlıklardan hangisi, **bir** Tom Waits **söyleşisine ait değildir?**
a) Ben İsveçliyim b) Ben Ingrid Bergman'ım
c) Yoksa Jimi Sinatra mıyım? d) Ateş böceğini canlı tutmak

3. **Roll kapaklarında,** logonun son L harfine **taht gibi kurulup** oturmuş **iki kişi oldu bugüne kadar. Hangileri?**
a) Bryan Ferry, Damon Albarn b) Urfalı Babi, Ampul İbo
c) Jane Birkin, George Harrison d) Tori Amos, Peter Gabriel

4. "Dylan bizi ağlatan bir şarkı yazarı değil, güldüren, tebessüm ettiren bir şarkı yazarı. Yeni bir janr yarattı: Isırgan şarkılar." **Bob Dylan'ın 60. yaşgününü kutladığımız 53. sayımızda, Roll mikrofonlarına** Dylan hakkında görüş bildirenlerden **hangisi söyledi bu lafı?**
a) Vic Chesnutt b) Taner Öngür c) Kurt Wagner d) Mehmet Güreli

5. **Şu başlıklardan hangisi** bir Baba Zula söyleşisinde **kullanılmadı?**
a) Bu tilki Faslı tilki b) Harmandalı, Mastika, çıktık açık alınla
c) Tahta kaşık ruhu d) Duble iskender

6. **Blind-test yaptığımız bir yazar, bir fantezisini Roll'a açıklamıştı:** İbrahim Tatlıses'e şarkı sözü yazmak. **Bu fanteziye basın da ilgi gösterdi, birkaç haberin ardından, Tatlıses'in konuk olduğu bir de Siyaset Meydanı yapıldı Atv'de.** Hangi yazar **bu?**
a) Tomris Uyar b) Orhan Pamuk c) Elif Şafak d) Mehmet Eroğlu

7. **"Şu bozuk düzene karşı çıkmadan / Çekti gitti Âşık Veysel rahmetlik / Bahseyledi çekirdekten bostandan / Ekti gitti Âşık Veysel rahmetlik / Sadık yârî toprağına üs kondu / Demedi ki sömürgeci pis kondu / Ecel yetti devran döndü çark döndü / Korktu gitti Âşık Veysel rahmetlik..." Bu sözler, söyleşilerini Roll'da naklettiğimiz** halk ozanlarından hangisine **aittir?**
a) Kul Hasan b) İhsani c) Mahzuni Şerif d) Şahturna

8. 90 no'lu **Tom Waits/Manu Chao kapağımızda, kendini** çaycı **olarak resmeden tabelacılar şahı** ressam dostumuzu **tanıyor musunuz?**
a) Arslan Eroğlu b) HknKrtsh
c) Mehmet Uluşahin d) Abdul Mati Klarwein

9. 84 no'lu **kapağımızda** The Clash kazağıyla **poz veren afet kim?**
a) Maya Sorguç b) Yağmur Soğan
c) Ada Bayazıtoğlu d) Elif Cebenoyan

10. **Saklamaya hacet yok, şu** yazım hatalarının **hepsini Roll sayfalarında yaptık. Üstelik birini** kapakta. **Hangisini?**
a) Sinead O C'onnor b) Setereolab c) Joseph Bowe d) Mark Kozalek

sözel 4

sözel 7

sayısal 6

sözel 2

ŞİMDİ DOĞRUYA DOĞRU >> Sayısal: 1.d, 2.c, 3.c, 4.a, 5.c, 6.b, 7.a, 8.e, 9.b, 10.c Sözel: 1.b, 2.a, 3.c, 4.a, 5.b, 6.b, 7.a, 8.a, 9.d, 10.b

FESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVALFESTİVAL

Offspring

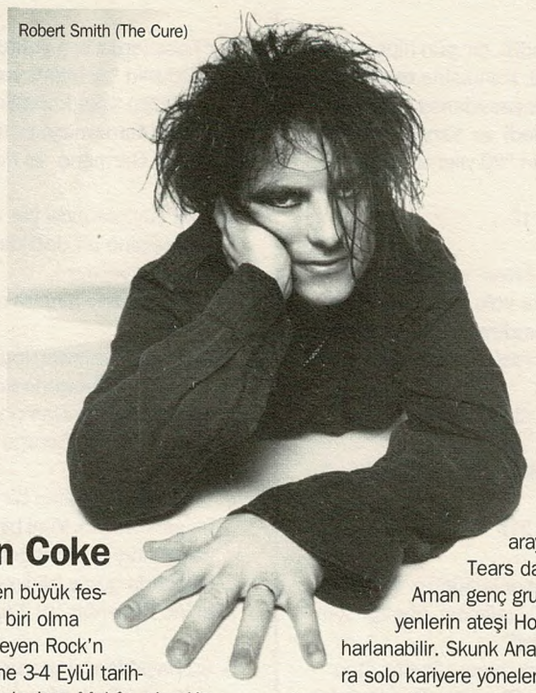
Robert Smith (The Cure)

Ricardo Villalobos

Rootsman & MC D.Bo General

Korn

The Tears

Rock'n Coke

Avrupa'nın en büyük festivallerinden biri olma yolunda ilerleyen Rock'n Coke bu sene 3-4 Eylül tarihlerinde düzenleniyor. Mekân, yine Hezarfen Havaalanı. Daha ismini duyduğumuz anda titrediğimiz ağırtop, elbette The Cure. Dünyada şarkılara en güzel girizgâhı, taksimi yapan, kurdukları dünyayla nice genç dimağın dünyasını değiştiren Robert Smith ve arkadaşları, rock'un coşturan bir edebiyat olabileceğini, hep ilk günkü gibi, ama ebedî kalabileceğini gösterdi bize. İki saatlik özel bir performans göstereceğini söylüyorlar, merakla bekliyoruz... Ana sahneden devam edelim: Kimileri sulanmış bulsa da birçok İstanbullu genç Offspring'in punk'ının, Korn'un metalle hiphop arasında salınışının heyecanını şimdiden yaşıyordur. Suede'ciler de yaşadı: Brett Anderson'ı yıllar sonra Bernard Butler'la bir araya getiren The Tears da İstanbul'da. Aman genç gruplar gelsin diyenlerin ateşi Hot Hot Heat'le harlanabilir. Skunk Anansie'den sonra solo kariyere yönelen Skin de az buz sayılmaz. Ve Apocalyptica: Yaylıların Metallica'yla güzel kafiyesi... Gelelim Burn sahnesine: Electro-clash'ci Angie Reed, Alman parti aleminin taçsız kraliçesi Ellen Alien, İngiltere'den hiphop rüzgârı Evil 9, Londra'da yaşayan Türkiyeli DJ Johnny Rock, minimal house'un pîri Ricardo Villalobos, rock'la teknoyu evlendirip "rockno"yu doğuran Sid le Rock... Başka başka? Yeni albümünü aralık ayında çıkaracak olan Rashit (Hanin Elias'la beraber) The Bays, The Rootsman, Tom Middleton, Tamburada, Barış K, Homegrown Soundsystem, Şebnem Ferah, Pamela, Ceza, Replikas Manga... İki gün iki gece, tam gaz eğlence: Okullar başlamadan devasa bir yaza veda partisi!..

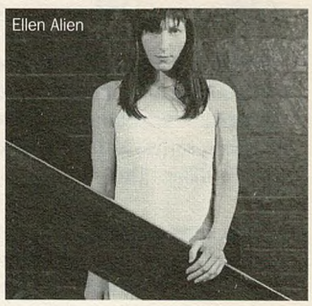
Ellen Alien

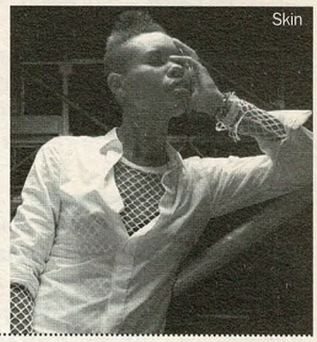
Skin

Barışarock

Üç sene önce Rock'n'Coke'a kontr çekmek üzere düzenlenen Barışarock, nihayet tam bağımsızlaştı, muhalif gövdesini muhafaza ederek başlı başına bir festivale dönüştü. Barışarock'ın bu sene üçüncüsü gerçekleştirilecek, yine semada barış nidaları rock notalarına karışacak, neşeli muhalefet iki gün boyunca yeşilliklere serilecek. 27-28 Ağustos günlerinde Sarıyer Mehmet Akif Piknik Alanı'nda düzenlenecek organizasyonda ağır toplar da var, genç gruplar da, albümlüler de var, emeği albüme dönüşmemişler de. Mesela: Bulutsuzluk Özlemi, Bülent Ortaçgil, Çamur, Gevende, Gökalp Baykal, Işığın Yansıması, İhtiyaç Molası, Kesmeşeker, Koma Berlim, Moğollar, Poker, Siya Siyabend & Karagüneş, Turgut Berkes, Yırtık Uçurtma, Zardanadam... Festival boyunca, "The Wall"un yanısıra, çeşitli belgeseller ve kısa filmler de gösterilecek, Mahşeri Cümbüş Tiyatro, Güney Tiyatro ve Tiyatro Anka gösterileriyle meydanda olacak. Ayrıca fotoğraf, ritm, resim atölyeleri, çeşitli sohbet toplantıları yapılacak. Yayılıp uyuklamak, muhabbeti koyultmak, top getirirseniz iki taş arasını kale yapıp çift kale maç çevirmek allahın emri. Şu iki gün boyunca evvela eğlenmemize bakalım, fikir zaten zikrin içinde olacak.

Grup Yorum 20 yaşında

Alkışlarımız Grup Yorum'a. Yüzlerce konser, tutuklanma, tam 19 albüm derken, yirmi yılını doldurdu bu (elemanlarının sayısıyla da, müziğe, siyasete katkısıyla da) büyük grup. 25 yıl sonra 12 Eylül, doğal olarak 20 yıl sonra Grup Yorum: 20 Ağustos akşamı saat 20:00'den itibaren Harbiye Açıkhava Tiyatrosu'nda sol yumruklar bir kez daha sıkılacak. Büyük bir koro ve orkestrayla sahne alacak grubun yanında Efkan Şeşen, Hilmi Yarayıcı ve Gülbahar da olacak.

Duracell Müzik Maratonu

Rave dediğin bir ömür sürer, ama on saat de keser. Üç farklı DJ'in üç ayrı şehirde, aynı anda üç adet 10 saatlik performansa girişiyor. 1 Ekim'de Bee Gee İstanbul Balans'ta, Murat Uncuoğlu Ankara Saklıkent'te, DJ Tarkan İzmir 33'te...

Uşak Amatör Rock Festivali

Anadolu'nun orta yerinde, yarınlar için büyük umut vaat eden vaha gibi bir festival: Uşak Ulusal Amatör Rock Festivali, 29-30 Eylül - 1 Ekim tarihlerinde düzenleniyor. Türkiye'nin dört bir yanından albümsüz, tanıtımsız, belki de dinleyicisiz amatör gruplara açık olan festival, grupların ulaşımını, ikametini de üstlenecek. Türkiye'ye yayılmış bir çabayı, dirayeti görmek için Uşak'ta üç gün geçirmek de güzel olacak. Katılımcılar için de, izleyiciler için de, Uşak için de güzel bir festival bu. Devamının duacısıyız.

78→

rolldergisi@yahoo.com

[sanal dünya]

Micropgramofon

Klasik müzik ağırlıklı bir internet sitesi. Öncelikle internet üzerinden CD satışı alanında faaliyet gösteriyor. Her bir CD üzerine yazılan ayrıntılı yorum yazıları, siteyi bilgi edinmek ve yeni albümleri takip etmek adına da önemli kılıyor. Site üzerinden hi-fi cihazlar, kitaplar edinmek de mümkün. Güzel klasik müzik dergisi Andante'yle dirset teması halinde olan site ekibinin akında Microbe Gramophone etiketiyle albümler yayınlayacağı müjdesini de verelim...

[mecmua]

Yaratım

Sanat ve Edebiyatta Yaratım, ağustosta 12. sayısını çıkarıyor ve dördüncü yılına yaklaşıyor. Edebiyat dergilerinin kısa ömürlü olduğu bu memlekette, doğumgünlerini şimdiden kutluyoruz. Piyasadaki 11. sayısında Evdile Peşêw, Haydar Ergülen, Hüseyin Alemdar gibi şairler, Semih Gümüş ve Faruk Duman'la söyleşiler, W. Benjamin, Nermi Uygur üstüne incelemeler dikkat çekiyor. 12. sayıda ise geniş bir Latife Tekin dosyasına hazırlayalım kendimizi.

[bienal]

9. Uluslararası İstanbul Bienali

Sürrealistlerin haritasında sadece iki şehir işaretlenmişti: Paris ve İstanbul. Vasıf Kortun ve Charles Esche'nin küratörlüğünde düzenlenen 9. Uluslararası İstanbul Bienali'nin teması da, işte dünyanın iki sürreel başkentinden biri, yani İstanbul. Sanatçılar, "İstanbul'un bir metafor, bir öngörü, yaşanan bir gerçeklik ve bir esin kaynağı olarak gören öyküleriyle, zengin bir tarihin ve sınırsız olanaklar evreninin kapılarını aralamayı amaçlayacak", basın bülteninin deyişiyle. Tarihî mekânlar yerine, şehrin moderniteyle inşa edilen dokusunu gösteren yerler seçilmiş bu sene. Merkez, Karaköy'deki Antrepo 5. Roll ve Express de olacak: Dergi yapacağız, ama bu sefer konserlerle, heykellerle, belgesellerle, sergilerle, sohbetlerle... 16 Eylül-30 Ekim arası Antrepo 5'te, Roll & Express adasındayız.

[film]

Son Sosyalist Mitterrand

"Hayatta iki önemli şey vardır: Seks ve sınıf savaşımı." Bu güzel özetin sahibi Robert Guediguian'ın yeni filmi 19 Ağustos'ta vizyona giriyor. Guediguian kamerasını bu sefer Fransa'nın uzun süre cumhurbaşkanlığını yapan François Mitterrand'ın hayatına yöneltiyor. Guediguian, Mitterand'ı bir gazetecinin merceğinden anlatıyor. "Son Sosyalist Mitterrand", Beyoğlu Beyoğlu, Kadıköy Broadway, Altunizade Capitol ve Ankara Kavaklıdere sinemalarında vizyona girecek...

Yaz Aşkım

Ya da, İki Genç Kızın Filmi... H. Cross'un "My Summer of Love" adlı romanından Pawel Pawlikowski tarafından uyarlanan film, biri zengin biri yoksul, biri fırlama biri romantik, biri baştan çıkarıcı biri hassas iki genç kızın, Tamsin ve Mona'nın temkinli başlayan, giderek aşka dönüşen hikâyesi... Çeşitli festivallerde "En iyi İngiliz filmi" başta olmak üzere çeşitli ödüller kazanan film, 9 Eylül'de vizyona giriyor...

[danışma]

Lambdaİstanbul

Lambdaİstanbul, daha önce de yazdığımız gibi, bir telefon danışma hattı kurdu. Bugüne kadar 2000'den fazla insanın sorularını yanıtlayan, sorunlarına çözüm bulmaya çalışan Lambdaİstanbul'un sloganını ve faaliyetini hatırlatmakta fayda var: *Eşcinsel kadınlar ve erkekler (Lezbiyen, gey, biseksüel, travesti ve transeksüeller), ne yanlış, ne de yalnızsınız! Danışma hattı: 0.212.244 57 62 / www.lambdaistanbul.org...*

ne
dinliyorsan
O'sun !

2.el - yeni
CD
LP
45'lik

ZİHNİ

Mühürdar Cd. Akmar Psj. 70/13 34710 Kadıköy - İSTANBUL
Tel : 0216 336 50 09
www.zihni.com e-mail :info@zihni.com

ROLL KİTAPLIĞI

Alberto Manguel Hayali Yerler Sözlüğü (YKY)
Anais Nin Albatrosun Çocukları (Everest)
Cemal Bali Akal Varolma Direnci ve Özgürlük –Bir Hak Kuramı İçin Spinoza'yla (Dost)
Dario Fo Bir Anarşistin Kaza Sonucu Ölüm (Açılım)
Gökhan Akçura Ay'a Seyahat (Everest)
Horace MacAndy Atları da Vururlar (Yeni Yaz)
Jacques Derrida Bağışlama ve Kozmopolitizm (Birey)
Jean Dubuffet Boğucu Kültür (Dost)
John Berger - Jean Mohr Yedinci Adam (İyi Şeyler)
Kemal Tahir Yorgun Savaşçı (İthaki)
Marquis de Sade Yatak Odasında Felsefe (Ayrıntı)
Noam Chomsky Medya Denetimi (Everest)
Piyale Madra Ademler ve Havvalar 4 (YKY)
Rauda Jamis Frida Kahlo –Aşk ve Acı (Everest)
Rebecca Chalker Klitorisin Sırrı (Aura)
Sami Baydar Nicholas'ın Portresi (YKY)
Semih Gümüş Yazarın Yalnızlık Burcu (Doğan)
Sezgin Kaymaz Sandık Odası (İletişim)
Slavoj Zizek Gıdıklanan Özne –Politik Ontolojinin Yok Merkezi (Epos)
Theodor W. Adorno Minima Moralia (Metis)

Asit testini geçebilir misiniz?

Rock and roll'un şekillenişi, yükselişi ve punk'a evrilişinin bir takım tarihî sahnelerle dökümü... Fakat yazarımız James Miller –Elvis ve Beatles hariç– beyaz müzisyenlere hafif tertip gıcık ve olaya hep endüstrinin manipülasyonu çerçevesinden bakıyor. Bu iyi yazılmış kitap en azından tartışmaya kışkırtıyor...

4 Aralık 1965'te geceyarısı yaklaşırken, California, San Jose'deki Civic Auidoturium'dan akın akın gençler çıkıyordu. Rolling Stones konserini izlemiş, evlerine dönüyorlardı. Dışarıda bekleyen birkaç kişi vardı. Her birinin yüzü makyajlıydı ve cadılar bayramı kostümlerine benzer giysiler içindeydiler: Bir kovboy, bir palyaço, bir Viktorya dönemi 'dandi'si. Kalabalığa karışan makyajlı, kostümlü tipler –kendilerini "Merry Pranksters" olarak adlandırıyorlardı– uzatılan ellere broşürlerini tutuşturdular. Karışık malzeme, pastel ve renkli kalemlerle elde yapılmış bu kâğıtlar eşsiz birer sanat eseriydi: "Asit testini geçebilir misiniz?"

Macera vaat eden bir cesaret örneği sayılabilecek broşür, yakınlarda bir evin adresini tarif ediyordu. Düzinelerce hayran, ilanı ellerine alıp (Mick Jagger'ın az önce şarkıda belirttiği gibi) 'tatmin' arayışı içinde o tarafa yöneldi. Vardıkları yer, komik kıyafetler içinde başka kişilerin de bulunduğu yıkık dökük bir mekândı. Hepsi çoktan gecenin konusu 'test' aracı 'asit'i alıp uçuşa geçmişti.

(...) Ken Kesey, iri yarı, atletik görünüşlü ve aşırı bedensel enerjiyle kutsanmış Kesey, daha ilk romanında geniş çevrelerce takdir görmüş bir yazardı: "One Flew Over the Cuckoo's Nest" (Guguk Kuşu, 1962) meskalin kafasıyla yazılmıştı. O zamandan beri, Kesey bütün enerjisini LSD yakıtlı bir happening'e, üzerine çarpıcı renklerle spiraller boyanmış bir otobüsle kendini bu olaya adamış kaçıklar ve sanatçılarla durmaksızın ülkeyi turlayan, akıllara durgunluk veren bir sirki filme almaya seferber etmişti. Bu sanatçılar arasında (zaman zaman) sonradan romancılığıyla tanınan Robert Stone ve Jack Kerouac'ın klasik Beat romanı "On the Road" (Yolda, 1957) romanındaki kahraman Dean Moriarty'nin gerçek hayattaki prototipi Neal Cassady de bulunuyordu. "On The Road", Kesey'in kendi Dionysos efsanesini şu veya bu şekilde bilinmeyen limanlara doğru yola çıkarmasına kısmen de olsa vesile olmuştu.

San Jose'deki eski evde happening'i düzenleyenler, Kesey ve arkadaşları "Merry Pranksters"dı. Gençler geldikçe, Kesey ve çetesi her birine biraz LSD ikram ediyordu. Asit Testi'ne giriş biletiydi bu.

Hazırlık aşamasında ev Kesey ve suç ortakları tarafından titizlikle bubi tuzaklarıyla döşenmişti. Bir film projektörü ve bir ışık makinası, ses kayıt cihazları, 'bom' diye gümbürdeyen bir tür mekanik davul ve evin her yerine serpiştirilmiş mikrofonlar vardı. Bu mikrofonlar evdeki garip sesleri ve konuşmaları kaydedip bir miksere aktarıyordu ve sonra hoparlörle eve yayın yapılıyordu. Böylece insanlar evde dolaştıkça yükselip alçalan garip sesler duyuyorlardı. Etrafa çeşitli müzik aletleri –flütler, borular, gitarlar– dağıtılmıştı, insanlar bunları alıp gürültü yapmaya özendiriliyordu.

Ve ana odada, kendini işine kaptırmış bir grup müzisyen, gerçek bir rock and roll topluluğu yer alıyordu. Çoğu Rolling Stones'dan gençti, ama aynı tarz müziği yapmaya çalışıyorlardı: 'Siyahî' eğilimli pop, yani Afro-Amerikalı şarkıcıların popülerleştirdiği blues ve dans hitlerinin yüksek gerilimli yorumları, mesela: Martha and The Vandellas ("Dancing in the Street", 1964), Howlin' Wolf ("Good Morning School Girl", 1959) ve Cannon's Jug Stompers ("Viola Lee Blues", 1928). Şarkıcılar şarkıları neşeli bir şevkle harmanlayıp bağırıp çağırıyorlar, kendisi de ayrı bir solo çalıyormuşçasına farklı notalar basan bas gitaristin eşlik ettiği lead gitara uzun düzensiz sololar patlatması için imkân tanıyorlardı. Grup kâh kaybedip, kâh tekrar oturtarak ritmi uzatıyor, kendine has abartılı bir coşku sergiliyordu (grup elemanlarının da çoğu Kesey'nin Asit Testi'nin tam ortasındaydı).

(...) İlk 'asit testi'nde kimse çuvallamadı. 5 Aralık 1965'te şafak sökerken, Kesey'nin yeni sürüsü neşeyle San Jose sokaklarını arşınlıyordu; göz kırpıştırarak ve çıplak, yeniden doğmuş...

Oysa ki test daha bitmemişti!

Rolling Stones'un basçısı Bill Wyman'ın aktardığı üzere, günün ilerleyen saatlerinde, hiçbir şeyi şansa bırakmayan Kesey, Amerika turnelerini Los Angeles Sports Arena'da o güne kadarki en büyük konserlerinden biriyle kapatan Rolling Stones'un bazı üyelerine bir partide eşlik etmek için kıyı şeridinden aşağı indi. Owsley'nin asit tabletlerini kuşanan Kesey oltayı attı.

Tam isabet! Brian Jones istekliydi. Keith Richards da öyle. Dada neferi, kültürel haçlı seferine iki devşirme daha eklemişti.

Ve böylece anarşi, deneyim dolu bir çağ ve yeni bir muhteşem başlangıç, Ken Kesey, "Merry Pranksters" ve Grateful Dead tarafından tastamam açılmış oldu.

James Miller, Çöpteki Çiçekler –Rock and Roll'un Yükselişi, 1947 - 1977 (Agora)

Fotoğrafta, Merry Pranksters cambazının efsanevi otobüsü Furthur'un şoför koltuğunda Neal Cassady

9. ULUSLARARASI İSTANBUL BİENALİ

16 Eylül – 30 Ekim 2005

İSTANBUL

Küratörler Charles Esche / Vasıf Kortun **Sanatçılar** Hüseyin Alptekin / Pawel Althamer / Halil Altındere / Yochai Avrahami / Yael Bartana / Otto Berchem / Johanna Billing / Michael Blum / Daniel Bozhkov / Pavel Büchler / Phil Collins / Smadar Dreyfus / Lukas Duwenhögger / Maria Eichhorn / Gardar Eide Einarsson / Hala Elkoussy / Jon Mikel Euba / Cerith Wyn Evans / Jakup Ferri / Flying City / Luca Frei / Erik Göngrich / Gruppo A12 / Daniel Guzman / Hatice Güleryüz / IRWIN / Chris Johanson / Y.Z. Kami / Karl-Heinz Klopf / Servet Koçyigit / Yaron Leshem / David Maljkovic / Oda Projesi / Paulina Olowska / Silke Otto-Knapp / Ahmet Öğüt / Serkan Özkaya / Şener Özmen / Dan Perjovschi / Ola Pehrson / Khalil Rabah / Mario Rizzi / RUANGRUPA / Solmaz Shahbazi / Wael Shawky / Ahlam Shibli / Sean Snyder / Nedko Solakov / SUPERFLEX · Jens Haaning / Pilvi Takala / Tintin Wulia / Alexander Ugay · Roman Maskalev / Axel John Wieder · Jesko Fezer **Mekânlar** Deniz Palas Apartmanı > Refik Saydam Cad: No: 191 Şişhane, Beyoğlu / Garanti Binası > Bankalar Cad. Yanıkkapı Sok. No: 1-35, Karaköy / Antrepo No: 5 > Meclis-i Mebusan Cad., Liman İşletmeleri Sahası, Karaköy / Tütün Deposu > Hendek Sokak No: 20, Tophane / Bilsar Binası > Meşrutiyet Cad. No: 164 Şişhane, Beyoğlu / Platform Garanti Güncel Sanat Merkezi > İstiklal Cad. No: 276, Beyoğlu / Garibaldi Binası > İstiklal Cad. Deva Çıkmazı No: 2, Beyoğlu

FOTOĞRAF © GABRIELE BASILICO, 2005

İletişim Uluslararası İstanbul Bienali, İstanbul Kültür Sanat Vakfı, İstiklal Caddesi 146 Beyoğlu 34435 İstanbul
T: 212 334 07 63 • F: 212 334 07 18 • E: ist.biennial@iksv.org • www.iksv.org/bienal
İndirim ve öncelikler için İstanbul Kültür Sanat Dostları'na üye olun: www.istanbuldostlari.org

İKSV

AYGAZ opet

biletler: www.biletix.com biletix

resmi banka | resmi iletişim | resmi taşıyıcı | resmi konaklama

FİNANSBANK TURKCELL DHL THE MARMARA T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İSTANBUL BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ BEYOĞLU BELEDİYESİ

Birbirine ters düşen öyle çok şey gördüm, birbiriyle çelişen öyle çok şey duydum ki! O görmeler yüzünden gözlerim, eşyanın yüzeyinde, ruhu özü örten o ince ve sert kabukla aşındı, artık hiçbir şeye inanmıyorum, hatta şimdi eşyaların ağırlığından, sabitliğinden, açık seçik gerçeklerden şüphe ediyorum. Avludaki taş havana parmağımla vursam ve sorsam: sabit misin, muhkem misin? – Evet! diye cevap verse bilmem inanır mıyım! **SÂDIK HİDAYET**, Kör Baykuş

Bizi aynaların arkasından gözetliyorlar Pol / Gerçek ve uzun sevgi insanları korkutuyor Pol **LALE MÜLDÜR**

Gün gelir dayanamaz, size kucak açmayan şu dünyada uyuz köpeklere kucak açar, onların sizi sevmelerine, sizin de onları sevmenize yetecek kadar kollarınızda taşır, sonra fırlatır atarsınız. **SAMUEL BECKETT**, Molloy

ANTONY AND THE JOHNSONS

Antony and The Johnsons
I Am A Bird Now

(Sony BMG)

İdeal bir dünyada yaşıyor olsaydık, bugün müzikle ilgili herkes Antony and the Johnsons'ı en azından tanıyor olurdu. Çünkü Antony şu anda en muhteşem sese sahip şarkıcılardan biri ve en dokunaklı şarkılardan bazılarının yazarı.

Antony yanlış bir bedene hapis olmuş bir oğlan çocuğu olarak İngiltere'de doğmuş. Kız olma isteği belli ki ailesinden çok tepki görmüş: "Antony and the Johnsons" adlı ilk albümünün kapağında ve üzerindeki yazılar bunu anlatıyor: Kargacık burgacık çocuk yazısıyla, anne ve babasına yazdığı ve kapakta yer alan notlarda, "bir oğlan çocuğu olmam gerek, bir oğlan çocuğu olmam gerek" demiş. CD'nin üzerinde ise "sevgili Doktor, Ben oğlan çocuğu olmak istemiyorum, ben kız olmak istiyorum, tıpkı kızkardeşim gibi" diyen bir çocuğun el yazısı var. (Antony'nin öyküsü için Roll'un 97. sayısına bakabilirsiniz.) Bu arzu şarkılarda da ifade ediliyor: "Bir gün büyüyeceğim ve güzel bir kadın olacağım / Bir gün büyüyeceğim ve güzel bir kız olacağım / Ama bugün için bir oğlan çocuğuyum" ("For Today I Am a Boy"). Antony'nin aykırı cinsel kimliği mazohistliği de içeriyor. İlk albümünde yer alan "Crippled and the Starfish" bunun en doğrudan ifade edildiği şarkı: "Aşkın her zaman can yakıcı olmasını istediğim doğru /.../ Çok mutluyum / Vur Bana." Aynı tema, "I Am a Bird Now" albümündeki "Fistfull of Love" adlı şarkıda da var: "Yumruklarını hissediyorum / Ve aşkının ifadesi olduklarını biliyorum / Kırbacı hissediyorum / Ve aşkının ifadesi olduğunu biliyorum..." Bu kadar aykırı bir cinsel kimliği anlatan şarkılar pek az kişiyi ilgilendirir gibi gelebilir. Ama Antony, özgül deneyimini evrenselleştirebilen gerçek bir sanatçı. Sadece sesinin olağanüstülüğü değil, melodileri ve onları işleyişi de çok etkileyici. Sesi zaten telefon rehberini okusa kulağa müzik gibi gelmesini sağlayacak denli sıradışı. Sesini Nina Simone, Bryan Ferry, Jeff Buckley ve Scott Walker arasında bir yerlerde diye tarif etmeye çalışabiliriz.

Müziği ise "Antony and the Johnsons" (2000) adlı ilk albümde daha kabareye yakınken, "I Am a Bird Now"da (2005) daha soul ve şarkıcı/şarkı yazarı tarzında. Mükemmel bir albüm olan "I Am a Bird Now" daha sade ve piyano ağırlıklı, ama bazen yaylılar ve nefeslilerin katkısından da yararlanıyor. İlk albümde ise "Crippled and the Starfish" dışında olağanüstü şarkı yok, ama diğer şarkılar da vasatın üstünde.

Bugün artık New York'ta yaşayan Antony'nin grubunun adı, 1969'da eşcinsel ve travestilerin Stonewall Ayaklanması'ndaki önderlerinden biri olan ve daha sonra kim vurduya kurban giden (polise göre intihar) Marsha P. Johnson'dan geliyormuş. Ama argoda "johnson"ın "penis" anlamına geldiğini de bilmekte yarar var. "I Am a Bird Now"ın kapağında ise Andy Warhol çevresinden Candy Darling'in ölüm döşeğinde çekilmiş bir fotoğrafı görülüyor. Bu albümde Antony'ye eşlik edenler arasında, Warhol çevresinin ünlü ismi Lou Reed de var zaten. (Karşılıklı bir hayranlık: Antony de son birkaç senedir Reed'e albümlerinde ve konserlerinde geri vokal yapıyor.) "I Am a Bird Now"da Antony'ye eşlik eden diğer isimler ise Boy George, Devendra Banhart ve Rufus Wainwright. Albümün kapanış şarkısı "Bird Guhl"de Antony "Ben artık bir kız kuşum /.../ Ve kız kuşlar uçabilir" diyor. Bu iyimserliği paylaşmamak mümkün değil, çünkü Antony gerçekten de yükseklerde kanat çırpıyor.

Cüneyt Cebenoyan

COLDPLAY

X & Y

(EMI)

Live 8'te takdirle izlediğimiz Coldplay'in esin kaynakları arasında Radiohead, Verve, Jeff Buckley, REM ve U2'nun sayıldığını düşünürsek, gittikleri yolun "iyi yol" olduğuna kanaat getirmek işten değil. Yine de Chris Martin'in "en iyisi biz olacağız" gibi hırslı demeçleri insana "acaba olmasanız daha mı iyi olur?" dedirtiyor. Dört sene öncesinin şu konser anonsuna ne buyrulur: "70'lerde Queen'in 'Bohemian Rapsody'si vardı, 80'lerde Duran Duran'ın 'Rio'su, 90'larda Soul Asylum'un 'Runaway Train'i... Biz Coldplay'iz, bu da 'Yellow' şarkısı..." Söz konusu onyıllar için herkesin tercihi farklılık gösterecektir, ama 2000'lerin şarkısı illâ bir Coldplay şarkısı olacaksa, "Parachutes"den "Yellow"un yanısıra, "A Rush Of Blood To The Head"den "Clocks" ve yeni albümden de "Talk"u öneririz.

Yeni albüme adını veren harfler, matematik denklemlerinin bilinmeyenleri: "X" ve "Y". Hal böyle olunca, albüm de şarkı sözleri bağlamında bir bilinmezlik teması üstüne oturuvermiş. "Square One"ın snythesizer'larla yarattığı uzay hissi ve güzel gitar riff'leri epey vaatkâr. Chris Martin şarkıda "orada biri var mı, benim gibi kayıp, canı yanmış ve yalnız?" diye soruyor. Diğer şarkılarda da satır aralarında aynı soruya rastlamak mümkün. Ardından, bütün albüm boyunca devam eden bir hızlı / bir yavaş şarkı kuralına uygun biçimde "What If" geliyor: Girişin piyano ve yaylılar eşliğindeki vokali öyle iç bayıltıcı ki, gitarların katılımı bile zevahiri kurtarmaya yetmiyor. Arkasından, sistemin bir parçası olma halinin sorgulandığı ritmik parça "White Shadows" gelmese işimiz zor. "White Shadows"da Jonny Buckland gitarla Chris Martin'in peşinden koşuyormuş duygusu veriyor, ama Will Champion dengeli bir davulla Martin ve Bucland'in arasını yapınca, bütününde doyurucu bir şarkı ortaya çıkıyor. Peşisıra gelen, Live 8'te de çaldıkları yavaş şarkı "Fix You" olmadık bir anda insanı yakalabilir, dikkat! Chris Martin'in içli bir sesle "istediğini alsan, ama eline geçen ihtiyaç duyduğun değilse" dediği güzel bir balad. Ardından albümün en iyi parçalarından, Kraftwerk'in "Computer Love"ı üstüne bina edilmiş "Talk" karşınızda. Dörtlü, Ralph Hütter'e "Sevgili Ralph, biz genç bir grubuz..." diye başlayan bir mektup yazıp izni kapmış. Chris Martin herkesin Kraftwerk'i elektronik müzikle bir tuttuğunu, fakat esasında onların şarkılarında da fazlacana duyguya yer olduğunu söylüyor. "Talk"u "Computer Love"dan yola çıkarak yapmalarının nedeni buymuş. Albümün "X yüzü" maharetli gitarlarla kulak doyuran "X&Y" ile bitiyor.

"Y yüzü"nün şarkıları, albümden önce single olarak yayınladıkları "Speed of Sound"la başlıyor. Hayranları, bu single'la kendilerini iyi bir albüme hazırlamıştı zaten. "A Message", kendi ifadesiyle, Chris Martin'e –vahiy yoluyla?– "gönderilen" bir şarkı. Bir küçük ayrıntı da Chris Martin'in şarkıyı çıplak yazmış olması; hoş, giyinik de yazsa olurmuş. "A Message" ve albümün hidden track'i "Til Kingdom Come", Martin'in anlattığına göre, sofu bir ailede yetişmiş olmaktan kaynaklanan iki şarkı. "A Message"ı küçükken gittiği ayinlerde söyledikleri bir ilahiden etkilenerek yapmış mesela... Sıradaki "Low"da Brian Eno'nun synthesizer'ları devreye giriyor, şarkı temposuyla da öne çıkıyor. "The Hardest Part", her ne kadar Coldplay birilerine benzetilmekten hoşnut olmasa da, özellikle piyanolu girişiyle R.E.M. izleri taşıyor. "Swallowed In The Sea", bilinmezlerin bilinmezi ölüm ve ölenler üstüne bir şarkı. Fakat ne yazık ki, bir "pisti boşaltalım" şarkısı; gitar, davul, vokal fazla sıradan. "Twisted Logic"de dörtlü Pink Floyd tozu yuttuğunu da kuvvetli biçimde gözler önüne seriyor. Gizli olduğu için ne X ne de Y yüzünde yer alan "Til Kingdom Come" ise albümün geneline müzikal anlamda hiç uymayan, ama gerçekten şahane bir parça. Gönül şarkıyı bir de Johhny Cash ya da Bruce Springsteen'in sesinden dinlemek istiyor. Zaten rivayete göre, şarkı vaktiyle Johnny Cash için yazılmış.

Albümün kitapçığında, "vaktiniz varsa bir göz atın" notuyla Uluslararası Af Örgütü'nden adil ticareti hedefleyen kuruluşlara kadar, çeşitli sosyal hareketlerin web sitelerine göndermiş dinleyicilerini Coldplay. Şık bir hareket, aynı albümün kendisi gibi.

Çiğdem Öztürk

Vic Chesnutt'ı ilk kez Nashville'de bir kulüpte gördüm. İçeride sadece o vardı: Tekerlekli sandalyede bir adam. Biraz sohbet ettik. Onu bir Vietnam gazisi zannettim. O da insanların gelmesini bekliyordu. Kimse gelmedi. Sahneye çıktı. Meğer dinlemeye geldiğim adam oymuş. Müthişti. Bir ara arkamı döndüm. Kapının ağzında üç polis vardı. Devriyeye çıkmışlar. Normalde şöyle bir bakınıp çıkarlar. Oldukları yere çivilenmişlerdi. İnanılmaz bir konserdi. Hiç böyle şarkılar dinlememiştim. Zihnimden geçen, yazmaya çabaladığım her şeyi o söylüyordu. İkiz kardeşim gibiydi. Sahnede bir yazı vardı: "Beş para etmem -Kasetler beş dolar." Cebimdeki bütün parayı verip alabildiğim kadar aldım. Çünkü başkaları da dinlesin istiyordum. **KURT WAGNER** (Lambchop) *Roll'un 68. sayısından, Mojo'dan naklen*

Dünya, onunla ben, ikimiz
Çok genciz daha çok genciz
Okul kaçağı tadında
Gülümsememiz
GÜLTEN AKIN

Yıldızların düzenini değiştiremeyiz. Kendi keyfimize göre yeni gökcisimleri yaratamayız. Bundan dolayı da yıldızları seyrettiğimiz zaman içimiz huzurla dolar. **İKEZAVA NATSUİ**

ROBERT PLANT
Mighty Rearranger
(Sanctuary)

Kısadan söyleyelim: Jimmy Page'le ikinci evliliğini saymazsak, Strange Sensations Robert Plant'in Led Zeppelin'den sonraki en iyi grubu, "Mighty Rearranger" da Led Zep plaklarının yanına gururla dikeceğimiz bir abide. Plant soloları arasında böylesine bir kimyanın ipuçları ancak bir önceki cover albümü "Dreamland"de vardı. Sensations'ın kuruluşundan bir sene sonra çıkan "Dreamland" iyi bir hazırlık maçıydı, şimdi süper kupayı kaldırıyorlar...

Robert Plant çok büyük bir şarkıcı. Sadece Led Zep'vari çığlıklarda değil, nüanslarda, satıraralarında yarattığı duygu yoğunluğu bu albümde fevkalâde olgunlaşmış (çığlıkları da hâlâ atabiliyor). Büyük bir şarkıcı olduğu için grubuna da alan bırakabiliyor. Biz de alkışı önden verelim: Justin Adams tam Plant'e göre bir gitarcı; diplomat babası vesilesiyle yıllarını Ortadoğu'da geçirmiş, uzun yıllar Jah Wobble'la çalışmış ("The Enchanter"ın sonundaki soloya insan ölür). Gitarcı Liam "Skin" Tyson'ı Cast grubundan tanıyoruz. Davulcu Clive Deamer (Portishead, Roni Size), keyboard'cu John Baggot (Portishead, Massive Attack), basçı Billy Fuller (Fuzz Against Junk) Bristol meydanından geliyor...

Durmuş oturmuş, nefis bir rock (kimileyin "Led Zep III"e selam çakan bir akustik, kimileyin nabız gibi bir ritmle verevine bir bombardıman), bazen trip-hop edalı küçük elektronik müdahalelerle, ama en çok Kuzey Afrika gitarlarıyla, ritmleriyle, Arap nağmeleriyle, darbukalarla, bendirlerle, utlarla fotosenteze giriyor "Mighty Rearranger"da. İlk şarkı "Another Tribe", "Takamba" ve "Freedom Fries"la akraba: Savaştan, Amerika'nın özgür geçmişini örten yalanlardan, cehenneme dönen vaat edilmiş topraklardan bahseden, Amerika'ya Ortadoğu'dan, Afrika'dan bakabilen, Delta kokulu blues'u Eski Dünyalı müzikle harmanlayabilen şarkılar bunlar. Mali'den çıkıp gelmiş gitarlarıyla albüme adını veren şarkı, ağır aksak bir tribal döngüye bürünen çöl manzaralı "Somebody Knocking", neredeyse dokuz dakikalık "Brother Ray"i (barrelhouse piyanoyla başlayıp geç vakit kulüplerine yaraşacak bir seviyeye ulaşan bir şarkı: Hats off to Ray Charles!) anmadan geçmeyelim... "Tin Pan Valley"de "akranlarım barbekülerle, talk şovlarla, kabare şovlarıyla, sahte isyanlarla meşgul" diyor Plant: "Bense yukarılara gidiyorum, kaçmalıyım bu cehennemden..." Yolun açık olsun rock tarihinin en güzel uzun saçlı adamı! *Merve Erol*

VIC CHESNUTT
Ghetto Bells
(New West)

Hacı hacıyı Mekke'de, hoca hocayı tekkede, deli deliyi dakkada bulurmuş. Vic Chesnutt, son söyleşilerinden birinde Kevin Coyne'u övüyor, "onu radyoda ilk dinlediğimde inanamadım, dünyanın en ünlü insanı olması gerektiğini düşündüm" diyor. Coyne da Chesnutt'ı dinlese muhtemelen aynı şeyi söylerdi. Oysa onları az insan tanıyor. Aynı hamurdan yoğrulmuşların ortak kaderi bu. Daha yüzlercesi gibi, bir bilinmezlik seddinin ardında yazıyorlar şarkılarını. Hayali cihan değer: Bu ailenin bütün fertleri bir araya gelse, şöyle örgütleniverseler, dünyayı yerinden oynatsalar. Olmayacak duaya amin! Onların gölgede kalmışlığına ah etmektense, Dylan'ın, Springsteen'in kadrinin bilinmişliğine şükredelim, geçelim...

Doğma büyüme Georgia-Athens'lı Vic Chesnutt'ı R.E.M.'den Michael Stipe keşfetti. Gün geldi, Madonna bile, Garbage bile onun şarkılarını seslendirdi. 1990'dan bu yana bazen kuru gitarla tek başına, bazen ahbaplarının yardımıyla (with a little help from my friends) birbirinden güzel albümler yayınlıyor. Tıpkı 98'de Lambchop'la kaydettiği "The Salesman and Bernadette"deki gibi, yeni albümü "Ghetto Bells"de, maharetli –"ünlü" demesek de "isimli"– müzisyenleri mıknatıs gibi çekmiş: Van Dyke Parks (Beach Boys tarihinde söz sahibi bir folk avangardı) piyano, org ve akordeon çalıyor... Bill Frisell (cazın gönül adamı, Costello'yla bile çalıştı, Buster Keaton filmleri için hayali müzikler yaptı) gitarlarda... Davulda Jayhawks grubundan Don Heffington var, bas gitarda karısı Tina Chesnutt, geri vokalde Tina'nın yeğeni Liz Durrett... Kadroların şahını bir araya getiren teknik direktör, Richard Thomson'un "Old Kit Bag"inin de prodüktörü olan John Chelew.

Vic Chesnutt'ın, saman kağıdından incecik kum tanelerine bir anda dönüşüveren sesi (gâhi Dylan gâhi Jeff Buckley), sanki yerin yedi kat dibinden çıkartmışçasına üstüne titrediği, son nefesini verir gibi can havliyle savurduğu kelimeleri, çokkatmanlılığını çıplaklığın memesinden sağan şiiri (Bilmem azdan çok anlar mısınız? –Neşet Ertaş) özellikle "Forthright", "Vesuvius", "Rambunctious Cloud" şarkılarında arşa eriyor. Olağanüstü (mütevazılıkta da olağanüstü) orkestra, Chesnutt şarkılarına, çiçek sulamanın keyfiyle eşlik (yârenlik) etmiş, daha fazlası değil.

Hayali cihan değer number two: Hep soruyorlar, Roll'un 100. sayısı için parti yapacak mısınız diye. Keşke Vic Chesnutt gelse, ya da biz ona gitsek, söyle üç-beş bin kişi, bizbize çalıp söylesek... *Derya Bengi*

GORILLAZ
Demon Days
(EMI)

Gorillaz deyince nedense hep İskoç ekip Mogwai'nin onlara karşı başlattığı tişört savaşı gelir aklımıza. Mogwai'nin kalbimizdeki yeri ayrı, ama ekibin Damon Albarn'la alıp veremediği her neyse, bir vakitler "Blur Are Shite" yazılı tişörtler yaptırmış, Gorillaz ortaya çıkınca bu sefer "Gorillaz: Even Worse" (Gorillaz daha da beter) versiyonuna niyetlenmişlerdi. Sonunda Gorillaz'ın buna değmediğine kanaat getirdiler, konu kapandı. Ama Gorillaz aldı başını yürüdü, ilk baştа "yan proje" gibi salınırken, Blur'e bile fark atan plak satışıyla ikibinlerin süper-gruplarından biri oldu. Mogwai'nin tamamen pes ettiğine dair bir işaret yok, ama Gorillaz tayfası beş yıllık aradan sonra en az ilki kadar fiyakalı bir albümle yeniden "ekranlarda". Kapağını her an her türlü fırlamalığı yapacakmış gibi duran dört karton adamımızın süslediği "Demon Days", "Intro"sundan kapanıştaki isim şarkısına, yılın en "egosantrik" albümlerinden biri. Kendileri istedikleri kadar çizgi olup yüzlerini sakınsın, her şarkıda öyle numaraları var ki, ekibin bütün çabası sanki albüm boyunca spotları üzerlerinde tutmaya ayarlı. Düyanın gidişatına dair en alaycı, sarkastik oklar fırlattıkları sözleri ("Kids With Guns", "O Green World"...) veya konukları için de durum farklı değil. Her biri adamı avcunun içinde tutacak cinsten.

Özel ilgiye layık konuklardan ilki, prodüktör Danger Mouse. Kendisi, malûm, daha geçen yıl Jay-Z'nin "siyah albüm"üyle Beatles'in "beyaz albüm"ünü karıp kendi "Grey Album"ünü yaratan hokkabaz. Burada da Albarn ve arkadaşlarının yaratıcılığına sihrini katmış, albümün bir saniye bile sarkmasına izin vermemiş.... Vokalleriyle Neneh Cherry, Martina Topley-Bird, De La Soul ve Amerikan kasabalarından birine dair okuduğu hikâayeyle ("Fire Coming Out Of The Monkey's Head") Dennis Hopper, albümü çoğaltan isimler. Dahası var: Piyanosuyla "Every Planet We Reach Is Dead"i tek başına sürükleyen Ike Turner veya albümün elektro-pop hit adayı "Dare"deki vokaliyle adeta "yeniden doğmuş" dedirten Shaun Ryder...

Gorillaz başından beri Albarn ve arkadaşlarının hem eğlendiği, hem de fazlasıyla ciddiye aldığı canlı kanlı bir gölge oyunu. Farklı tellerden çalan, ama bulunduğu yere tam oturan konuk vokaller, zihni sürekli diri tutan bir tempo, Bristollü ekiplerin koyu, tribik havasıyla, mesela Tom Tom Club'ın en cıvıltılı funk'ını çakıştıran bir sahne... Damon Albarn gibi hem sesi, hem yüzü gayet tanıdık biri için iki boyutlu alemde dolaşmak ne kadar cazip bilmiyoruz ama, Gorillaz ve "Demon Days", gölgesi kadar gerçek. *Gökhan Pamuk*

CRIMSON

bar&restaurant

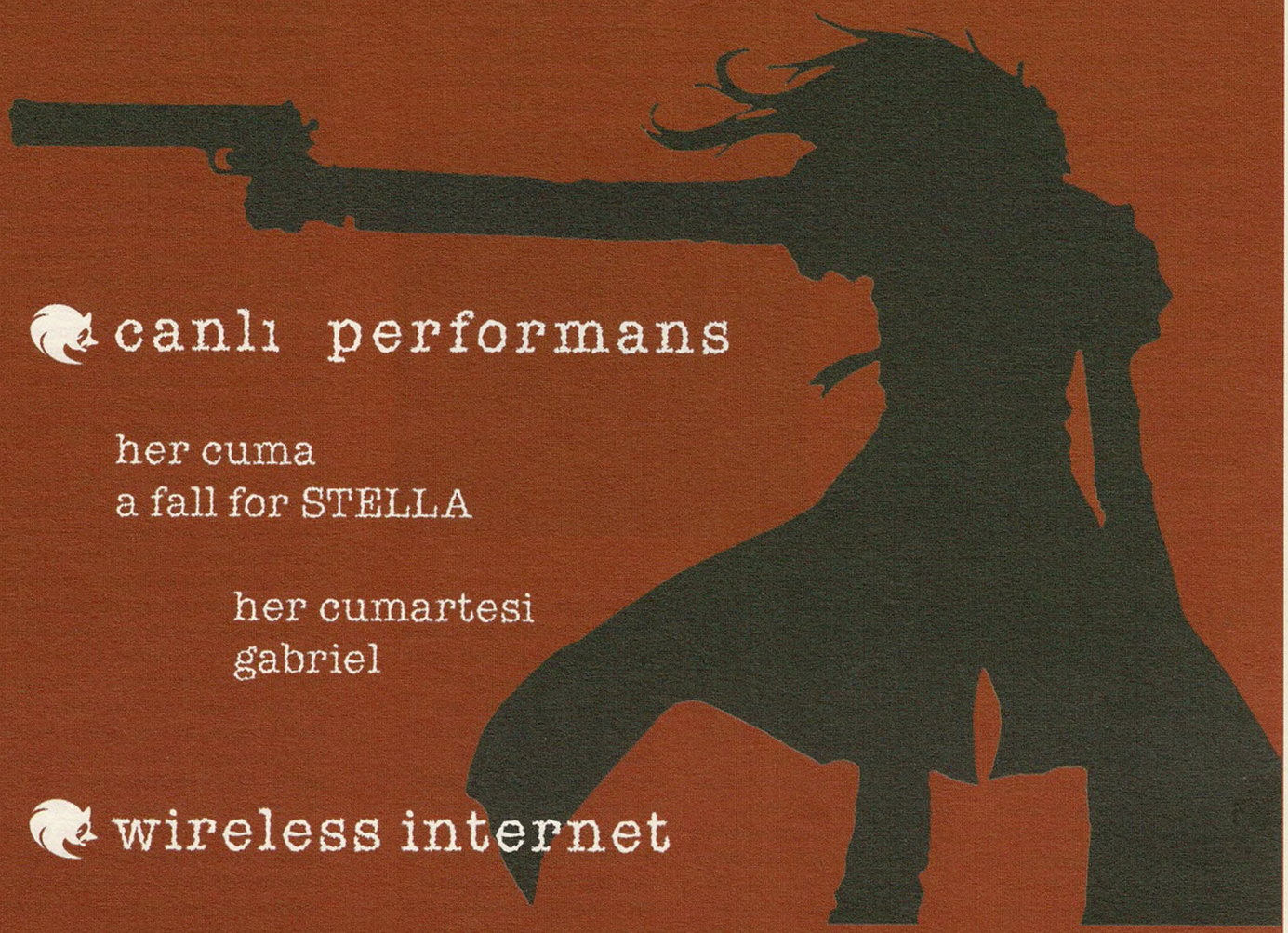

canlı performans

her cuma
a fall for STELLA

her cumartesi
gabriel

wireless internet

kadife sokak no:20/a (barlar sokağı) kadıköy - İstanbul

0216.346 88 14 - 337 46 43

www.crimsonbar.com
info@crimsonbar.com

ANSALON ANIME&MANGA

Dinle Azra ben şimdi postaya gideceğim. Bir merakım da pul koleksiyonudur. Amma bana mektup pek ender gelir. Onun için yeni çıkan seriden sana mektup içinde biraz pul gönderiyorum. Onları zarflara yapıştır. Amma tükürükleme, zamkdan çalmak için kim bilir ne haltlar karışdırmışlardır ona. Hem dilinle ıslatırsan pul kudsi olur, o zaman koleksiyona girmez. Terkozla ıslat, anasını satdığım suyun kudsiliği yokdur. *(Halikarnas Balıkçısı'ndan Azra Erhat'a mektup, 1957)*

Hastanenin kokusu olmasa. (Gerçi iyiliğimiz için.) **ABİDİN DİNO**, Ölüm mü? Ne Buluş!

Zevkler olmasa, hayat daha dayanılır olurdu. *(Antonioni'nin "Gece" filminden)*

Geçenlerde sevmediğim ve hiçbir zaman da sevemeyeceğimi düşündüğüm bir insanı gördüm; tesadüfen önümde yürüyordu bir akşam üzeri. O omuzlarının düşüklüğü, o kafasının hafif yamuk duruşu öyle içime dokundu ki, onu her şeyiyle bağışladım. İnsanlar arkadan daha savunmasız görünüyor kesinlikle. Siz de özgürce vicdanınızı çalıştırarak izleyebiliyorsunuz onları. **NURİ BİLGE CEYLAN**

Frank Black
Honeycomb
(Cooking Vinyl)

Kendisini hatırlamayan veya bilmeyen herkes için kısaca söyleyelim: Frank Black, efsane grup The Pixies'in vokalistidir. Geçtiğimiz aylarda 40'lı yaşlarına adım atmış olan Frank Black (veya Black Francis), son bir buçuk yıldır tekrar toparlanan Pixies'le turlamakta, çok güzel konserler vermekteydi. Ancak bu yılın başlarında birden Black'in yeni bir solo albüm yayınlayacağı haberleri duyuldu ve hem Pixies-severler hem de onun solo çalışmalarını takip edenler (bunlar tahminen aynı kişilerdir) merakla bu albümü beklemeye başladılar. Ne de olsa Black 1996'dan beri bir albüm yayınlamamıştı. Arada ufak tefek bazı tüyolar geliyordu, ama herhalde single "I Burn Today" ile işin asıl rengi ortaya çıktı. Bu bir folk/country albümü idi ve Frank Black'in sesi hiç bu kadar yumuşak ve duygusal olmamıştı!

Gerçekten de albümü ilk dinlediğinizde bir an şaşkınlığa düşüp "ya, bu sahte olmasın" diyebilirsiniz. Oldukça tatlı ve sakin bir ses, melodik ve folk tadında parçalar. Hiçbir şarkıda Black'in o Pixies'den alıştığımız korsan çığlıklarını duymuyoruz. Bazı yerlerde Neil Young veya Johhny Cash'i hatırlatıyor, bazı yerlerde Cohen'i. Her halükârda ziyadesiyle Amerika kokan bir albüm, ünlü Nashville country tarzı her şekilde kendini hissettiriyor albümde. Müziğin renkliliği bir yana, Black gerçeküstü şarkı sözleriyle yine kendini gösteriyor, kalbindeki atomlardan kâhin kadınlara kadar her şeyden bahsedebiliyor. Albümdeki şarkıların ikisi hariç bütün parçalar Black'in kendi bestesi. "Sunday Sunny Mill Valley Groove Day" eski bir country klasiği; "Song of the Shrimp" ise Elvis Presley'e ait. Ancak Black, Elvis için oldukça fantastik ve oyunlu sayılabilecek bu şarkıyı hafifçe evirip çevirmiş. Sonuçta eğlenceli bir havada söylenmiş, ama en az "Monkey Gone to Heaven" kadar çarpıcı ve duygusal bir şarkı çıkmış ortaya. Albümdeki ilginç parçalardan biri "Strange Goodbye". Black bu parçayı boşanmak üzere olduğu karısı için yazmış ve hatta onunla beraber söylemiş!

Frank Black, röportajlarında, bu albümdeki şarkılarında kendisi hakkında ilk kez bu kadar içten olduğunu ve kendini açtığını söylüyor. Şarkı sözlerinin içe dönüklüğü ve albümün duygusal havası, aslında tam da yapıldığı sırada Black'in içinde bulunduğu ruh halini yansıtıyor. Albümün kayıtları öncesinde uzun süren bir evliliğin ardından boşanmak üzere olan Black, (biraz da bunun oluşturduğu boşlukta) Nashville'de yaşayan ünlü country produktörü Jon Tiven'e uzun süredir düşündüğü country albümünü artık kaydetmeye hazır olduğunu söyler ve oraya gider, albümün kayıtlarını orada tamamlar. Yani Nashville, albümde ruhen olduğu kadar cismen de bulunuyor.

Nashville demişken, albümün Frank Black kadar çarpıcı olan bir başka yönü de, kendisinin bu albümde beraber çalıştığı müzisyenler. Steve Cropper, Reggie Young, Spooner Oldham ve David Hood gibi isimlerin çoğunu ilk bakışta pek tanımayabilirsiniz, ama bu efsanevî "session" müzisyenleri, zamanında Elvis Presley, Bob Dylan, Janis Joplin, Otis Redding gibi isimlerin gruplarında yer almışlar. Albümde hepsi 60'larını geride bırakmış olan bu usta müzisyenlerle çalışan Black, çoğu zaman onların yanında küçük bir çocuk gibi daha çok susup onları dinlemeyi tercih ettiğini söylüyor: "Eğer birileri yanınızda 'When A Man Loves A Woman'ın orijinal kayıtları sırasında neler olduğundan bahsediyorsa, yapmanız gereken sadece susup dinlemektir".

Yaklaşık dört günde (hem de Pixies'in tekrar birleşmesinden sonraki ilk konsere dört gün kala) kaydedilen albümün nasıl bu kadar güçlü bir müzikal altyapıya sahip olduğu da böylece anlaşılıyor zaten. *Harun İzer*

Sleater-Kinney
The Woods
(Sub Pop)

"Indie sahnesinin erkek egemenliğine verip veriştiren, cinsel ayrımcılıktan, toplumsal sömürüden bahseden, ham, sert, cilasız, ama son derece diri, melodik, akıcı şarkılar..." Roll'un 60. sayısındaki "riot grrrls" dosyasında böyle özetlemişiz Sleater-Kinney müziğini ve bu özet, iki albüm sonra hâlâ makbul. Her daim müziklerini yenileyen grup, 1995 tarihli ilk albümleri "Call The Doctor"daki gibi çiğ gitarlar da kullansa, 2000 tarihli "All Hands On The Bad One"daki gibi pop formüllerine göz de kırpsa, her zaman isyankâr, eleştirel ve taze bir müzik yaptı. Yedinci albüm "The Woods" da müzikal anlamda değişiklikler içeriyor grup için. Çeşitli grupların (Delgados, The Flaming Lips vs.) senfonik-popla dans eden albümlerinin ilk akla gelen produktörü Dave Fridmann'la çalışan Sleater-Kinney, müziklerindeki asi özü çok daha doğrudan yansıtmakla birlikte, şarkı yapılarında hiç olmadıkları kadar deneysel davranmış. Gümbürdeyen davullarına ve cızırdayan gitarlarına sahip çıkan grup, birkaç ölçek psychedelia da katmış müziklerine ve hatta ilk defa 10 dakikalık bir şarkıyla anlatmışlar meramlarını.

Şu şarkı böyle, bu şarkı şöyle diyerek tomografisini çekmemize gerek yok "The Woods"un, son zamanların en iyi punk rock albümlerinden olduğunu söylesek yeter. Ancak birkaç adım geri atıp bir de uzak gözlüklerimizi takıp bakalım albüme. "The Woods"un günümüz rock'n'roll ortamlarında kapladığı yeri iki şekilde yorumlayabiliriz esasında. Önce olumlu olanı: İsyan kzzzlarımız, başkoydukları ve tanımlanmasına yardım ettikleri müziği ve tavrı, çıkmaz sokaklara sapmadan, ama sürekli evrilerek on yıl sonra bile taze tutabiliyor. Sonic Youth'un geçtiğimiz mayıs ayında verdiği İstanbul konserine gidenlerin gitar çığlıklarının etkisini üzerlerinden hâlâ atamaması, '90'ların ilk yarısına damga vuran Nirvana ve punk türevlerini ne kadar özlediğimizin bir kanıtı belki de ve "The Woods", bu bağlamda özlemimizi fazlasıyla gideriyor. Olumsuz olanı ise şu: Rock'n'roll camiasında heyecan verici grupların hepsinin birer "yeni Gang of Four" ya da "yeni Joy Division"dan ibaret olduğu günümüzde, '90'ların ortasında yayınlansa vasatın biraz üstü olarak tanımlanabilecek bir albüm 2005'te tutunacak dalımız oluyor. Şapkayı önümüze koyup düşünmemiz lâzım belki de: Bu geri dönüşümcülükle rock'n'roll nereye gidiyor? *Yiğit Atılgan*

Hot Hot Heat
Elevator
(WEA)

1999'da Kanada'nın batısındaki British Colombia bölgesinin başkenti Victoria'da kurulan Hot Hot Heat'in kaderi, keyboard'lardaki Steve Bays'ın vokalleri de alması –tevekkeli değil, dinlerken aklımıza Toploader gelip duruyordu– ve gitarist Dante DeCaro'nun gruba katılmasıyla değişmişti. Önce başarılı EP'leri 2002 tarihli "Knock Knock Knock", ardından da, üzerlerinde çeyrek asır öncesinin en fırlama gruplarından XTC'nin yoğun etkisiyle debut'leri "Make Up The Breakdown" gelmiş, bu ilk albüm grubun umut vaat eden rock'n'roll'cular takımına transferini de yapmıştı. O sezon "ilk onbirde" epeyce oynamışlar, iyi eleştiriler de almışlardı.

Yeni albümleri "Elevator" da dile takılan, ferah, neşeli, yoğun keyboard etkisiyle cıvıl cıvıl bir sürü şarkıya ev sahipliği yapıyor; "Elevator", "Soldier In A Box", "Island Of The Honest Man", "You Owe Me An IOU", "Running Out Of Time"... Tam bir yaz albümü. Diğer yandan bu sıralar takıma o kadar iyi oyuncu geldi ki, abisi "Make Up The Breakdown"ın yanında vasat kalan "Elevator"ın aradan sıyrılıp forma şansı bulması, White Stripes'lar, Coral'larla rekabet etmesi zor gözüküyor. XTC ile kan bağı olan Dogs Die In Hot Cars, Futureheads gibi taze grupların, bir yaşını doldurmuş da olsalar, çok daha "cazibeli" işleri de var ayrıca. Nihayetinde diyeceğimiz, Hot Hot Heat'in "Elevator"ı kolayca rafa kaldırılıyor, ama kötü albüm olduğundan değil, etrafta çok daha iyileri bulunduğundan. *İlker Aksoy*

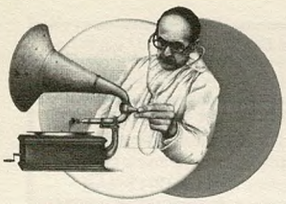

Adana'nın tek sineması olan Türk Ocağı Sineması'nda sessiz filmler oynatılırdı. Salonda bir de piyano vardı. Sinemada kız öğrencileri ve kadınları görmek mümkün değildi. Mustafa da bir gün sinemaya gitmek istemişti. Babası bundan hiç hoşlanmadı; fakat sinema da evlerinin karşısındaydı. Her gün önünden geçerken içi giderek bakıyordu Türk Ocağı'na Mustafa. Sonunda babası onun da bir kere gitmesine izin verdi, ama Mustafa gene sinema diye tutturunca sinirlendi. Mustafa İnan, babasının cevabını sık sık tekrarlamaktan çok hoşlanırdı: "Oğlum, bir defa gidersin; ışık nereden geliyor, perdeye nasıl aksediyor, öğrenirsin. İkide bir de gitmenin ne âlemi var!" **OĞUZ ATAY**, Bir Bilim Adamının Romanı

yaprak da kalmadı dökülecek
ağaca çıkalım
SONER DEMİRBAŞ

İçi ateş, dışı taş
Biri kuru, biri yaş
Dünya

Ayağının nalını
Eğme kiraz dalını
Zenginse dengim değil
Köpek yesin malını

Tom McRae
All Maps Welcome
(Sony BMG)

Tom McRae, senelerce isimsiz gruplarda dirsek çürüttükten sonra, 2000'de şarkı yazarı kimliğiyle girdi müzik alemine. Ama İngiliz usûlü grup sound'undan kopmadı, Cohen'leşmedi, Coldplay'leşti... Akustik gitar merkezli besteleri bir "ekip"e muhtaç, ama tam bir "rock band" değil bu; daha ziyade piyanistler, kemancılar, çellocular... Üçüncü albümü "All Maps Welcome"ı beş günde, kalabalık bir mecliste kaydetmiş. Yani, prodüksiyon numaraları yerine, müzisyen müziği çıplaklığına duacıyız.

"All Maps Welcome", McRae'nin en iyi albümü olmasa da, en iyi şarkılarının olduğu albüm. "The Girl Who Falls Down Stairs", "Packing For The Crash" gibi Coldplay'i andıran şarkılarını bir Coldplaysever olarak sevmedik. Ama Richard Thompson'vari "For The Restless", "Hummingbird Song", Nirvana'nın "All Apologies"ini akla getiren "How The West Was Won" ve Nick Cave'e, Marianne Faithfull'a yaraşır cinsten "Strangest Land" hakiki güzellikler barındırıyor. Tom McRae melankolik bir meloman. Kişisel temelli şiirsel-gerçekçi şarkılardan oluşan plağının kapağına eski bir dünya haritası koymayı tercih eden, siyasal bilgiler diplomalı bir songwriter. "How The West Was Won"da "hey rock star / neşeli bir şeyler çal / galiba artık son demlerimiz" diyor. Bu kafayla rock star olamaz, ama daha nice güzel şarkı yazarak, şarkıları ciddiye alanlara nefes üflemeye devam eder. *Derya Bengi*

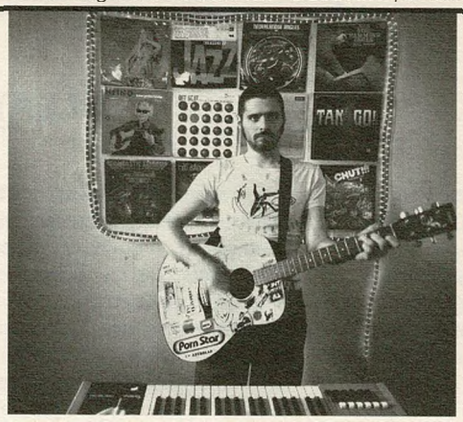

Rubin Steiner
Drum Major
(Sony BMG)

İstanbul'da son olarak 9 Ekim 2004 günü 14. Akbank Caz Festivali kapsamında sahnede izleme şansı bulduğumuz Rubin Steiner (Frederick Landier), belki de yılın albümlerinden biri olmaya aday son çalışması "Drum Major" ile karşımızda. Fransızların türler arasında fütursuzca gezinen genç dahisi Landier, yeni albümünde de farklı türlere olan doymak bilmez iştahını müzikseverlerle cömertçe paylaşıyor.

Landier'nin Rubin Steiner adını alarak müzik alemine prodüktör kimliğiyle adım atması ise 1998 yılına rastlıyor. Charles Mingus'dan Daft Punk'a, oradan da Beastie Boys'a uzanan etkileşimlerin göze çarptığı 1998 tarihli ilk çalışmasının adı da "Lo-Fi Nu Jazz". Rubin Steiner'in müzikal dehasının ipuçlarını içeren ev stüdyosunda kotarılmış (geniş çapta dolaşıma çıkmamış) bu minik başyapıtı 2000 yılında piyasaya sürülen "Lo-Fi Nu Jazz Vol. 2" izliyor. Fransa çapında ve başka ülkelerde giderek tanınmasını sağlayan bu ikinci albümden sonra, 2002 yılında çıkardığı "Wunderbar Drei" geliyor. Bu albümle birlikte sahne performansları için bir araya gelen Rubin Steiner Quartet'in de mürettebatı kemikleşmiş oluyor: Bas gitarda Sylvestre Perrusson, trombonda Benoit Louette, VJ olarak François Pirault ile davul programlama, bas gitar, tuşlu çalgılar ve vokal gibi bilumum rolde Frederick Landier...

"Drum Major"ın kapağındaki selam listesinde Franz Ferdinand'dan İstanbul'a, LCD Soundsystem'dan Matthew Herbert'a, Stereolab'den Mylo'ya, Ella Fitzgerald'dan George Benson'a uzanan yığınla ismin varlığından da anlaşılabileceği gibi, Landier farklı damarlardan beslenmeye devam ediyor. Aslına bakarsanız, Rubin Steiner örneğinde ilk göze çarpan, farklı damarlardan beslenmesinden çok, bu kadar çeşitli etkileşimleri kendi özgün ses dünyasında taze bir müziğe dönüştürebilme yetisi. "Drum Major"ın öbür albümlerden ayrılan temel özelliği ise hem bestelerin giderek karmaşıklaşan yapısı, hem de Steiner'in müziğinde bugüne kadar nispeten arka planda duran rock etkisinin giderek belirginleşmesi. Albümle gelen bir başka yenilik de sahne mürettebatının değişerek (synth'lerde ve davulda Boogers, trombonda Oliv'yeah Claveau) grubun Rubin Steiner Neue Band adını alması.

Hiphop'tan caza, big beat'ten punk rock'a uzanan bir yelpazede seyreden albümün açılış parçası, Rubin Steiner'in alamet-i farikası trompetlerle ön plana çıkan "Could You Spell It". Warp şirketinin prodüksiyonlarını anımsatan "Schlaffenwagonnet", Bonobo'nun dingin trip-hop şarkılarına benzeyen "Murderation", rock ve hiphop'un başarılı bir bileşimi olan "Ten Drummers Back" albümün kalburüstü parçalarından. Bu noktada devreye bir dakikalık "An Introduction To Sweet Music" giriyor ve albüm nispeten daha mutedil sulara yelken açıyor. Albümün bu aşamasındaki en başarılı şarkı ise tartışmasız "Que Bonita Es La Vida". Türkçeye "Yaşamak güzel şey be kardeşim" şeklinde tercüme edilebilecek şarkıda Mme. Douze'un İspanyolca vokallerine dikkat. "My Own Style" ile "Universe" gibi enstrümantal trip-hop olarak sınıflandırılabilecek iki parçadan sonra akıllara Moby'yi getiriveren "Put Your Horn In Your Ass And Pull Off" giriyor. Landier son bombasını da albümün kapanışına koymayı ihmal etmemiş, "Don't Try To Copy Your Heroes", bir başka dahi Four Tet'i kıskandıracak güzellikte. "Benim için daha denen şey, günde 18 saat çalışma, 60 adet sigara, iki tane de altı tenekelik bira paketinden ibarettir" diyen Frederick Landier'ye şapka çıkartıp uzun ömürler diliyoruz. Böyle müzikler oldukça, yaşamak güzel şey be kardeşim. *Alişan Çapan*

Foo Fighters
In Your Honor
(Sony BMG)

Foo Fighters'ın beşinci albümü "In Your Honor", "One By One"dan üç yıl sonra çift CD'siyle karşımızda. Dave Grohl'un niyeti akustik bir albüm yapmakmış, Foo Fighters'la çıktığı dünya turnesinde bağırmaktan gına gelmiş. Ancak ne serden ne yardan vazgeçebildiğinden, çözümü double albüm yapmakta bulmuş... Bu CD'lerin ilki "One By One"ın devamı ve "gerçek" Foo Fighters albümü olarak nitelenebilir kolayca. Gittikçe daha "kaba saba" bir hard rock'a meylediyor Grohl ve çetesi. Açılışı yapan "In Your Honor" ve takipçileri "No Way Back", ilk single "Best Of You" canhıraş hard rock performansları. Sıradaki "DOA" biraz farklı bir düzenlemeyle daha da etkileyici bir şarkı olabilirmiş kolayca, prodüktör Nick Raskulinecz'in en sevdiği albüm Aerosmith'in "Rocks"ıyken bu biraz zor ama!.. Altıncı sıradaki "The Last Song"un hakkını da yemeyelim, iyi şarkı; ondan sonra ilk yarı ivme kaybediyor, doğruya doğru. İkinci yarıya gelecek olursak, o "kaba saba" bedenin altında nasıl altın gibi bir kalbin olduğunu görüyoruz bu kısacık folk rock "toplama"sında. Yeni bir şey yoksa da, sanki bayıldığımız bütün folk rock / indie'ciler birer parçalarını vermiş gibiler Foo Fighters'a. En iyi şarkıları olmasa da, "Still" Perry Blake, "What If I Do?" ve "Over And Out" Red House Painters, "Miracle" Ron Sexsmith, "Friend Of A Friend" Nirvana (Kurt Cobain için mi yazılmış yoksa: "Eski bir gitar çalar / Telefonun kenarında bulduğu bir bozuklukla / Arkadaşının gitarı aslında ya çaldığı / Ve o çaldığında / Kimse konuşmaz"), "Razor" da aynen Nick Drake gibi ses veriyor.

Dave Grohl her geçen sene hayata daha da fazla tırnaklarını geçiriyor, yarın ölecekmiş gibi çalmaya devam ediyor, katkıda bulunduğu albümlerin haddi hesabı yok gibi. Bir de Queens Of The Stone Age elemanlarıyla kurdukları müzikal komün var ki... "In Your Honor"a da bir dolu isim el vermiş. Bunların arasında "Another Round"da mızıkasıyla yer alan rock'n'roll fotoğrafçısı Danny Clinch, "Razor"da gitar çalan Josh Homme, "Virginia Moon"a piyano ve vokalleriyle giren Norah Jones, "Miracle"da piyano, "Another Round"da mandoliniyle John Paul Jones da var... Grohl, "In Your Honor"ın Foo Fighters için Led Zeppelin'in "Physical Graffiti"si gibi olmasını, kendi albümleri arasında parmakla gösterilmesini, seneler sonra rock'a merak saracak çocuklara ilham vermesini istiyormuş. Hedef büyük, ulaşıldığını söylemek zor. Ancak gene de "pekiyi"yi çakarız bu albüme. Bir kere, Dave Grohl rock'n'roll aleminin en alçakgönüllü starlarından biri. Dünyanın en büyük rock grubunun davulcusuyken, yazdığı şarkıları kasete kaydedip eşinden dostundan akıl isteyen bir adamdan bahsediyoruz burada. Hâlâ yeniyetme bir rock'n'roll heyecanıyla mecmualara poz kesiyor ve her yeniyetme gibi çok çok büyük rock şarkıları yapmak istiyor, sırf hep bir ağızdan söyleyebilelim diye. Ve hepsini geçelim, "onurumuza" çalmayı düşünen kaç kişi var bu dünyada? *İlker Aksoy*

MİLYONER: Bir gün ben Venedik'teyken şu Amerikalı yazarı yemeğe çağırmıştım. Neydi adı?.. Canım bilirsiniz, hep şu fil avına çıkan adam...
GIOVANNI: Hemingway.
MİLYONER: Tamam, Hemingway! Sanatçı diye ona derim ben. "Mr. Hemingway" dedim, "sizi o kadar sevdim ki, bir gün Küba'daki evinize geleceğim". Ne cevap verdi, biliyor musunuz? "Ufukta görür görmez sizi vururum" dedi.
(Antonioni'nin "Gece" filminden)

yüzündeki su izi uzakların birikintisi
SONER DEMİRBAŞ

Ol nedir ki cismi var parmak gibi
Giydiği ak gonca bir zambak gibi
Başına koyunca altın külahı
Gözyaşı durmaz akar ırmak gibi
Mum

Ne de hazırız kırılıp dökülmeye, delinmeye, parçalanmaya, kesilmeye, yanmaya, kurumaya, buruşmaya, erimeye, çürümeye! **ABİDİN DİNO**, Ölüm mü? Ne Buluş!

Nefesini tut

Yaz bitecek az sonra

Sen kalacaksın

PELİN ÖZER

RÖYKSOPP
Understanding
(EMI)

Norveçli ikili Röyksopp (Torbjorn Brundtland & Svein Berge) 2001 tarihli ilk albümleri "Melody A.M."le olağanüstü başarı kazanmıştı. Çıkışları o kadar hızlı ve büyük oldu ki, bir anda kendilerini Basement Jaxx, Moby gibi isimlerle turnede buldular. "Eple", "Poor Leno", "Sparks" gibi hit şarkılarını Fatboy Slim'den Felix Da Housecat'e kadar remikslemeyen kalmadı. Meraklısına, Poor Leno'nun "Istanbul Forever Take" adlı bir remiksinin de olduğunu iletelim.

Malûm, ilk albümleriyle dudak uçuklatacak başarılar yakalayıp nefesi ikinci albümde tükeniveren yüzlerce grupla dolu müzik alemi. Bakalım, Röyksopp ikinci albüm sendromunu nasıl aşmış... Bize kalırsa her albüm, hatta biraz daha ileri gidersek her şarkı ayrı ayrı ele alınmalı. "Understanding" ilk dinlediğinizde bir düzine şarkıdan sekiz-dokuz tanesini atlayarak geçeceğiniz bir albüm. Şarkılar kötü olduğu için değil, ister istemez, "bakalım adamlar ne bombalar patlatmış" gibi bir beklentiden yakanızı sıyıramadığınız için. Fakat bütün kalburüstü sanatçılarda olduğu gibi, Röyksopp'un yeni işini de dinledikçe seviyor insan.

Açılıştaki "Triumphant" sağlam bas sound'u ve güçlü synth bölümleriyle "Melody A.M."de de yer alabilecek klasik bir Röyksopp parçası. İlk single "Only This Moment" ilk dinleyişte beğendiklerimizden. İkiliye vokallerde Kate Havnevik'in de nefis sesiyle eşlik ettiği şarkı, yaz boyunca DJ'lerin gözdesi olmaya aday. "49 Percent" ile "Boys", sıradan şarkılar olarak albümdeki yerlerini alıyorlar. "Follow My Ruin" ise reverb'lü beat'leri ve funky bas girişiyle albümün en iyi dans şarkılarından biri olarak iz bırakıyor. İlk albümün melodik synth sound'unu tekrar etmekten öteye geçmeyen "Beautiful Day Without You" adlı şarkıyı takip eden "What Else Is There" ve "Circuit Breaker" ise albümün ağır toplarından. İlkinde Björk'ü andıran vokallere nefis akustik gitar ve piyano partisyonları eşlik ediyor, ikincisinde ise baskın erkek vokallerine parçanın finalinde Kate Havnevik de katılıyor... "Alpha Male" ilk albümdeki "Röyksopp's Night Out"u hatırlatmanın dışında bir özelliğe sahip değil. "Someone Like Me" ise yumuşak vokalleri ve french touch'ı anımsatan synth tınılarıyla Air hayranlarına hitap edecek cinsten. Kapanıştaki "Dead To The World" ise yeni bir chill-out klasiği.

Sonuçta "Understanding", "Melody A.M."in melodik sükûnetinden ve basit yapısından uzak olmakla birlikte, vokallerin, akustik âlet edevatın daha sık ve çeşitli kullanımıyla ve prodüksiyon kalitesinin yüksekliğiyle "Melody A.M"i geride bırakıyor. Bir de kendilerini sahnede canlı çalarken görsek, zarımızı iç huzuruyla onlar için atabiliriz.

Alişan Çapan

NINE INCH NAILS
With Teeth
(Interscope Records)

Boyalı kalemlerle pop şarkısı eskizleri çizip, sonra bunların üzerini güzelce karalayarak, kovalarca siyah boyayı üzerlerine boca ederek '90'lara damgasını vurdu Trent Reznor. Onun üzerine de "dahi" damgası çakıldı bu arada. Öyleydi, değildi, tartışacak değiliz. Diyeceğimiz, "deha"nın zaman ve mekânla sıkı bağlantısının olduğu. "With Teeth"e de –NIN'in eski albümleri kalitesinde de olsa– büyük tezahürat yapamamamız o yüzden. "All The Love In The World" elinizi uzatsanız havada yakalayabileceğiniz doymuşlukta ritmleri, karanlık piyano vuruşlarıyla albüme çok iyi bir açılış yapıyor; endüstriyel "You Know What You Are?"da davullar Dave Grohl'a emanet edilmiş; "The Collector" ve mültecilik üzerine yazılmış çok iyi bir şarkı olan "The Hand That Feeds" gibi Reznor tarzı diskolar da, bir süre takıldıktan sonra gayet iyi geliyorlar. Kapanışı yapan "Right Where It Belongs"daki çoşkun kalabalık efekti de çok etkileyici ayrıca... Ancak bu iyi albümün bir eksisi var, o da debut'sü "Pretty Hate Machine"in üzerinden 16, bir önceki albümü "The Fragile"ın üzerinden altı sene geçtiği halde Reznor'ın hâlâ aynı seslerin, aynı mevzuların etrafında dönüp durması –Rolling Stones'un mayası herkeste tutmuyor işte.

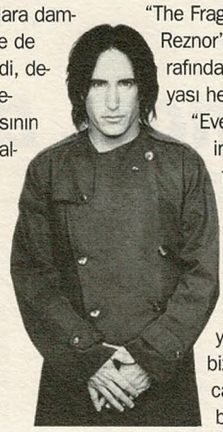

"Every Day Is Exactly The Same"in sözlerini ince eleyip sık dokuduğunuzda siz de ufaktan bir sanatçı blokajı yaşadığının farkında olduğunu anlayabiliyorsunuz adamımızın. Oysa kafasını biraz stüdyosunun dışına çıkarsa, "biraz kendini aşsa", sadece iyi değil, çok daha ilginç işlere de imza atacağına şüphe yok... "İşime karışmayın" demek elbette hakkın Trent, ancak biz dinleyicilerinin işlerini sevmek için harcadığı çaba hiç de az değilken, en azından bu kadarcık söz hakları olsun!

İlker Aksoy

VAN DER GRAAF GENERATOR
Present
(EMI)

Van der Graaf Generator, Hollandalılar haricinde birçok kişi için garip bir grup ismi olmalı. Amerikalı fizikçi Robert Jemison Van Der Graaf, çok yüksek voltajlı statik elektrik üreten jeneratörün mucidi. Progressive rock diye anılan türün en öncü topluluklarından olan Van der Graaf Generator da ismini işte bu jeneratörden alıyor.

VDGG'ın ilk albümü 1968 tarihini taşıyor, kuruluşu ise bir yıl daha önce. 1978'deki resmî dağılışlarına kadar dokuz stüdyo albümü yapıyor grup. 1977'deki son albümleri "The Quiet Zone / The Pleasure Dome"dan tam 28 yıl sonra, Guy Evans (davul), David Jackson (saksofon), Hugh Banton (org) ve Peter Hamill'den (vokal/gitar) oluşan klasik VDGG dörtlüsü yeni bir albümle çıkageldi: "Present".

Ben 1969 tarihli albümlerinden 18 yıl sonra, TRT 3 aracılığıyla tanışmıştım VDGG ile. 1969 tarihli albümden olağanüstü güzellikte bir pırlanta, barok-folk "Refugees" şarkısı ile. Kendi adıma, VDGG'a başlamak için şanslıymışım. Program sunucusu, vokalist Peter (Joseph Andrew) Hamill'ın adını andığında şaşırdığımı da hatırlıyorum, çünkü bir kadının söylediğini sanmıştım şarkıyı. (Adını hatırlamadığım aynı program, daha sonra bir başka İngiliz progressive grup Caravan'ı da çalmıştı). VDGG bende uzun süre tek parçayla kaldı. Daha sonra progressive rock'a ilgim arttığında, Marillion'ın solisti Fish'in bir cümlesine takılmıştım: "Beni etkileyen iki Peter vardı çocukken: Peter Hamill ve Peter Gabriel." Birkaç yıl sonra ise bir sahafta üç-dört albümünü birden bulmuştum grubun. Gizem sona ermiş, sevgi başlamıştı.

VDGG, Hamill'ın uzun uzun yazdığı karanlık, varoluşçu şarkı sözleri, tuhaf melankolisi ve davulla saksafonun ön planda olduğu tekinsiz müziğiyle 20'li yaşların müthiş bir eşlikçisiydi benim için. VDGG, yalnızlığın sınırlarını zorladığı delilikti, uyurgezerlikti, eve kapanmaktı, kapanırken "kaptırmaktı".

Onlarca solo albüme ve çekirdek bir izleyici kitlesine sahip olan Hamill'ın kariyeri bir yana, '70'lerin birçok grubu son yıllarda birçok yeni gruba ilham kaynağı olur ve hatta düpedüz kopya edilirken, VDGG'a kimse dokunmamıştı, neyse ki. Davulcu Evans, son yıllarda dörtlü olarak birkaç defa doğum günleri münasebetiyle bir araya gelip takıldıklarını ve –mesela "Strawberry Fields"ı filan yorumladıkları– nefis anlar yakaladıklarını söylüyor. Ve bunun sonucunda da ekip, "birlikte yapmaya değer müzik" olup olmadığını görebilmek için, Evans'ın otuz yıldır inziva köşesi olan, gerçeklikle ilişkinin kısıtlandığı bir mekâna kapanıyor ve bir hafta boyunca hiç durmamacasına çalıyor. Klostrofobisi olmayan ekibin çalışmasının sonucu: Beş yeni şarkıdan oluşan bir CD ve emprovizasyon dolu bir başka CD. Bir double albüm: "Present".

Açılıştaki "Every Bloody Emperor" şarkısında: "Bununla beslenmişiz hepimiz: İnsan doğasına inanç, adalet ve eşitlik... Tüm sahip olduğumuz, devam edebileceğimize dair inanç" diyor Hamill, ama sonunda da ekliyor: "Ama inancımız azalıyor –neredeyse bitmek üzere. Bizler sadece serf ve köleyiz, imparatorluk çökerken."

Grubu tanıyanlar ve sevenler için çok güzel bir sürpriz "Present". Ve görünen o ki, kaldığı yerden devam etmiş Van der Graaf Generator. Hamill'ın güzel sesi, uzun ve derin nefesliler, org-saksofon düetleri, sağlam ve teknik davullar... Bu kez az yazmış Hamill, gitarlar ise yine biraz geride. Swing'den gürültülü emprovizasyonlara uzanan olgun bir dalgalanma ve büyü bozulmamış durumda. VDGG ile bir odaya kapanmak isteyenler için, yıllar sonra bir şans daha...

Hilmi Tezgör

ONŞARKI

Ahmet Kaya Yaşamadın Sen
Dzihan and Kamien Stiff Jazz
Francis Cabrel Samedi soir sur la terre
Happy Mondays Bob's Yer Uncle
Ilham Al Madfai Chal chal alayea el rumman
Jason Forrest/Donna Summer Ceci n'est pas du disco
Latif Doğan Yâr Gelecek
Rolling Stones Gimme Shelter
Saul Williams List Of Demands
Zuco 103 & Lee Scratch Perry Love Is Queen Omega

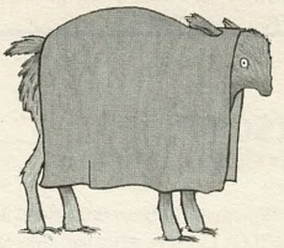

ROLL DİSKO OTUZ

YİRMİALBÜM

Amadou & Mariam Dimanche à Bamako
Andrew Bird The Mysterious Production of Eggs
Aylin Aslım Gülyabani
Bruce Springsteen Devils & Dust
Cheb Balowski Plou Plom
Direc-t Olympos
Duman Seni Kendime Sakladım
Gorillaz Demon Days
The Go-Betweens Oceans Apart
Keren Ann Nolita
Lili Boniche Alger Alger
Nazan Öncel Yan Yana Fotoğraf Çektirelim
Mars Volta Frances The Mute
Ry Cooder Chávez Ravine
Stefie Shock Le Décor
Sufjan Stevens Illinoise
Taner Öngür Evde Tek Başına
Teenage Fanclub Man-Made
Wovenhand Consider The Birds
Yann Tiersen Les Retrouvailles
110 Atomların Harika Dünyası

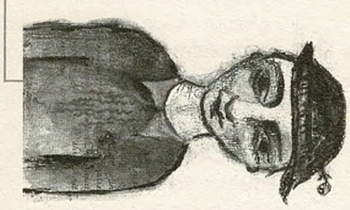

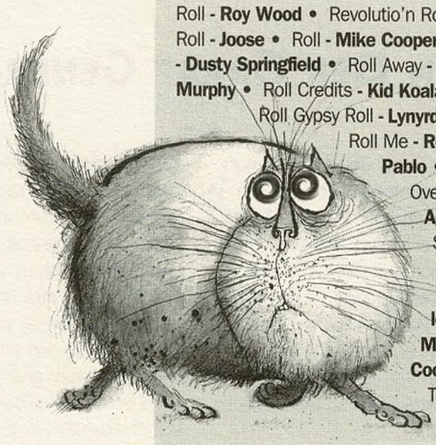

ROLL'LU ŞARKILAR

As The Machine Rolls On - **Napalm Death** • Belly Roll - **Count Basie** • Country Roll - **Love Sculpture** • Crescendo Roll - **Surveillance** • Death Roll - **Analog Pussy** • Egg Roll - **Satellite 66** • Electro Roll - **Phats & Small** • I Tried To Rock You But You Only Roll - **Leona Naess** • Just Roll - **Astray** • Gangsta's Roll - **Seven** • How We Roll - **Canibus** • Let's Roll - **Neil Young** • Let The Good Times Roll - **Ray Charles** • Like A Rolling Stone - **Bob Dylan** • Madman Roll - **The Meteors** • Moroccan Roll - **Johann Helton** • Oceana Roll - **Jane Powell** • Poker Roll - **Add N to (X)** • Pre. Roll - **Magpies** • Rattlesnake Roll - **Roy Wood** • Revolutio'n Roll - **Fla Flas** • Rocky Roll - **Fred Christoffer** • Roll - **Anne McCue** • Roll - **Joose** • Roll - **Mike Cooper** • Roll, Roll - **504 Boyz** • Roll Another Joint - **Tom Petty** • Roll Away - **Dusty Springfield** • Roll Away - **Horace Andy** • Roll Away The Stone - **Leon Russell** • Roll Call - **Peter Murphy** • Roll Credits - **Kid Koala** • Roll Daddy, Roll - **Manhattan Transfer** • Roll 'Em - **George Gee** • Roll Gypsy Roll - **Lynyrd Skynyrd** • Roll It - **Eric Clapton** • Roll It Up - **Kottonmouth Kings** • Roll Me - **Rex Smith** • Roll Models - **Al-D** • Roll On - **Alabama** • Roll Off - **Petey Pablo** • Roll Out - **Ludacris** • Roll Over Beethoven - **Chuck Berry** • Roll Over Lay Down - **Status Quo** • Roll Reggae - **Bigga** • Roll Right - **Rage Against The Machine** • Roll Roll Roll - **Fabulous Thunderbirds** • Roll Song - **Trip Theory** • Roll The Bones - **Rush** • Roll To Me - **Del Amitri** • Roll 2Nite - **Tight Klique** • Roll 'Um Easy - **Wet Wet Wet** • Roll With It - **Ani Di Franco** • Roll With It - **Oasis** • Roll With It - **Steve Miller** • Roll With The Changes - **REO Speedwagon** • Rollin' Stone - **Muddy Waters** • Roll The Dice - **Beth Orton** • Rollin' With My Homies - **Coolio** • Slow Your Roll - **Barry White** • Surfer's Roll - **Wavecrests** • That's The Way We Roll - **Alley Life** • The Money Will Roll Right In - **Nirvana** • Tootsie Roll - **2 Live Crew** • Thunder Rolls - **Garth Brooks**

İNGİLTERE ALBÜMLER

1. **James Blunt** Back To Bedlam
2. **Coldplay** X & Y
3. **Faithless** Forever Faithless
4. **Kaiser Chiefs** Employment
5. **Crazy Frog** Crazy Hits
6. **Michael Jackson** The Essential
7. **Jeff Wayne** The War Of The Lords
8. **Gorillaz** Demon Days
9. **Green Day** American Idiot
10. **Keane** Hopes and Fears

İNGİLTERE SINGLE'LAR

1. **James Blunt** You're Beautiful
2. **Daniel Powter** Bad Day
3. **2Pac ft. Elton John** Ghetto Gospel
4. **Eminem** Ass Like That
5. **Mariah Carey** We Belong Together
6. **Kelly Clarkson** Since U Been Gone
7. **Daddy Yankee** Gasolina
8. **MVP** Roc Ya Body
9. **Lee Ryan** Army Of Lovers
10. **Crazy Frog** Axel F

AMERİKA ALBÜMLER

1. **"Now 19"** (Various Artists)
2. **Young Jeezy** Let's Get It: Thug Motivation 101
3. **Mariah Carey** The Emancipation Of Mimi
4. **Dane Cook** Retaliation
5. **Jason Mraz** Mr. A-Z
6. **Coldplay** X & Y
7. **Black Eyed Peas** Monkey Business
8. **Gorillaz** Demon Days
9. **R. Kelly** TP.3 Reloaded
10. **Babyface** Grown & Sexy

=16 *Dört kere dört onaltı: Plakçılarda hangi albümler satıyor, kulüplerde hangi parçalar çalıyor?*

ROOM RECORDINGS / Taksim
1. **Kraftwerk** Minimum Maximum LP/CD
2. **Röyksopp** The Understanding LP/CD
3. **The Cure** Pornography Deluxe Edition
4. **The Cure** Seventeen Seconds Deluxe Edition

DEFORM / Atlas Pasajı
1. **Electrelane** Axes CD
2. **La! Neu?** Düsseldorf CD
3. **Pizzicato Five** Playboy & Playgirl LP
4. **TV On The Radio** Desperate Youth, Blood Thirst Babes LP

BAYKUŞ / Beyoğlu
1. **Audio Delux** 60 Seconds
2. **Wass feat. Earl T** Summertime
3. **Looper** Mondo '77
4. **DJ DSL** Happy Bear

NUBLU:EAST / Kuruçeşme
1. **Kudu** Let's Finish What We Started
2. **Toka Project** Enough
3. **Lawnchair Generals** Watching You
4. **Greenkeepers** Man In The House

KARGA / Atlas Pasajı
1. **"Babylon Juke-Box vol.2"**
2. **Coldplay** X & Y
3. **Gorillaz** Demon Days
4. **Rebel Moves** Are You Satisfied?

KÖSTEBEK / Beyoğlu Pasajı
1. **System Of A Down** Mesmerize
2. **Catafalque** Unique
3. **Green Day** American Idiot
4. **Almora** Shehrazad

ARAF / Beyoğlu
1. **Ian Brown** Time Is My Everything
2. **Orchestra Baobab** Dee Moo Woor
3. **Ojos de Brujo** Rumba Dub Style
4. **Duman** Yanıbaşımdan

TRIP / Kadıköy
1. **Bloc Party** Banquet
2. **VHS or Beta** Night On Fire
3. **Oasis** The Importance Of Being Idle
4. **Stone Roses** I Wanna Be Adored

Love Bu "zamansız" Love söyleşisini "zamanı gelsin" diye aylardır elimizde bekletiyoruz, ama Love'ın zamanı hiç geçmiyor ki, bekleyelim gelsin... Köklü bir ağaç: Ne meyvesinin lezzetine doyum oluyor, ne serinliğine gölgesinin... Arthur Lee ve arkadaşları '60'ların sonunda bir dizi yol açıcı albüm yapıp dağıldı, özellikle '67 tarihli "Forever Changes"la rock tarihinin en ufuk dolu, en zengin ilhamlı albümüne imza attılar. (Bize sorarsanız, bu albümü dinlemeden, değil rock, Anadolu rock bile yapılmaması lazım.) Düşünün artık, Robert Plant gençliğinde bir Love övgüsü düzüp göndermiş Melody Maker'ın okur mektupları köşesine... Yıllarca derbeder bir hayat süren, arada bir hapislere girip çıkan Arthur Lee son yıllarda yeni ekibiyle sık sık konserler veriyor, unutulmaya yüz tutmuş tarihi yeniden canlandırıyor. Les Inrockuptibles, Lee'yle 1992'de konuşmuş, Wire da on yıl sonra, 2002'de onu blind-test'e tabi tutmuş. 100. sayımıza yaraşır biçimde Arthur Lee huzurlarınızda...

Benim adım aşk

Arthur Lee: Memphis'te, veletliğimde, lise bandolarına bayılırdım. Hâlâ o büyük davulların, bakır nefeslilerin o jazzy sound'u kulağımdadır. Evde elime ne geçirirsem, tencerelere, leğenlere vurmaya başladım. Sonunda, annem bana bir akordeon aldı. Yani akordeona çok erken başladım. Klarineti de denedim ama, çok karmaşık geldi. Annem biraz piyano tıngırdatırdı. Ayrıca, kilise müziği ve blues düşkünü bir teyzem vardı. Evin her tarafı plakla doluydu, özellikle de Capitol plakları, açık mor kapağın üzerinde gümüşî baskılı Capitol binasının resmiyle. "Bir gün plak yapacağım ve Capitol'un üzerinde adım yazacak" diye içimden geçiriyordum. Sırf o logoları yüzünden ha!.. 17 yaşımda, ilk grubum Grass Roots'u kurduğumda da Capitol'le sözleşme imzaladım!

Müzikte bir geleceğin olduğuna seni inandıran bir sanatçı ya da müzisyen oldu mu?

Bütün yeniyetmeliğim Hollywood'da geçti. '60'lı yıllarda oralar bugün hayal bile edemeyeceğin durumdaydı! Byrds, Beatles, James Brown, benim grubum Love, o ufacık daire içinde herkes müzik yapıyordu ve yolları kesişiyordu... Sunset Strip uçuyordu, dostum... O zamanları yaşamış olmak ve bütün mahallenin patlayışını görmek olağanüstüydü.

Gitarı ne zaman öğrendin?

En son öğrendiğim enstrüman gitar oldu. Şarkılarımı gitarla yazıyordum, ritm gitarı bir şekilde hallediyordum, ama hiçbir zaman altı-tellinin allahı olmadım. Sadece en temel akorları biliyordum, beste yapabilecek kadar tıngırdatıyordum.

Grubuna Love adını koyman nasıl oldu?

"Love" kelimesini ilk düşündüğümde, 1965'te, Johnny Echols'la *(Love'ın ilk gitaristi)* Santa Monica otoyolundaydım. Birden kafamda ampul yandı. Love! İdeal grup ismiydi. Tüm zamanların en iyi grubunda çalmamış olabilirim, ama kesinlikle tüm zamanların en güzel isimli grubunda çaldım. *(gülüyor)* O zamanlar Elektra'nın görsellerini yapan Bill Harvey logomuzu yarattı. Sonra logo hayatta kaldı. Şimdi, benim logom...

Love'la verdiğin ilk konseri hatırlıyor musun?

Sunset Strip'te küçük bir kulüpteydi. O vakitler, Byrds sık sık Ciro's'da çalardı. Byrds Avrupa'ya turneye gittiğindeyse, insanların dişinin kovuğuna girecek bir şey kalmazdı, en azından Byrds'ün folk-rock tarzında. Biz de Ciro's'a takıldık ve sözleşmeyi kopardık. Byrds'ün izinden gidiyorduk! Böylece bizim de Hollywood'da sadık ve düzenli bir dinleyicimiz oluştu.

Elektra'yla sözleşme imzalamanız da çabuk olmuş galiba...

Jac Holzman *(Elektra'nın sahibi, Love ve Doors'un prodüktörlüğünü yaptı)* bir konserimize geldi ve sözleşmeyi imzaladık. 1966 yılıydı. Hızlı olmuş yani. Elektra'yla sözleşme imzalayan ilk rock grubuydu Love. Doors sonradan geldi. Bizim hikâyemiz de onlarınkine benzer. O zamanlar Jim Morrison'un sevgilisi olan Ronnie Haran, sonradan bizim menajerimiz oldu. Pamela Courson da Jim'in sevgilisi olmadan önce benim sevgilimdi!

Her şeyi Jim'den önce yapmışsın yani: Grup, Elektra, Pam...

Kesinlikle. Doors'u görmesini Elektra'nın patronuna tavsiye eden de bendim. Sunset'te London Fog'da çalıyorlardı, üçümüz beraber gittik: Ronnie Haran, Jac Holzman ve ben. Elektra doğru dürüst, güvenilir bir şirketti ama, o sıralar Love'ı bir numara yapacak kadar zengin ve güçlü değildi. Yani en azından Doors'a kapıları açtık. *(gülüyor)*

Doors o kadar ünlenip efsane grup haline gelirken, Love'ı çok az kişinin hatırlaması sana neler hissettiriyor?

Beni kesinlikle rahatsız etmiyor. Efsanevî olmak için Jim Morrison gibi ölmek gerekiyorsa, mersi, almayayım... Hâlâ hayatta olduğum için mutluyum. "Genç öl, cesedin yakışıklı olsun" efsanesiyle işim olmaz. Al sana hiç kırışığı olmayan yakışıklı bir ceset daha: Jimi Hendrix. Hiç bana göre değil! Benim tek tutkum yaratmak ve müzik yapmak... Müzikle uyuşturucular arasındaki farkı bilebiliyorum. Tabii ki o dönemde uyuşturucular çok hakimdi... Ben de eğlenmek, uçmak istiyordum, ama kendimi öldürecek kadar değil.

Müziğimle ve Love ismiyle gurur duyuyorum. Komik ya da demode gözüküyor olmam hiç umurumda değil. Love kelimesi ne gülünç, ne de saçmadır.

Love'la Doors'un ilişkisi nasıldı?

Doors'un bateristi bir gün benim grubuma geçmek istediğini söylemişti, London Fog'daydık. Jim'i çok sık görürdüm, Ronnie Haran'la beraber Tropicana Motel'de takılıyordu... Ama Jim'le birlikte pek düşüp kalkmazdık. Ben onun kim olduğunu bilirdim, o da benim, birbirimize saygılıydık, hepsi o. Beni taklit ettiğini söylemiyorum ama, gölgem gibiydi. Bir sabah Jim evimin önüne gelmişti, sanki bana bir şey söylemek ister gibi bir hali vardı. Merhaba dedim, Sunset'e indim: Bizim Love afişinin üstüne devasa bir Doors afişi asılmıştı!

Gruplar arasında rekabet yaygın mıydı?

Rekabet diye bir şey ben hiç bilmedim, kendi köşemde işimi yaptım sadece. Beatles ne zaman bir albüm yapsa heyecanlanırdım. Onların ruh halleri, pozitif ve ateşleyici mesajları, karizmaları çok hoşuma gidiyordu. O dönemde, onların müziklerinin etkisinde kalmamak imkânsızdı.

Genel olarak dönemin havası nasıldı?

'60'ların Los Angeles'ı harikaydı. İnsanlar özgürdü, eğleniyorlardı, Çiçek Çocukları hareketi vardı... Hayatımın en güzel yıllarıydı. Tamamen ifade özgürlüğüne sahip olmak, nasıl göründüğüne, kılığına kıyafetine, toplumsal zaruretlere aldırmamak... En önemlisi buydu işte, bu özgürlük duygusu... San Francisco'da Haight-Ashbury, burada da Strip vardı, her akşam hareketliydi. Ciro's, Crescendo, Whisky, Strip'in bütün kulüpleri her gece tıka basa doluydu.

Love'ın ilk albümünden itibaren plak kapaklarında ismi zikredilen esas şarkıyazarı sendin; grubun vazgeçilmez lideri miydin aynı zamanda?

Hâlâ öyleyim!

Bryan MacLean de Byrds'ün turne menajeriydi. Hollywood'daki barlardan biri olan Brave New World'de bir konserimiz vardı, Grass Roots zamanında. Bryan'ı da dahil etmek istedik ve oldu. Onun şarkılarını, tarzını, akustik gitar çalışını çok beğeniyordum... Folku çok seviyordum. Love'ı ya da benim solo albümlerimi dikkatli dinlersen, sadece blues ya da reggae ya da orkestra müziği olmadığını fark edersin. Çok farklı etkileşimlerin bir bütünüdür. Ve bundan da mutluluk duyuyorum. Her tarzda beste yapabilirim ya da çalabilirim, sesimi farklı kalıplara sokabilirim ve bir müzisyen için esas olanın da bu olduğunu düşünüyorum. Müzik bence kategorileri, bariyerleri, sınırları unutmak, her şeyi dinleyebilmek, her şeyi çalabilmektir. Benden farklı bir stilde çalan müzisyenleri hiçbir zaman aşağı görmedim, çeşitliliği seviyorum, hayatın çeşnisi bu.

Lider sen olduğun için mi Bryan daha az şarkı yazıyordu?

Love'da kimse patron değildi. Sadece, müzisyenleri bir araya getiren, ismi bulan, grubu kuran bendim. Benim grubumdu, benim müziğimin çalınması da son derece normaldi. *(gülüyor)* Sonuçta, Bryan benden daha az yazıyordu. Benim en sevdiğim şey şarkı yazmak.

İlk albümde ("Love", 1966), "Gazing", "Colored Balls Falling", "Mushroom Clouds" gibi şarkılar var; uyuşturucuların şarkılar üzerinde bu kadar çok etkisi var mıydı?

Ah evet!... "Colored Balls Falling"! Ne anlam ifade ediyordu diye düşünüyorum. *(gülüyor)* Gökyüzünden düşen renkli balonlarla ilgili bir şarkıydı, hepsi bu... "Mushroom Clouds" atom bombasıyla ilgiliydi. Pek de saykodelik bir konu değil yani. *(gülüyor)* Kafa yapan mantarlarla alâkası yoktu. O şarkıyı yazdığımda kesinlikle kafayı tütsülemiş değildim, savaşı düşünüyordum. Nefret, savaş, ölen çocuklar, atom bombası korkusu, konu buydu... Saykodelik tecrübe boyutu daha çok "Colored Balls Falling"de. *(gülüyor)*

'60'larda iyice azıttığın bir dönem oldu mu?

Hemen her akşam partilere gidiyordum. Hayatımın tamamı devasa bir partiydi. Sunset'teki motellerde bir takım müzisyenler kalıyordu. "Seven and Seven Is"i (1967) Sunset'teki bu binalardan birinde yazmıştım. Şarkıların çoğu Sunset Strip'te yazılmıştır.

Acid-rock grupların parçaları plakların bütün yüzlerini kaplardı; sense daha çok şarkı formatına sadık kalmıştın...

Ama mesela "Da Capo"nun bütün ikinci yüzünü işgal eden "Revelation" vardı. Evet, onun istisna olduğu doğru... Benzersiz olmak, herkesin yaptığını yapmamak istiyordum. "Revelation"da Love'ın her üyesinin enstrümanıyla kendini ifade edebilmesini istedim; herkesin solosu vardı o şarkıda.

Müziğiniz çok akustikti; Sunset Strip grupları arasında bu pek rastlanır bir durum değildi...

Ben daha çok akustik gitar çalıyordum, Bryan da en iyi akustikteydi. Ayrıca, benim şarkıyazarlığımla da ilgili. Sözlerimiz muhtemelen müziğimizden daha saykodelikti...

Hendrix'le çok karşılaştırılırdın; fiziksel benzerlikten çok, gitar çalış tarzın nedeniyle herhalde...

Jimi'yi çok severdim. Yazdığım ilk şarkılardan biri olan "My Diary"yi Rosa Lee Brooks söylüyordu ve o plakta Jimi de çalıyordu! 1963 yılıydı herhalde. Jimi henüz hiç ünlü değildi, sadece stüdyo müzisyeniydi, bir arkadaşım tanıştırmıştı bizi. Saykodelik kılıkları ben icat etmiştim. Bildiğim kadarıyla o şekilde giyinen tek siyah bendim. Sonra, 1966'da bir de ne görüyorum? Saçları ve kılık kıyafeti tıpatıp benim gibi bir Jimi Hendrix! Ben tekken, Jimi nasıl öyle giyinebilirdi? Benden esinlenmişti, başka açıklaması var mı? Bu arada, olağanüstü bir gitaristti, hayatımda dinlediğim en iyisiydi. Dinleyiciyi hipnotize ederdi, inanılmaz bir enerji ve karizma yayardı... İki ortak sevgilimiz olmuştu, biri de Rosa Lee Brooks'du. "The Everlasting First"de *(1971 tarihli "False Start" albümünde yer alan bir şarkı)* çalmıştı. Jimi çok fazla şeyi aşırı bir tutkuyla severdi. Modalar gelir geçer, hula hop vardı, twist vardı, saykodelizm vardı. Bu tür şeylerin hayatını boğmasına izin vermemen lâzım. Jimi'nin başına gelen de buydu... Eğer hayatını "Walk on the Wild Side" tarzında yaşarsan, kazanamazsın, kazanan "wild side" olur... Her allahın günü "wild side"ı arşınlayamazsın; arada sırada kaldırım değiştirmek gerekir. Jimi bana şöyle derdi: "Gitmenin de, kalmanın da bir zamanı var, ama benim ne birine, ne diğerine zamanım var". Bense on yıl boyunca kollarımı kavuşturup durdum. Zor dönemlerden geçtim... Bir yığın şarkı yazdım, grupların ortaya çıkışını gördüm, kayboluşlarını gördüm ve hâlâ buradayım.

1965, Los Angeles, Love sahnede

"Genç öl, cesedin yakışıklı olsun" efsanesiyle işim olmaz. Benim tek tutkum müzik yapmak. Ben de uçmak istiyordum, ama kendimi öldürecek kadar değil.

Pek çoklarına göre rock tarihinin başyapıtlarından biri olan üçüncü Love albümü "Forever Changes"e (1967) değinsek biraz...

İltifat için teşekkürler. O dönemde, öleceğimi sanıyordum. "Forever Changes" gezegene son mesajım olacaktı. *(gülüyor)* Ciddi söylüyorum! Nedenini izah edemem... Bir his, bir sezgi... Yeryüzünde son günlerimi yaşadığımdan adım gibi emindim. O albümdeki yazış tarzımı, besteleri, melodileri, yaylılar ve bakır nefeslilerin orkestrasyonunu çok beğeniyorum. Pek çok kişi "Forever Changes"in sound'unun bilhassa Bryan MacLean'e ait olduğunu düşünür. Bryan "Alone Again Or"u yaptı, nokta. Geri kalan her şeyi, bütün şarkıların düzenlemelerini ve prodüksiyonunu ben ve David Angel yaptık. Yaylıların ve bakırların partisyonlarını ben yazmadım, ama gitarla çalıyordum, mırıldanıyordum ve David'e direktifler veriyordum. "Forever Changes" saykodelik müzik mi, folk mu, klasik mi? Soruyu açık bırakıyorum, herkes kendi meşrebine göre cevap verebilir. Her neyse, ben ölmek üzere olduğuma inanıyordum, bu noktada kök salacağımı aklımdan geçirmiyordum. *(gülüyor)* Hâlâ hayatta olmam benim için büyük bir sürpriz!

Memphis doğumlu birinin rhythm'n'blues'dan ziyade klasik müzikten etkilenmiş olması çok ilginç...

Klasik müziği her zaman sevmişimdir. Bir de blues'u. Ve rock'n'roll. İyi müziği severim, ne olursa olsun. Her şeyi çalabilirim. Müzik her şeyden önce cezbedici bir melodidir, güzel bir histir...

Sence '60'ların en güzel mirası ne?

Aşk, barış, ifade özgürlüğü o dönemin büyük değerleriydi. Ama her zaman çocuklarının karnını doyurmak ve faturaları ödemek gibi gereklilikler vardır... Bütün bu "şuna özgürlük, buna özgürlük!" harika bir şeydi, bundan çok yararlandım, ama... Sorumluluklar biraz unutulmuştu. Sonra, '70'lerde, uzun saçlılara ters ters bakılır oldu. Korkunçtu... Ben herkesin eğlenmeyi sevdiğine ve bunun için yeryüzünde olduğumuza inanıyorum. Müzik yapmak insanları neşelendiriyor, mutlu ediyor. Bence '60'lı yıllar yazmak ve müzik yapmak için en uygun dönemdi. Müziğimle ve Love ismiyle gurur duyuyorum. Bu isim git komşunu öldür ya da yakınını kazıkla demiyor. Bu isim vurguluyor: a - ş - k. Komik ya da demode gözüküyor olmam umurumda değil. "Love" kelimesi ne gülünç, ne saçma, ne de miadını doldurmuştur. Benim adım Love, dünya Love, Tanrı Love.

Çeviren: **Siren İdemen**

ARTHUR LEE'YE ALTI ŞARKI

ROLL OVER BEETHOVEN

Dionne Warwick - A House Is Not A Home
(Dionne Warwick Sings The Bacharach and David Songbook)

Bunun orijinali kimindi? Bu orijinal versiyonu mu? Barbara Streisand da söylemiş miydi bunu?

İlk önce kim kaydetti, bilmiyoruz, ama Dionne Warwick gibi geliyor. En azından bu onun kaydı.

Bütün hayatım boyunca dinlemişim gibi geliyor. Seviyorum bu şarkıyı. Bir yerlerde daha iyi bir versiyonunu dinlemiştim, ama kim olduğunu hatırlayamadım. Evet, evet, çok seviyorum bunu. Kim yazmış, Burt Bacharach'la Hal David mi?

Evet. "Forever Changes"deki "A House Is Not A Motel"de bu şarkıya gönderme var mı?

Neden bu şarkıyı çaldığınızı anladım şimdi. Bu Love'dan önceydi, "A House Is Not A Motel"den de önce... Ama katiyen bu şarkıdan bir şey almışlığım yok. Bu şarkıyı dinledikten sonra sızıp kalmışımdır muhtemelen.

Burt Bacharach'ın "Da Capo" ve "Forever Changes" albümleriniz üzerinde etkisi olduğu söyleniyor hep...

Burt Bacharach'tan aldığım tek şey, Manfred Mann'ın grubundan Paul Jones'un söylediği "My Little Red Book"tur, ki orada da tamamen başka bir aranjman var. Gerçi aranjmana sonradan laf etti, ama parasını alırken ağzından bir laf çıktığı yoktu. *(gülüşmeler)* Ama Bryan MacLean, "What's New Pussycat?" filmini gördükten sonra *(şarkı filmin soundtrack'indeydi)* "yapmak istediğin bu muydu" diye sordu. "Evet" dedim, çünkü gitar çalmayı o zaman yeni öğrenmiştim. Hâlâ da Mike Randall gibi bir gitarist değilimdir, gerçekten buna fazla da takılmam, haddimi bilirim. Ben şarkılarımı gitarla yaparım; kullandığım akorlar da 1964 senesinde öğrenmiş olduğum akorlardır. Ama ne yaparım, kafadan akor uydururum. "The Red Telephone"da olduğu gibi mesela. La, ma, o teraneyi bilmem. İşte o zaman da elimde gitarla oynaşıp akorlar uyduruyordum. Parmaklarımı tellerin üzerine koyuyorum, bir şeyler tıngırdatıyorum, gitardan duyduğum müziğe de söz ekliyorum. Akor yapılarını hiç bilmiyorum yani.

La, ma, o teraneyi bilmem. Gitarla oynaşıp akorlar uyduruyorum. Parmaklarımı tellerin üzerine koyuyorum, tıngırdatıyorum, duyduğum müziğe de söz ekliyorum.

Bir de gitarı özel bir biçimde akort ettiğinizi düşünüyorduk.

Tabii, bir sürü şarkı öyledir. "You, I'll Be Following" mesela; aslında ilk Love albümünün tamamı. Bir şekilde majörle minörü öğrenmişim bir yerden. Şimdi sorsan yine anlatamam, çünkü ben müziği ne okumasını bilirim, ne de yazmasını. "Forever Changes"deki orkestra kısımlarını David Angel'ın yazdığını sanırlar... Hepsini ben yazdım. Notaya dökemiyorum, ama mırıldandım, o da bununla bir şeyler ayarladı. Orkestrayı o yönetiyordu, ama aslında orkestrayı da yöneten bendim. Çünkü ona ne dersem onu yapıyordu.

Bütün müzik kafanızda hazırdı yani...

Tabii. Şu an bile kafamda hazır bir-iki albümlük malzeme var. Hal David ve Burt Bacharach'ın yaptıklarını beğenirim, ama benim üzerimde etkileri yoktur.

Jimi Hendrix - Machine Gun
(Band of Gypsys)

Band of Gypsys bu. Ne öğrenmek istiyorsunuz onlarla ilgili?

Hendrix'le nasıl tanıştınız?

Jimi Hendrix'le 1963'te, Rosa Lee Brooks için yazdığım "My Diary" üzerine çalışırken tanıştım. O sıralar California Club diye bir yerde çalıyordu. Üzerinde yerlere kadar bir rahip pelerini, saçlar omuzlarda... Çok sonra "Hey Joe" çıktı, millet kendinden geçti o plakla. "Kim bu herif?" diye sordum, çünkü "My Diary"de çalanın o olduğunu bilmiyordum, adını hafızama kaydetmemiştim bile; sadece o dönem aynı manitayla yattığımızdan eminim: Rosa Lee Brooks. Zaten Curtis Mayfield efekti olsun diye, bu şarkı için Hendrix'i getiren de odur... Jimi'yle bir süre beraber takıldık. Ona bakmak kendime bakmak gibiydi. Kardeşten de öte biriydi benim için. Benimleyken hep sakindi, ne bir kavga, ne bir hırgür... Biri dedi ki, Jimi Hendrix The Whiskey'de çalıyor, gidiyorum, bakıyorum adama, o da bana bakıyor. Resmen uyuşmuşum. Zaten ondan sonra da millet ikimizi izlemeye başlıyor... O zamanlar, yani saçımı uzatıp düzleştirdiğim dönem, bir gece sızmışım, uyandım. Nasıl sıcak. Saçımı bir yıkadım ki, bütün saç lavaboda kaldı. Sonra benim eskiden giyindiğim gibi giyinen bu Jimi Hendrix tipi çıktı ortaya. Baktım herife, üzerime bir tişört geçirdim, The Whiskey'e gittim. Üzerimdeki saykodelik ne varsa çıkarttım o gün. Biliyorum, ne görse yapacak, bunu da yapacak. Öyle eğlenmiştim.

Hendrix, "False Start" albümünüzdeki "The Everlasting First" adlı şarkıda çalmıştı. Niye birlikte daha fazla çalışmadınız?

Öldü çünkü. Birinci sebep bu. Aslında Steve Winwood ve Remi Kabaka'yla birlikte bir grup *(Band-Aid)* kuracaktık. "The Everlasting First"in bir-iki versiyonu daha vardı, "Ezy Rider" vardı, var oğlu vardı. Ama Jimi saykodelik bir duruma mı girmişti ne, "Ride The Vibration Down" diye bir şarkı yapacağımızı söyledim. Şarkıyı dinleyince pılısını pırtısını toplayıp gitmeye kalktı. "Nereye?" dedim. "Çok ağır bu, çok ağır" dedi, gitti. Yirmi dakika sonra kimseye bir şey söylemeden geri geldi. Bu da herhangi bir hit çıkaramamamızın başka bir nedeni, çünkü o gün en az beş defa gitti, geldi stüdyoya. Bir taksiye atlamış, davulcum George'un (Suranovich) kız arkadaşını da almış yanına. George bozulmadı, çünkü o Jimi Hendrix'ti. Hepsi seviyordu Jimi Hendrix'i... Ama sorunun cevabı şu: Jimi çok fazla zamanımı alıyordu ve de stüdyo paralarını ödeyen bendim.

Taj Mahal'in ve The Rising Sons'ın basçısı olan Gary Marker'la konuşuyorduk geçenlerde...

Gerçekten mi? Onların eski gitaristi Ry Cooder benim hakkımda bir şeyler demiş. Benden korkuyor muymuş, neymiş. Ben o adamı tanımam bile.

Marker'ın dediğine bakılırsa, entegre olmuş siyahların konser vermesi zormuş...

Hiç takmadım böyle şeyleri. Annem o kadar beyazdı ki, bir beyaz kadın olabilirdi. Çok, çok açık renkti teni. Babam siyahîydi. Anneme her baktığımda beyaz bir kadın görürdüm. Kimseye anlatmadığım bir şey söyleyeyim. Annemle süpermarkete giderdik, herkes bize bakar, durumu çakozlayamazdı. Kadın bir siyahla mı evli? Bu velet o kadının çocuğu mu? Ben de durup birden onun cüzdanını kapıp kaçmak gibi muzırlıklar yapardım. Güvenlik beni yakalar, "buyrun hanımefendi, yakaladık" diye beni teslim ederlerdi. O da "kimi yakaladınız, o benim oğlum" derdi. Bu boku durmadan yapardım. *(gülüşmeler)*

Kaleidoscope - Nobody
(Bacon From Mars)

Kim bu?

Kaleidoscope. Psikedelik folk grubu...

Duymuştum bunları. '60'ların grubudur.

Johnny "Guitar" Watson ve Larry Williams çalıyor.

Gerçekten mi? Watson'ın orgu gitardan iyi çaldığını biliyor muydun? Larry Williams da cinayete kurban gitti. Laurel Canyon'da yaşıyordu. Little Richard'la ahbap gibiydiler; Ike Turner, Larry Williams, Johnny "Guitar" Watson gibi o çevreden arkadaşları vardı. Bu şarkıda Johnny "Guitar" Watson nerede? Ne çaldığını duyuyorum, ne söylediğini, adam yok hiçbir yerde. Yine de fena kayıt değilmiş.

Archie Shepp - New Africa
(The Way Ahead)

Bu ne ya! Niye böyle sesli bir insana bu şarkıyı söyletirler? Tamam caz güzeldir de, bu Yoko Ono gibi, değil mi? Kimmiş?

Archie Shepp.

Peki bu sesi çıkaran kim?

Kapakta yazmıyor...

Artık sadece yeni bir albüm yaptığım sıralarda caz ve klasik müzik dinliyorum, çünkü herhangi bir rock müzisyeninden etki-

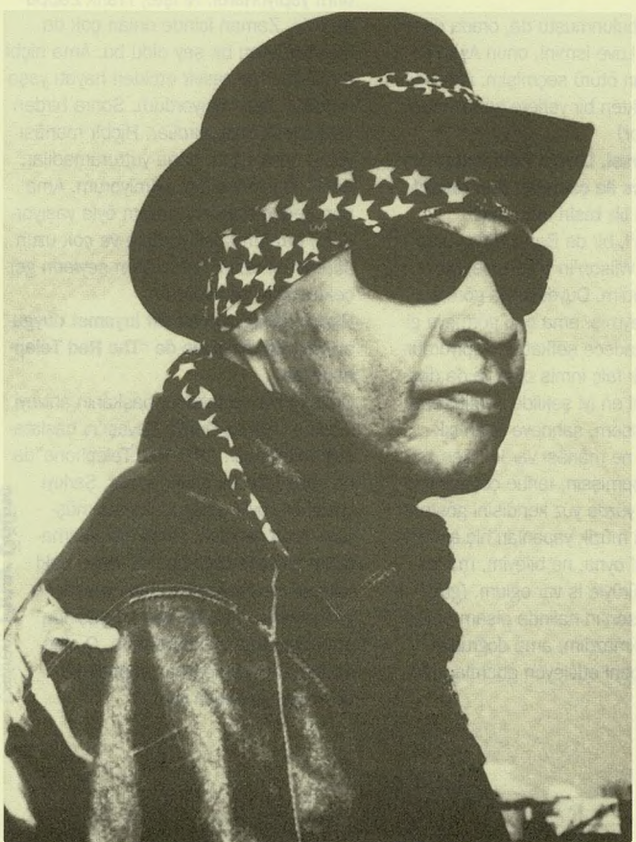

→91

lenmek istemiyorum. Hugh Masekela arkadaşımdır. "Grazing in the Grass" (1968) hit olmadan önce tanışmıştık. Aynı kulüpte çalardık bir ara, The Whiskey'de.

The Byrds'ün "So You Want To Be A Rock'n'Roll Star"ında da trompet çalmıştı Masekela.

Öyle diyorlar, ama ben bunu yaptığına pek inanmıyorum. Bunun caz olduğunu söylüyorlar, ona da inanmıyorum. Hiç caza benzer bir şey duymadım ben içinde. O çaldı diye caz olacak hali yok ya... *(gülüyor)*

Siyah radikal free caz müziğinin üzerinizde bir etkisi oldu mu?

Bana güzel gelen her tür müziğin içindeyimdir. John Coltrane parçalarından mızıka soloları yaptım oğlum ben. John Coltrane'in iyi bir müzisyen olduğunu düşünüyordum, Charlie Parker'ı duyana kadar... İnanılmaz bir saksofoncuydu. Dinliyorum da, riff'lerine, lick'lerine, hiçbir şeyine inanamıyorum. Gerçekten bir olay adam. Daha fazla ne yapabilirdi bilmiyorum, ama olduğu şeyden böyle uzaklaşması çok kötü oldu. John Coltrane'i onun müziğiyle cebelleşirken görmüştüm; birden delirdiği yerler oluyordu. Daha Coltrane ortalıkta yokken Parker'dan da dinlemiştim aynısını. Bu herif sıradan bir şarkıda üçlü notalar basardı. Tam bir yaratıcıydı, gelmiş geçmiş en büyük müzisyenlerden... Beethoven da bunlardan biri. Benim için Beethoven tüm zamanların en iyi bestecilerindendir.

Çocukluğunuz caz dinleyerek mi geçti?

Tabii. Daha çok blues dinlerdim. Bir sürü farklı kiliseye giderdim; oralarda duyduklarım bir şey yaptı bana. Müzik her zaman bana bir şeyler yapmıştır, müzik ve spor. Sporda da çok iyiydim: Basketbol, boks, atletizm, futbol... Yetenekliydim, ama o sporlarda kemiklerinizin kırılma ihtimali olduğundan müziği tercih ettim. *(gülüyor)* Müzikte olabilecek en fena şey intihar. Bunu da yanlış müzisyenlerle takılmaya başladıktan sonra öğrendim!

Frank Zappa - Who Needs The Peace Corps? *(We Are Only In It For The Money)*

Bu ne?

Frank Zappa and The Mothers of Invention'dan.

Kendinden bahsediyor şarkıda, bizim oralara geldiği zamandan bilirim Frank Zappa'yı. Kahve manyağıydı. Sahte hippilerden. Benim için öyle yani. Yaptıklarını hiç sevmedim, hiç. Bir ara ikimizin menajeri de aynı adamdı, Herb Cohen. Ama hiç anlamadım derdini. Ölülerin arkasından konuşulmaz derler, ama yani onun da yaptığı şu müzik!?

Bu kadar nefret ettiğiniz şey ne?

Bana kalırsa hepsi çöp... Hippilik durumunu, bahsettiği şeyleri idrak ettiğini hiç sanmıyorum. *("Her kasabaya sahte hippilerin buluşacağı bir yer lâzım" dizesine referansla)* Ben de hippiyim, ama sahte değil, harbi hippiyim. Canım ne çekerse onu giyerim, canım ne çekerse onu yaparım. Beynimi o kadar rahatsız ediyor ki adam, durdurun şu şarkıyı demek istiyorum. Müziği de berbat, kendisi de berbat, neyse ki artık yok.

Hippileri eleştirme şeklinin kendi şöhretine şöhret katacak bir manevra olduğunu mu düşünüyorsunuz?

Bence etrafında olup bitenden sadece faydalandı, ne anlamını düşündü, ne de hareketin kendisini kavradı. Hippi kuşağı denen o kuşakta benim yaşadığım, bildiğim özgürlükten de, aşktan da, paylaşımdan da bahsetmiyor o, çünkü benimkiler gerçek dosttu. Şimdi böyle insanlarla karşılaşınca çok mutlu oluyorum. O günler kafayı tütsülemekten ibaret değildi. Mesela sen üşüdüysen, sırtımdaki tişört senindi. Sende bir şey varsa, ben de senden onu istediğimde "buyur Arthur" derdin. Böyleydi işte, hayatımın en güzel zamanlarıydı. Love ilk rock grubu olarak o hareketin başlamasına katkıda bulundu.

Diğer saykodelik gruplarla karşılaştırıldığında, Love'ın hep daha karanlık bir tarafının olduğu söylenir...

O zamanlar gençtim. Anneniz biberonla içmeyi öğretir, alfabeyi öğretir, ama size ölümü öğretecek bir allahın kulu yoktur. Bu hâlâ da böyle. Karşıdan karşıya geçiyorum, ama bakalım bir araba bana çarpacak mı?

Beach Boys - Never Learn Not To Love *(20/20)*

Ne söylememi istiyorsun? Kim bunlar?

"Never Learn Not To Love". The Beach Boys'tan...

Berbat bir şarkı. Aslında Beach Boys'u severim. Brian Wilson'ı ayrıca severim, ama grubun tamamını da tutarım. Ben de Beach Boys dinleyerek büyüdüm. Ama, yok, bunu sevmedim. "Surfer Girl" vardı, onu severim. "I Get Around"u severim. Çalanın ne olduğunu bilmiyorum, yorum yok.

Bu şarkı Dennis Wilson'ın Charles Manson'la takıldığı zamanlardan...

Manson'la takılmanın bu berbat şarkıyla ne alâkası var, anlamıyorum.

Galiba Manson'la birlikte yazdığı ima ediliyor.

Sen buna inanıyor musun?

1966, soldan sağa Love: Michael Stuart, Ken Forssi, Arthur Lee, Bryan MacLean, John Echols

Dennis Willson'ın Charles Manson'la türlü şekillerde işbirliği yaptığının bir hayli belgesi var. Bu da orijinal olarak bir Manson şarkısıydı: "Cease to Exist".

Benim ne Manson'la, ne de böyle şeylerle işim olur. Manson hakkında da hiçbir şey bilmem. Sadece The Grassroots'daki gitaristimi, Robert Beausoleil'i bilirim, sonradan Manson müridi oldu. Ben ona Berduş Bob derdim, biri de buna Aşk Tanrısı gibi bir isim takmış. Bir söyleşi yapma densizliğinde bulunmuştu da, orada diyor ki, ben gruba Love ismini, onun Aşk Tanrısı olmasından ötürü seçmişim. Aklını oynatmış, gerçekten bir yerlere kapatılması lâzım. *(gülüyor)*

Anneniz biberonla süt içmeyi, alfabeyi öğretir, ama ölümü öğretecek bir allahın kulu yoktur. Bu hâlâ böyle. Karşıdan karşıya geçiyorum, bakalım bir araba çarpacak mı?

Basçı Ken Forssi, Love'a katılmadan önce The Surfairs ile çalmıştı. Surf müziğinin üzerinizde bir tesiri oldu mu?

Jan And Dean'i, bir de Beach Boys'u severdim. Brian Wilson'ın o kafa sesiyle yaptığını severdim. Duyduğuma göre şu sıralar turnedeymiş, ama onu görmeye giden de artık sadece şefkatten yapıyordur bunu. Bana bir felç inmiş olsa ya da diyelim kabiliyetimi en iyi şekilde sergileyemeyecek hale gelsem, sahneye falan çıkmazdım. Yani ne mânâsı var ki? Sen zaten vazifeni yapmışsın, tarihe çentiğini atmışsın... Ben yüzde yüz kendisini gösteremeyip de hâlâ müzik yapanları hiç anlamıyorum. Git golf oyna, ne bileyim, marangozluk yap –sürüyle iş var oğlum. *(gülüyor)* Brian Wilson'ın halinde olsam hayatta sahneye çıkmazdım, ama doğrudur, Brian Wilson beni etkileyen adamlardan biri olmuştur.

Daha çok hangi açıdan etkilemiştir sizi?

Müziklerini seviyordum, Dennis'in açık kafalılığını... Ama artık çok sarhoş oldu. Ben olmadım diyemem; millet benim için de arkamdan aynı şeyi söylüyordur. Velhasıl Beach Boys'u severim, ama onların o "Pet" şeyiyle de mukayese kabul etmem.

"Pet Sounds".

Her ne haltsa; "Sgt Pepper", bir de "Forever Changes". Birkaç haybeci eleştirmenin beni nasıl bu insanlarla aynı kefeye koyduğuna bir türlü inanamıyorum. Ben hayattan ve ölümden bahsediyordum. "İyi titreşimler"den filan değil. *(Beach Boys'un "Good Vibrations" şarkısına referansla)* Onlar o dönem neyin heves uyandırdığını düşünüyorlarsa ona yatırım yapıyorlardı. Al işte, Frank Zappa da öyle. Zaman içinde onları çok da meşhur eden bir şey oldu bu. Ama hiçbiri müzikleriyle tasvir ettikleri hayatı yaşamıyordu, ben yaşıyordum. Sonra birden saykodelik işine girdiler. Hiçbir manâsı yoktu benim için, bana yutturamadılar. Belki de içindedirler, bilmiyorum. Ama ben neden bahsediyorsam öyle yaşıyordum, etrafıma bakıyordum ve çok uzun süredir olmasını beklediğim şeylerin gerçekleştiğini görüyordum.

Birçok şarkınızda bir tür kıyamet duygusu var gibi, özellikle de "The Red Telephone"da...

Oradaki kırmızı telefon, başkanın ahizeyi kaldırıp Üçüncü Dünya Savaşı'nı başlatacağı telefondur. "The Red Telephone"da da süregiden bir savaş vardır. Şarkıyı yazarken, öyle olduğunu düşünmüştüm. Ama gençtim, aklım hiç anlamadığım şeylerle doluydu. Her daim baki kalacak şeyler üzerine şarkı yazma niyetindeydim. Aslında ben 21 yaşında emekliye ayrılmak istiyordum. O albümü de 22 yaşımdayken yaptım, bir sene geç kalmışım yani.

Çeviren: **Pınar Öğünç**

Müzik Hakkında

Saatlerce televizyon seyrediyordum
Dans eden insanları
Sürekli radyo dinliyordum
Yeni sesler duyabilmek için

Sonra konuşmalar sustu
İstemediğim müzikler dinliyordum
Başkaları seçerken benim evimde çalanları
Eksiliyordum

Aniden eski plaklarımı ve kasetlerimi çıkardım
Pikabımı kurdum
Kaset çalarımı bağladım
Şimdi istediğim müziği
İstediğim zaman dinliyorum

İstediğimiz zamanda
İstediğimiz yerde
İstediğimiz müziği
Dinleyebilmemiz için

107 yıldır müzik yayınlıyoruz

EMI Müzik Danışmanlığı Türkiye

"İşinizde kullandığınız müziği güzelleştirebiliriz"

Hizmetlerimiz
- ***Müzik yönetimi***
- ***Seçki üretimi***
- ***Sektörel iletişim***

Parlophone · CHRYSALIS · NARADA · REALWORLD

Virgin Music · ASTRALWERKS · Angel · Mute · Labels · POSITIVA

EMI CLASSICS · Capitol Records · THE FINEST IN JAZZ SINCE 1939 BLUE NOTE

Bilgi için: EMI Müzik Türkiye
İnönü Caddesi Ankara Palas No: 77 D:1-3
Gümüşsuyu - Taksim Tel: 0212 244 58 44
e-mail: emi.turkiye@emimusic.com

Yeni Yayınlarımız: Rolling Stones 2005, Paul Mc Cartney, Depeche Mode, John Coltrane Five Spot, Simon Rattle

destanlar

Dinleyin ahvâli baştan, iptidâ
İstanbul şehrinde olan kazâyı.
Karalar giymekte ahâli hâlâ,
Nice babayiğit gitti ziyâne.

Muharrem ayında, bir salı günü,
Saat de heman geçmişti dördü,
Ahâli heman bir zulum gördü,
Cihan bulanmıştı toz u dumâne.
(...)
Zelzelenin akabinde başladı harik.
Yıkıldı dıvarlar, kapandı tarik.
Ahâli mallarından oldular fârig.
Hepsinin didesi oldu hicrâne.

Zâlim Çırçırlılar yangına geldi;
Pervâne misâli ateşe daldı.
Kurtardı çok yerleri, kurbanlar aldı.
Çok şükür ettiler emrül-süphâne.
(...)
Yıkıldı Edirnekapı minâresi.
Harâp olmuştu cıvarlar kalesi.
Kurtulmanın yoktu gayrı çâresi.
Herkes dökülmüştü bağ u bostâne.
(...)
Zelzeleden çarşı olmuştu harap.
Dökülmüş cümle taş ile türap.
Burada ezilenler gayet bihesap.
Leşleri serdiler cümle meydâne.
(...)
Her bir devletten iâne geldi.
Takdir böyle imiş, yerini buldu.
Nice canlar gül gibi soldu.
Kara haber gitti bunca cihâne.
(...)
Sene binüçyüz oniki tamam.
Takdir bu hâli, eyledim beyân.
Söylesen çoktur, hasıl-ı kelâm.
Gayret et Hâlit, işbu destâne.

"Destan-ı Hareket-i Arz", Deli Hakkı (1894 İstanbul depremi üzerine)

Babıseraskeriden emrü irade
Memleketten kalktık geldik piyade
Feryadü figan pek de ziyade
Kucaklayarak dostu yâranı

Askerle vapuru donattık sardık
Sade gök görünür, kara arardık
Tam kırk üç günde Yemen'e vardık
Vapur lenger attı, bulduk limanı

"Yemen Destanı", Konik Mustafa

Havalandı gönül, bürüdü efkar
Dedi ki: Var gez çarşı pazarı
Bulursan kendine münasip bir yar
O zaman terk eyle namusu, arı

Araya araya buldum bir civan
Dudu burnu hotoz, kaşları keman
Düştüm arkasına, gezdim bir zaman
Yüz yüze gelince ettim işmarı

Dedim tenha gidip edelim sohbet
Dedi ki bu gece bizdesin elbet
Dedim ki efendim canıma minnet
Ol dem salık verdi semti, civarı

Yar önüme düştü, doğrulduk yola
Ardı sıra gittim, kol sala sala
Dedi ki, sezdirme, bak sağa sola
Gide gide bulduk Küçükpazarı

Dedi, evim budur, gördün mü beni
Kırmızı boyalı, kapısı yeni
Tertibimiz üçte, beklerim seni
Gayet çokça getir ol sim ü zeri

Saat üçte yaktım elime fener
Evi yıkılası adettir söner
Arkama takıldı bir sürü nefer
Kapının önünde kıldım kararı

Bir fiske taş attım ben de o zaman
Sevdiğim kapıda dururmuş heman
Kapıyı açınca dedi, sus aman
Merdivenden çıktım yap yap yukarı

Yukarı çıktım ki kurulu sofra
Dedi, evvel taam, cümbüşler sonra
Tarator mezeyi incecik doğra
Nazik elleriyle soydu hıyarı

Beş, on bade sundu o simin bilek
Dedim, keyfim tamam, ey zat-ı melek
Kuş tüyünden şilte, serildi döşek
Başladı soymaya ben günahkârı

"Zamapara Destanı" (Anonim, nakleden Ahmet Talat - Tahir Alangu)

Namım Artin şöhretimdir Biberyan
Serencamım bir bir edeyim beyan
Kendim attım ise ateşe kendim
Girdim zindana anababa giryan

Vatanım İstanbul Narlıkapusu
Doğmuşum ikiyüzelli ağustosu
Fakirlik meşakkat geçti sabavet
Bilemedim nerde yolun doğrusu

Kaş gözüm yerinde düzgün el ayak
Ermeni güzeli nevcivan elhak
Kız Artin demişler bundan kinaye
Merdi merdanlığa gayetle elyak

Çırak oldum Yazmacı Serope'ye
Sanatında yekta o külhanbeye
Kuzuyu kurda emanet teslimdir
Uğramazdı yılda bir kiliseye
(...)
Gece gündüz ustam ile beraber
Müdam içer idik şarabı kevser
Pâbürehne sinem üryan mestane
Serim üzere kavak yelleri eser
(...)
Sandıkta sevmişim omuzdaşımı
Hem ayaklar sevişmiş adaşımı
Sırmakeş Artin'dir ol meleksima
Nâre yaktım onun için başımı

Kan dökerek girdim büyük günaha
Çopur Yervant'ı vurdum serdim raha
Zira o bed tıynet göz koymuş idi
Sevgili adaşım sırmakeş maha
(...)
Hüküm giydim on beş sene küreğe
Zincirler vuruldu ayak bileğe
Tersane zindanı oldu mekânım
Hasret kaldım insan yüzü görmeğe
(...)
Sırım gibi gencim yaşım otuz bir
Hücrei zindanım misali kabir
Mektupla arz ettim halim Balyan'a
İmdat sendendir ey zatı pür tedbir
(...)
Varın selam edin Aşık Serkis'e
Eğer canı yürekten bana dost ise
Serencamım çeksin benim destane
Gençlere ibrettir kıssadan hisse

"Kız Artin Destanı", Aşık Serkis

Kaynaklar: "İstanbul'da Semaî Kahveleri Ve Meydan Şairleri", Osman Cemal Kaygılı; "Çalgılı Kahvelerdeki Külhanbey Edebiyatı Ve Numuneleri", Tahir Alangu. Desenler: Ceren Oykut

nefesler ve efsaneler

Yok iken Adem'le Havva alemde
Hak ile Hak idik sırr-ı müphemde
Bir gececik mihman kaldık Meryem'de
Hazreti İsa'nın öz babasıyız

Sakın Harabî'yi divane sanma
Bakup sözlerine efsane sanma
Hasılı sen bizi bîgane sanma
Biz Allahın halis akrabasıyız

Harabî

Yol içinde yol var ince seçilmez
Akl ile rehbersiz öte geçilmez
Doğrusu bu bade susuz içilmez
Şevk ile dolduk aldık bakalım

Sail olma cahilden sorma sırrı
Gözü bakar amma körden sayılır
Akl ile temyiz eder hayr-ü şerri
Hayırdır surette şerden sayılır

Fenni

Sana yerden gökten büyük nasihat
Gördüğün ört görmediğin söyleme
Erenlerden pirden budur emanet
Gördüğün ört görmediğin söyleme

Kendi bilgisine gidene lanet
Kizbe tevil olmaz haktır bu sohbet
Kimseye dil olma ey ehl-i hüccet
Gördüğün ört görmediğin söyleme

Azbi Baba

Abdestimiz katlanmak
Namazımız sabretmek
Biz bir oruç tutarız
Ramazana benzemez

Kitabımızda kıl var
Dağlar kadar görünür
Biz bir ayet okuruz
Bir Kuran'a benzemez

Sorma be birader mezhebimizi
Biz mezhep bilmeyiz yolumuz vardır
Çağırma meclis-i riyaya
Biz şerbet içmeyiz dolumuz vardır

Kul Nesimi

Lâkabı esmerleğinden kinaye, Kazlıçeşme tabakhanelerinde amele ve ünlü tulumbacı Karabiber Süleyman'ı Üsküdarlı Razî şöyle anlatır: *"Karabiber olmuş diye lâkabın / Razî'ye ne reva acı hitabın / Kazlıçeşmeliler ayak türabın / Koş fener çekerek koş tırak tırak / Bıçkınlık şanından topuk vurarak"*

Deli Veysel çift kır at koşulu yük arabası sürermiş. Çok güzel çaldığı üç telli sazı arabasında asılı durumuş.

Münkir munafıkın huyu
Yıktı harap etti köyü
Mezarına bir tas suyu
Dökenin de anasını

Müftsidin bir de kanmazın
Malı vardır da yemezin
İkisinin meyit namazın
Kılanın da anasını

Kazak Abdal

Gözün açık ise gel gir katara
Bu yol görenindir körün değildir
Ne yitirdin ne ararsın bu yerde
Bu gül bülbülündür harın değildir

Bak şu erenlerden gelen davaya
Çakal kâr eylemez şahın avına
Pir Sultan'ım eder çağır pîrine
Erüp yetişmezse pîrin değildir

Pir Sultan Abdal

Biz sevdik aşık olduk, sevildik ma'şuk olduk
Her dem yeni doğaruz bizden kim usanası

Yunus Emre

Dedim ne gülersin dedi nazımdır
Dedim kaşın mıdır dedi gözümdür
Dedim ay mı doğdu dedi yüzümdür
Dedim ver öpeyim söyledi yok yok
Dedim aydınlık var dedi aynımda
Dedim günahım çok dedi gönlümde
Dedim mehtap nedir dedi koynumda
Dedim ki göreyim söyledi yok yok
Dedim vatanın mı dedi ilimdir
Dedim bülbül müdür dedi gülümdür

Erzurumlu Emrah

Üsküdarlı Vasıf anlatıyor: "Kahya İsmail'in kahvesinde misafirdim. Yanımda konuşan iki şehbaz delikanlının sesleri hâlâ kulağımdadır. Biri, 'İşte meşhur tulumbacı Bahriye bu kızdır' dedi, öbürü 'Ulan uskumru gibi kız, çiğ çiğ ye' deyince birinci hemen arkadaşının ağzını eliyle kapayarak 'Sus ulan, duyarsa ikimizi birden ayağının altına alır' demişti. Kavgacı, küfürbaz, eli sopalı bir kızdı. Güzelliğinden yana bin kız içinde bir taneydi. Cenazesinde Aktör Fehmi Efendi de vardı. 'Vasıf, şu kızın hayatını bir dram yapıp tiyatroda oynatacağım, ama Bahriye olabilecek tek aktristimiz yok. Onu ancak Sarah Bernhardt temsil edebilir' demişti."

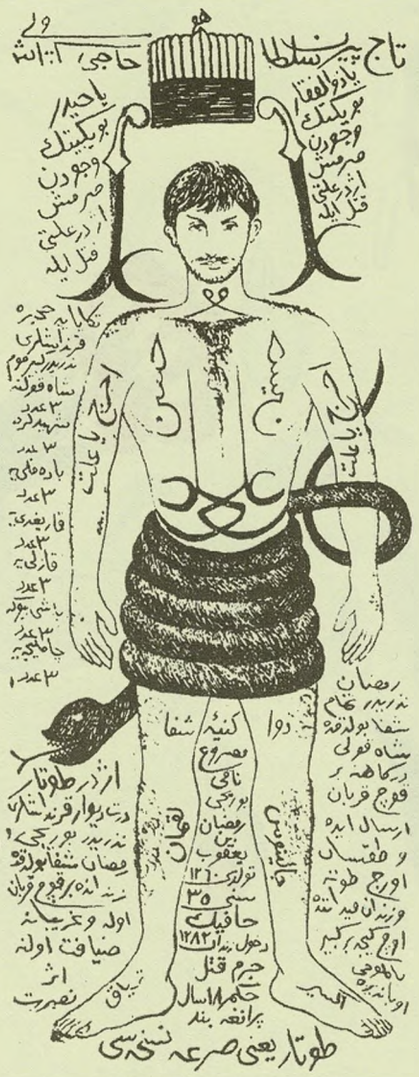

Halk ressamı ve şairi ve namlı tulumbacı Kahveci Nusret tarafından karakalemle çizilen bu resim, Davutpaşa İskeleli Borucu Ramazan'ı temsilen yapılmıştır.

Suç mudur halkıma çıktıysam arka
Ezilen insanlar kapılmış çarka
Elimde saz ile seslendim halka
Uyuyana uyan dedim kızdılar

Ezilenin sabrı bitmemiş gibi
Olanlar gücüne gitmemiş gibi
Maraş, Çorum, Fatsa yetmemiş gibi
Başımızda tepinenler azdılar

Kemteri

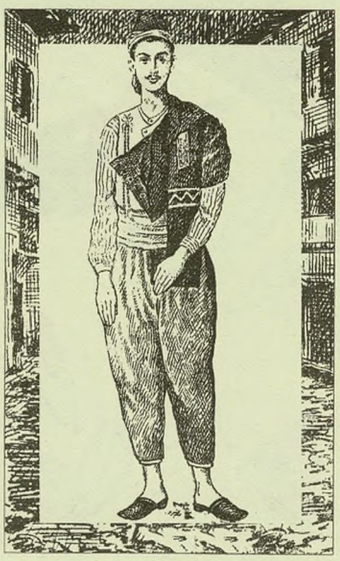

Çalgılı kahvelerin efsane sesi Çiroz Ali'yi, Reşad Ekrem Koçu şöyle tasvir ediyor: "Buğday benizli, koyu kumral saçlı, bakışları mestane, kırlangıç gözlü uzun boyluydu. Vücut yapısı çâlâk, üzerinde yetimliğinden gelen bir boyun bükülüğü vardı ki delikanlıya ayrı bir cazibe vermişti."

Aşıklar can içinde
Aşikâr gördü Hakk'ı
İşitmenin manası
Olmaya görmek gibi

Bu adem dedikleri
El ayakla baş değil
Adem mânâya derler
Suret ile kaş değil

Kaygusuz Abdal

Yumru yumru söylerim
Her sözüm kelek gibi
Ben âvare gezerim
Sahrada leylek gibi

Aşk kuşları derilse
Aşktan dene verilse
Usûlüm toya benzer
Avâzım ördek gibi

Terk etmedim benliği
Bilmedim insanlığı
Sûretim âdem, velî
Her huyum eşşek gibi

Gerçi Hakk'ın halkıyım
Mârifetsiz aylakım
Âriflerin sohbetinden
Kaçarım ürkek gibi

Bu marifet ilminden
Haberim yok, cahilim
Benden mânâ sorsalar
Söylerim sürçek gibi

Kaygusuz Abdal

Sayfadaki portreler, Reşad Ekrem Koçu'nun "İstanbul Tulumbacıları"ndan; nefesler, Cahit Öztelli'nin "Bektaşi Gülleri"nden ve İsmet Zeki Eyuboğlu'nun "Alevi-Bektaşi Edebiyatı"ndan.